

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА”

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МАКСИМОВСЬКИЙ МИКИТА ІГОРОВИЧ

УДК 378.013.42:316.73](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ
ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

_____ М. І. Максимовський

Науковий керівник – **Рижанова Алла Олександрівна**, доктор педагогічних
наук, професор

Харків – 2018

АНОТАЦІЯ

Максимовський М. І. Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.05 – „Соціальна педагогіка”. – Харківська державна академія культури. Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – м. Старобільськ, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності. Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними соціально-економічними, політичними та соціокультурними умовами існування соціуму, котрі вимагають особливої культури соціальної взаємодії, подолання суспільного споживацтва, аполітизму, громадського нігілізму та неконструктивного скепсису. Це обумовлює пошук нових засобів соціального виховання студентської молоді, які б відповідали особливостям її психовікового етапу та новітнім умовам інформаційного суспільства.

Цими засобами визнано анімаційну діяльність через характерну їй активуючу діяльність, емоційну насиченість та непримусовість. Медіа продукт, мистецтво, творчі практики, ігрова діяльність, туризм та інші засоби активізації сприяють засвоєнню досвіду студентством не через примусове „потрібно”, а через добровільне „хочу”, уможливаючи розвиток соціальної культури за безпосередньої участі в процесі соціальної взаємодії при послабленні впливу асоціальних факторів інформаційного середовища, посиленню свідомої участі у просоціальних процесах розбудови суспільного життя та набутті провідних соціальних та громадсько-професійних рис (соціальної активності, креативності, відповідальності).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в дисертації вперше: розроблено соціально-педагогічну технологію розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному

суспільстві як різновиду соціально-педагогічних технологій, що застосовується в закладах вищої освіти та у відкритому соціально-культурному просторі, реалізується в освітньому, позанавчальному, інформаційно-віртуальному середовищі та передбачає використання засобів активізації й стимулювання студентів до соціальної творчості; визначено сутнісні характеристики соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства в єдності її структурних компонентів (соціальні цінності, якості, поведінка) та змістових складників (соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного); обґрунтовано доцільність застосування засобів анімаційної діяльності як надбань матеріальної й духовної культури (мистецтво, медіа-продукт, нові медіа, інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), що дозволяють активізувати розвиток соціальної культури студентської молоді; удосконалено форми анімаційної діяльності зі студентською молоддю, зокрема в інформаційно-віртуальному просторі; набули подальшого розвитку наукові уявлення про поняття „соціальна культура студентської молоді”, „анімаційна діяльність”, „засоби анімаційної діяльності”; соціальний розвиток студентства в інформаційну добу, активізацію освітнього процесу та інформаційно-віртуального середовища засобами анімаційної діяльності.

Так, у вступі дисертації обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення роботи; наведено відомості про впровадження й апробацію результатів дисертації.

У дисертації розкрито стан розробленості проблеми дослідження; визначено базове поняття дослідження „соціальна культура студентської молоді” як найвищий ступінь розвитку її соціальності, що забезпечує підвищення ефективності соціальної взаємодії у професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється у соціальних цінностях (цінність професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості для власного розвитку та соціуму), сформованості соціальних якостей

(активності, креативності та відповідальності у навчально-науковій, професійній, громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності) та просоціальної поведінки (вдосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей про соціальної віртуальної взаємодії).

На основі психовікових особливостей студентської молоді та специфіки розвитку соціальної культури цієї групи, виокремлено критерії, обґрунтовано показники соціальної культури. Проаналізовано чинники розвитку соціальної культури студентства, особливості та сутність поняття „анімаційна діяльність зі студентською молоддю”, що трактується як якісна характеристика соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії у соціальному середовищі студентства як соціального суб’єкта, що сприяє динаміці соціальності студентської молоді до рівня соціальної культури та соціальної творчості шляхом активної й відповідальної участі у соціальному вдосконаленні та „засоби анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві” – це сукупність надбань матеріальної і духовної (мистецтво, медіа продукт, Інтернет-контент, туризм, гра тощо) культури, суспільної практики (громадянські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), які дозволяють активізувати соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний її компоненти, стимулюючи до соціальної творчості в освітньому процесі, навчальній, науковій, професійно-практичній, позаосвітній діяльності, інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

За результатами аналізу наукової літератури зазначено теоретичні аспекти технологізації розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Технологія позначається концептуальністю (обґрунтованість поняття „соціальна культура студентської молоді” в умовах інформаційного

суспільства, розробка моделі, критеріїв і показників її розвитку), гнучкістю (безпосередня участь студентів у її реалізації, готовність підструктур ЗВО до здійснення спільних дій та ін.) та специфічністю (особливості закладу вищої освіти та фахового спрямування підготовки фахівців, різноманіття комунікативних ситуацій у сучасному віртуальному середовищі тощо).

Результати запровадження соціально-педагогічної технології свідчать про позитивні здобутки, що підтверджено динамікою змін у показниках, а здійснений аналіз цих результатів дає підстави стверджувати про ефективність розробленої технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності.

Упровадження обґрунтованої соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства в освітній процес ЗВО здійснено шляхом розробки методичного забезпечення підготовки та проведення акцій („Антиплагіат у дії”), віртуальних екскурсій („Професійний туризм”), майстер-класу „Віртуальний простір”, тренінгу „Безпечний Інтернет” тощо. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО різного спрямування, позанавчальній діяльності зі студентською молоддю у виховному середовищі освітньої установи, роботі студентських громадських організацій та відкритому соціально-культурному просторі.

Ключові слова: соціальна культура, студентська молодь, структурно-змістова модель соціальної культури студентів, анімаційна діяльність, засоби анімаційної діяльності, інформаційне суспільство, соціально-педагогічна технологія розвитку соціальної культури студентів засобами анімаційної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. **Максимовський М. І.** Історія студентського дозвілля: соціально-виховний аспект/ М. І. Максимовський, Н. О. Максимовська // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Луганськ,

2014. – № 5 (288), Ч I. – С. 6 – 16.
2. **Максимовський М. І.** Соціальна культура молоді в інформаційному суспільстві: постановка проблеми / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Старобільськ, 2016. – № 1 (298), Ч I. – С. 67 – 76.
  3. **Maksymovskiy M.** Animation activities as a means of developing student youth's social culture / M. Maksymovskiy // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – № 7 (61). – С. 224 – 233.
  4. **Максимовський М. І.** Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві / М. І. Максимовський // Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка // [За заг. ред. Ломаковича А.М., Бенери В.Є.]. – Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. – Вип. 7. – С. 72 – 79.
  5. **Maksymovskiy M.** Structure and contents of student youths social culture: social pedagogical aspect / M. Maksymovskiy // Norwegian Journal of development of the International science. – 2017. – № 2. – p. 55 – 59.
  6. **Максимовський М. І.** Модель розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації в сучасних соціально-культурних умовах / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – Старобільськ, 2017. – № 1 (306), Ч I. – С. 164 – 172.
  7. **Максимовський М. І.** Технологія розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Старобільськ, 2017. – № 8 (313), Ч II. – С. 158 – 167.
  8. **Максимовський М. І.** Розвиток соціального виховання у сфері дозвілля в Україні: історичний аспект/ М. І. Максимовський, Н. О. Максимовська //

- Вісн. Черкас. ун-ту. Педагогічні науки. – № 5. – Черкаси, 2016. – С. 92 – 98.
9. **Максимовський М. І.** Актуалізація розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 21-22 квіт. 2016 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. – Харків : ХДАК, 2016. – С. 63.
10. **Максимовський М. І.** Активізація соціальної суб'єктності студентства засобами анімаційної діяльності / М. І. Максимовський // Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців 17 трав. 2016 р. / За ред. М. П. Васильєвої. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. – С. 113.
11. **Максимовський М. І.** Особливості розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації / М. І. Максимовський // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали XIV Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції, 23 серп. 2016 р. Зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, 2016. – Вип.16. – С. 26 – 29.
12. **Максимовський М. І.** Розвиток соціальної культури студентів: аналіз зарубіжного досвіду / М. І. Максимовський // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали Міжнар. конф. (24-25 листоп. 2016 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. – Харків : ХДАК, 2016. – С.108 – 110.
13. **Максимовський М. І.** Сутність соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства / М. І. Максимовський // Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 25 річниці підготовки соціальних педагогів та 20 річчю створення кафедри соціальної педагогіки

в Харківській державній академії культури, 9 груд. 2016 р. / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 82–85.

14. **Максимовський М. І.** Складові соціальної культури сучасної студентської молоді / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2017 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 30 – 31.
15. **Максимовський М. І.** Теоретичні основи технологізації процесу розвитку соціальної культури студентської молоді / М. І. Максимовський // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали Міжнар. конф. (23-24 листоп. 2017 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 148 – 150.
16. **Максимовський М. І.** Особливості реалізації технології розвитку соціальної культури студентської молоді / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26-27 квіт. 2018 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. — Харків : ХДАК, 2018. — С. 50 – 51.

SUMMARY

Maksymovskiy M. I. Developing student youth's social culture by means of animation activities. – Qualifying scientific work on the right of manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), in specialty 13.00.05 – „Social pedagogy”. – Kharkiv State Academy of Culture. State institution „Taras Shevchenko National University of Luhansk”. – Starobilsk city, 2018.

This thesis deals with the issue of developing student youth's social culture by means of animation activities. The issue is significant due to contemporary socioeconomical, political and sociocultural conditions of society, which require

specific social interaction culture, overcoming social consumerism, apoliticism, civic nihilism and non-constructive skepticism. That is why finding new means to socially educate student youth – the means that would fit the characteristic features of this age and psychology, as well as newest conditions of information society – is important.

Animation activities were accepted as this kind of means due to their activation qualities, emotional saturation and non-compulsiveness. Media-product, art, creative practices, gaming, tourism and other means of activation facilitate students' experience learning not through coercive „must”, but through voluntary „want”, enabling development of social culture by immediately participating in the process of social interaction with the decrease of influence from asocial factors of information society, increase of deliberate participation in pro-social processes of constructing social life, and gaining key social, civic and professional traits (social activeness, creativeness, responsibility).

Scientific novelty of the results lies in the fact that for the first time: the social-pedagogical technology for developing student youth's social culture by means of animation activities in information society was developed as a variation of social-pedagogical technologies which are used in higher education institutions and in open sociocultural space, are implemented in educational, extracurricular and virtual informational environment and imply usage of means to activate and stimulate student to be socially creative; essential qualities of student youth's social culture in terms of information society was defined in unity of its structural (social values, qualities, behavior) and contential components (socioprofessional, sociocivic, socioinformational); usage of animation activities as achievements of material, mental culture (art, media-products, new media, Internet content, tourism, game etc.) and social praxis (civic initiatives, volunteer projects, enriching conversions etc.), which enable activation of student youth's social culture development, was justified; forms of animation activities with student youth were improved, namely in informational virtual space; concepts like „student youth's social culture”, „animation activities”, „means of animation activities”, students'

social growth in information age, and activation of educational processes and virtual informational environment by means of animation activities were further developed.

The introduction of this thesis gives a rationale to the choice of the topic, its significance, defines object, subject, aim, tasks and methods of research; it formulates scientific novelty and practical significance of the thesis; it also provides information about implementation and approbation of dissertation's results.

The thesis describes the state of exploration of the issue; it defines the basic research concept „student youth's social culture” as the highest level of their sociality's development, which is a basis for increasing the effectiveness of social interaction in professional, civic and information fields, it displays itself in social values (values of professional, civic and virtual information creativity for personal and social growth), formed social qualities (activeness, creativity and responsibility in studies, research, professional, civic and communicative activities) and pro-social behavior (improvement of socioprofessional environment, facilitating social integration of various social groups, initiation of new pro-social virtual interaction models).

Based on the psychological and age traits of student youth, as well as key features of this group's social culture development, a rationale was given to criteria and indexes of social culture. The factors of students' social culture development were analyzed, along with characteristic features and contents of the concept „animation activities with student youth”, which is interpreted as qualitative feature of sociopedagogical work, during realization of which an activation of socially-positive interaction happens in social environment of students as a social subject, which facilitates sociality dynamism of student youth to the social culture level and social creativity by creating conditions for the growth of mental needs and active responsible participation in social improvement, and of the concept „animation activity means for developing student youth's social culture in information society” – a collection of features of both material and mental culture

(art, media product, new media, Internet, tourism, game etc.), societal praxis (civic initiative, volunteer projects, deep conversations etc.) that allow activating socioprofessional, sociocivic and socioinformational components of it, stimulating social creativity in educational process, teaching, research, practical professional and extracurricular activities, with involvement of virtual informational environment of higher education institution.

Based on analysis of scientific literature, theoretical aspects of technologizing the development of student youth's social culture by means of animation under conditions of information society were noted. Technology is defined by conceptuality (justification of the concept „student youth's social culture” under conditions of information society, designing a model, criteria and indexes of its development), flexibility (immediate participation of students in its realization, readiness of the substructures of higher education institutions for joint actions etc.) and specificity (characteristic features of a higher education institution and professional direction of training professionals, variety of communicative situations in contemporary virtual environment etc.).

Results of implementing the social-pedagogical technology state positive achievements, which are proven by dynamics of changes in numbers, while analysis of these results gives us the reason to state the effectiveness of technology for development of student youth's social culture by means of animation activities.

Implementation of the social-pedagogical technology for developing student youth's social culture by means of animation activities into the education process of higher education institutions was conducted through the development of methodological basis for events („Antiplagiarism in action”), virtual tours („Professional tourism”), „Virtual space” master class, „Safe Internet” training etc. Results of this research may be used in educational processes of various higher education institutions, extracurricular activities with student youth within the education environment of an education institution and in the work of civic organization of students and open sociocultural space.

Keywords: social culture, student youth, structure-content model of students' social culture, animation activities, means of animation activity, information society, social-pedagogical technology for developing students' social culture by means of animation activities.

LIST OF PUBLICATIONS BY THE SUBJECT OF THESIS

1. Maksymovskiy M. I. Istoria studentskoho dozvillia: sotsialno-vykhovnyi aspekt/ M. I. Maksymovskiy, N. O. Maksymovska // Visn. Luhan. nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – Luhansk, 2014. – № 5 (288), Ch. I – S. 6-16.
2. Maksymovskiy M. I. Sotsialna kultura molodi v informatsiinomu suspilstvi: postanovka problemy / M. I. Maksymovskiy // Visn. Luhan. nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – Starobilsk, 2016. – № 1 (298), Ch. I. – S. 67 – 76.
3. Maksymovskiy M. Animation activities as a means of developing student youth's social culture / M. Maksymovskiy // Pedahohichni nauky: teoria, istoria, innovatsiini tekhnolohii : nauk. zhurnal / holov. red. A. A. Sbruieva. — Sumy : Vyd-vo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2016. – № 7 (61). — S. 224–233.
4. Maksymovskiy M. I. Rozvytok sotsialnoi kultury studentskoi molodi zasobamy animatsiinoi dialnosti v informatsiinomu suspilstvi / M. I. Maksymovskiy // Naukovyi visnyk Kremenetskoj oblasnoi humanitarno-pedahohochnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Seria: Pedahohika // [Za zah. red. Lomakovycha A.M., Benery V. Ye.]. – Kremenets: VT KOHPA im. Tarasa Shevchenka, 2017. – Vyp. 7. – S. 72–79.
5. Maksymovskiy M. Structure and contents of student youths social culture: social pedagogical aspect / M. Maksymovskiy // Norwegian Journal of development of the International science. – 2017. – № 2. – p. 55 – 59.

6. Maksymovskiy M. I. Model rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi zasobamy animatsii v suchasnykh sotsialno-kulturnykh umovakh / M. I. Maksymovskiy // Visn. Luhan. nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – Starobilsk, 2017. – № 1 (306), Ch. I. – S. 164 – 172.
7. Maksymovskiy M. I. Tekhnolohia rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi zasobamy animatsiinoi dialnosti v informatsiinomu suspilstvi / M. I. Maksymovskiy // Visn. Luhan. nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – Starobilsk, 2017. - № 8 (313), Ch II. – S. 158 – 167.
8. Maksymovskiy M. I. Rozvytok sotsialnoho vykhovannia u sferi dozvillia v Ukraini: istorychnyi aspekt / M. I. Maksymovskiy, N. O. Maksymovska // Visn. Cherkas. un-tu. Pedahohichni nauky. – № 5. – Cherkasy, 2016. – S. 92–98.
9. Maksymovskiy M. I. Aktualizatsia rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi v umovakh informatsiinoho suspilstva / M. I. Maksymovskiy // Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia: materialy vseukr. nauk.-teoret. konf. molodykh uchenykh, 21-22 kvit. 2016 r. / Khark. derzh. akad. kultury; [red. kol. V. M. Sheiko ta in.]. – Kharkiv: KDAK, 2016. – S. 63.
10. Maksymovskiy M. I. Aktyvizatsia sotsialnoi subiektnosti studentstva zasobamy animatsiinoi dialnosti / M. I. Maksymovskiy // Aktualni problemy sotsialno-pedahohichnykh doslidzhen. Materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh naukovtsiv 17 trav. 2016 r. / Za redaktsiieiu M. P. Vasylievoi. – Kharkiv: KNPU im. H. S. Skovorody, 2016. – S. 113.
11. Maksymovskiy M. I. Osoblyvosti rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi zasobamy animatsii / M. I. Maksymovskiy // Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky I osvity v umovakh hlobalizatsii. Materialy XIV Mizhnarodnoi nauk.-prakt. internet-konferentsii, 23 serp. 2016 r. Zb. nauk. pr. – Pereiaslav-Khmelnyskyi: DVNZ “Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoria Skovorody”, 2016. – Vyp. 16. – S. 26 – 29.

12. Maksymovskiy M. I. Rozvytok sotsialnoi kultury studentiv: analiz zarubizhnoho dosvidu / M. I. Maksymovskiy // Kulturolohia ta sotsialni komunikatsii: innovatsiini stratehii rozvytku: mater. mizhnar. konf. (24-25 lystop. 2016 r.) / Kharkiv. derzh. akad. kultury; vidp. za vyp. N. M. Kushnarenko. – Kharkiv: KDAK, 2016. – S. 108 – 110.
13. Maksymovskiy M. I. Sutnist sotsialnoi kultury studentskoi molodi v umovakh informatsiinoho suspilstva / M. I. Maksymovskiy // Sotsialno-pedahohichna dialnist u sferi dozvillia: problemy ta perspektyvy: materialy nauk.-prakt. konf., prysviacheni 25 richnytsi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv ta 20 richchiu stvorennia kafedry sotsialnoi pedahohiky v Kharkivskii derzhavni akademii kultury, 9 hrud. 2016 r. / Pid red. prof. A. Ryzhanovoi ta in. – Kharkiv: KDAK, 2016. – S. 82 – 85.
14. Maksymovskiy M. I. Skladovi sotsialnoi kultury suchasnoi studentskoi molodi / M. I. Maksymovskiy // Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia: materialy vseukr. nauk.-teoret. konf. molodykh uchenykh, 20-21 kvit. 2017 r. / Khark. derzh. akad. kultury; [red. kol. V. M. Sheiko ta in.]. – Kharkiv: KDAK, 2017. – S. 30-31.
15. Maksymovskiy M. I. Teoretychni osnovy tekhnolohizatsii protsesu rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi / M. I. Maksymovskiy // Kulturolohia ta sotsialni komunikatsii: innotasiini stratehii rozvytku: mater. mizhnar. konf. (23-24 lystop. 2017 r.) / Kharkiv. derzh akad. kultury; vidp. za vyp. N. M. Kushnarenko. – Kharkiv: KDAK, 2017. – S. 148 – 150.
16. Maksymovskiy M. I. Osoblyvosti realizatsii tekhnolohii rozvytku sotsialnoi kultury studentskoi molodi / M. I. Maksymovskiy // Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia: materialy vseukr. nauk.-teoret. konf. molodykh uchenykh, 26-27 kvit. 2018 r. / Khark. derzh akad. kultury; [red. kol. V. M. Sheiko ta in.]. – Kharkiv: KDAK, 2018. – S. 50-51.

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві	26
1.1. Розвиток соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві як наукова проблема	26
1.2. Анімаційна діяльність як засіб розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві	59
1.3. Сучасний стан розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства	102
Висновки до I розділу	138
РОЗДІЛ II. Обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві	143
2.1. Обґрунтування соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві	143
2.2. Реалізація соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві ..	163
2.3. Аналіз ефективності соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві	190
Висновки до II розділу.....	213
ВИСНОВКИ	216
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	220
ДОДАТКИ	255

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ	експериментальна група
ЗВО	заклади вищої освіти
КГ	контрольна група
КЗ „ХГПА”	комунальний заклад Харківська гуманітарно-педагогічна академія
СПД	соціально-педагогічна діяльність
Сум ДПУ	Сумський державний педагогічний університет
ТРСК	технологія розвитку соціальної культури студентської молоді
ХДАК	Харківська державна академія культури
ХДУХТ	Харківський державний університет харчування і торгівлі

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Перехід до інформаційного суспільства зумовлює трансформацію процесу соціального виховання студентської молоді, зокрема формування в них соціальної культури, що сприяє розвитку їхньої соціальності, соціальної зрілості та забезпечує ефективну соціальну взаємодію в провідних сферах соціальної самореалізації, виявляється в соціальних цінностях, соціальній творчості, сформованості соціальних якостей та просоціальній поведінці. Від соціального становлення студентів як представників майбутньої інтелектуальної еліти залежать перспективи розвитку нашої держави та громадянського суспільства.

Широка інформатизація всіх сфер людського життя, поряд зі значними перевагами, характеризується низкою недоліків. Сучасне студентство внаслідок надмірного використання комп'ютерних технологій і занурення у віртуальний простір іноді проявляє споживацтво в суспільному житті, аполітизм, адиктивну поведінку, нетерпимість до інших груп, громадський нігілізм в умовах суспільної кризи та скепсис щодо професійного майбутнього в Україні.

Забезпечення формування соціальної ініціативності, креативності та відповідальності, які є проявами соціальної культури в професійно-громадянській сфері, а також успішної життєдіяльності особистості студента, готової до соціальної творчості в реаліях швидкоплинного інформаційного суспільства, має здійснюватися з використанням новітніх засобів гармонізації процесу соціального становлення цієї соціальної групи в межах науково-освітнього процесу закладу вищої освіти (ЗВО).

Пошук засобів соціального виховання студентської молоді, які відповідають особливостям її психовікового формування (критичність, емоційність, прагнення самореалізації тощо) та новітнім умовам сьогодення, актуалізує використання засобів анімаційної діяльності, що характеризуються емоційною насиченістю, креативним потенціалом, непримусовістю, уможлиблюють безпосередню участь студентської молоді в процесі соціальної взаємодії.

Відтак, в інформаційному суспільстві процес набуття студентами соціальної зрілості має відбуватися засобами її активізації, зокрема через медіа, мистецтво, творчі практики, ігрову діяльність, туризм тощо, оскільки саме ці засоби сприяють засвоєнню та реалізації соціального досвіду студентством, уможлиблюють підвищення ефективності розвитку соціальної культури.

Становлення особистості в соціумі, зокрема з метою формування соціальної культури, вивчали представники філософії (Й. Хейзинга, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Дж. Мід та ін.), соціології (Т. Парсонс, П. Сорокін та ін.), культурології (А. Арнольдс, Б. Єрасов, М. Каган, В. Шейко та ін.), психології (О. Леонт'єв, А. Петровський, С. Рубінштейн, Е. Фромм та ін.). Соціалізацію в інформаційному суспільстві досліджували А. Аніщенко, Ф. Власенко, А. Рижанова, Н. Шанідзе та ін. Теоретичні і методологічні засади розвитку соціальної педагогіки, соціальне виховання та соціально-педагогічна діяльність стали об'єктом наукових розвідок О. Безпалько, І. Зверєвої, І. Липського, А. Мудрика, Л. Мардахасєва, С. Харченка та ін. Соціальність як результат соціального виховання та соціальну культуру як її якісний рівень репрезентовано в наукових працях О. Рассказової, А. Рижанової, О. Хендрик та ін. Соціалізацію, соціальне виховання студентської молоді досліджують І. Курліщук, М. Петрова, С. Савченко, В. Штифурак та ін. Анімаційну діяльність вивчають Л. Волик, Т. Лесіна, Н. Максимовська, Е. Мамбеков, В. Олійник, М. Петрова, Л. Сайкіна, Л. Тарасов, І. Шульга, Н. Ярошенко та ін.

Аналіз теорії і практики з досліджуваної проблеми дозволив виявити *суперечності* між: соціальним замовленням сучасного інформаційного суспільства на особистість з високим рівнем сформованості соціальної культури та необхідністю подальшої ґрунтовної розробки теоретико-методологічних засад цього процесу в соціальній педагогіці; потребою підвищення рівня соціальності сучасного студентства та недостатньою визначеністю теоретичних засад її розвитку в процесі формування соціальної культури засобами анімаційної діяльності; значним потенціалом анімаційної діяльності як засобу формування соціальної культури студентської молоді в сучасних соціально-культурних

умовах та нерозробленістю соціально-педагогічної технології її розвитку в інформаційному суспільстві.

Актуальність проблеми розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства та її недостатня теоретична й методична розробленість зумовили вибір теми дослідження – **„Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Харківської державної академії культури на період 2015 – 2018 рр. як складову частину теми кафедри соціальної педагогіки „Соціальне виховання в соціокультурних умовах інформаційного суспільства”. Тему затверджено Вченою радою Харківської державної академії культури (протокол № 7 від 25 грудня 2015 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 р.).

Об'єкт дослідження – розвиток соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві.

Предмет дослідження – соціально-педагогічна технологія розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Відповідно до мети та предмета визначено такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу наукової літератури дослідити проблему розвитку соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві.
2. Розкрити сутність, структуру та форми анімаційної діяльності як засобу розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві.

3. Схарактеризувати сучасний стан сформованості соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства з урахуванням розроблених критеріїв та показників.

4. Обґрунтувати соціально-педагогічну технологію розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві.

5. Розробити й упровадити соціально-педагогічну технологію розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві та проаналізувати її ефективність.

Методологічними засадами дослідження є: фундаментальні положення філософії про взаємовплив людини та суспільства; розвиток особистості в соціумі як відкритій системі; формування студентської молоді в соціально-виховному середовищі ЗВО; діалектичну єдність процесів виховання та соціалізації молодого покоління; культурологічний підхід – для виявлення сутності соціальної культури як наукового феномену; аксіологічний підхід – для обґрунтування ціннісної основи соціального зростання студентства.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять: теоретичні положення про особистість як активний суб'єкт діяльності та соціального розвитку, взаємодію людини і середовища (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Л. Виготський, О. М. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Д. Фельдштейн); провідні засади розвитку інформаційного суспільства (М. Кастельс, Н. Луман, М. Маклюен, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, В. Шейко); концептуальні ідеї особистісно зорієнтованого (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський) та середовищного (В. Бочарова, Ю. Мануйлов, Л. Новикова) підходів; теоретичні засади щодо змісту та сутності соціального виховання (О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, А. Мудрик, В. Нікітін, С. Омельченко, А. Рижанова, Г. Філонов, С. Хлєбїк); наукові положення про соціальність (О. Караман, Н. Лавриченко, Л. Мардахаєв, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко), вікові особливості молоді (І. Андрєєва, Р. Бергіус, Є. Бондарєвська, Л. Виготський, І. Кон, І. Підласий), процес соціалізації

студентської молоді (В. Андрущенко, О. Білик, О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, І. Курліщук, А. Мудрик, Г. Овчаренко, С. Савченко, О. Севастьянова, С. Харченко), становлення особистості студентів ЗВО (Н. Максимовська, В. Штифурак); теорія і практика анімаційної діяльності (Л. Волик, Т. Лесіна, Л. Тарасов, М. Ярошенко) та соціально-педагогічних технологій (Т. Алексєєва, С. Архипова, Н. Білик, Р. Вайнола, М. Галагузова, Л. Завадська, Н. Заверико, А. Капська, Л. Мардахаєв, Р. Овчарова, М. Шакурова, С. Харченко).

Для досягнення мети й вирішення завдань застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукових джерел для вивчення стану дослідженості проблеми розвитку соціальної культури особистості; теоретичне узагальнення, систематизація наукових доробок щодо соціалізації, соціального виховання студентської молоді та порівняння для зіставлення зарубіжних і вітчизняних підходів до розвитку соціальної культури студентів; аналіз та узагальнення концептуальних положень з метою розкриття потенціалу анімаційної діяльності як засобу розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах сучасного інформаційного суспільства; моделювання для розробки структурно-змістової моделі розвитку соціальної культури студентської молоді; проектування для розробки соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності; *емпіричні* – педагогічне спостереження, діагностичні бесіди, методи опитування, аналіз документації, соціально-педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої технології розвитку соціальної культури у студентів вишів засобами анімаційної діяльності; *методи математичної статистики* для обробки експериментальних даних, кількісного та якісного аналізу емпіричного матеріалу та інтерпретації отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася з вересня 2016 року до травня 2018 року на базі Харківської державної академії культури, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”,

Харківського державного університету харчування і торгівлі. У дослідженні взяли участь 702 студенти (354 респонденти – в експериментальних та 348 – у контрольних групах). Чисельність викладачів та кураторів академічних груп складала 74 особи; лідерів громадських організацій, волонтерських спільнот, керівників та співробітників закладів соціально-культурного середовища, представників віртуальних мереж – 115 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше*: розроблено соціально-педагогічну технологію розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві як різновиду соціально-педагогічних технологій, що застосовується в закладах вищої освіти та у відкритому соціально-культурному просторі, реалізується в освітньому, позанавчальному, інформаційно-віртуальному середовищі та передбачає використання засобів активізації й стимулювання студентів до соціальної творчості; визначено сутнісні характеристики соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства в єдності її структурних компонентів (соціальні цінності, якості, поведінка) та змістових складників (соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного); обґрунтовано доцільність застосування засобів анімаційної діяльності як надбань матеріальної й духовної культури (мистецтво, медіа-продукт, нові медіа, інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), що дозволяють активізувати розвиток соціальної культури студентської молоді; *удосконалено* форми анімаційної діяльності зі студентською молоддю, зокрема в інформаційно-віртуальному просторі; *набули подальшого розвитку наукові уявлення* про поняття „соціальна культура студентської молоді”, „анімаційна діяльність”, „засоби анімаційної діяльності”; соціальний розвиток студентства в інформаційну добу, активізацію освітнього процесу та інформаційно-віртуального середовища засобами анімаційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в упровадженні розробленої соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури

(ТРСК) студентської молоді засобами анімаційної діяльності в освітній процес ЗВО шляхом розробки методичного забезпечення підготовки та проведення акцій („Антиплагіат у дії”), віртуальних екскурсій („Професійний туризм”), майстер-класу „Віртуальний простір”, тренінгу „Безпечний Інтернет” тощо).

Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО різного спрямування, позанавчальній діяльності зі студентською молоддю у виховному середовищі освітньої установи, роботі студентських громадських організацій та відкритому соціально-культурному просторі.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Харківської державної академії культури (довідка № 01-03-142 від 20.02.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка (довідка № 442 від 15.02.2018 р.), Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” (довідка № 01-13/377 від 24.05.2018 р.), Харківського державного університету харчування і торгівлі (довідка № 450/18 від 29.03.2018 р.) та в діяльність громадської організації „Соціальний всесвіт” (довідка № 12 від 01.03.2018 р.).

Особистий внесок здобувача у роботах, що опубліковані в співавторстві, полягає в узагальненні особливостей анімаційної діяльності зі студентською молоддю за кордоном; визначенні історичних тенденцій розвитку та становленні студентського дозвілля в зарубіжній теорії та практиці.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-теоретичних, науково-практичних конференціях: *Міжнародних* – „Культура та інформаційне суспільство XXI століття” (Харків, 2015 – 2018), „Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації” (Переяслав-Хмельницький, 2016); *Всеукраїнських*: „Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку” (Харків, 2016 – 2018), „Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень” (Харків, 2016), „Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи” (Харків, 2016), „Соціальна підтримка сім’ї та дитини в соціокультурному просторі громади” (Суми, 2017). Основні результати та висновки дослідження обговорювалися й дістали

позитивну оцінку на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури (2016 – 2018 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 16 наукових публікаціях (з них 14 – одноосібні), з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України; 1 публікація – у виданнях, включених до міжнародних науко- метричних баз; 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та 11 додатків на 21 сторінці. Робота містить 18 таблиць та 16 рисунків. Список використаних джерел складається з 325 найменувань (з них 22 – іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації – 276 сторінок, з них 203 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Розвиток соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві як наукова проблема

Інформаційне суспільство, яке досліджувалося з другої половини ХХ ст. (Е. Гідденс, С. Гнатюк, І. Девтеров, Д. Дубов, Н. Луман, М. Маклюен, О. Ожеван, А. Рижанова, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, А. Чистяков, В. Шейко та ін.), переважно визначається як фаза еволюції цивілізації, коли головними продуктами виробництва стають не речі й енергія, а інформація і знання [52; 92; 93; 143; 217; 219; 259; 285; 289; 290]. На нашу думку, сутність цього етапу розвитку людства найвлучніше простежується у роботах авторів (С. Гнатюк, Д. Дубов, О. Ожеван та ін.), які визначають специфічні для інформаційного суспільства провідні риси: „створення глобального інформаційного простору, здатного забезпечити нову якість життя; збільшення питомої ваги інформаційно-комунікативних технологій, продуктів та послуг у валовому внутрішньому продукті країни; поява якісно нових комунікацій та ефективної інформаційної взаємодії людей на засадах зростаючого доступу до національних і світових інформаційних ресурсів, подолання інформаційної нерівності (бідності), прогресуюче задоволення людських потреб в інформаційних продуктах і послугах” [92, с. 3]. Однак вплив новітніх технологій досліджений не в повній мірі, що зумовлює необхідність більш ретельного аналізу цих аспектів як чинників соціального розвитку особистості.

Доцільним для цього підґрунтям є цивілізаційний підхід (В. Шейко), який дозволяє досліджувати не ізольований фрагмент дійсності як предмета певної наукової дисципліни, а застосовувати міждисциплінарні системні

дослідження соціально-культурної дійсності. Це уможлиблює визначення наукових пріоритетів на перспективу і створюють цілісну наукову картину світу інформаційної доби. В цьому контексті інформаційна цивілізація визначається як „суспільство, де всі засоби інформаційної технології, тобто комп'ютери, інтегровані системи, кабельний, супутниковий та інші види зв'язку, відеопристрої, програмне забезпечення, наукові дослідження, спрямовані на те, щоб зробити інформацію загальнодоступною, досягти її активного впровадження у виробництво і життя за допомогою високорозвинених засобів комунікацій” [289, с. 233].

Вчені (О. Кравченко, А. Рижанова, В. Шейко та ін.) акцентують на певній національній та загальнодержавній специфіці розвитку людини в інформаційно-глобалізаційну добу. Так, О. Кравченко зазначає, що „глобалізаційні процеси, якщо вважати їх реальними, відбуваються в конкретному просторі та часі, тобто в форматі держав, суспільств, різного роду суспільств та об'єднань” [117, с. 55]. Через динаміку інформаційної культури людства, яка є набагато динамічнішою за попередні епохи, „в перехідний період до інформаційної доби ті суспільства, регіони, які створюють найсприятливіші умови для вивільнення та реалізації творчого потенціалу кожної особи (принаймні, більшості населення) в усіх сферах її життя, будуть головувати в інформаційному світі” [168, с. 199].

Особливу увагу вчені (К. Михайлова, О. Білик, А. Тадаєва та ін.) приділяють соціальному становленню особистості в інформаційну добу. Вони одностайні в тому, що нині в культурі людства формується такий тип особистості, яка має нові можливості та має бути відповідальна за розбудову соціальних зв'язків в цих умовах. К. Михайлова підкреслює тенденції трансформації сучасного інформаційного простору, що впливають на формування особистості: „взаємопов'язаність світової спільноти (межі проблем стираються, вирішення їх стає завданням усього світу, соціальні суб'єкти мають розширене поле успіху водночас із відповідним полем ризику); нова якість соціальних систем формує новий тип особистості, якій

вже не достатньо йти прямим шляхом, необхідно самій його конструювати та нести відповідальність за успішність реалізації цього шляху); змінюється структура та канали соціальної мобільності, отже, соціальні ролі є не тільки престижними, але й наповнюються іншим змістом; для успішного функціонування у соціальному середовищі необхідне постійне зростання та самовдосконалення” [178, с. 6-7]. О. Білик справедливо зазначає, що „новими характеристиками глобального соціально-культурного простору, що впливають на соціальний розвиток усіх соціальних суб’єктів, є: перетворення інформації й знання на основну цінність суспільства; „тріумф особистості” – творця нового знання; зростання ролі інформаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності людини; необмеженість, не контрольованість отримання та використання інформації; формування культури єдиної світової спільноти; зростання ролі культури у виживанні та розвитку певного соціуму; посилення міграційних процесів; віртуалізація соціокультурного простору; виникнення нових загроз для людства в кіберсередовищі” [20, с. 28-29]. Особливу увагу привертає творчий компонент розвитку особистості будь-якого віку в означений період та необхідність її постійного саморозвитку, водночас із численними загрозами, для попередження яких мають бути знайдені нові механізми та засоби.

Сучасний інформаційний простір складається з реального та віртуального. До реального відносять інформацію, що отримується з традиційних джерел (різні засоби масової інформації), до віртуального – інформація, яка концентрується у Інтернет-середовищі та транслюється відповідними спільнотами через електронні носії. У зв’язку з цим, сучасними тенденціями розвитку інформаційного соціуму, що впливають як на соціальне становлення особистості, так і на „якість” взаємодії у ньому, є віртуалізація соціального середовища, поширення медіа, зокрема нових, як одного з провідних чинників соціалізації, поява нових аспектів цього процесу: медіа- та кіберсоціалізація.

Віртуалізація суспільства досліджена О. Білик, О. Зудіною, Д. Івановим, О. Помпеєвим, А. Юхвидом та ін. Так О. Зудіна зазначає, що, віртуальна реальність, характеристиками якої є актуальність, автономність, інтерактивність, відображає реальну дійсність, а комп'ютерні технології утворюють нове середовище існування людини, що трансформує інші сфери її існування: комунікація, освіта, соціальна взаємодія [88]. Поділяємо позицію О. Білик, що „завдяки сучасним інформаційним технологіям людина в цьому віртуальному просторі дуже легко долає відстані, бере активну участь у різних обговореннях, відчуває себе сильною та захищеною від поточних подій, проблем реального життя” [19, с. 60]. Разом з тим, необхідно враховувати численні ризики, які викликає віртуалізація соціального буття людини, які „пов'язані, зокрема, і з психічними розладами, оскільки, маючи значні можливості для самореалізації, розкриття власної індивідуальності у віртуальному просторі, особистість не лише створює власний віртуальний світ, але й стає об'єктом інформаційної агресії та різних маніпуляцій, стикається з небезпекою нівелювання особистості” [19, с. 60-62]. Ці загрозливі тенденції спричиняють обездуховлення особистості, посилення споживацтва у соціальному житті, руйнування налагоджених зв'язків у соціумі, деформації реального процесу комунікації та спілкування.

Перш ніж характеризувати особливості процесу входження людини до сучасного інформаційного соціального простору, зазначимо, що він позначається терміном „соціалізація”, який розуміємо як „засвоєння, відтворення і розвиток соціальним суб'єктом культури соціуму в процесі стихійного та цілеспрямованого залучення до системи нових суспільних зв'язків і залежностей, що сприяє розвитку форм його соціальності” [218, с. 14].

Обґрунтуванню тенденцій впливу засобів інформації та медіасередовища на соціальне існування особистості в різному віці, проблемі кібер- та медіасоціалізації присвячено роботи О. Білик, І. Курліщук, Т. Мяснікової, Т. Ольхової, В. Плешакова, А. Рижанової, А. Тадаєвої,

М. Уголькова та ін. В інформаційному суспільстві посилення ролі Інтернету та комп'ютера викликане загальним зростанням значення засобів масової комунікації (ЗМК) у процесі соціалізації. Так, А. Рижанова, зауважує, що: „ЗМК поступово набувають значення провідного засобу соціального виховання всіх соціальних суб'єктів інформаційного суспільства від людини до глобального людства, тому найактуальнішими проблемами соціальної педагогіки мають бути завдання розвитку регіонального, глобального рівнів соціальності, проблеми медіасоціалізації, кіберсоціалізації, оскільки досвід педагогічного управління цими процесами у філогенезі відсутній” [221, с. 357]. Отже, поряд із традиційними засобами соціалізації особистості питомої ваги набувають нові медіа та відповідне середовище. В межах соціально-педагогічного дослідження І. Курліщук аналізує особливості соціалізації засобами масової комунікації. Хоча її висновки стосуються соціальної групи студентської молоді, серед них є такі, що мають відношення до особистості в будь-якому віці, зокрема, гіпердинамічний характер процесу соціалізації; перерозподіл впливу на особистість інститутів соціалізації (збільшення впливу ЗМК в умовах переходу до інформаційного суспільства); трансформація основних інститутів соціалізації; наявність дисбалансу організованих і стихійних процесів соціалізації в бік стихійності; збільшення рівня незалежності особистості від суспільства [127, с. 19]. Ці висновки вченої дозволяють підкреслити необхідність регулювання процесу соціалізації на основі посилення соціальної суб'єктності особистості. О. Білик зазначає, що „виникнення віртуальної реальності в соціокультурному просторі інформаційного суспільства спричинило появу нового складника соціалізації – кіберсоціалізації, що докорінно змінює традиційний для індустріального суспільства процес соціалізації, зокрема, зменшується роль традиційних агентів соціалізації (родини, друзів, сусідів, освітніх та культурних установ), натомість зростає значення засобів масової комунікації, глобальної мережі, самовиховання та самовдосконалення особистості” [20, с. 28]. Як ширшу по відношенню до кіберсоціалізації

розглядає медіасоціалізацію А. Тадаєва: „медіасоціалізація означає, що крім традиційних агентів, інститутів та факторів соціалізації в соціальне середовище людського існування і водночас – у процес соціалізації людини активно і навіть агресивно втрутився ще один, не передбачений традиційним сценарієм соціалізації – чинник нових медіа” [250, с. 28-29].

Вивчення конкретних новітніх засобів соціалізації, зокрема Інтернету, дозволяє М. Уголькову зробити висновок, що „Інтернет є найактивнішим сучасним сектором кіберпростору. Являє собою специфічний фактор особливого виду соціалізації – кіберсоціалізації – та має унікальний соціально-педагогічний потенціал, що характеризується такими особливостями Інтернет-середовища, що соціалізує: доступність, мобільність, оперативність, відносна безпека та анонімність, свобода самовираження” [262, с. 22]. Отже, не зважати на цей фактор соціалізації вже неможливо, оскільки він об’єктивно існує, активно розвивається та потребує механізмів конструктивного використання для соціального виховання.

В. Плешаков зауважує, що, „сучасний кіберпростір використовується для кіберкомунікації, розваг та дозвілля, пізнання, задоволення „інших” чисельних потреб: фізіологічних, соціальних, престижних, духовних, репродуктивних, професійних, рекреативних, соціального контролю тощо” [108, с. 57-58]. Автор зосереджується переважно на індивідуальному аспекті соціалізації, називає кіберпростір полігоном соціального виховання сучасної людини. На нашу думку, це підтверджує неусталеність наукових уявлень з причини швидкого розвитку інформаційного середовища.

На думку Т. Ольхової, Т. Мяснікової, медіа (технічне поняття) охоплює всі людські артефакти та технічне устаткування, якими послуговуються для збереження та транспортування людської знакової системи (комунікативні канали); медіа (семіотичне поняття) означає передання або маніфестацію інтелектуальної праці, а матеріалізується або виражається через одну або декілька знакових систем; медіа (соціально-інституціональне поняття) як соціальні організації, що засновуються за допомогою специфічних навичок,

форм роботи й економічних умов виробництва [186; 195]. В умовах інформаційного суспільства, окрім традиційних, особлива увага приділяється так званим, „новим медіа”, які потребують додаткової уваги вчених.

Нові медіа досліджені А. Киричком, А. Мірошниченком, М. Наумовою, А. Тадаєвою та ін. Так, А. Киричок зазначає, що нові медіа є інтерактивними електронними виданнями, що комбінують формати подання інформації, їх контентом можуть бути відео, онлайн-радіо, телевізійна трансляція, анімація, звукове оформлення, текст [102]. Нові медіа, на думку автора, мають широкий спектр засобів комунікації, зокрема блоги, мікроблоги, фото-та відео сервіси, соціальні закладки, соціальні новини, подкасти, інтернет-форуми, геосоціальні мережі тощо [102, с. 43-44]. Поділяємо позицію А. Тадаєвої, що „нині медіа набувають вирішальної ролі у процесі життєдіяльності людини, оскільки вони є засобом доступу до необмеженої кількості інформації, що є цінністю інформаційної доби. В свою чергу їх інтерактивна складова – нові медіа представляють можливість індивіду висвітлити власну реакцію, оприлюднити власні знання, досвід, уміння, навички, тим самим представивши себе „всім”, що дає можливість особистості відчувати себе частиною того, що відбувається у соціальному середовищі” [250, с. 16-17].

Узагальнюючи вищевказане можна визначити провідні тенденції, що зумовлюються розбудовою інформаційного суспільства та характеризують процес соціального становлення соціальних суб’єктів в ньому: провідними цінностями інформаційної доби є інформація та знання, можливість доступу до них зумовлює соціальну успішність особистості; розширюється простір соціальної взаємодії, завдяки засобам комунікації інформаційної доби стають досяжними різні здобутки духовної культури, однак водночас підвищується ризик маніпулювання суспільною свідомістю; в соціально-культурному просторі функціонує віртуальна складова, яка зумовлює творчу самореалізацію людини в ній водночас із появою нових ризиків споживацтва та обездуховлення; змінюється механізм налагодження соціальних зв’язків,

зокрема традиційні подекуди руйнуються, а одним з інструментів соціальної взаємодії є використання нових технологій; особливу роль у процесі соціального становлення особистості відіграють засоби масової комунікації, медіа, нові медіа; в процесі соціалізації з'являються такі складові як медіа- та кіберсоціалізація, що зумовлює пошук механізмів їх регулювання; можливості інформаційного простору можуть спричинити відхилення від норм соціальної поведінки, які були встановлені на попередніх етапах розвитку суспільства, що зумовлює потребу розробки нових засобів соціального унормування та розвитку культури соціальної взаємодії; існують суттєві ризики для різних соціальних груп, які можуть не встигнути за соціальними змінами інформаційної доби; інформаційний простір, інструменти, що дозволяють в нього зануритися, впливають на ціннісні орієнтири, якості особистості та поведінку соціальних суб'єктів, оскільки мають здатність інтегрувати та віддзеркалювати різні боки сфер соціальної самореалізації – сімейної, громадської, професійної, суспільної, державної та ін.

За вказаних обставин зростаючі інформаційні потреби будуть у подальшому стимулювати розвиток технологій інформатизації, долучення до них населення, але водночас зумовлюватимуть необхідність посилення власної соціальної культури суб'єктів соціуму. Тобто участь у виробництві, збереженні, трансляванні інформації визначає соціальний статус осіб і груп, створює можливість для соціальної самореалізації. Останнє твердження певною мірою підтверджується ідеєю М. Мід про змінюваність типу культур у зв'язку із трансформацією цивілізаційних основ існування. Якщо постфігуративна культура орієнтована на минуле, а конфігуративна – на теперішнє, то префігуративна – на майбутнє [176]. Тобто вирішального значення набуває духовний потенціал молодого покоління, з'являється спільність досвіду, якого не було і не буде у старшого покоління. Отже, й провідні прояви соціальної культури загострюються та змінюються на зламі цивілізацій, зокрема в сучасних умовах під час переходу до інформаційного

суспільства. Лідером цих змін є молодь, оскільки інформаційно-віртуальне середовище для неї стає однією з провідних складових загального соціального простору.

Визначенням вікових меж та ознак цієї соціальної групи займалися вчені Л. Мардахаєв, А. Петровський, С. Харченко та ін., однак поняття „молодь” трактується неоднозначно. Наприклад, Л. Мардахаєв визначає, що „молодь – велика суспільна група, що має специфічні соціальні і психологічні ознаки, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічне та суспільно-політичне становище, їх духовний світ знаходяться в стані становлення, формування (це люди від 16 до 30 років)” [233, с. 158]. У цьому твердженні дещо однобічно оцінюються можливості молоді. На нашу думку, особистість в цьому віці не тільки формується, але й реалізує у соціумі власну соціальну позицію.

Наступні автори (О. Безпалько, І. Зверева, Г. Лактіонова та ін.) відносять до цієї соціальної групи як об’єкта соціальної роботи: „юнацький вік (16-23 роки) і власне молодість (23-33 роки)” [242, с.143]. Автори зазначають, що „межі молодіжного віку досить рухливі й залежать від соціально-економічного розвитку суспільства, досягнутого рівня добробуту й культури, умов життя людей. Чим вищий рівень розвитку суспільства, тим більшою мірою ці чинники реально позначаються на тривалості життя людей, розширенні меж цього віку” [там само]. Вікові межі є кількісною ознакою молоді, але необхідна конкретизація змісту соціального зростання молодих людей, зокрема у законодавчому просторі.

У Законі України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, „молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років” [214]. (Абзац другий із змінами, внесеними згідно із Законом N 1659-IV (1659-15) від 23.03.2004). Відповідно до енциклопедичних соціально-педагогічних видань, „молодь – диференційована соціальна група, яка набуває рис соціальної спільноти та має специфічні соціально-

психологічні, соціальні, культурні й інші особливості, у тому числі і способу життя, перебуває у процесі соціалізації, має свій соціальний вік і відповідно до потреб часу має бути творцем або зачинателем нової соціальної та культурної реальності” [62, с. 150-151]. Наведене визначення близьке до нашого розуміння, оскільки в ньому акцентується на тому, що власне молодь може і має власними зусиллями створювати нові моделі соціальної взаємодії, що ґрунтуються на ознаках сучасної для них культури.

Традиційно молодь розглядається як активний суб’єкт розвитку всіх сфер соціальної життєдіяльності: сімейної, виробничої, освітньої, дозвілєвої, суспільної, державної та ін. Вчені (Г. Андреева, Б. Волков, М. Головатий, А. Гулевська-Черниш, І. Зверєва, О. Куришева, Г. Лактіонова, В. Лисовський та ін.) звертаються до психовікових ознак та соціальних проблем цієї групи, які поглиблюють усвідомлення її як провідної рушійної сили інформаційної доби. Зокрема серед основних тенденцій соціалізації молодої людини визначають такі: молодь є провідним носієм інтелектуального потенціалу суспільства, їй притаманна здатність до творчості у різних сферах життя [54, с. 16]; активне входження у соціальний простір, прагнення незалежності в усіх сферах життєдіяльності сприяє позитивному соціальному розвитку водночас із актуалізацією соціальних молодіжних проблем (визначення ролі і місця в суспільстві, формування ціннісних орієнтацій та моральних пріоритетів, становище на ринку праці, забезпечення певного освітнього рівня, електоральна поведінка тощо) [62, с. 151]; певна економічна незахищеність, невпевненість у майбутньому, прагнення соціально-престижних видів трудової діяльності, що можуть призвести до дезадаптації та соціальної дезінтеграції; знаходиться у стані постійного пошуку, відбиває зв’язок з майбутнім („час початку”), має соціальний статус „неповного” входження в суспільство, займає проміжне положення між „дитинством та дорослістю”, відбувається подальше оволодіння певною кількістю соціальних ролей (працівник, сім’янин, громадянин тощо); притаманний специфічний образ життя, стиль поведінки,

культурні норми та цінності, відкрита до новацій та змін [126]; можлива швидка адаптація до новітніх технічних досягнень, повна інтеграція у комунікативний простір інформаційного суспільстві з його перспективами та ризиками.

У відповідності до зазначеного, саме молодь є провідним соціальним суб'єктом інформаційної доби, оскільки має потребу та можливість існувати в сучасному соціумі, використовуючи доступні засоби комунікації. Соціальне зростання молоді, набуття соціальних цінностей, рис, поведінки в добу домінуючих інформаційних засобів та технологій здійснюється на основі того, що провідною складовою для соціальної самореалізації стає інформаційний віртуальний простір і через нього можуть транслюватися нові моделі соціальної взаємодії як основи соціальної культури майбутнього. Але, на думку А. Тадаєвої, „нові медіа неоднозначно впливають на процес соціалізації молоді (тривале використання ІКТ може негативно вплинути на фізичне, психічне здоров'я; нові медіа надають необмежені освітні, трудові, дозвіллі, комунікаційні можливості), в процесі медіасоціалізації перебудовуються всі основні сфери життєдіяльності людини: інформаційна, змінюються форми та характеристики освітнього процесу, дозвілля, професійна сфера” [249, с. 240].

Беззаперечною є позиція О. Білик, що „особливу небезпеку така віртуальна реальність має для молоді, у якої ще не достатньо сформовані світогляд, ціннісні переконання, особистісні соціальні якості перебувають у процесі становлення. За таких умов багато представників молоді не можуть знайти правильні шляхи власного духовного розвитку та соціального становлення” [19, с. 60-62]. Їм бракує соціального досвіду для глибокого розуміння різноманітного контенту та інформаційного впливу. При цьому, молоді люди є найбільш вмілими користувачами сучасного віртуального середовища, що значно звужує можливості зовнішнього регулювання цієї діяльності.

Вищевказане зумовлює детальний розгляд явища соціальної культури молоді, відстежимо трактування цього поняття в контексті різних наукових галузей. Соціальна культура розглядається з позицій філософії, соціології, культурології, педагогіки. Вчені (С. Григор'єв, Б. Єрасов, Н. Луман, Т. Парсонс, Н. Тимченко та ін.) аналізують її як: регулятивний механізм, процес, цінність та засіб розвитку певних якостей. Майже всі дослідники розглядають це явище в контексті відносин „соціум-людина”, місця людини в соціальному просторі. Навіть якщо цей термін не застосовується, то характеризуються соціальні зв'язки та цінності, які є основою соціальної культури.

Принципове значення для розуміння сутності соціальної культури має дефініція „культура”. Це всеосяжне поняття (за Б. Єрасовим) аналізується як: сфера діяльності, рівень розвитку суспільства, певна сума досягнень конкретної епохи, система норм суспільної взаємодії, духовно-ціннісний вимір існування людини [77]. Аналіз поняття „культура” представниками наукового співтовариства [18; 37; 39; 90; 96; 99; 112; 117; 122; 140; 174; 193; 234; 244; 289; 290] дозволяє зробити наступні узагальнення: культура аналізується як безумовно соціальне явище, що утворено людськими спільнотами протягом історичного розвитку на протиположності природному існуванню; культура складається з діяльнісного, ціннісного, нормативного, регулюючого аспектів, що зумовлює мультидисциплінарний підхід визначення її сутності та змісту; найпоширенішими є трактування культури як: сукупності способів і прийомів матеріальної та духовної діяльності людства, що сконцентрована в предметних, матеріальних носіях (засобах праці, знаках) та передаються наступним поколінням; сукупності норм, цінностей та ідеалів, що виконують роль соціальної орієнтації в історично конкретному суспільстві [18, с.74-84]; з одного боку, культура виступає як область професійної художньо-естетичної, наукової та освітньої діяльності з показниками (освіченість, вихованість, ученість), з іншого боку, культура є результатом духовної та матеріально-виробничої діяльності людини, для

розмежування цих аспектів використовується поняття „соціальна культура”; людинотворча сутність культури передбачає внутрішню побудову культури (М.Каган), як „потрійної спіралі”: культура, що породжена предметною діяльністю, культура спілкування, художня культура [96, с. 71-78]; для подальшого вивчення культури в різних наукових галузях її досліджують з відповідних позицій, зокрема політична, економічна, правова та ін.

Нам близька дефініція, яка представлена у філософському словнику та ґрунтується на ціннісному опануванні дійсності як основа культури соціальних суб’єктів і тому в дослідженні спиратимемося на таке трактування „культура – це система надбіологічних програм людської діяльності, поведінки, спілкування, яка історично розвивається і постає умовою відтворення та зміцнення соціального життя в усіх його основних проявах” [192, с. 527]. Це уможливорює розгляд участі особистості в розбудові нових моделей соціальної взаємодії в інформаційному суспільстві.

Щодо походження словосполучення „соціальна культура”, то Л. Іонін зазначає, що „у західній культурології, соціології, соціальній та культурній антропології успішна розробка концепту соціальної культури почалася ще у першій половині ХХ ст., коли американські культурологи А. Клакхон та К. Кребер у роботі „Культура: критичний огляд концепцій та визначень” проводять розподіл культури на матеріальну, соціальну та духовну [309]. Під матеріальною культурою розуміється все, що відноситься до взаємовідносин людини із середовищем її життєдіяльності, до задоволення потреб подальшого існування, технологічного боку життя. Під соціальною культурою розуміється відношення людей один до одного, системи соціальних статусів та інститутів. Під духовною – суб’єктивні аспекти життя, духовний світ людини.

Термін „соціальний” (від лат. *socialis*) загалом трактується як пов’язаний з життям і стосунками людей у суспільстві, товариський, суспільний, громадський [243], в цілому позначає те, що пов’язане із усім людським, різними формами міжлюдської взаємодії. Це саме по собі посилює

розуміння поняття соціальна культура. Однак, просте поєднання цих термінів не надає повної уяви про сутність соціальної культури, отже, необхідно детальніше розглянути її сутність з позиції різних галузей науки.

Близький до розуміння соціальної культури в цьому дослідженні культурологічний підхід: „Соціальна культура – це виробництво, розвиток та вдосконалення суспільних умов життя людини. Ця культура характеризує діяльність держави, інших соціальних інститутів, громадянського суспільства, охоплює усю розмаїть установ та практичних дій, які складають реальне „тіло” суспільного буття, те, що зазвичай називають соціальною матерією” [239]. Дослідники цього підходу (Б. Єрасов, М. Каган, Б. Кононенко та ін.) концентруються на тому, що соціальна культура розкривається у соціальних відношеннях, вона демонструє процеси, що відбуваються у суспільстві, його соціальну структуру, організацію політичної влади, існуючі правові норми, типи управління та стилі лідерства. Ця думка доповнюється наступним: „Соціальна культура являє собою відносини, які складаються у суспільстві та реалізуються через соціальні інститути” [112]. Зважаючи на зазначене, провідною складовою соціальної культури є взаємодія з метою вдосконалення соціального простору, до якого входять соціальні групи та різноманітні інститути соціально-культурного середовища. Ці стосунки виявляються через діяльність соціальних суб’єктів з вдосконалення соціальних відносин на державному та суспільному рівнях. В умовах інформаційного суспільства культура соціальної взаємодії поширюється зокрема й у відповідному віртуальному та медіапросторі, які стають визначальним фактором соціального зростання молоді.

Розширює межі культурологічного підходу до аналізу соціальної культури Б. Єрасов. Досліджуючи соціальну культурологію вчений констатує, що в сучасному суспільстві „культура в цілому має відмовитися від споживацтва, від нехтування людськими, моральним та екологічними вадами розвитку, звернутися до перспективних принципів в побудові суспільства, що забезпечує збільшення кількості населення, котре має гідні

умови існування, духовну діяльність, що спрямована на досягнення високих смислів людського буття” [77, с. 281]. Тобто мають існувати оновлені та вдосконалені моделі регулювання соціальної культури, але вони потребують розробки новітніх механізмів.

Натомість соціологічний підхід до аналізу соціальної культури ґрунтується на тому, що соціологи (І. Вітаньї, Н. Луман, Т. Парсонс та ін.) з власних наукових позицій бачать місце людини в суспільстві і аналізують підґрунтя суспільного прогресу. Наприклад, Т. Парсонс у роботі „Про структуру соціальної дії” зважає на те, що соціальна система створена взаємодією людських індивідів, кожен з них одночасно і діяч, що має цілі, ідеї, установки, і об’єкт орієнтації для інших діячів і для самого себе [201]. На нашу думку, така позиція ілюструє взаємовплив соціальних суб’єктів у процесі побудови моделей соціальної життєдіяльності, що актуально для розвитку соціальної культури в інформаційному суспільстві. Соціолог І. Вітаньї у роботі „Суспільство, культура та соціологія”, пристає на вказані позиції та визначає соціальну культуру як сферу колективного спілкування [37, с. 99].

Соціологічне трактування соціальної культури широко представлене у теорії соціальних систем Н. Лумана, в якій актуалізуються проблеми функціонування соціальної системи, різновидами якої є соціальна інтеракція, соціальна організація та суспільство. На наш погляд, ця позиція впливає на розуміння сутності соціальної культури особистості інформаційної доби. Основу вказаної теорії складає наступне: будь-яка соціальна система є сукупністю комунікацій, які складаються з окремих дій; соціальна система постійно відновлює себе, але не у статичному варіанті, оскільки має самозмінюватися без додаткових умов. Поняття комунікація, на думку Н. Лумана, надає можливості показати, що соціальна система „складається з елементів, а саме: з комунікацій, які виробляють та відновлюють себе опосередковано мережі саме цих елементів, через мережу комунікацій” [142, с 31]. В умовах нескінченного комунікативного впливу інформаційного

суспільства загострюється проблема якості комунікацій молоді, їх ціннісно-дієвий сенс. Не менш важливе те, що кожна комунікація активізує наступну, кожна комунікативна подія відкриває або закриває систему.

Аналіз сучасних соціологічних наукових робіт, які тією чи іншою мірою використовують сполуку „соціальна культура”, дозволяє зауважити, що у намаганні застосувати її в науковому обігу (В. Волков, С. Григор’єв, О. Замятіна, І. Мостова, Е. Тадевосян, Н. Тимченко, О. Якуба та ін.) переважає інституціональний підхід. Н. Тимченко у докторській дисертації досліджує проблеми соціальної культури такої складової соціальної сфери суспільства як охорона здоров’я. На її думку, „соціальна культура конкретного суспільства реалізує тільки її притаманні соціальні моделі: систему стосунків, типи і варіанти соціальних інститутів, способів дії, тобто надає соціальному устрою риси специфічності” [258, с. 97]. Водночас, Н. Тимченко стверджує, що „основою соціальної культури виступають соціальні цінності, отже, її кризу можна розглядати як порушення цілісності системи соціальних цінностей” [258, с. 101]. Тобто ціннісна дисгармонія стимулює пошук шляхів гармонізації, адже в конфлікті цінностей соціальної культури сховано усі інші конфлікти суспільства.

Соціологом С. Григор’євим у широкому значенні визначено соціальну культуру як „спосіб та ефективність діяльності суб’єктів життєздійснення у провідних сферах суспільства та розглядається як загальна характеристика культури населення. Вона стосується суспільного інтелекту, розвинутої соціального мислення, способів діяльності людей та їх об’єднань в усіх сферах суспільства. У вузькому значенні соціальна культура трактується як спосіб соціального мислення та діяльності людини, об’єднань людей в соціальній сфері (іноді – соціально-побутовій) суспільства” [57, с.18-19]. Дослідник акцентує на активності соціальних спільнот, зокрема молоді, що приводить до позитивних трансформацій.

Загалом соціологічний підхід виявляється у наступному: „Соціальна культура – (культура соціальних відносин) визначається регулятивами,

цінностями, ідеалами, що зумовлюють поведінку людей в суспільстві та їх соціальні взаємовідносини. Ця культура характеризує діяльність громадянського суспільства, державних та інших соціальних інститутів. До основних форм соціальної культури відносять моральну, правову та політичну культури. Соціальні цінності не можуть бути досягнені наодинці. Наприклад, милосердя, рівність, гуманність, демократія, громадянські свободи реалізуються тільки у стосунках між людьми. Цінності „соціальної культури” призначені для того, щоб намагатися здійснити їх у реальній дійсності. Між духовною та соціальною культурою існує тісний зв'язок” [239, с. 13]. У такому трактуванні відстежується зміст та структурне наповнення соціальної культури, а також підкреслюються суб'єкт-суб'єктні стосунки у процесі соціальної життєдіяльності. Уточнює попереднє поняття таке твердження: „Соціальна культура – це регулятивний механізм, що забезпечує взаємодію між людьми” [239, с. 14]. Можна констатувати, що у соціологів, як і у культурологів, соціальна культура розглядається як складова загальнолюдської культури на рівні з матеріальною та духовною.

Визначальним для розуміння сутності досліджуваного поняття є те, що під соціальною культурною розуміють інтегративну характеристику суспільства, яка характеризує рівень досягнень його розвитку, зокрема „явища, процеси, стосунки, котрі якісно відрізняють суспільство, людину від природи, є результатом соціальної взаємодії” [301, с. 61]. Отже, для представників соціології, предметом вивчення якої є суспільство, соціальна культура – серцевина соціуму; вона аналізується здебільшого на інституційному та груповому рівнях; є виявом соціально-ціннісного існування суспільства та передання традицій, забезпечення життєздатності новацій відповідно до соціально-культурних умов, що динамічно змінюються.

Проміжним між соціологічним, культурологічним та педагогічним, зокрема соціально-педагогічним, підходами є визначення, наведене у соціолого-педагогічному словнику за редакцією В. Радула: „Соціальна

культура це предметно-ціннісна форма засвоювано-перетворювальної діяльності, в якій відображається історично визначений рівень розвитку суспільства, народжується й утверджується сенс людського буття” [245, с. 527]. В цій науковій позиції відстежується спроба поєднати різні за напрямками підходи до трактування соціальної культури, зокрема історичний тип культури та відповідну перетворювальну діяльність соціальних суб’єктів, однак, детально ці аспекти не розкриваються. Тим не менше, для подальшого аналізу соціально-педагогічного значення соціальної культури молоді наведене трактування є узагальнюючим.

Вищевказана позиція наближає до педагогічного значення поняття „соціальна культура”, яке досліджено доволі фрагментарно (Е. Байрамова, С. Войтова, Н. Кільберг-Шахзадова та ін.). Так, Е. Байрамова з педагогічних позицій досліджує формування професійно-педагогічної спрямованості особистості старшокласника засобами соціальної культури. Вчена наблизилася до розуміння соціальної культури особистості, а саме під соціальною культурою особистості розуміє „індивідуальну якість людини, що характеризується вмінням коригувати свою взаємодію з іншими людьми через такі компоненти як: соціальні уявлення, погляди, ідеали, переконання; техніка взаємодії; тип взаємодії; досвід особистості, що формує правильну самооцінку” [11, с.128]. В цілому, вказані структурні елементи є доцільними і відображають специфіку педагогічного підходу. На думку Е. Байрамової, соціальна культура визначає характер міжособистісних стосунків. Головним є адекватність соціальних уявлень, просоціальність поведінки, гнучкість реагування на ситуацію, комунікативна насиченість, отже те, що характеризує успішність професійної діяльності. Відтак, коли йдеться про соціальну культуру, на думку Е. Байрамової, мається на увазі сукупність суспільних відносин, фундаментальних цінностей та соціальних норм, які транслуються у сфері освіти [11]. Таким чином, вчена звужує прояви соціальної культури і обмежує тільки однією сферою. С. Войтова зважає на те, що „на рівні міжособистісних стосунків йдеться про соціальну культуру

особистості. Індивід розглядається не як ізольований суб'єкт, а як представник певної вікової й соціальної групи” [44, с.31], що для нас важливо, оскільки молодь має власні особливості соціальної культури – етнічної спільноти, субкультури, професії, покоління. На кожній стадії особистість розвивається шляхом вирішення пізнавальних, ціннісно-сміслових, комунікативних задач. При цьому основними характеристиками особистості виступають: соціальність, суб'єктивність як притаманний даному суб'єкту вищий рівень психічного віддзеркалення, активність, що веде до позитивних змін, розвиток, тобто засвоєння істинних цінностей, норм, правил, що вироблені суспільством, що й визначають соціальну культуру (Е. Байрамова). Враховуючи цю позицію, соціальна культура молоді як вікової групи ґрунтується на ціннісному базисі, що визначає перспективу соціальної взаємодії. При цьому суб'єктна активна позиція щодо суспільних явищ є квінтесенцією проявів соціальної культури, зокрема ставлення до інших вікових груп, спільнот.

Враховуючи зазначене вище, сферою розвитку соціальної культури є суспільство загалом, однак на певному віковому етапі виокремлюються інституції, що є найвпливовішими. Наприклад, для молоді, що працює – це трудовий колектив, для молоді, що знаходиться у військовому середовищі – відповідна спільнота та обставини її функціонування. Необхідно враховувати не тільки вікову належність до групи молоді, але й соціальні спільноти, які для певних підгруп молоді є референтними та зумовлюють її соціальний розвиток. Зі зростанням культури знань та інформації в інформаційному суспільстві додається певна складова до соціальної культури – соціально-інформаційна, а соціальна культура розгалужується і сягає окрім локальних (сімейна, професійна, державна), ще й регіонально-глобального рівнів.

Підсумовуючи, зазначимо, що дослідження соціальної культури у філософському, культурологічному, соціологічному, педагогічному контекстах дозволяють зробити попередні узагальнення: не зважаючи на те, що вся культура соціальна за суттю, необхідно аналізувати окремо соціальну

культуру як основу соціальної взаємодії соціальних суб'єктів, зокрема молоді; на рівні особистості „якість” соціальної культури залежить від ступеню участі суб'єкта у цій взаємодії; вдосконалення соціальної системи не можливе без активної участі особистості, яка реалізує в цьому процесі власну соціальну культуру; умови для розвитку соціальної культури мають об'єктивно відповідати умовам соціокультурного етапу становлення соціуму; розвиток соціальної культури молоді особистості відбувається на певному етапі її соціального становлення, для чого мають бути створенні відповідні механізми. Грунтуючись на вказаному, зауважимо, що ці підходи утворюють наукове підґрунтя для розуміння соціальної культури з позиції соціуму та певних рис людини, але не дають вичерпного розуміння її сутності як характеристики соціально зрілої молоді особистості. Поряд з результатами аналізу в контексті різних наукових підходів, актуальною є потреба дослідження структури і змісту соціальної культури особистості з соціально-педагогічного ракурсу дослідження.

Аналіз соціального виховання дозволить створити теоретичне підґрунтя для розуміння сутності соціальної культури молоді з соціально-педагогічної точки зору. Узагальнюючи роботи О. Безпалько, І. Звереві, А. Капської, Л. Коваль, Л. Мардахаєва, Ф. Мустаєвої, В. Нікітіна, Л. Нікітіної, С. Пальчевського, А. Рижанової, С. Харченка, С. Хлебик та ін. можна зазначити, що: соціальне виховання є відносно контрольованою складовою соціалізації особистості, відбувається як на індивідуальному, груповому, так і загальносоціальному рівнях; соціальне виховання відбувається у відповідності до загальних соціально-культурних умов розвитку людства на певному етапі існування (культурологічні основи соціального виховання); результатом соціального виховання є розвиток соціальності, як здатності людини взаємодіяти з соціальним світом, іншими людьми; існують якісні рівні соціальності: соціальна грамотність, соціальна компетентність, соціальна культура; на рівні соціуму у процесі соціального виховання задіяні різноманітні соціальні інституції, які долучаються до

створення умов для соціального зростання людини; існують інститути соціуму, де цей напрям виховання актуалізується та стає найефективнішим за певних умов (в інформаційному суспільстві – інформаційне середовище); у процесі соціального виховання досліджуються багатоманітні виховні сили суспільства, способи їх актуалізації та інтеграції [13; 14; 85; 241; 105; 170; 185; 190; 191; 198; 218; 276].

У цьому дослідженні спираємося на таке визначення: „соціальне виховання – процес цілеспрямованого створення умов для розвитку соціальності соціальних суб’єктів у всіх сферах соціуму” [222, с. 14]. Розуміння соціального виховання у цьому трактуванні дозволяє розширити межі соціально-виховного впливу різноманітних соціальних сфер, зокрема інформаційно-комунікативної за інформаційну добу, та аналізувати в контексті розвитку соціальності соціальну культуру молоді.

Соціальність як ключове поняття для розуміння соціальної культури молоді інформаційної доби розглядається вченими: А. Рижанова, О. Рассказова, О. Хендрик, С. Харченко та ін. Так, С. Харченко у пошуках методологічної основи розвитку сучасної соціально-педагогічної науки зазначає, що „соціальність – це теоретичне узагальнення тих „відблисків” спільного життя й діяльності людей, які втілені у взаємозумовленості або навіть односторонній зумовленості діяльності осіб, соціальних груп матеріальними й духовними результатами діяльності інших людей, груп” [276, с. 11]. Погоджуючись в цілому з автором, вважаємо, що не тільки теоретичні здобутки характеризують соціальність, але й практичний аспект є вельми важливим.

Згодні з позицією В. Нікітіна, який визначає соціальність як загальну здатність людини до взаємодії з соціальним світом. Він зауважує, що „соціальність є проявом суспільної природи людини на індивідуальному рівні і тому вміщує в себе суб’єктивність, яка розуміється як здатність бути джерелом особистої активності, прояв індивідуального творчого ставлення до суспільного буття. З розвитком соціальності людина дістає здатність до

соціального саморозвитку та самовиховання, оскільки не укладається в схему адаптації – інтеграції, яка має відбиток пасивної поведінки особистості в суспільстві” [190, с. 39]. Таке трактування дозволяє розглядати соціальну культуру в структурі соціальності особистості.

О. Рассказова у докторському соціально-педагогічному дослідженні визначає соціальність як „інтегрований результат процесу соціального виховання особистості, здатність людини взаємодіяти з соціальним світом, що базується на ідеях самозбереження соціуму, людства в цілому, єдності й гармонійної взаємодії людей різних національностей, соціально-вікових груп, класової приналежності, стану здоров’я, рівня розвитку й можливостей, у структурі якого поєднуються соціальні знання й уміння (когнітивна складова), соціальні цінності (ціннісна складова), соціальні якості, здатність до виявлення соціальних емоцій (емоційно-особистісна складова), стратегії поведінки в суспільстві, суб’єктність (діяльнісно-поведінкова складова)” [216, с. 407]. Логіка, що пропонується вченою, дозволяє детально відстежити структуру соціальності, отже, і соціальної культури. Однак, соціальний світ в інформаційному суспільстві потребує розширення і поглиблення розуміння соціальності, зокрема існують різнорівневі соціальні суб’єкти (окрім людини, наприклад, різні соціальні групи), які мають специфіку розвитку цієї ознаки.

Саме тому, досліджуючи соціальну культуру молоді в контексті соціальності ґрунтуємося на наступному твердженні А. Рижанової, що „соціальність (лат. *socialis* – суспільний) – поряд з індивідуальністю комплексна характеристика соціального суб’єкта (людина, група, країна та ін.), виявляється через індивідуальне позитивно-творче ставлення до соціального буття і забезпечує реалізацію індивідуальності суб’єкта в умовах від сімейного, етнічного, регіонального, громадянського тощо до глобального соціуму; система соціальних (сімейних, національних та ін.) ціннісних орієнтацій, якостей та поведінки соціального суб’єкта, спрямована на зміцнення спільності, консолідованості, доцентрових спрямувань соціуму; мета та інтегрований результат соціального виховання, зумовлюється рівнем

культури певного соціуму та соціокультурним розвитком соціального суб'єкта [220, с. 98-101]. Таке трактування уможливорює аналіз сутності та змісту цієї комплексної характеристики, її структурних компонентів, змісту, вікової специфіки для різних соціальних груп. Зокрема для молоді актуальним є певний рівень засвоєння сімейних та етнічних цінностей, активним є процес засвоєння і одночасної реалізації професійних та громадянських цінностей, перспективним – регіональних та глобальних.

У цьому розумінні, А. Рижанова обґрунтовує соціальну культуру як складову соціальності, якісний результат процесу соціального виховання: „В кризові періоди суспільного життя актуалізується значення соціальності соціальних суб'єктів (людини, групи, суспільства) як необхідної умови (чинника), фактору соціальної стабілізації та запобігання руйнуванню основ соціального існування. Розвиток цієї сутнісної характеристики особистості, зокрема молоді, сприяє налагодженню соціальних взаємозв'язків між різними соціальними групами, порозумінню у часи загострення суспільної, економічної, політичної, моральної ситуації в суспільстві” [223, с. 37]. Ця позиція є визначальною для аналізу соціальної культури молоді, зокрема в інформаційній складовій соціального середовища, оскільки в сучасних умовах саме вона набуває актуальності для цієї вікової групи. При цьому А. Рижанова розглядає соціальність як „результат соціального виховання будь-якого соціального суб'єкта, яка складається із соціальних цінностей (ціннісне ставлення до соціального буття, різних соціальних груп, людини як соціального суб'єкта), соціальних емоцій, соціальних якостей та поведінки, що спрямована на соціальну інтеграцію, консолідацію, вдосконалення соціуму” [223, с. 37]. На кожному віковому етапі людини та в кожному з різновидів соціальності її розвиток може досягати певних якісних рівнів: соціальна грамотність, соціальна компетентність, соціальна культура. „Соціальна культура – показник соціальної зрілості соціального суб'єкта, того, що він здатний не лише засвоювати новий, відтворювати існуючий соціальний досвід, але й удосконалювати в цьому процесі і навколишній

соціум, і свою соціальну суб'єктність” [223, с. 37]. Отже, соціальна культура має структуру, відповідну будь-якому рівню соціальності і складається з соціальних цінностей, якостей, поведінки. Однак, соціальна культура відрізнятиметься від соціальної грамотності та соціальної компетентності ступенем суб'єктної участі особистості, рівнем її соціально-творчого спрямування. Якщо на рівні соціальної грамотності людина пристосовується до умов буття, на рівні соціальної компетентності – інтегрується до соціального простору, приймаючи правила існування, то на рівні соціальної культури особистість здатна до перетворення соціального середовища і себе.

Це створює підґрунтя розгляду поняття „соціальна культура молоді” – найвищий результат розвитку соціальності цієї групи, що забезпечує ефективну соціальну взаємодію в провідних сферах її соціальної самореалізації (сімейній, національній, громадянській, професійній, державній, регіональній, глобальній тощо), виявляється у соціальних цінностях, сформованості соціальних якостей та просоціальної поведінці, ґрунтується на соціальній суб'єктності та проявляється у соціальній творчості.

Соціальна культура молоді в інформаційному суспільстві формується у відповідності до умов нової постіндустріальної доби, зокрема під динамічним впливом сучасного інформаційного простору (віртуалізація), нових засобів інформації та комунікації (Інтернет, нові медіа). Отже, дослідження соціальної культури молоді передбачає її співвідношення з інформаційно-комунікативною діяльністю як такою, що впливає на інші групи соціальних цінностей. Для молоді інформаційний простір – провідна сфера соціальної самоактуалізації, дозволяє говорити про інформаційну складову соціальної культури цієї соціальної групи, ставлення до інформації як соціальної цінності. Однак, бракує соціального досвіду для засвоєння інформаційного середовища, водночас доступом до нього та технічними можливостями оволодівають раніше за інших. Тобто внаслідок відсутності соціальної культури молоді виникають стихійно нові моделі соціальної

взаємодії в інформаційному середовищі, але їх регулювання залишається мінімальним і складно передбачити наслідки цього. У подальшому буде тільки зростати потреба у регулювання соціальної взаємодії в інформаційному середовищі молоді. Саморегулювання стане основним механізмом реалізації соціальної культури. Загальна соціальна культура – запобіжний чинник особистісної деформації в сучасному інформаційному просторі, водночас умова розбудови молоддю якісно оновленого інформаційного суспільстві з його просоціальною віртуальною реальністю.

Розвиток соціальної культури молоді забезпечується через динаміку соціальності, шляхом створення умов для якісних та кількісних змін соціальних цінностей, якостей, поведінки. Узгоджується із психовіковими ознаками і провідною соціальною роллю молоді людини та відповідає соціальним ситуаціям життєдіяльності. Змістом соціальної культури молоді є сімейний, національний, громадянський, професійний, правовий, регіональний та глобальний компоненти. На досліджуваному віковому етапі та у відповідності до соціальної ситуації розвитку підгруп, що входять до загальної спільноти, провідними будуть певні складові соціальної культури.

Загалом поняття „розвиток” є усталеним і означає „процес закономірних змін, переходу від одного стану до іншого, досконалішого; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого” [233, с. 237]. В цілому, розвиток характеризує процес руху та вдосконалення, але нас цікавить не стільки визначення цього терміну, скільки сутнісні характеристики, зокрема те, що рушійна сила розвитку – боротьба суперечностей. В соціальній сфері суперечності виникають у взаємодії потреб та прагнень людини з людиною, людини зі спільнотою, спільноти зі спільнотою і т.д.

Традиційно для соціально-педагогічних досліджень, використовують факторну модель соціального розвитку А. Мудрика (мега, макро, мезо, мікро фактори) [184]. Вона має загальний контекст для характеристики факторів розвитку соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві, тому

дамо стисло характеристику в цьому аспекті. По-перше, на мегарівні треба зважати на глобалізацію культури інформаційної доби і вплив цього процесу на особистість, зокрема молодого віку. Глобалізація економіки, політики, культури впливає на ціннісне засвоєння соціального простору молодими людьми. З одного боку, розширює їхню суспільну свідомість, дозволяє сформувати глобальне уявлення про світ, з іншого, може спричинити ціннісні деформації, споживацькі настанови в умовах легкого доступу до інформаційних надбань людства. По-друге, на макрорівні значущими тенденціям є Євроінтеграція нашої країни, політичні та військові процеси, що супроводжують становлення держави, а також система державного управління (молодіжна політика, економічна стратегія, правова захищеність, доступ до освіти та працевлаштування тощо) й особливо розвиток громадянського суспільства. Участь у активній взаємодії із засвоєння цінностей цього рівня дозволяє бути в авангарді просоціальних процесів, і навпаки, пасивність спричиняє соціальні деформації та маніпуляцію свідомістю певних груп молоді. По-третє, на мезорівні важливим чинником є явище регіоналізації країни, місце проживання (місто, село). Реалізація соціальних цінностей молодих громадян (субкультури молоді) в умовах об'єднання регіонів країни сприятиме інтенсифікації цього процесу. Збереження і трансляція традицій територіальної громади має урізноманітнювати суспільне життя та сприяти вияву громадянської позиції патріотичної молоді. Однак, якщо умови розвитку соціальної культури на цьому рівні будуть недостатніми (місцеве самоврядування, організація суспільної життєдіяльності регіону, міста тощо), є ризик занурення у містечкові обмежені проблеми, поглиблення яких призводить до соціального егоїзму та споживацтва. По-четверте, на мікрорівні безумовно провідним чинником соціального розвитку є умови сімейного буття, погляди на сімейні традиції та цінності, можливість продуктивної співтворчості з однолітками та іншими віковими і соціальними групами з метою інтеграції у суспільство. Організація спільної діяльності за для вдосконалення соціальних цінностей

та поліпшення умов життя притаманне молодим людям, однак, існує загроза використання при цьому соціально несприйнятних методів та засобів (екстремістська руйнівна активність тощо).

Серед провідних чинників розвитку соціальної культури молоді є безпосередні: економіка, політика, право, суспільство, загальнокультурні умови; опосередковані: соціальні комунікації у віртуальному інформаційному просторі; традиційні: сім'я, доступ до освіти, її якість, професійна реалізація, соціальний захист (сприяння соціальному становленню молоді, соціальна справедливість, важелі соціальної підтримки), дозвілля, громадянське суспільство; інноваційні: віртуальний простір, соціальні мережі, Інтернет-контент, нові медіа. Оскільки усталені традиційні механізми подекуди вже не дозволяють в повному обсязі регулювати соціальність молоді, існує потреба обґрунтованого застосування нових методів і засобів в інформаційну добу, то особливої уваги потребують розробки, які стосуються процесу розвитку соціальної культури цієї групи в сучасних умовах.

Аналізуючи розвиток соціальної культури молоді в соціально-педагогічному дослідженні базовим методологічним підґрунтям є соціально-виховна парадигма соціальної педагогіки, провідними напрямками дослідження розвитку соціальної культури молоді є контекст соціально-педагогічної діяльності та конкретних аспектів її втілення в сучасних умовах. Регулювання процесу соціального виховання як основи для розвитку соціальної культури, в постіндустріальну добу обґрунтовували О. Безпалько, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Харченко та ін. А. Рижанова закладає підвалини розуміння соціально-виховного процесу в інформаційну добу як динамічного та неперервного: „соціальне виховання інформаційного суспільства має моделювати такі умови в культурі, які б спонукали індивіда до поступового оволодіння всіма соціальними цінностями (сімейними, етнічними, суспільними тощо) на шляху до глобальних, відповідно збагачуючи його свідомість, не дозволяючи остаточно зупинитися на

проміжних” [168, с. 194]. Отже, й розвиток соціальної культури молоді має відбуватися у відповідності до усвідомлення основ соціального виховання, бути динамічним і влучним щодо соціальних ролей молодшої людини.

Представники соціальної педагогіки Т. Алексеєнко, О. Білик, І. Курліщук, Г. Лактіонова, А. Рижанова, А. Тадаєва та ін., обґрунтовують шляхи подолання інформаційної нерівності, маніпулювання, комп’ютерної та ігрової адикції, споживацтва у соціальній життєдіяльності, знедуховлення, що спричиняють соціальну пасивність. Зокрема, Г. Лактіонова пропонує активізувати додаткові можливості сучасного глобалізованого соціуму у процесі сприяння соціальному розвитку молодшої людини, але, водночас, із формуванням загальнокультурних цінностей: „з одного боку, глобалізація створює додаткові можливості для розвитку особистості, а з іншого, – потребує міцної й широкої культурної бази, сформованого духовного стрижня. Саме це гарантує – в умовах інтенсифікації культурних зв’язків – зниження ризику негативного впливу тих культурних стандартів, норм поведінки, які призводять людину до деградації” [132, с. 2]. Поділяючи думку дослідниці, зауважимо, що процес збереження культури, „олюднення” соціальних зв’язків можливий через активізацію та інтеграцію соціально-виховного потенціалу різних сфер соціального простору, зокрема й віртуального.

Розробкою провідних аспектів застосування соціально-педагогічної діяльності як регулювання соціального виховання на практиці у відповідності до реальних соціально-культурних умов, з різними представниками молоді в сучасних умовах займалися О. Безпалько, О. Білик, Н. Заверико, І. Зверєва, А. Капська, Н. Максимовська, С. Омельченко, С. Савченко, І. Трубавіна та ін. За визначенням А. Рижанової: „СПД – науково обґрунтоване культуровідповідне регулювання соціального виховання в усіх сферах з метою непримусового набуття та розвитку соціальності суб’єктів соціуму” [218, с. 14]. Регулювання передбачає посилення позитивних умов середовища та нівелювання негативних його

впливів на соціальний розвиток суб'єктів соціуму. Тобто в умовах інформаційного суспільства окрім традиційних складових системи соціального виховання (сім'я, освіта, громадські організації, дозвілля та ін.) врівноваження потребує віртуально-інформаційна сфера.

В сучасному науковому просторі соціальної педагогіки регулювання соціалізації та соціального виховання молоді відбувається зокрема шляхом надання соціальних послуг в системі соціально-педагогічної роботи. Зокрема соціальні послуги визначаються як „сукупність дій державних і неурядових організацій, якими можуть скористатися окремі особи чи соціальні групи з метою задоволення особистих потреб, вирішення проблем або подолання складних життєвих обставин” [242, с. 141]. Серед послуг виокремлюють освітні та розвиваючі (курси, семінари, лекторії, бесіди, тренінги, майстер-класи), діагностичні та корекційні, медико-оздоровчі та юридичні. Автори підручника „Соціальна робота в Україні” головним у соціальній роботі з молоддю визнають її соціальний захист, напрямками роботи: консультації з проблем сімейного життя й виховання дітей, допомога в професійній переорієнтації, організація групового дозвілля в мікросоціумі, залучення до громадського життя, допомога віктимним та маргінальним особистостям тощо [242, с. 144]. Вказане вище дійсно сприятиме підтримці молоді особистості, але, на нашу думку, не достатньо стимулює вияв соціальної суб'єктності і не передбачає інтенсивної соціально-позитивної взаємодії у віртуальному середовищі для розвитку соціальної культури.

Соціальну суб'єктність молоді традиційно може виявити у громадських об'єднаннях, організація діяльності яких суттєво впливає на розвиток соціальної культури (А. Капська, Ю. Поліщук, Л. Романовська та ін.) „Свідома та цілеспрямована соціалізація молоді (дитячої спілки) є результатом організованої соціально-педагогічної діяльності” [241, с. 450]. Важко заперечити, що „соціальний досвід, який діти, підлітки та молоді люди набувають у процесі спільної (колективної) діяльності, міжособистісних відносин, взаємодії і спілкування як члена дитячої або

молодіжної організації, не тільки суб'єктивно засвоюється, а й активно опрацьовується, інтеріоризується, стає джерелом соціалізації та соціального виховання їхньої особистості” [241, с. 451]. Ю. Поліщук зазначає, що: „молодіжні організації постають своєрідною формою соціального і духовно-психологічного захисту молоді, є соціальною відповіддю на існуючі в суспільстві негативні прояви, а саме: егоїзм, індивідуалізм, цинізм, нігілізм, прагнення до особистого успіху будь-якою ціною тощо” [210, с. 29]. Втім, в умовах інформаційного суспільства молодіжні спільноти набувають й іншого характеру – віртуалізуються, дозволяють спілкуватися в соціальних мережах, уникаючи відповідальності за асоціальні дії. Отже, регулювання діяльності молодіжних спільнот потребує оновлення і компетентного одухотворення.

За вказаних обставин, доцільно використовувати соціально-педагогічний супровід, сутність та зміст якого як напрям соціально-педагогічної діяльності в інформаційному суспільстві визначають О. Білик, А. Рижанова, А. Тадаєва та ін. Влучним є визначення соціально-педагогічного супроводу, що пропонує А. Рижанова: „Соціально-педагогічний супровід – вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на захист, допомогу та підтримку успішного поступового розвитку соціальності суб'єктів соціуму в нетрадиційних умовах соціалізації через організацію, координацію та контроль соціального виховання різних соціальних інститутів та закладів найближчого соціального середовища” [217, с. 101].

Таке визначення надає поштовх сучасним вченим-соціальним педагогам (О. Білик, А. Тадаєва та ін.) удосконалювати процес соціально-педагогічного супроводу з різними категоріями нової генерації. Так, розробляючи систему соціально-педагогічного супроводу молодших школярів в сучасному інформаційному суспільстві, А. Тадаєва характеризує вплив засобів соціально-педагогічної роботи з молоддю в інформаційному суспільстві „нові медіа візуалізують соціальний досвід та соціальні цінності у вигляді інформації, споживаючи яку людина може перетворити її у знання, і

навіть, у інтерналізовані цінності; по-друге в сучасному інформаційному просторі користувачі мають змогу не лише споживати медіатексти, а й створювати їх, і навіть спілкуватися з іншими користувачами, але опосередковано, через нові технічні засоби” [250, с. 29]. Це ще раз підкреслює необхідність використання нових методів і засобів у процесі організації соціально-педагогічної діяльності для розвитку соціальності та виявлення соціальної творчості як ознаки соціальної культури.

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність з молоддю як провідний механізм реалізації соціального виховання з розвитку соціальності (а відповідно і соціальної культури) в різних проявах (соціально-педагогічна робота, соціально-педагогічний супровід) має відбуватися на різних рівнях організації соціального середовища, інтегрувати та посилювати його виховні впливи, враховувати провідні соціальні ролі нової генерації на цьому етапі, ґрунтуватися на соціальній суб’єктності представників вікової спільноти, обґрунтовано застосовувати нові підходи, методи і засоби (віртуальне середовище, соціальні мережі, нові медіа тощо). На всіх рівнях в сучасному інформаційному суспільстві культура соціальної взаємодії молоді опосередкована розвитком інформаційних потреб. У молоді ця комплексна якість особистості формується під впливом різних видів соціальної активності, зокрема у інформаційному просторі. Трансформується відповідно до умов соціального існування, тобто включає в себе інформаційну соціальну культуру взаємодії в інформаційному просторі, через яку проявляються й інші.

Можна зробити узагальнення щодо розвитку соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві в контексті соціального виховання та соціально-педагогічної діяльності:

1. Залишаються актуальними традиційні чинники соціального розвитку молоді людини (сім’я, освіта, дозвілля, громада, соціальний захист, працевлаштування тощо), однак, вони впливають не однаково у цей віковий період, зокрема освіта та заклади

працевлаштування можуть бути значущими серед інших, що актуалізує обґрунтування соціально-педагогічної діяльності з посилення ефективності традиційних сфер соціального виховання, застосування для цього оновлених засобів;

2. Актуалізується прагнення виявлення власної просоціальної позиції у сімейній, професійній, громадянській сферах, водночас з урізноманітненням перспективи вдосконалення соціальної взаємодії та вияву соціальної суб'єктності на державному, регіональному, глобальному рівнях;
3. Розвиток соціальної культури молоді залежить не тільки від вікової приналежності, але й від соціального статусу та умов соціальної життєдіяльності (робітник, студент, військовий тощо);
4. Стрімко набуває ваги фактор розвитку в умовах інформаційної доби, а саме відбувається процес ціннісного розбалансування між доступом до віртуального простору та невеликим соціальним досвідом, отже, виявлення активності може мати і руйнівний характер;
5. Загострюються соціальні проблеми (розрив соціальних зв'язків, дискримінація за ознаками віку, національної належності, адиктивна поведінка тощо) з одночасним відкриттям багатьох перспектив (самореалізація на міждержавному рівні, освіта за кордоном, утворення нових соціальних спільнот, зокрема віртуальних);
6. Необхідним є запровадження нових інтегрованих засобів соціально-педагогічної діяльності (Інтернет, нові медіа) і технологій сприяння соціальному розвитку молоді в сучасних соціально-культурних умовах, з метою гармонізації становлення їх соціальності, що стимулюватиме виявлення суб'єктної позиції, відповідальності та підвищить ступінь ініціативної участі молоді у соціальній життєдіяльності різних рівнів.

Таким чином, можна зробити висновок, що в умовах інформаційного суспільства актуалізується розвиток соціальної культури молоді. Провідними тенденціями, що характеризують процес соціального становлення молоді особистості є: можливість доступу до інформації і знань, що гарантує соціальну успішність; завдяки засобам комунікації постіндустріальної доби стають досяжними здобутки духовної культури, однак, водночас, підвищується ризик маніпулювання суспільною свідомістю; в соціально-культурному просторі функціонує віртуальна складова, яка зумовлює творчу самореалізацію людини в ній водночас із появою нових ризиків споживацтва та обездуховлення; змінюється механізм налагодження соціальних зв'язків, зокрема традиційні руйнуються, а одним з інструментів соціальної взаємодії є використання нових технологій; в процесі соціалізації з'являються такі складові як медіа- та кіберсоціалізація. Актуалізується аналіз соціальної культури як основи соціальної взаємодії соціальних суб'єктів, зокрема молоді; на рівні особистості „якість” соціальної культури залежить від ступеню участі суб'єкта у цій взаємодії; вдосконалення соціальної системи не можливе без активної участі особистості, яка реалізує в цьому процесі власну соціальну культуру; умови для розвитку соціальної культури мають об'єктивно відповідати умовам соціокультурного етапу становлення соціуму. Розвиток соціальної культури молоді забезпечується через динаміку її соціальності, шляхом створення умов для якісних та кількісних змін соціальних цінностей, якостей, поведінки. Це узгоджується із психовіковими ознаками і провідною соціальною роллю молоді людини та відповідає соціальним ситуаціям життєдіяльності. В контексті соціального виховання та соціально-педагогічної діяльності розвиток соціальної культури молоді обумовлений традиційними чинниками соціального формування (сім'я, освіта, дозвілля та ін.), водночас, актуалізуються новітні засоби (нові медіа, Інтернет), що потребує обґрунтування соціально-педагогічної діяльності з посилення ефективності традиційних сфер соціального виховання, застосування для цього оновлених засобів; відбувається процес ціннісного

розбалансування між доступом до віртуального простору та невеликим соціальним досвідом, отже, виявлення активності може мати і руйнівний характер; необхідним є запровадження соціально-педагогічних технологій сприяння соціальному розвитку молоді в сучасних соціально-культурних умовах з метою гармонізації становлення їх соціальності.

1.2. Анімаційна діяльність як засіб розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві

Виходячи зі структури та змісту соціальної культури молоді в інформаційному суспільстві, необхідно детальніше розглядати особливості та чинники її розвитку для різних представників цієї соціальної групи, які мають власні групові характеристики у відповідності до провідної сфери діяльності або до соціальної ситуації розвитку. На нашу думку, у суспільстві інформації і знань, що формується, є категорія соціальних суб'єктів, які, з одного боку, підкреслюють інтелектуальну нерівність, з іншого, у процесі соціальної взаємодії в змозі подолати проблеми, що пов'язані з цим. Студентство серед цих соціальних суб'єктів постає як потенційна інтелектуальна еліта, яка у процесі навчання має набути соціальної відповідальності для вдосконалення всіх сфер життєдіяльності у громадянському суспільстві, що актуалізує розвиток соціальної культури цієї групи. Конкурентоспроможність, високий фаховий рівень, які мають формуватися в освітньому процесі вищого навчального закладу, забезпечують розвиток соціальної зрілості студентства.

Студентська молодь визначається відповідно до ст.61 Закону України „Про вищу освіту” (2014) як суб'єкт здобуття вищої освіти. „Студент – це особа, зарахована до вищого навчального закладу з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра” [212]. Для нашого дослідження важливими є не тільки вікові ознаки (переважно від 16 до 25 років) та статусна приналежність до закладу вищої освіти, але й соціально-культурні характеристики представників цієї соціальної групи.

Наукові здобутки, які покладатимуться в основу подальшого обґрунтування особливостей соціальної культури студентів, можна розподілити на ті, що стосуються аналізу системи вищої освіти в сучасних умовах (В. Арбеніна, К. Астахова, Е. Михайлова, С. Савченко, Л. Сокурянська та ін.), соціалізації та соціального виховання представників цієї соціальної групи саме у суспільстві інформатизації та знань

(М. Петровою, А. Рижановою, С. Савченком, О. Хендрик, В. Штифурак та ін.), обґрунтування тенденцій впливу засобів інформації та медіа середовища на соціальне становлення студентів (О. Білик, І. Курліщук, В. Плешаков, А. Тадаєва, М. Угольков), нових підходів до організації освітнього та позанавчального процесу у ВНЗ, а саме анімаційної соціально-педагогічної діяльності у позанавчальному просторі закладу вищої освіти (Н. Максимовська).

Уявлення про соціальне призначення студентства поглиблюється завдяки наступному твердженню Л. Сокурянської: студентство – це „соціокультурна спільність, яку складають учні вищих навчальних закладів, що засвоюють та присвоюють соціальну суб’єктність у когнітивній, професійній, громадянсько-політичній, моральній та інших сферах життєдіяльності історично конкретного суспільства, завдяки інтеріоризації ціннісно-нормативної системи певного суспільства загалом, а також такого соціального інституту, як вища школа та продукуванню нових аксіофеноменів, що набуває свого відображення і втілюється в їх символічному та предметному світі” [221, с. 65]. Таке трактування дозволяє розширити розуміння характеристик студентської спільноти, характеризувати процес становлення її соціальної суб’єктності, зокрема зорієнтуватися на провідних ознаках соціальної культури саме студентів.

Треба підкреслити, що специфічні психосоціальні особливості розвитку студентської молоді зумовлюють динаміку їх соціального розвитку. На основі аналізу праць В. Астахова, О. Білик, О. Винославської, А. Кузьмінський, А. Лякішевої, Н. Максимовської, С. Савченка, Л. Сокурянської, В. Штифурак та ін. можна зробити узагальнення, що на соціальній динаміці студентів позначаються:

по-перше, провідні психовікові та соціальні характеристики особистості студента, серед яких на особливу увагу заслуговують ті, що стосуються самосвідомості, саморегуляції, самоорганізації, саморозвитку, самовдосконалення, прагнення самостійності, оскільки вони є ключовими в

процесі соціального становлення та розвитку студентської молоді [36; 120; 153; 226];

по-друге, групові соціальні ознаки студентів, а саме становлення професійно-громадянської свідомості, соціальних ціннісних орієнтацій та групова солідаризація є передумовою соціального зростання [144; 226; 236; 246];

по-третє, критичність, емоційність, амбіційність, спрямованість на майбутнє, висока рефлексивність, посилення потреби у співпереживанні та довірливих стосунках створюють підґрунтя для розгляду суб'єктної позиції студента в різних видах діяльності [36; 120; 226; 226];

по-четверте, однією з провідних характеристик групи є „соціальна динамічність...”, що виявляється передусім через соціальні очікування, які проектуються суспільством у відношенні студентства як майбутнього даного суспільства. Іншими словами, у студентстві відбиваються суспільні потреби на перспективу, оскільки саме студентство найсуттєвіше до інновацій, знаходиться на піку пошуку ідеалу суспільства, характеризується підвищеним соціальним оптимізмом. Саме студентство постає в ролі своєрідного „культурного та соціального межування”: воно і об'єкт соціальних „експериментів”, і їх ефективний індикатор” [226, с. 48-49]. Таке позиціонування дозволяє студентам утворювати перспективні моделі соціальної взаємодії, які відображають і протиріччя соціального розвитку, і можливості участі студентів у їх вирішенні.

по-п'яте, в умовах постіндустріального суспільства посилюється значення впливу інформаційно-віртуального середовища на розвиток особистості студента. Це твердження потребує додаткового пояснення.

Оскільки вище акцентувалося на тому, що соціальна культура молоді, зокрема й студентської, в інформаційному суспільстві формується та розвивається під впливом інформаційного середовища, в тому числі через активну взаємодію у віртуальному середовищі та виявлення соціальної творчості в ньому, звернемося до детального аналізу саме цього аспекту.

Нині до ознак соціального розвитку студентів додаються нові (медіакультура, медіакомпетентність, медіаграмотність та ін.), що стали об'єктом досліджень багатьох вчених (О. Білик [19; 20], О. Бульвінська [24], О. Бутиліна [29], М. Грінченко [60], М. Дідур [71], О. Злобіна [87], О. Кудашкіна [119], І. Курліщук [127], І. Лотоцький [141], Т. Мясникова [186], Я. Рудик [71] та ін.). Вплив медіа на процес соціального розвитку студентів аналізується переважно у контексті медіаосвіти (В. Бакіров, Л. Стародубцева [12] (креативна модель медіаосвіти студентів)). В аспекті дослідження соціальної культури студентів важливими є не стільки ці інтегративні ознаки, скільки їх вплив на соціальний розвиток соціальних суб'єктів. З цього приводу О. Білик обґрунтовано стверджує, що ця підгрупа молоді „є найактивнішою соціальною групою інформаційного суспільства, найпродуктивнішими організаторами й учасниками віртуальних спільнот, вони найчастіше потрапляють під неконтрольовані соціальні впливи та зазнають негативної стихійної соціалізації. Стосовно них особливо зменшується роль сім'ї, культурних установ, вищих навчальних закладів як агентів соціалізації, водночас посилюється роль сучасних засобів масової комунікації, зокрема Інтернету, при чому спостерігається відставання ціннісного аспекту від технологічного” [20, с. 29-30].

Залишаючись в авангарді розбудови інформаційного суспільства, сучасне студентство динамічно йде попереду у розвитку суспільства знань та отримання, переробки, продукування інформації: „загальна інформаційно-технологічна підготовка сучасного студентства набагато вища, ніж в інтелігенції в цілому, серед якої ще немало людей, які не володіють комп'ютером, сучасними побутовими технологіями, не орієнтуються у техногенному просторі, що швидко змінюється” [226, с. 96].

Узагальнюючи дані вчених, визначимо, що в інформаційному суспільстві до характеристик соціальної зрілості додаються ознаки інформаційно-соціального розвитку, серед яких переважають наступні: ціннісне усвідомлення та використання інформації як базової складової

культури особистості, критичне сприйняття інформації, вміння пошуку та використання соціально-позитивної інформації, безпечна поведінка у віртуальному просторі. Тобто з'являється те, що необхідно визначити як вплив постіндустріального суспільства, а саме нові ознаки розвитку студентської особистості, які актуалізуються у зв'язку із постійним знаходженням у інформаційному просторі – соціально-інформаційні ознаки розвитку особистості. А також нові ознаки розвитку середовища освіти у ВНЗ, які мають впливати на соціальне вдосконалення студентів – інформаційно-комунікативний простір професійно-громадянського характеру. Студентська молодь знаходиться у динамічному інформаційно-віртуальному середовищі ВНЗ. Визначені характеристики студентства трансформуються, оскільки підвищується значення суб'єктності студентів в інформаційному суспільстві.

Вказані психовікові та соціальні характеристики є об'єктивною передумовою для набуття достатньо високого якісного рівня соціальної взаємодії, але водночас, на думку Н. Максимовської, можуть „спричинити як набуття соціального лідерства цією віковою групою в суспільстві, так і призвести до її громадсько-професійної деформації” [153, с. 4].

Так, С. Савченко визначає негативні характеристики сучасного українського студентства (відсутність стійкого прагнення до підвищення культурного рівня, споживацьке ставлення до оточуючих, пасивні форми проведення вільного часу, бідне особистісне спілкування та духовне життя, відчуженість від самоврядування, меркантильність у стосунках з ровесниками тощо), які характеризують процес соціалізації [226, с. 92-93]. Не можна ігнорувати те, що „студентство – одна з найбільш проблемних соціальних груп, яка зазнає динамічних внутрішніх змін, супроводжуваних ускладненням взаємозв'язків і відносин у соціальній структурі українського суспільства” [226, с. 70].

В умовах розбудови нових ціннісних основ соціальної життєдіяльності особливо актуалізуються проблеми духовно-соціального розвитку

студентства як соціального суб'єкта. М. Царьов акцентує на тому, що в умовах інформаційного суспільства загострюються прояви „соціального інфантилізму” та бездуховності. За таких умов, суб'єктність студента – якісна характеристика людини, що представляє індивідуальний стиль активності: сукупність професійних ціннісно-вольових установок, здатності бути стратегом власної освітньої діяльності, досвіду свідомої саморегуляції у взаємодії з людьми, що надають позитивну спрямованість процесу її самореалізації [280]. Погоджуючись з вченим, зауважимо, що самореалізація має включати й професійно-громадянський аспект, який для студентів є визначальним.

Створення умов для уникнення негативного боку соціального розвитку уможлиблюється на основі глибокого розуміння сутності зростання суб'єктності студентської молоді у соціокультурній динаміці. У цьому зв'язку С. Савченко зазначає, що „студентство не є пасивним об'єктом соціалізації з боку суспільства та його інститутів, останніми роками в цьому процесі дедалі більше проглядається зростання ролі самого студентства” [226, с. 74]. Такий акцент акумулює науковий пошук навколо механізмів, що дозволяють студентам самоактуалізовуватися через соціальну культуру для вдосконалення соціального простору.

Стосовно конкретних досліджень соціальної культури саме студентів, зауважимо, що О. Замятіна розглядає її як показник ефективності та якості вищої освіти. На думку автора, „соціальна культура – це самоідентифікація особистості з певними соціальними групами та прошарками суспільства, вміння виражати власні інтереси, взаємодіяти, „солідаризуватися” з іншими соціальними суб'єктами, управляти власним життям” [83, с. 47]. Автор наполягає, що саме така інновація системи освіти як орієнтація на всебічну соціальну культуру особистості забезпечить збереження традиційної культури та обумовить стійкий розвиток суспільства. Однак, вичерпного уявлення про соціальну культуру студентства автор не надає.

Провідна роль власне студентства у соціальному вдосконаленні себе та соціуму дозволяє стверджувати, що суттєве значення має аналіз соціальної суб'єктності та соціальної творчості цієї групи як підґрунтя та прояв соціальної культури. Ці аспекти досліджені О. Белінською, М. Белобородовим, А. Белошицьким, О. Білик, І. Бережною, С. Дербичевою, Н. Максимовською, Н. Мельниковою, Т. Ольховою, Л. Сокурянською, М. Царьовим, О. Шуміліним [15; 16; 17; 19; 20; 70; 152; 173; 195; 236; 280; 298] та ін. У дослідженні ґрунтуємося на тому, що соціальна культура студентів виявляється у сталій суб'єктній позиції та активізації соціальної творчості. Соціальна творчість студентства, як зазначає Н. Максимовська, „характеризується стійкими інформаційно-комунікативними, соціальними інтересами та потребами, особистісною ініціативою, переважанням альтруїстичної мотивації, готовністю брати відповідальність за соціально значимі акції, що ініціюються, домінуючою схильністю до соціальних інновацій у віртуальному просторі, високим рівнем професійно та громадянсько-орієнтованих проектних, організаційних і комунікативних знань та вмінь, соціально позитивним стилем організаційної роботи” [153, с. 274]. Провідною ідеєю соціальної творчості є необхідність і можливість впливу на перебіг соціальних процесів, отже, вона є найвищим проявом соціальної культури. Ці характеристики соціально-творчої особистості студента покладатимуться в основу змісту їх соціальної культури.

Аналіз робіт вчених дозволяє стверджувати, що „суб'єктність – якість особистості, що позначає здатність людини бути стратегом діяльності, ставити цілі, усвідомлювати мотиви, відповідати за свої дії, самостійно вибудовувати й оцінювати їх відповідність тому, що замислив, корегувати мету, вибудовувати плани життя” [233, с. 300]. Отже, суб'єктність пов'язана із соціально-культурними реаліями, базується на цінностях, розгортається в цілеспрямованій діяльності, для становлення якої необхідні відповідні сприятливі умови. Визначення соціальної суб'єктності зорієнтоване переважно на соціальній складовій і трактується як „сутнісна якість суб'єкта

(індивіда, групи тощо), що виявляється передусім у його ціннісних орієнтаціях, стратегічному життєвому виборі, соціально-творчій самодіяльності, цілеспрямованій активності” [15, с. 155]. Т. Ольхова досліджує становлення суб’єктності студента в освітньому просторі вищого навчального закладу та доводить, що: „базисом становлення суб’єктності є прояв студентом себе як: суб’єкта, що самоорганізується у вільному свідомому виборі та прийнятті майбутньої професії як пріоритетній життєвій цінності та оптимальних з огляду на його особистісні схильності шляхи оволодіння нею; суб’єкта власної освітньої діяльності, що характеризується індивідуальною освітньою траєкторією, продуктивною взаємодією викладача і студентів у корпоративній діяльності, розвитком мотивації досягнень, креативним прогнозуванням сценаріїв власних професійних та життєвих перспектив” [195, с. 5]. Висновки вченої враховуватимуться для виявлення соціальної суб’єктності як ознаки соціальної культури, але, на нашу думку, в умовах інформаційного суспільства її прояви не обмежуються середовищем закладу вищої освіти, оскільки дозволяють вийти за межі освітнього процесу.

Зважаючи на те, що студентська молодь є складовою загальної групи „молодь” (див. вище) і має можливість утворювати нову соціальну та культурну реальність, визначимо особливості соціальної культури саме студентства. На основі аналізу наукових робіт К. Астахової, А. Белошицького, О. Винославської, О. Злобіної, А. Кузьмінського, А. Рижанової, С. Савченка та ін., акцентуємо на тому, що:

1. Соціальна культура студентської молоді набувається у середовищі вищого освітнього закладу, де має бути засвоєна та реалізована соціальна роль студента на основі соціальної суб’єктності [120; 222; 226];

2. Ця характеристика є показником соціальної зрілості студентства, яка позначає здатність не лише засвоювати та відтворювати соціальний досвід, але й виявляти соціальну творчість під час професійного (навчального, наукового, практичного)

становлення у вдосконаленні самих себе та соціального середовища [222; 246];

3. Соціальна культура студентства як результат активного вдосконалення актуального соціального простору через подальше ціннісне оволодіння соціальною взаємодією на основі вдосконалення самосвідомості та розвитку просоціальних потреб, відповідає його психовіковим ознакам, провідній соціальній ролі та соціально-культурним умовам інформаційного суспільства [36; 120; 226];

4. Провідною діяльністю для студентів є навчальна в освітньому середовищі, яка дозволяє засвоювати основи майбутньої професії, але, поряд з тим, соціальна самореалізація відбувається у поза навчальній та інформаційно-віртуальній сферах, коли, окрім професійних цінностей, засвоюється та реалізується громадянська позиція, яка входить до змісту соціальної культури студентів;

5. Питомої ваги набуває інформаційна складова соціальної культури, оскільки в умовах інформаційного суспільства студенти є тією групою, яка не тільки здобуває знання, переробляє їх, але й створює нові, відповідальність за які залежить від високого рівня соціальності.

Структурні елементи соціальної культури студентської молоді та їх зміст потребують окремої уваги. На нашу думку, соціальна культура студентської молоді поділяється на три складові, які презентують їх соціальну позицію в сучасних умовах: соціально-професійну, соціально-громадянську, соціально-інформаційну. Кожна зі складових має певний зміст, який трансформується відповідно до сучасних соціально-культурних умов. Аналіз наукових робіт з соціалізації та соціального виховання студентської молоді (О. Білик, С. Савченко, В. Штифурак, О. Хендрик та ін.), дозволяє зробити висновок, що традиційно провідними напрямками розвитку соціальної культури студентів є соціально-професійний та соціально-громадянський компоненти. Студентство зберігає свої ознаки завдяки тому,

що основний вид діяльності – навчально-професійна – залишився провідним. На думку С. Савченко, „визначальним чинником тут виступає не суб’єктивне прагнення студентства до стабільності, а об’єктивно зумовлене транчасове завдання вищої школи – підготовка спеціалістів, необхідних для функціонування суспільного організму й задоволення потреб молоді в освіті, духовному розвитку, професійному становленні” [226]. Пристаємо на наукову позицію О. Хендрик, яка зауважує, що „зміст соціальності студентів ВНЗ полягає у вдосконаленні набутих на попередньому етапі цінностей: сімейних (як позитивного ставлення до власної родини), вікових (як субкультурних), етнічних (як самоідентифікації), соціальних відносин (як зростаючого інтересу до політики, права, релігії, моралі тощо), громадянських та становленні професійних цінностей; соціальних якостей: цілеспрямованості, наполегливості, доброзичливості, згуртованості, дисциплінованості, поваги до людської гідності й індивідуальності, толерантності, відповідальності та становленні професійної солідарності, критичного мислення і вироблення особистісних суджень, ініціативності, відкритості до співпраці, що забезпечують самореалізацію студентів у професійних і громадянських соціумах; відповідної просоціальної поведінки, яка загартовується через участь у навчально-творчій діяльності студентської групи поза навчальним процесом, у суспільному житті навчального закладу, студентському самоврядуванні, волонтерській діяльності” [277, с. 201-202]. Вчена, визначивши загальні засади розвитку соціальності студентів-хореографів, заклала підвалини для подальшого дослідження високого рівня соціальності всієї соціальної групи загалом.

Ступінь ретельності дослідження соціально-професійної складової соціальності, зокрема й соціальної культури, можна визначити на основі широти і глибини їх дослідження: І. Доброскок розглядає питання формування професійних цінностей як умову підвищення професійної компетентності студентів ВНЗ [74], І. Марценюк наголошує на важливості ціннісного виміру професійної підготовки студентів [172], Л. Котлова

долучається до цієї теми шляхом аналізу ціннісних орієнтацій у професійній спрямованості студентів [114], А. Фонарьов наводить форми професійного становлення особистості [267], Л. Шнейдер досліджує картину професійної ідентичності студентів [293] та ін. Узагальнюючи доробки вчених, можна зауважити, що здебільшого розглядається професійна спрямованість у конкретній фаховій діяльності (здебільшого педагоги, психологи, медики, студенти технічних ВНЗ та ін.), що звужує розуміння соціального значення професії та не дозволяє розширити уявлення про соціальну відповідальність за її реалізацію у соціумі. Найчастіше зустрічаються сполучення „професійна свідомість”, „професійна спрямованість”, „інтерес до професійної діяльності”, „професійна ідентичність” та ін., які відображають аспекти індивідуального та соціального розвитку особистості студента.

Соціально-професійна складова завжди була пріоритетною у соціалізації студентів. Вона є обов'язковою для характеристики соціальної культури студентів, оскільки від неї залежить і розвиток суспільства як системи, котра потребує оновлення зусиллями фізичної та розумової праці. Формування професійних якостей, компетентності, свідомості та інших характеристик є неабияк важливим для майбутнього представника тієї чи іншої сфери діяльності, особливо якщо мова йде про освіту, де немає неважливих компонентів особистісного впливу. Втім будь-яка професія презентується в суспільстві представниками того чи іншого фаху – технологічно освічена людина також презентує себе і своє ремесло серед інших. В сучасних умовах відповідальність за професію і здобуття професійних знань характеризує рівень соціальної культури, тобто навчання та наука стають провідними сферами соціально-професійного становлення. Навчання у діалогах та інноваційних дискусіях, цінність власної ідеї незалежно від масовості її оприлюднення, усвідомлене протистояння плагіату, відповідальність через професію за соціальний розвиток – такими є орієнтири студентських спільнот, що рухаються шляхом вдосконалення професійної соціальної культури студентів.

Отже, соціально-професійна складова соціальної культури студентів у відповідності до структури соціальності (соціальні цінності, соціальні якості, про соціальна поведінка) складається з цінності творчого професійного навчання та науково-професійної творчості, усвідомленні цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму; соціальними якостями є активність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності, креативність у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності, відповідальність за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність; в поведінці студента виявляються активна самоорганізація творчої навчальної, наукової, професійної діяльності, творча навчальна, наукова, професійно-практична взаємодія, відповідальне вдосконалення навчального, наукового, практично-професійного середовища.

Велика кількість наукових робіт присвячена громадянському становленню особистості студента, серед них роботи В. Бутенко [27] (громадянське виховання студентів), П. Кухаренко [128] (формування громадянської позиції сучасної молоді), М. Боришевського [22] (громадянська спрямованість як міра соціальної відповідальності особистості), Л. Вербицької [34] (громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку), Н. Чернухи [283] (формування громадянськості учнівської молоді), Є. Федорової (концептуальні засади виховання громадянськості студентів з особливими потребами) [264], І. Букреєвої (громадянська активність української студентської молоді) [23] та ін. Здебільшого розглядаються прояви громадянської позиції особистості студента, основи громадянського виховання, роль вищої освіти у формуванні громадянських цінностей, патріотичне виховання та формування толерантності, що довершується оцінкою стану громадянської вихованості різними підходами з урахуванням вияву громадянських спрямованості, освіченості та активності. Найчастіше в роботах зустрічаються словосполучення „громадянська позиція”, „громадянська спрямованість”,

„громадянська активність”, „громадянська компетентність”, „громадянська культура”, „громадянське виховання” і т. д., що загалом свідчить про існування соціально-громадянського компонента соціальної культури як уточнення ряду інших характеристик.

Соціально-громадянська складова соціальної культури має сприяти участі студентів у профілактиці ейджизму (дискримінації за віком, зокрема людей похилого віку), подоланні інших різновидів відчуження соціальних груп, попередженні маргіналізації, дискримінації. Відтак, сприяння соціальній інтеграції в інформаційному середовищі набуває особливої важливості в процесі соціального розвитку студентів. Їх участь у громадянському житті зокрема характеризується підвищенням медіа-присутності зазначених питань постами, репостами та коментарями, втім серед масиву інформації поодинокі пости можуть губитись, та й коментарі не є гарантом підвищення активності щодо вирішення проблем.

Соціально-громадянська складова соціальної культури студентів полягає у: ціннісному ставленні до громадянського життя, цінності громадянської творчості, вмотивованості на вдосконалення громадянської життєдіяльності; соціальні якості: громадянська активність у зміцненні соціальних зв'язків, громадянська творчість в соціальній діяльності, громадянська відповідальність; це обумовлює активну взаємодію з різними соціальними групами під час громадянської діяльності, креативну реалізацію громадянських ініціатив, відповідальність за перетворення громадянського середовища.

Як зазначалося вище, до традиційних характеристик соціального розвитку, зокрема соціальної культури, сучасного студентства додається соціально-інформаційна. Отже, сутність соціально-інформаційної складової соціальної культури студентської молоді виявляється у: ціннісному, проте критичному ставленні до інформації з професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської сфер, ціннісному ставленні до творчості професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської в

інформаційно-віртуальному середовищі, усвідомленні цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для взаєморозвитку особистості і соціуму; соціальні якості: ініціативність та критичність в отриманні інформації професійного (навчального, наукового, практичного), громадянського змісту, креативність в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного), громадянського змісту, відповідальність за пошук, використання, створення та поширення нової інформації професійного (навчального, наукового, практичного), громадянського змісту; це виявляється в ініціюванні нових моделей професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської віртуальної взаємодії, використанні інформаційних ресурсів для творчої професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської діяльності, безпечній соціально позитивній поведінці в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту.

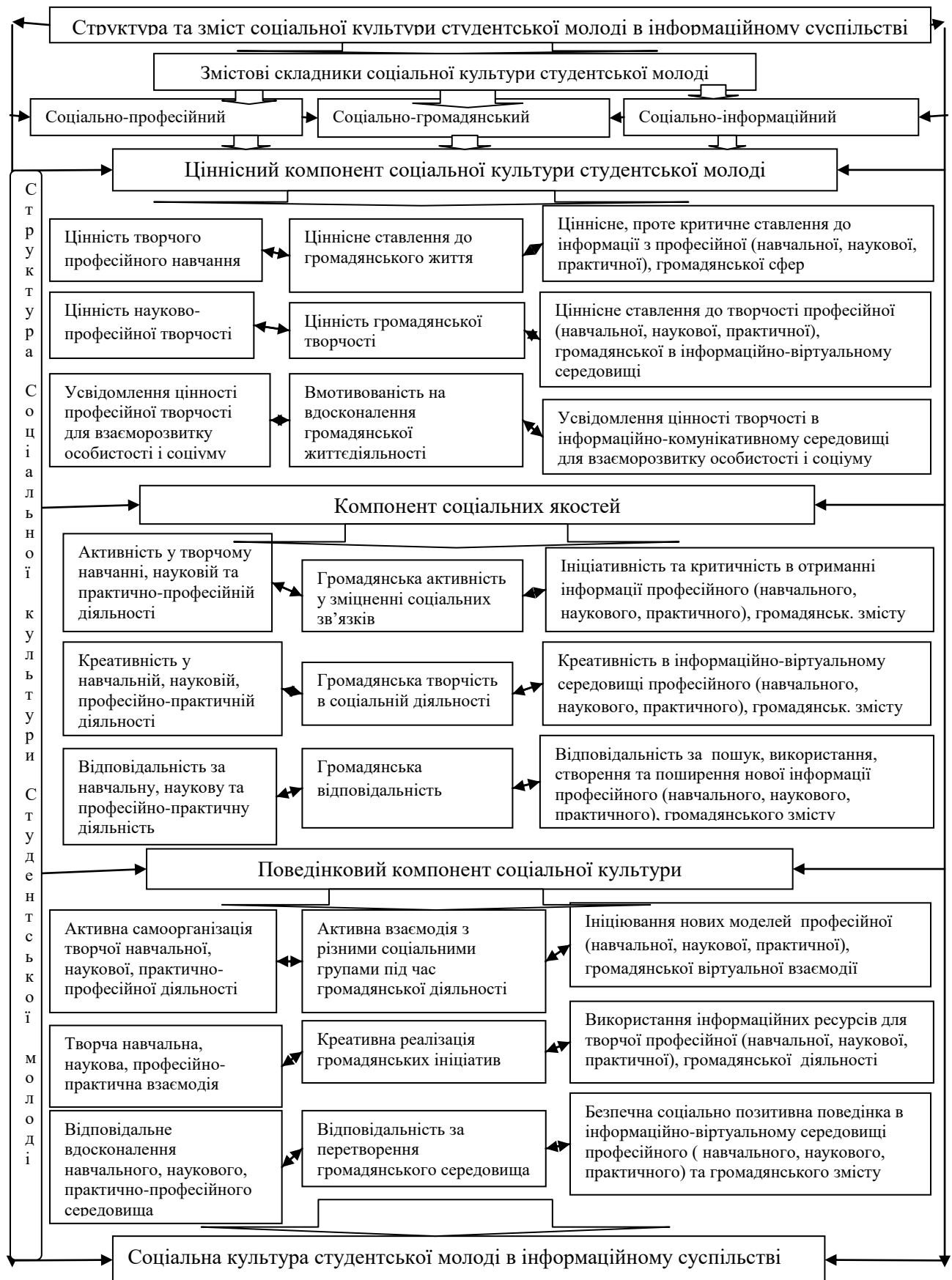
Обґрунтування компонентів та змісту соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві, уможлиблює визначення поняття. В цьому дослідженні **соціальна культура студентської молоді в інформаційному суспільстві** – це найвища ступінь розвитку її соціальності, що забезпечує підвищення ефективності соціальної взаємодії у професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється у соціальних цінностях (цінність професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості для розвитку власного та соціуму), сформованості соціальних якостей: активності, креативності та відповідальності у професійній (навчальній, науковій, практичній), громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності та просоціальної поведінки (вдосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей про соціальної віртуальної взаємодії).

Модель соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства представлено на рисунку (див. рис.1). За змістом соціальна культура студентської молоді поділяється на три складові: соціально-професійну, соціально-громадянську та соціально-інформаційну. У поєднанні з соціально-ціннісним, якостей особистості та поведінковим компонентами окремі елементи змісту соціальної культури набувають конкретних значень.

Заявлений зміст соціальної культури конкретизується через критерії та показники. Визначені характеристики розміщено у таблиці 1.1. Особливістю визначення є те, що соціальна культура – високий рівень соціального розвитку і оцінити її можна за проявами високого рівня сформованих ознак, тому середній та низький рівень наводяться з метою порівняння розвинутості ключових критеріїв.

В таблиці 1.1 представлено критерії (мотиваційно-ціннісний, соціальних якостей особистості, поведінковий), складові (соціально-професійний, соціально-громадянський, соціально-інформаційний) та їх показники, рівні (високий, середній, низький).

Рисунок 1. Структурно-змістова модель соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві

Таблиця 1.1

**Критерії, показники, рівні соціальної культури студентської молоді
в інформаційному суспільстві**

рівні	критерій	Змістові складники		
		Соціально-професійний	Соціально-громадянський	Соціально-інформаційний
		Показники		
високий	Мотиваційно-ціннісний	<p>Висока цінність творчого професійного навчання, потреба у постійному соціально-професійному вдосконаленні</p> <p>Висока цінність науково-професійної творчості, її популяризації серед студентів</p> <p>Високий ступінь усвідомлення цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму</p>	<p>Високе ціннісне ставлення до громадянського життя в різних проявах, неупереджене ставлення до різних соціальних груп</p> <p>Висока цінність громадянської творчості, зокрема щодо подолання соціальної відчуженості, дискримінації за різними ознаками, інтеграції у соціум</p> <p>Постійна вмотивованість на вдосконалення громадянської життєдіяльності</p>	<p>Високе ціннісне критичне ставлення до інформації з професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської сфер</p> <p>Високе ціннісне ставлення до творчості професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської в інформаційно-віртуальному середовищі</p> <p>Високий ступінь усвідомлення цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для взаєморозвитку особистості і соціуму</p>
	Соціальних якостей особистості	<p>Висока активність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності</p> <p>Постійна креативність у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності</p> <p>Високий рівень відповідальності за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність</p>	<p>Стійкі прояви громадянської активності у зміцненні соціальних зв'язків</p> <p>Високий ступінь громадянської творчості в соціальній діяльності</p> <p>Висока громадянська відповідальність</p>	<p>Постійна ініціативність та критичність в отриманні інформації професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p> <p>Високий рівень креативності в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p> <p>Високий ступінь відповідальності за пошук, використання та створення нової інформації професійного (навчального, наукового, практичного) громадянського змісту</p>

Продовження таблиці 1.1.				
середній	Поведінковий	<p>Постійна активна самоорганізація творчої навчальної, наукової, професійно-практичної діяльності</p> <p>Активна навчальна, наукова, професійно-практична взаємодія</p> <p>Постійне відповідальне вдосконалення навчального, наукового, соціально-професійного середовища.</p>	<p>Постійна активна взаємодія з різними соціальними групами під час громадянської діяльності</p> <p>Активна креативна реалізація громадянських ініціатив</p> <p>Високий рівень відповідальності за перетворення громадянського середовища</p>	<p>Постійне ініціювання нових моделей професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської віртуальної взаємодії</p> <p>Постійне використання інформаційних ресурсів для творчої професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської діяльності</p> <p>Високий рівень безпечної соціально позитивної поведінки в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p>
	Мотиваційно-ціннісний	<p>Нестійка цінність творчого професійного навчання, потреба у постійному соціально-професійному вдосконаленні</p> <p>Нестійка цінність науково-професійної творчості</p> <p>Періодичне усвідомлення цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму</p>	<p>Нестійке ціннісне ставлення до громадянського життя</p> <p>Нестійка цінність громадянської творчості</p> <p>Періодична вмотивованість на вдосконалення громадянської життєдіяльності</p>	<p>Нестійке ціннісне критичне ставлення до інформації з професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської сфер</p> <p>Нестійке ціннісне ставлення до творчості професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської в інформаційно-віртуальному середовищі</p> <p>Фрагментарне усвідомлення цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для взаєморозвитку особистості і соціуму</p>

Продовження таблиці 1.1			
Соціальних якостей особистості	<p>Епізодична активність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності</p> <p>Періодичний прояв креативності у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності</p> <p>Не високий рівень відповідальності за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність</p>	<p>Нестійкі прояви громадянської активності у зміцненні соціальних зв'язків</p> <p>Не високий ступінь громадянської творчості в соціальній діяльності</p> <p>Періодичні прояви громадянської відповідальності</p>	<p>Періодична ініціативність та критичність в отриманні інформації професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p> <p>Не високий рівень креативності в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p> <p>Не високий ступінь відповідальності за пошук, використання та створення нової інформації професійного (навчального, наукового, практичного) громадянського змісту</p>
Поведінковий	<p>Періодична участь у самоорганізації творчої навчальної, наукової, професійно-практичної діяльності</p> <p>Не завжди активна навчальна, наукова, професійно-практична взаємодія</p> <p>Періодична участь у вдосконаленні навчального, наукового, соціально-професійного середовища.</p>	<p>Періодична взаємодія з різними соціальними групами під час громадянської діяльності</p> <p>Не системна участь у реалізації громадянських ініціатив</p> <p>Виявляє не високий рівень відповідальності за перетворення громадянського середовища</p>	<p>Не високий рівень ініціювання нових моделей професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської віртуальної взаємодії</p> <p>Епізодичне використання інформаційних ресурсів для творчої професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської діяльності</p> <p>Не високий рівень безпечної соціально позитивної поведінки в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту</p>

		Продовження таблиці 1.1.		
низький	Мотиваційно-ціннісний	Відсутність цінності творчого професійного навчання, брак потреби у постійному соціально-професійному вдосконаленні Низька цінність науково-професійної творчості Низький ступінь усвідомлення цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму	Відсутність ціннісного ставлення до громадянського життя, неупереджене ставлення до різних соціальних груп Низька цінність громадянської творчості Відсутність вмотивованості на вдосконалення громадянської життєдіяльності	Відсутність ціннісного критичного ставлення до інформації з професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської сфер Відсутність ціннісного ставлення до творчості професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської в інформаційно-віртуальному середовищі Низький ступінь усвідомлення цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для взаєморозвитку особистості і соціуму
	Соціальних якостей особистості	Відсутність активності у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності Відсутність креативності у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності Низький рівень відповідальності за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність	Відсутність проявів громадянської активності у зміцненні соціальних зв'язків Низький ступінь громадянської творчості в соціальній діяльності Відсутність громадянська відповідальність	Відсутність ініціативності та критичності в отриманні інформації професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту Низький рівень креативності в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту Відсутність відповідальності за пошук, використання та створення нової інформації професійного (навчального, наукового, практичного) громадянського змісту
	Поведінковий	Уникнення самоорганізації творчої навчальної, наукової, професійно-практичної діяльності Пасивна навчальна, наукова, професійно-практична взаємодія Відсутність участі у відповідальному вдосконаленні навчального, наукового, соціально-професійного середовища.	Відсутність участі у громадянської діяльності Відсутність участі в реалізації громадянських ініціатив Низький рівень відповідальності за перетворення громадянського середовища	Відсутність ініціювання нових моделей професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської віртуальної взаємодії Відсутність використання інформаційних ресурсів для творчої професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської діяльності Небезпечна соціально позитивна поведінка в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту

Розвиток соціальної культури студентської молоді як процес активізації провідних чинників соціального становлення цієї соціальної групи, передбачає створення сприятливих умов у закладі вищої освіти через освітній процес, позанавчальну діяльність, інформаційно-віртуальне середовище. Всі ці складові закладу вищої освіти сприяють вдосконаленню соціально-професійного (навчального, наукового, практичного), соціально-громадянського, соціально-інформаційного розвитку студентства. Освітній процес у вищій школі відповідно до „Закону про освіту”, визначено як систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (Закон про освіту, 2017). Важливою є трансформація оновленого процесу навчання та взаємозв'язок з осучасненою позанавчальною діяльністю, зокрема організацією дозвілля, долучення до інформаційно-комунікативного середовища студентської молоді, зокрема й застосування нових медіа, віртуального середовища.

Існують традиційні види соціальної життєдіяльності студентської молоді поза навчанням, які сприяють розвитку соціальної культури (переважно самоврядування, волонтерство, громадська діяльність, інформаційно-комунікативна в умовах інформаційного суспільства, але не зменшується значення наукової, професійно зорієнтованої, творчої та мистецької діяльності у позанавчальний час). Особливістю впливу цих чинників є те, що нові засоби взаємодії студентів у віртуальному просторі обумовлюють та поєднують різні види активності, що впливають на ті засоби, що стали традиційними для студентів, зокрема створення сприятливого інтелектуально-інформаційного креативного середовища для студентів їх власними зусиллями можуть активізувати, наприклад, самоврядування та волонтерство.

Важливим чинником розвитку соціальної культури студентства є законодавче регулювання цього процесу. Реалізація творчої навчальної, наукової, професійної позиції студентства в найефективніший спосіб

уможлиблюється відповідно до ст. 40 закону „Про вищу освіту”, відповідно до якої студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, воно об’єднує всіх студентів вищого навчального закладу, працює на принципах: добровільності, колегіальності, відкритості, виборності та звітності органів студентського самоврядування, рівності права студентів на участь у студентському самоврядуванні, незалежності від впливу політичних партій та релігійних організацій. У позанавчальному процесі студентське самоврядування проводить організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи, що дозволяє виявити власну суб’єктність будь-якому з представників студентства [212]. Однак засоби активізації соціальної творчості як основи розвитку соціальної культури студентської молоді мають бути відповідними та сучасними.

Окремим осередком розвитку соціальної культури студентської молоді є інформаційно-віртуальне середовище закладу вищої освіти. Традиційно інформаційне середовище в закладі вищої освіти (далі ЗВО) представлено бібліотекою, власними медіа продуктами (газети, періодичні наукові видання тощо), сайтом вищого освітнього закладу. В умовах інформаційного суспільства цей простір розширюється (не обмежується тільки середовищем освітньої установи, але й дозволяє діяти на міжрегіональному, міжнародному рівнях), а діяльність в ньому поглиблюється (наприклад, єдине інформаційно-освітнє середовище складається з електронного змісту освіти, інформаційних центрів дисциплін, вільні ресурси Інтернет, електронна бібліотека тощо) [97]. Однак, розвиток соціальної культури потребує узагальнюючого та інтегруючого засобу, який дозволить активізувати ресурси відразу трьох середовищ закладу вищої освіти у цьому напрямі.

У зв’язку з цим актуалізується соціально-виховний аспект регулювання соціального розвитку, зокрема соціальної культури, студентів у ЗВО та соціально-педагогічна діяльність у ньому, які досліджені О. Білик, М. Васильєвою, Н. Максимовською, А. Рижановою, С. Савченком,

В. Штифурак, О. Хендрик та ін. Соціальне виховання як регульована складова соціалізації студентства ґрунтується, як зауважує А. Рижанова, на такій основі: „без інтеграції виховних зусиль соціуму в сприянні просоціальному розвитку студентської молоді, без одночасної апробації нею набутих соціальних цінностей, сформованих соціальних якостей та просоціальної поведінки в реальних суспільних умовах позитивна соціалізація, соціальне загартування студентства неможливі” [222, с. 30]. Дійсно, це відповідає шостому розділу закону „Про вищу освіту” (ст. 26), оскільки серед основних завдань вищого навчального закладу визначається зокрема: формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах” [212].

Пошук адекватних механізмів активізації процесу вдосконалення соціальності до рівня соціальної культури студентства в освітньому, позанавчальному процесах та інформаційно-віртуальному середовищі дозволяє стверджувати, що в сучасних соціально-культурних умовах ефективною є анімаційна діяльність та засоби її здійснення. Дослідження сутності та засобів анімаційної діяльності відбувалося зарубіжними (Т. Валеніус [324], М. Маренгула [310], П. Маурісіо [311], А. Мат-Зин [314], Ю. Мад-Назір [314], Л. Сантос [315], М. Фот [306], П. Фрейє [307], М. Чазалі [341] та ін.) та вітчизняними дослідниками (Л. Волик [45], Т. Лесіна [135], Н. Максимовська [152], Е. Мамбєков [169], В. Олійник [194], М. Петрова [204], Л. Сайкіна [227], Л. Тарасов [254], М. Ярошенко [302] та ін.). Загалом поняття „анімація” розуміється від латинського слова „anima” (душа, життя) є синонімом одухотворення, надихання, насичення життям та включення у спільну справу [45]. Це визначення походить з часів післявоєнної Франції, коли задля культурного відновлення країни необхідно було насичувати вільний час громадян країни діяльністю, яка б не призвела до

реваншистських настроїв і поширювала б демократичні ідеї. Л. Тарасов зазначає, що вже на Першому Національному Конгресі з анімації у 1966 р. Ж. Емофом, було зазначено: „Анімацією називають діяльність в середині або ззовні групи, колективу, певного кола людей, що мають мету розвиток стосунків та регуляцію суспільного життя за допомогою напівдирективних методів; це метод включення та участі” [254, с. 19]. Таке трактування стало поштовхом для подальшого наукового узагальнення та вдосконалення особливостей цієї діяльності.

Суттєвим є те, що анімація, на думку Л. Тарасова, пододала межі сфери походження – дозвілля – і може реалізовуватися в освіті, виробництві, громадській та волонтерській діяльності та ін. Це дозволяє розглядати засоби анімаційної діяльності з метою розвитку соціальної культури студентів не тільки у позанавчальному, але й у освітньому процесах, інформаційно-віртуальному середовищі. На основі урахування позиції Л. Тарасова, який доводить, що „Анімаційна діяльність – процес глибинної (буттєвої) взаємодії людини з оточуючим світом, під час якої відбувається задоволення та зростання духовних потреб. Вона є вільною суспільно-значущою активністю індивідів та соціальних груп, що спрямована на духовно-творчий розвиток особистості та духовне оздоровлення суспільства” [253, с. 47] поглиблюється значення анімаційної діяльності зі студентською молоддю. Динаміка духовно-соціальних потреб з метою вдосконалення соціуму, на наш погляд, є сутністю сучасного розуміння анімації зі студентською молоддю якщо йдеться про розвиток соціальної культури.

Анімаційна діяльність зі студентами трактується М. Петровою як „сукупність соціально-значущих дій особистості, що спрямовані на інтенсивну усвідомлену її взаємодію з оточуючим середовищем та засвоєння соціокультурних цінностей, у процесі задоволення релаксаційно-відновлювальних, культурно-освітніх та культурно-творчих потреб та інтересів” [204, с. 9]. На нашу думку, досліджуючи анімацію як чинник розвитку соціальної культури студентів не варто плутати дії особистості і дії

фахівця, який планує діяльність, оскільки кінцевою метою є створення умов для розвитку соціальної культури, а ці умови створюються не власне студентами, а на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії між фахівцями з організації освітнього та позанавчального процесів за безпосередньої участі самих соціальних суб'єктів, зокрема студентів. Нам, з одного боку, імпонує, що М. Петрова наполягає на тому, що „анімаційна діяльність може бути засобом формування здатності особистості до перетворення оточуючої дійсності у процесі планомірного створення умов для її відносно цілеспрямованого саморозвитку як суб'єкта соціальних відносин” [там само]. Однак, з іншого боку, здебільшого акцентується на власних індивідуальних потребах студентів, але для соціального вдосконалення та розвитку високого рівня соціальності, як зазначалося вище, провідними є відповідні просоціальні потреби (зокрема громадські, професійні, регіональні тощо). Авторка певним чином ототожнює дозвілля та анімацію, зокрема серед засобів та форм роботи зі студентською молоддю переважають дозвіллі – фестивалі, концерти, конкурси тощо. Водночас, це певним чином підкреслює значущість мистецтва під час анімації. Отже, у нашому дослідженні це визначення має бути уточнене у відповідності до сутності розвитку соціальної культури студентства.

Наукове підґрунтя для розгляду анімаційної діяльності як основи розвитку соціальної культури студентської молоді створене у сучасних соціально-педагогічних дослідженнях Л. Волик, Т. Лесіної, Н. Максимовської, в яких зокрема акцентується на тому, що саме компоненти активності, емоційної насиченості та непримусовості, притаманні анімаційній діяльності, уможливають безпосередню участь студентської молоді в процесі соціальної взаємодії, сприяють послабленню впливу асоціальних факторів середовища, посиленню їх свідомої участі у просоціальних процесах розбудови суспільного життя [153]. Таким чином, анімаційна діяльність за сутністю та змістом призначена для стимулювання безпосередньої участі соціальних суб'єктів у суспільних процесах.

Загалом, у вітчизняних енциклопедичних соціально-педагогічних виданнях існує досить усталене визначення: „Анімація – свідомо діяльність, спрямована на спонукання певного індивіда, групи, громади до усвідомлення прихованого потенціалу, створення умов для повнішої реалізації різнобічних можливостей людини, здійснення соціокультурних та соціоосвітніх програм та проектів. У педагогічному контексті анімація це вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на реалізацію певних дій з метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, допомоги людям адаптуватися до соціальних змін, сприяння їх інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії та порозуміння людей у групі” [6, с. 383]. Таке трактування дозволяє розглядати анімаційну діяльність зі студентською молоддю як засіб розвитку соціальної культури, але на засобах цієї діяльності не акцентується.

Наприклад, Е Мамбеков стверджує, що анімаційна модель дозвілля є „частиною культурної і виховної системи суспільства й представлена у вигляді моделі організації соціокультурної діяльності: як сукупність елементів (заклади, державні органи, організації, добровільні асоціації, аніматори, аудиторія), що знаходяться у постійних стосунках, які характеризують цю модель; як сукупність занять, видів діяльності та стосунків, які відповідають інтересам, що проявляє особистість у її культурному житті й особливо у вільний час; як своєрідна соціально-педагогічна система, в якій провідну роль відіграють аніматори, професійні чи добровільні, котрі мають відповідну підготовку та використовують методи активної педагогіки” [169]. На нашу думку, системний підхід зумовлює й використання засобів активізації особистості, зокрема мистецтва, нових медіа.

Концепція анімації громадянського життя (Т. Лесіна, Л. Тарасов та ін.) виводить це явище на новий рівень і тим самим включає нові засоби здійснення та розширює простір запровадження, виводить активну взаємодію на новий якісний рівень. Л. Тарасов продовжив поглиблення методології

досліджуваного явища в контексті громадянських ініціатив і обґрунтував анімаційний процес як трирівневий: екзистенційно-мотиваційний; структурно-діяльнісний; культуротворчий [253, с. 70-76]. В цілому погоджуємося з позицією автора, оскільки під час здійснення анімаційного процесу внутрішнє переконання стає мотивом для просоціальної поведінки. Ця концепція сприяє розумінню поступового розгортання активності соціальних суб'єктів, генеруванню ініціатив у сфері громадської діяльності, що в сучасних умовах розбудови інформаційного суспільства є однією з умов активізації участі соціальних суб'єктів у суспільному житті. Тобто сутність анімації полягає у тріаді: „мотивація – взаємодія – вдосконалення”, що є основою визначення специфіки анімаційної діяльності з різними соціальними групами, зокрема студентством. Тобто громадські ініціативи можуть бути засобом анімації з розвитку соціальної культури студентів.

Уявлення про активізацію студентської молоді у процесі соціального вдосконалення базується на обґрунтованому в соціальній педагогіці анімаційному підході до соціально-педагогічної діяльності (далі в тексті – СПД), що дозволяє глибоко розкрити сутність процесу активізації та одухотворення студентства. Анімаційний підхід до СПД, на думку Н. Максимовської, – це „гармонізація соціально-виховних впливів в сучасному суспільстві, що розбудовується на основі посилення суб'єктності як ціннісно-сміслової самоорганізації й активізації соціальної життєдіяльності” [153, с. 434]. Не дивлячись на те, що автор обґрунтовує застосування анімаційного підходу до реалізації соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, загальні характеристики пропонованого підходу можуть бути транспоновані до інших сфер соціальної взаємодії, адже „анімаційна соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля – процес активізації, надихання студентів на суспільні перетворення та вдосконалення соціально-культурних умов існування в інформаційному суспільстві через активну просоціальну суб'єктну позицію та інтенсивну соціальну взаємодію в позанавчальний час у

ВНЗ й відкритій сфері дозвілля, що сприяє соціальному розвитку шляхом реалізації соціальної творчості” [153, с. 434]. Для розвитку соціальної культури анімаційний підхід до соціально-педагогічної діяльності є провідним, оскільки забезпечує динаміку духовно-соціальних потреб і створює умови для „соціальної суб’єктивізації (створення умов для розвитку соціальної суб’єктності), соціальної каталізації (прискорення, активізація соціальної взаємодії, інтенсифікація соціально-позитивних дій), умотивованої ініціативізації (людина стає активним суб’єктом і вдосконалює соціальний простір)) [153, с. 210], що відповідає особливостям розвитку соціальної культури студентської молоді.

Враховуючи вищесказане, в цьому дослідженні анімаційна діяльність зі студентською молоддю – це якісна характеристика соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії у соціальному середовищі студентства як соціального суб’єкта, що сприяє динаміці соціальності до рівня соціальної культури шляхом створення умов для активної й відповідальної участі у соціальному вдосконаленні.

Анімаційна діяльність забезпечує розвиток соціальної культури студентів оскільки: має активний творчий характер і передбачає безпосередню участь студентів у процесах соціальної взаємодії; мотивує та посилює суб’єктну позицію молодої людини до вдосконалення власних цінностей, що перетворюються у соціально-позитивну активність, зокрема в інформаційному середовищі; консолідує студентську спільноту і сприяє виробленню спільних моделей соціальної творчості у середовищі життєдіяльності, в тому числі через віртуальний простір; просоціальна активність створює передумови для просування ініціатив у напрямі вдосконалення соціального оточення не тільки у середовищі закладу вищої освіти, але й поза ним; ініціатива та креативність передбачає й соціальну відповідальність за пропоновані соціальні новації; поєднуючись із традиційними видами студентської активності, анімація стає чинником

зростання якості самоврядування студентів, поліпшення взаємодії в спільноті і винесення соціально позитивних дій у зовнішнє середовище за допомогою новітніх засобів комунікації та можливостей перетворення інформації.

Специфіка анімаційної діяльності проявляється через її засоби, що потребує обґрунтування водночас їх „анімаційності”, впливу на розвиток соціальної культури студентів у єдності структурних елементів і можливості застосування у освітній, позанавчальній, інформаційно-віртуальній сферах ЗВО.

Розгляд засобів анімаційної діяльності ґрунтується на традиційному розумінні того, що засіб – це „вид суспільної діяльності, який впливає на особистість у певному напрямі” [266, с. 330]. Конкретизується таким чином – „засіб педагогічної діяльності – це те, що використовує вихователь для впливу на вихованців в процесі виховної діяльності (завдяки чому забезпечується досягнення мети педагогічної діяльності). До них відносяться: слово, дія, приклад, книга, технічні засоби та ін.” [233, с. 295]. Іноді засобами педагогічного процесу називають також навчання, працю, правила поведінки, режим, культурно-дозвіллеву та спортивну діяльність, туризм, суспільну працю та ін. [233, с. 294-295]. Однак, очевидно, що названі явища не з одної категорії (наприклад, книга – класичний засіб виховання, але її важко назвати видом суспільної практики, а режим та правила поведінки скоріше способи регламентації життєдіяльності особистості), що не дозволяє їх аналізувати в сукупності. В педагогіці загалом, в соціальній її галузі зокрема, засоби виховання трактуються як предмети матеріальної і духовної культури, що використовуються у виховному процесі [82]. Це певним чином розширює розуміння засобів анімаційної діяльності, але й не дає можливості їх ототожнювати з методами і формами, з якими існує тісний зв'язок у соціально-педагогічному процесі.

Спираючись загалом на визначенні засобів як надбань діяльності, матеріальної і духовної культури та видів суспільної практики [82; 233; 266] (різні види мистецтва: література, театральне мистецтво, музика,

хореографія, теле- кіномистецтво; гра, спорт, туризм; фольклор, медіа продукт: книги, газети, журнали, Інтернет тощо), маємо зосередитися власне за засобами анімаційної діяльності, які є провідними для розвитку соціальної культури студентської молоді.

Для визначення широких можливостей засобів анімаційної діяльності з метою розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства доцільним є аналіз робіт сучасних зарубіжних (Т. Валеніус, М. Маренгула, П. Маурісіо, А. Мат-Зин, Ю. Мад-Назір, Л. Сантос, М. Фот, П. Фрейє, М. Чазалі та ін.) та вітчизняних (А. Андреева, Т. Дедуріна, В. Олійник, Л. Сайкіна, С. Сергієнко, Л. Тарасов, І. Шульга, М. Ярошенко та ін.) авторів. Підґрунтям для цього є визнання важливості ролі різносторонньої діяльності (мистецької, наукової, дозвілєвої і т.д.) та діалогу у позитивному соціальному розвитку студентської молоді засобами анімаційної діяльності. Так, М. Фот зазначає, що концепція „анімації вже стала звичною у різноманітних формах мистецтв, освіті та професійному розвитку, роботі з молоддю, спорті, плануванні міст, кар’єрних послугах, підприємстві та туризмі” [306], однак „використання інформаційних технологій комунікації у місцевому соціальному мережуванні, інноваціях спільнот та регіональних підприємницьких ініціативах ще недостатньо вивчено” [306, с. 643]. М. Фот також звертає увагу на три виміри анімації: соціальний, культурний та освітній. Три виміри базуються на чотирьох принципах: об’єднання людей задля розвитку критичної свідомості, аналіз та діагностика реальності у діалогічній манері, знаходження шляхів покращення реальності конструктивними діями та самоаналізом, постійна оцінка контексту та мети дій. Тобто практики активного просвітництва, емоційної активізації (через мистецтво та туризм), фасилітації можуть бути засобами анімації. Вчений також обґрунтовує медіа як засіб анімації, а саме кіноіндустрію та комп’ютерну графіку [306].

Дослідження М. Маренгула анімації в процесі соціальної роботи з безпритульними дітьми м. Мапуто у Мозамбіку, створює підґрунтя для

аналізу активізуючих практик дозвіллевого спрямування, розкриває зміст засобів анімації. Вчений описує анімацію як чинник стимулювання до активності та формування відповідальності особистості за власне життя. Засобами анімаційної діяльності визначаються діалогічна діяльність у співвідношенні з неформальним спілкуванням, активною участю в усіх заходах дослідницької групи та на деяких особистих переживаннях дітей-безхатченків. Усе це сфокусовано на роботі з цією групою дітей, що дозволяє певним чином інтегрувати громадську, соціальну роботу й анімаційну діяльність [310, с.107].

Ширше підходять до використання засобів анімації А. Мат-Зин, Ю. Мад-Назір, М. Чазалі у статті „Сприяння розвитку соціокультурних цінностей оповіданням на базі анімації та ігрових освітньо-розважальних програм” [314]. Хоча анімація тут є різновидом комп’ютерної графіки, вона використовується для надання нової форми традиційним Малайзійським оповіданням (що несуть в собі своєрідні соціокультурні цінності), щоб ефективно звертати увагу сучасної спільноти на старі форми оповідання шляхом активної участі в оповіданні. Тобто певним чином представлене та технічно опрацьоване текстове повідомлення сприяє досягненню соціально-позитивної мети. Отже, „навчально-розважальне програмне забезпечення здатне мінімізувати розумове навантаження користувача та дозволяє зосередитися на довгостроковій взаємодії” [314, с. 212-213].

У статті Т. Валеніуса „Соціокультурна анімація в роботі з молоддю” представлено огляд анімації в роботі координаторів молоді в округах Фінського Червоного Хреста [324]. В цьому джерелі аналізуються терміни „холодний світ анімації”, „гарячий світ анімації”, „принципи анімації” і т.д. Акцентується на активізації та залученні до роботи волонтерів Червоного Хреста. Ці волонтери діють у межах правил Червоного Хреста, однак анімація дозволяє їм підходити до координації молоді індивідуально, в залежності від знань групи, з якою волонтери працюють. Неабияк важливим є те, що молодь є і організаторами, і учасниками координації, бо в анімації

вельми важливо створити відчуття значущості та здатності впливати на процеси, які важливі у формуванні спільнот. Серед засобів та форм роботи зазначаються „клуби для дітей та молоді, які здебільшого використовуються на довгострокову перспективу”, „протягом року реалізуються творчі події”, „в деяких округах відбуваються рекреаційні вихідні та табори для добровольців”, „вечори мультикультурного кафе” [324, с. 13].

Важливою серед зарубіжних джерел щодо визначення ефективності засобів анімаційної діяльності в соціальному розвитку, на нашу думку, є робота П. Фрейре „Педагогіка пригноблених” [307]. Вона поєднує в собі політичну, філософську та економічну теорії, що фокусуються на дихотомії „пригноблювач-пригноблений” та ключової концепції визволення (не тільки пригноблених від пригноблювачів, але й пригноблювачів від їх стилю життя, побудованому на пригнобленні та використанні інших людей). Згідно з П. Фрейре, визволення можливе через пробудження критичної свідомості та міркувань індивідів, для чого необхідний новий освітній процес як партнерство між учителем та учнями (незалежно від вікової категорії, до якої належать сторони освітнього процесу). Заважатиме пробудженню критичної свідомості страх свободи, адже з нею приходить відповідальність та певною мірою знищення старих, „зручних” порядків життя. Майже кожний аспект теорій П. Фрейре є проявом засобів анімаційної діяльності – діалог, активна участь, постійне критичне обмірковування реальності довкола того, хто міркує і т.д. Також важливим у процесі визволення від „культури тиші” (так він називає конструкт, який поєднує бездіалогову освіту та процес/стан пригноблення) є вироблення об’єктів культури, які можна робити предметами обмірковування – візуальні образи, аудіопродукція, фільми та інші медіа [307]. Це нашоухує на думку про можливість розширення інструментальної бази та засобів анімаційної діяльності в наш час, оскільки з моменту публікації „Педагогіки пригноблених” пройшло доволі багато часу і нові медіа створюють унікальні можливості їх застосування у процесах діалогу, творчості та обмірковування. Таким чином, вже не піддається

сумніву те, що медіа, інформаційні технології, комп'ютерні ресурси є засобами анімаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Вітчизняні дослідники (А. Андрєєва [2], М. Андрющенко [5], М. Гаранін [50], Т. Дєдуріна [67], М. Моїсеєва [180], В. Олійник [194], І. Петрова [203], Л. Сайкіна [227], С. Сергієнко [229], Л. Тарасов [253], І. Шульга [296], М. Ярошенко [302] та ін.) стверджують, що різні види мистецької діяльності стимулюють сутнісні сили людини та надихають на взаємодію. Зокрема, М. Ярошенко характеризує театралізацію, арт-терапію, комунікативну реабілітацію, Л. Тарасов сконцентрований на хореографічному мистецтві та долученні до культурних здобутків (зокрема екскурсійно-туристичне обслуговування людей з особливими потребами). Обидва автори зважають також на глибинне спілкування як технологічний засіб анімаційної діяльності, розуміючи його як процес, під час якого відбувається самоаналіз та колективний аналіз значущого особистісного досвіду кожного з учасників, здійснюється планування життя на майбутнє.

Урізноманітнення засобів анімаційної діяльності представлено у наступному узагальненні: спорт, подорожі, творчість, спілкування, здобутки художньої культури та архітектури (М. Гаранін); гра, театралізація, художня творчість, спорт, ритмічний рух (Т. Дєдуріна); спорт, кіно, театральне мистецтво, казка (М. Андрющенко); традиційні види художньої творчості, образотворче мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, театралізована імпровізація, самодіяльне музичне виконання, ігрова діяльність, елементи групової арт-терапії (музикотерапія, ігротерапія, ізотерапія), драматична інсценізація (С.Сергієнко); громадська та волонтерська діяльність (Т. Лесіна, Л. Тарасов); гра, театралізація, подієвий туризм, екскурсії, святкове спілкування (М. Моїсеєва); спорт, театр, гра, труд (творчо-трудова діяльність), екскурсійні туристичні програми (О. Ремізова); туризм, краєзнавство, валеологія, гра (Л. Волик); художня праця, мультиплікація, комп'ютерна анімація (В. Іщук, М. Нагібіна); туризм, засоби культури

(Ф. Мустаєва). Вочевидь, пріоритетними є засоби мистецтва, туризму, комунікації, рухової активності, різноманітний медіа продукт.

Для вирішення конкретних завдань дослідження використовуються різні засоби, але вони мають відбивати специфіку анімаційної діяльності і сягати поставленої мети. Так, В. Олійник досліджує засоби анімаційної діяльності з профілактики жорстокої поведінки учнів основної школи як „систему „інструментів” активного добровільного включення учнів у процес творчої роботи в навчальний і поза навчальний час з метою забезпечення контрольованих, соціально комфортних, позитивно забарвлених умов життєдіяльності і способів комунікації з іншими” [194, с. 81], і визначає серед провідних засобів шкільну медіацію, арт-терапію, форум-театр, кіно терапію, гуртки, екскурсії, ігротерапію, самоврядування [194, с. 89]. Позиція дослідниці ще раз доводить, що мистецтво, туризм, медіа продукт є дієвими засобами анімаційної діяльності, але, на наш погляд, гуртки радше є організаційною формою цього процесу, а самоврядування загалом є невід’ємним елементом шкільної життєдіяльності і не підкреслює специфіку анімації. В. Олійник класифікує засоби анімаційної діяльності на традиційні масові, заходи окремого дитячого колективу, спільні дозвіллеві заходи дитячих об’єднань, „репертуарні” заходи, але, на нашу думку, є певна неузгодженість між засобами і заходами, оскільки всі наведені позиції є організаційними формами.

Узагальнюючи подану вище інформацію, в цьому дослідженні „засоби анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві” – це сукупність надбань матеріальної і духовної культури (мистецтво, медіа продукт, Інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), які дозволяють активізувати соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний її складники, стимулюючи до соціальної творчості в освітньому процесі (навчальний,

науковий, професійно-практичний), позанавчальній діяльності та інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

Узагальнюючи вищесказане, необхідно обґрунтувати конкретні засоби анімаційної діяльності для розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства. Засоби цієї діяльності мають впливати на всі три складові соціальної культури студентської молоді (соціально-професійну, соціально-громадянську, соціально-інформаційну) і бути задіяними у сферах її розвитку: освітньому процесі (навчальний, науковий, професійно-практичний), позанавчальній діяльності, інформаційно-віртуальному середовищі.

Серед всього розмаїття засобів є провідні для розвитку соціальної культури студентської молоді, оскільки сприяють одухотворенню та динаміці духовних потреб, підвищують рівень суб'єктної участі студентів (мистецтво), каталізують соціальну життєдіяльність й уможливають прояв соціальної ініціативи та творчості в сучасних умовах (Інтернет-контент та нові медіа).

Різні види мистецтва з метою оптимізації процесу соціального виховання, підвищення ефективності освітнього процесу досліджували Т. Андрущенко [5], І. Зверєва [105], Л. Коваль [105], Ю. Лисенко [137], В. Семенов [228], О. Хендрик [277], С. Хлебик [105]. Мистецтво як засіб анімації розглядали Т. Лесіна [135], Н. Максимовська [151; 153], Л. Сайкіна [227], Л. Тарасов [255] та ін. Погоджуємося, що „ідеальний світ мистецтва – своєрідний полігон для людських устремлінь, бажань, пристрастей. Художні засоби дозволяють анатомувати будь-яку ситуацію, вчинок, мотив без шкоди для людини. Пережити будь-яку драматичну ситуацію через розширення свідомості засобами мистецтва та отримати його життєдайний анімаційний, „душерятівний” потенціал” [151].

Участь у мистецькому процесі стимулює соціальну творчість студентської молоді, активізує професійну та громадянську позицію, дозволяє виразити соціально-інформаційну вмотивованість. Якщо у позанавчальному процесі творча діяльність з використанням мистецтва є

традиційною, то в освітньому процесі вона також має суттєвий вплив. Зокрема Т. Андрущенко зазначає, що „використання образно-естетичного складника в лекційному викладанні та навчальних текстах сприяє посиленню дієвості навчального процесу та поглибленню розуміння навчального матеріалу і його збереження в довготривалій пам'яті” [3, с. 10]. Враховуючи соціальну сутність мистецтва В. Семенов підкреслює його виховну значущість під час освітньої діяльності: „мистецтво, перш за все, має сприяти солідарності, згуртованості суспільстві та соціальних груп, слугувати одним із засобів соціалізації та гуманізації, допомагати самопізнанню та обміну духовно-особистісним змістом. Ці завдання може виконувати тільки дійсно соціальне, добре, одухотворене мистецтво” [228]. На нашу думку, викладання деяких дисциплін має супроводжуватися здобутками мистецтва певної історичної епохи, а візуалізація певних філософських течій може бути ефективною для сучасного студента. Це зокрема можливе за умови використання іншого дієвого засобу анімаційної діяльності – нових медіа та Інтернет-контенту.

Медіа продукт та Інтернет-контент як засоби анімаційної діяльності використовуватимуться узагальнено для позначення різноманітних способів комунікації в інформаційному суспільстві. Дослідники використання мережевих технологій та медіа дидактики (М. Згуровський, С. Одайник, Г. Онкович, Л. Тетерюк, В. Тимофєєв, Ю. Якименко та ін.) стверджують, що нині використання цих засобів вже не можна ігнорувати як в освітньому, так і позанавчальному процесах, а інформаційно-віртуальне середовище є уособленням використання цих анімаційних інструментів [86; 193; 197]. Наприклад, Г. Онкович стверджує, що „роль інтерактивних методик медіаосвіти найближчим часом зросте, їм належатиме одне з провідних місць у навчальному процесі, оскільки саме завдяки їм посилюється соціальна інтеграція між членами соціуму, саме завдяки їм особистість набуває медіа інформаційну компетентність, стає медіа освіченою” [197, с. 24]. Так, С. Одайник, Л. Тетерюк доводять можливості, які відкривають мережеві

технології перед учасниками педагогічного процесу: „відкритість та загальний доступ до величезної кількості матеріалів, доступних усім користувачам; можливість навчання в слушний для себе час, у зручному місці і темпі; оперативність доступу до спільної інформації; створення власного навчального віртуального змісту; простота розміщення власної інформації та легкість її оновлення; обмін досвідом з учасниками мережевої спільноти, набуття навичок роботи з представниками різних культур” [193, с. 33]. Водночас, на нашу думку, ці засоби сприяють безпосередній участі студентів як суб’єктів в освітній взаємодії та активізують творчі пізнавальні процеси, що є ознаками анімаційної діяльності. На думку авторів, „мережеві щоденники, спільний пошук інформації, спільне зберігання закладок, спільне зберігання медіа файлів: фотографії, схеми, малюнки, презентації, відео, документи, аудіо записи; спільне редагування документів, гіпертекстів тощо” є інноваційним в освіті, а, на нашу думку, для студентів є способом самовираження, творчої самореалізації [193, с. 33]. Окрім вказаного, „віртуальні дослідницькі лабораторії, блоги (мережеві журнали або щоденники подій) можуть використовуватися в освітньому процесі як джерело навчальної інформації, що попередньо опубліковано викладачем, зберігання посилань на важливі сайти Інтернету, організація дискусій за темами навчальної програми тощо” [193, с. 33]. Так, серед форм розвитку соціальної культури студентів вебінар, як „віртуальний семінар, організований за допомогою Інтернет-технологій, що має головну ознаку семінару: доповідач – слухачі, які ставлять питання і обговорюють їх” [193, с. 35]. З одного боку, ця форма є виховною та освітньою, з іншого – активізуючою для студентів, що дозволяє виявити соціальну суб’єктність в професійній сфері та реалізувати соціально-інформаційну складову соціальної культури.

Великої популярності набули нині соціальні відеосервіси (зокрема YouTube), які „надають послуги розміщення різноманітних відеоматеріалів та можливість усім охочим додавати, переглядати, переглядати й

коментувати їх. На сайті можуть бути представлені професійні та аматорські фільми і кліпи за різною тематикою” [193, с. 35]. Для сучасних студентів це є можливістю застосування анімаційних нових медіа як засобу професійного, громадянського, соціально-інформаційного самовиявлення, консолідації у інформаційно-віртуальному середовищі, яке безпосередньо пов’язане з освітнім та позанавчальним процесами.

Оскільки під час реалізації засобів анімаційної діяльності можуть бути використані не тільки провідні (мистецтво, медіа продукт й Інтернет-контент), але й за різних обставин інші (туризм, гра, громадська діяльність, спортивна активність, фольклор тощо), маємо визначитися з правилами застосування засобів анімаційної діяльності з метою розвитку соціальної культури студентства. Вони мають „працювати” на всі елементи соціальної культури та бути дієвими у визначених сферах соціального розвитку цієї групи молоді; реалізуватимуться комплексно, що посилює їх ефективність; в залежності від сфери застосування певні засоби можуть бути домінуючими (наприклад, в освіті – медіазасоби, в позанавчальній роботі – мистецтво, в інформаційно-віртуальному середовищі – Інтернет-контент); провідними засобами анімаційної діяльності є мистецтво, Інтернет-контент та медіа продукт, однак, для досягнення мети можуть застосовуватися додаткові: туризм (міжкультурна комунікація), спорт (здоровий спосіб життя), гра (активізація, згуртування, включення в дію), фольклор (зміцнення традицій), просвітництво (активізація пізнавальної активності), соціальні акції та ін.

Таким чином, на соціально-професійну складову розвитку соціальної культури студентської молоді впливають: по-перше, різновиди мистецтва (кіно, театралізація, художня творчість, хореографія, фотомистецтво тощо), завдяки створенню художніх образів, долученню до культури людства в історичній ретроспективі, активізації духовних і соціальних потреб, що пов’язані з майбутньою професією. Саме вони посилюють цінність творчого професійного навчання, науково-професійної творчості. Спрямоване на професійний розвиток мистецтво дозволяє виявити активність, креативність

та відповідальність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності. Це відбувається шляхом обговорення відомих творів, створення власних мистецьких проектів професійної спрямованості в освітньому процесі, організації креативних заходів професійного змісту у позанавчальній діяльності, презентації професійної позиції у інформаційно-віртуальному середовищі; по-друге, медіа-продукт, Інтернет-контент дозволяють осучаснити процес здобуття професійної освіти і творчо самовиявити себе через віртуальний простір. Це можливе шляхом застосування креативних відеоматеріалів, онлайн-трансляцій, вебінарів, які оживлюють та стимулюють власну участь студентів; по-третє, додаткові засоби (туризм, гра тощо) посилюють творчу спрямованість соціально-професійної складової соціальної культури, оскільки дозволяють студентам утворювати туристично-екскурсійні маршрути професією, пізнавати особливості культури реалізації професійної творчості у різних країнах, використовувати ігрові технології для професійного вдосконалення себе і соціуму.

На соціально-громадянську складову розвитку соціальної культури студентської молоді впливають: по-перше, мистецтво (кіно- телемистецтво, театралізація, художня творчість, хореографія, фотомистецтво, музика тощо), завдяки активізації образного та уявного світу, його осучасненню та „препаруванню” соціальних ситуацій, що пов’язані з соціальною сферою та формуванням ціннісного ставлення до громадянського життя та усвідомленням цінності громадянської творчості. Під час цього відбувається розвиток громадянської активності, креативності, відповідальності, зміцнення громадянських зв’язків, соціальна інтеграція, творче вдосконалення громадянського середовища. Спрямовані на громадянський розвиток види та форми застосування мистецтва уможливають профілактику соціальної маргіналізації та дискримінації за різними ознаками, попереджують відчуження особистості та груп у громадянському просторі. Це відбувається шляхом розробки комплексних мистецьких заходів громадянської спрямованості в позанавчальному процесі, організації

співбуття різних соціальних суб'єктів на основі долучення до мистецтва та прямої участі у створенні сприятливого соціально-громадянського середовища; по-друге, медіа продукт, Інтернет-контент дозволяють значно розширити простір соціально-громадянських ініціатив студентської молоді, за допомогою інновацій у інформаційно-віртуальному просторі донести власну громадянську відповідальну позицію до різних суб'єктів соціуму та залучити їх до взаємодії; по-третє, додаткові засоби (різноманітні соціальні акції тощо) посилюють соціально-громадянську складову соціальної культури, оскільки сприяють власній участі студентів у важливих про соціальних процесах.

На соціально-інформаційну складову розвитку студентської молоді впливають, по-перше, мистецькі можливості сучасного інформаційно-віртуального середовища (відеоматеріали, ролики, блоги, Онлайн-щоденники, пости, мотивуючі анімаційні кліпи, музичні твори, епістолярні інформаційні витвори тощо), які мають втілення за допомогою комбінованих видів мистецтв – література, кіно, театр, музика, фото та ін. Це посилює ціннісне критичне ставлення до інформації та віртуальної творчості в професійній (навчальній, науковій, практичній), громадянській сферах. Ініціативність та критичність, креативність, відповідальність в них розвиваються шляхом усвідомлення важливості або навпаки інформаційного повідомлення, що подається у мистецькому оформленні. На цій основі відбувається ініціювання нових моделей професійної та громадянської віртуальної взаємодії; по-друге, творче оволодіння новими медіа та відповідним медіа продуктом дозволяють долучитися до креативного інформаційно-віртуального середовища сучасної студентської молоді та використовувати інформаційні ресурси для професійної (навчальної, наукової, практичної) та громадянської діяльності, виявляти та стимулювати безпечну соціально позитивну поведінку у цьому просторі; по-третє, додаткові засоби анімаційної діяльності набувають втілення під час розвитку та реалізації соціально-інформаційної складової соціальної культури

студентів (віртуальний туризм, онлайн-гра тощо), дозволяють студентам виявляти не тільки креативність, але й відповідальність у взаємодії як між однолітками, так і між різними соціальними суб'єктами.

Таким чином, студентство є потенційною інтелектуальною елітою, яка у процесі навчання має набути соціальної активності, креативності та відповідальності для вдосконалення всіх сфер життєдіяльності у громадянському суспільстві, що актуалізує розвиток соціальної культури цієї групи. На нього впливають: психовікові та соціальні характеристики особистості студента (саморегуляція, самовдосконалення), групові соціальні ознаки студентів (становлення соціальних професійних ціннісних орієнтацій, групова солідаризація тощо), спрямованість на майбутнє, висока рефлексивність, посилення потреби у співпереживанні та довірливих стосунках, що створює підґрунтя для розгляду суб'єктної та творчої позиції студента в різних видах діяльності. Отже, соціальна культура студентської молоді набувається у середовищі закладу вищої освіти, де має бути засвоєна та реалізована соціальна роль студента; ця характеристика є показником соціальної зрілості студентства, яка дозволяє виявляти соціальну творчість під час професійного (навчального, наукового, практичного) становлення у вдосконаленні самих себе та середовища; поряд з навчальною діяльністю в освітньому середовищі, соціальна самореалізація відбувається у позанавчальній та інформаційно-віртуальній сферах; питомої ваги набуває інформаційна складова соціальної культури, оскільки в сучасних умовах студенти є тією групою, яка не тільки здобуває знання, переробляє їх, але й створює нові, відповідальність за які залежить від високого рівня соціальності. Складовими соціальної культури студентської молоді визначено соціально-професійну (цінність творчого професійного навчання та науково-професійної творчості, активність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності, креативність у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності, відповідальність за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність тощо); соціально-громадянську (ціннісне

ставлення до громадянського життя, вмотивованості на вдосконалення громадянської життєдіяльності, громадянська активність креативність та відповідальність у зміцненні соціальних зв'язків); соціально-інформаційну (ціннісне критичне ставлення до інформації та її творчого використання з професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської сфер, ініціативність та критичність в отриманні цієї інформації, креативність та відповідальність за пошук, використання та створення нової інформації професійного, громадянського змісту; безпечна соціально позитивна поведінка в інформаційно-віртуальному середовищі вказаного змісту). Соціальна культура студентської молоді в інформаційному суспільстві визначається як найвища ступінь розвитку її соціальності, що забезпечує підвищення ефективності соціальної взаємодії у професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється у соціальних цінностях (цінність професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості для розвитку власного та соціуму), сформованості соціальних якостей: активності, креативності та відповідальності у професійній (навчальній, науковій, практичній), громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності та просоціальної поведінки (вдосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей про соціальної віртуальної взаємодії).

Критеріями соціальної культури студентів є: мотиваційно-ціннісний, соціальних якостей особистості, поведінковий, складниками: соціально-професійний, соціально-громадянський, соціально-інформаційний та їх показники, рівнями: високий, середній, низький. Провідним є соціально-виховний аспект регулювання соціального розвитку, зокрема соціальної культури, студентів у ЗВО та соціально-педагогічна діяльність у ньому, зокрема ефективною є анімаційна діяльність та засоби її здійснення. Анімаційна діяльність зі студентською молоддю – це якісна характеристика соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії у соціальному середовищі

студентства як соціального суб'єкта, що сприяє динаміці соціальності до рівня соціальної культури шляхом створення умов для активної й відповідальної участі у соціальному вдосконаленні.

Анімаційна діяльність забезпечує розвиток соціальної культури студентів завдяки активному творчому характеру і передбачає безпосередню участь студентів у процесах соціальної взаємодії; мотивує та посилює суб'єктну позицію молодої людини до вдосконалення власних цінностей, що перевтілюються у соціально-позитивну активність, зокрема в інформаційному середовищі; консолідує студентську спільноту і сприяє виробленню спільних моделей соціальної творчості у середовищі життєдіяльності, в тому числі через віртуальний простір тощо. В цьому дослідженні „засоби анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві” – це сукупність надбань матеріальної і духовної культури (мистецтво, медіа продукт, Інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), які дозволяють активізувати соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний її складники, стимулюючи до соціальної творчості в освітньому процесі (навчальний, науковий, професійно-практичний), позанавчальній діяльності та інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

Під час реалізації засобів анімаційної діяльності можуть бути використані не тільки провідні (мистецтво, медіа продукт й Інтернет-контент), але й за різних обставин інші (туризм, гра, громадські ініціативи, соціальні волонтерські акції, спортивна самореалізація, фольклор тощо).

1.3. Сучасний стан розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства

В умовах інформаційного суспільства є необхідним визначення дійсного стану розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності як у ЗВО, так і у відкритому соціальному просторі, який розширюється разом з динамічним розвитком інформаційного середовища. Оскільки власне соціальна культура студентів не досліджувалася у такому трактуванні і науковій інтерпретації, то визначення сучасного стану її розвитку має складатися з елементів, які утворюють загальне уявлення, зокрема має бути узагальнений зарубіжний досвід, теоретичні та емпіричні результати досліджень, а також акцентовано увагу саме на особливостях застосування засобів анімаційної діяльності з цією соціальною групою у визначених сферах. Для вирішення цього завдання необхідно встановити теоретичні позиції вчених щодо сприяння соціальному розвитку студентів, що стає основою їх соціальної культури.

Сполука традицій і новацій у процесі соціального становлення під час здобуття вищої освіти супроводжує освітній процес, позанавчальну діяльність, інформаційно-віртуальний простір сучасних студентів за кордоном. На сьогодні вже напрацьовано певні підходи, які покладаються в основу активізації студентів та сприяють вияву вмотивованої ініціативної просоціальної позиції, тобто анімаційній діяльності з ними, навіть якщо й не застосовується назва „анімаційна”. Серед пропонованих підходів основними є: волонтерська участь студентів як аніматорів в організації дозвілля дітей (Е. Средовська [317]); співтворчість під час створення анімаційного мультисенсорного середовища (М. Сірркола [316]); політика участі, що посилена медіа (К. Коен та Д. Кане [304]); безпосередня участь студентів у соціальних процесах (Ф. Найден [312]); глобальна мережа перетворювачів соціуму (університет Ашока [318]) та ін. Визначимо сутність вказаних підходів.

Так, болгарська дослідниця Е. Средовська звернула увагу на французьку модель навчання та практичної роботи аніматорів, яку намагалась адаптувати для роботи з юнацтвом Болгарії. Основою її адаптування була програма обміну молоддю – 9 міжнародних програм в період між 2008 та 2015 роками, в яких брали участь 57 молодих людей. „Назва програми, S.A.A.D.R.A.F.R.A., є аббревіатурою, яка називає кожен з дев'яти її етапів французькою мовою та відбиває сутність і засоби діяльності: „розігрів” (sensibilization) – виклик інтересу, мотивація до участі постерами, відео, усними презентаціями, або особистими запрошеннями; „привітання” (accueil) – створення комфортних умов участі в заходах; „підготовка” (amenagement de l'espace) – створення відчуття присутності в іншому місці та особистої безпеки; „початок діяльності” (deroulement) – розподіл обов'язків та задач; „ритм” (rythme) – використання часу, синхронність; „анімація” (animation) – окреслення очікуваних результатів та цінності, власне анімація; „завершення” (fin) – закінчення анімації та планування майбутніх дій; „організація та розповсюдження” (rangement) – розподіл обов'язків та задач з аналізу, без учасників – тільки аніматори та організатори; „аналіз” (analyse) – прослідковування неузгодженностей між початковими очікуваннями та реальністю до та після анімації” [317, с. 488-489]. Під час діяльності застосовувалися переважно засоби дозвілля, мистецтва, неформальних соціотехнік, медіа-продукт.

Результати опитувань та інтерв'ю показали, що учасники та студенти-аніматори були задоволені обміном, бо з користю проводили час беручи участь в організації розваг та спілкування однолітків [317]. Однак авторка зазначає, що „...модель також має недоліки. Однією з необхідних умов соціокультурної анімації є оригінальність та висока якість, що потребує підготовки. А вона, у свою чергу, вимагає великої кількості часу, якого іноді немає і це робить необхідним творчість та генерування ідей” [317]. Втім, на нашу думку, це здебільшого проблема використання вже накопиченого досвіду соціокультурної анімації серед студентів – знання та вміння

застосування тих чи інших засобів в „типових” ситуаціях, з якими хтось з аніматорів мав справу в минулому.

Авторка також звертає увагу на те, що „аніматори можуть найбільше зусиль докласти на перших етапах роботи та необачно поставитись до інших” [317]. Через це ставляться під загрозу основні завдання соціокультурної анімації, бо рівновага між соціалізацією індивідів, розвитком їх здібностей та розвагою порушується. Розважальний компонент соціокультурної анімації і справді здатен відірвати увагу від освітнього, якщо сам аніматор не володіє здатністю контролювати хід програми. На нашу думку, така участь студентів у просоціальній діяльності стимулює до соціального саморозвитку, зокрема є фактором розвитку соціальної культури.

М. Сірккола досліджує мультисенсорне середовище (МСС) у контексті допомоги інвалідам на основі досвіду фінських практиків, зокрема й залучення студентської молоді до цього процесу. Згідно з нею, вони застосовують соціокультурну анімацію для розширення мультисенсорного середовища у повсякденний простір учасників за допомогою анімаційних засобів (мистецтво: музика, танок; мультимедіа). Конкретним прикладом в дослідженні є особливий „чотирьохмісячний мультимедійний танцювально-музичний проект, проведений фінським МСС у професійній школі в місті на півдні Фінляндії. Цей проект включав участь 12 молодих людей з середніми чи важкими обмеженнями навчання, який організований за студентською ініціативною, кульмінацією якої був концерт. Курс застосовував соціокультурний підхід, який розвивав застосування учнями мультимедіа. Учасникам навмисно надавали мінімум допомоги в освоєнні мультимедійного обладнання (комп'ютерів, цифрових та відеокамер, систем освітлення)” [316]. Проект назвали „Musasaurus II” і найважливішим його результатом був доказ важливої ролі цифрових медіа у інтенсифікації спілкування та позитивних взаємодій учасників, зокрема студентів, у навчанні колективній рефлексії. „Посилючі цифрові медіа мають на меті створення атмосфери прийняття, в котрій учасники можуть ризикувати.

Успіх приносить впевненість у собі, що підтримує самовизнання. Це підвищує самооцінку, що призводить до внутрішньо-особистісного посилення” [316, с. 66]. На нашу думку, результати подібної активності можуть бути позитивними не лише для інвалідів, але й для інших представників студентської молоді, оскільки дозволяють виявити соціальну суб’єктність і застосувати для цього новітні засоби медіа середовища поряд з різними видами мистецтва у поєднанні.

Представлена дослідницею концепція „капіталу щастя” (англ. Happiness capital) поєднує парадигму фінської соціальної педагогіки з теорією екологічної системи У. Бронфенбреннера та філософськими концепціями на кшталт соціоконструктивізму Л. Виготського, герменевтичної феноменології М. Хайдегера та ін. [316]. Капітал в даному випадку позначає ресурси та відносини, які можна використати, а саме позитивні емоції, які не потребують грошей для реалізації з метою підвищення ефективності анімації за участі студентів. Екологічна система У. Бронфенбреннера дозволяє розділити усі ці ресурси на мікро- (сім’я, однолітки, однокласники та ін.), мезо- (дві екосистеми у їх взаємодії), екзо- (зовнішні середовища, які опосередковано впливають на розвиток подій – робоча посада батьків, бібліотеки, парки) та макрорівні (більш великий соціокультурний контекст, національна економіка, політична культура, субкультура, глобальні події) у їх співвідношенні до хроносистеми (еволюція зовнішніх систем з часом). Все це було використано задля створення концепції соціокультурної мультисенсорної роботи та інструменту підсилення ефективності медіа. Такий погляд на „щастя” може як створити нові можливості для розглядання індивідуальних особливостей людини у взаємодії з найвпливовішими факторами її життя, так і спотворити гуманістичні основи анімаційної діяльності, бо інтерпретація щастя в контексті капіталу, який можна підрахувати чи накопичити, створює ілюзію матеріальності та математичності людських стосунків. Однак, на нашу

думку, концептуально ідея участі та активізації студентської молоді є продуктивною.

Важливою позицією, що презентує нові підходи до організації позанавчальної діяльності у студентському середовищі, є політична ініціатива, посилена медіа. У дослідженні „Проект дослідження партиципаторної політики молоді” команди YPPSP (англ. Youth&Participatory Politics Survey Project) під керівництвом К. Коен та Д. Кане основне місце належить „політиці участі” (англ. Participatory politics) молоді, зокрема студентської, котра лежить на перехресті громадської діяльності молоді та використання цифрових медіа: „Дослідження Політики Молоді та Учасі визначає останню як інтерактивні дії з однолітками, через які індивіди та групи намагаються звернутись та вплинути на загальнозначущі проблеми. Важливо те, що дії не спрямовуються повагою до еліт чи формальних інститутів. Прикладами „політики участі є створення нової політичної групи он-лайн, написання чи розповсюдження блог-посту про політичну проблему, надсилання кумедного політичного відео у чиясь соціальну мережу, або участь у „поетичному слемі” [304, с. 8]. YPPSP наводять чотири фактори важливості безпосередньої участі студентської молоді у соціальному житті для майбутнього країни та п'ять узагальнень щодо базису цієї політики, що сприяє розвитку їх соціальної культури засобами анімаційної діяльності.

Чотирма факторами є: можливість для студентів діяти з більшою мірою незалежності (наприклад, від редакцій газет, політичних партій, груп інтересів); уможливлення перегляду розподілу політичної влади та її контроль за участі активних представників студентської молоді; забезпечення більшою кількістю засобів творчого самовираження в інформаційному суспільстві (завдяки оригінальному контенту, зображенням та тексту); здатність студентства донести своє повідомлення до широкого загалу та оперативно мобілізувати групи [304].

Узагальнення вчених демонструють, що принцип партиципації (співучасті) має неабиякий потенціал завдяки активізації креативності та ініціативності великого числа молодих людей, зокрема студентів. Дослідження YPPSP не містить терміну „анімація”, однак на меті партиципаторної політики однозначно є залучення молоді до активного рішення питань майбутнього їх країн та світу загалом тими засобами, які їм найбільш зрозумілі та зручні (інтегроване мистецтво в нових медіа та Інтернет-контенті). Однак організація партиципаторної політики може бути якісно вище, якщо засоби анімаційної діяльності будуть враховані в реалізації завдань тих чи інших ініціатив. Активність в межах Інтернет та медіа – не кінцева мета партиципаторної політики, а поштовх до більш живої офлайн-активності, до виходу в світ з тією ж метою, з якою на сторінках мереж групуються ровесники. Інформаційні технології та комунікативна активність, зокрема з використанням мистецтва, у невіртуальному просторі створюють потужну рушійну силу.

Наступні узагальнення дослідників враховуватимуться для аналізу сучасного стану розвитку соціальної культури студентської молоді, зокрема соціально-інформаційної складової, засобами анімаційної діяльності:

1. Велика кількість молодих людей, що навчаються у ЗВО, належать до різних расових та етнічних груп, мають доступ до мережі Інтернет та постійно використовують соціальні медіа для зв'язку з сім'ями та друзями, а також для задоволення своїх інтересів та хобі, що дозволяє виявити власну позицію відносно міжкультурної взаємодії.

2. Партиципаторний принцип є важливим виміром політики загалом, однак у випадку розвитку соціальної культури студентської молоді є підґрунтям не стільки політичної участі у вузькому розумінні, а у ширшому, як участь у вдосконаленні різних соціальних сфер, що стимулює розвиток соціальної культури.

3. Онлайн-активність на базі інтересів стає основою залучення до активності на основі принципу партиципаторності завдяки накопиченню „цифрового соціального капіталу”.

4. Нові медіа здатні забезпечити рівномірне розповсюдження просоціальної активності за участі студентської молоді не тільки у різних расових та етнічних групах, але й у інших осередках, які репрезентують сучасний плюралістичний соціальний світ.

5. Молоді люди, зокрема студенти, дізнаються про нову інформацію через канали партиципації, вони в змозі використовувати її у власній соціально-позитивній діяльності, однак більшість з них впевнені, що їм було б вигідніше навчитись визначати достовірність того, що вони знаходять в Мережі [304].

Партиципаторні дослідження на базі спільноти (ПДБС, (англ. CBPR)), які розглядає Ф. Найден, мають на меті подолання перешкод традиційних дослідницьких підходів, орієнтованих на ЗВО та дисципліну. В основі подолання лежить бачення неакадемічних спільнот як джерела знань, робота з якими веде до більш повного розуміння сучасних проблем суспільства. Це опозиція „традиційному”, на думку автора статті, підходу з боку академічних спільнот до бачення самих себе як єдиних діячів науки в сучасних реаліях [312]. „Серед конкретних стратегій ПДБС визначено: розробка дослідницьких мереж факультетів; командний підхід до ПДБС; наставництво факультетів та студентів; використання національних ПДБС, які вже існують; модифікація рекомендацій щодо діяльності та просування; розробка відповідних мір пізнання ПДБС; призначення університетських ресурсів на підтримку ПДБС; використання Інституційних оглядових рад для просування ПДБС; проведення факультетських зустрічей, орієнтованих на ПДБС; та створення центрів ПДБС” [312].

Серед академічних факторів, які підтримують або могли б підтримувати ПДБС (вихід університетів на базу міждисциплінарності, безпосередня мотивація факультетів, командний підхід та ін.) вельми

важливим є фактор „людяності”: „ПДБС динамічні. Дослідження голоду у місцевій спільноті може бути не просто збірником чисел, але може й включати людський вимір, в якому дослідники виходять на більш тісний контакт з дітьми, дорослими, сім'ями та робітниками спільнот, які потерпають від проблем з харчуванням, або намагаються з ними розібратись. Традиційно вважається, що це вплине на достовірність наукових результатів та знизить користь дослідження. Однак не існує жодної логічної причини для того, щоб проводити дослідження і не піддатись емоційній стороні соціальної проблеми, її людської сторони. На справді, такий підхід може реально підвищити якість досліджень завдяки більш глибокому розумінню соціальної поведінки” [312]. Тож, дослідник визнає, що емоційність може стати фактором покращення наукової роботи. Більше того, „людяність”, „гуманність”, в підході до проблем дає можливість розкривати більше сторін проблем, що досліджуються, аніж це роблять статистичні данні та інтерпретаційна однозначність. Проблем більше в тому, що „людський” підхід до проблем може викликати термінологічне непорозуміння – людяність як така визначається по-різному, а тим більше особистий підхід до людяності ще менш чіткий. Окрім цього також не є бажаною уніфікація розуміння поняття „людяності”, бо воно призводить до її традиційного розуміння, яке ПДБС взагалі-то має на меті подолати плюралізмом розуміння. Такий підхід, на нашу думку, додає емоційного забарвлення під час залучення студентів до вирішення складних соціальних проблем у процесі розвитку соціальної культури, розширює соціальні зв'язки студентів з іншими соціальними групами країни, без чого неможливий розвиток громадянського складника соціальної культури студентської молоді.

Університет Ашока (англ. Ashoka University, іноді скорочується Ashoka U) об'єднує філантропічні ініціативи індійських підприємців, студентів, факультетів та лідерів спільнот. Увага концентрується на університетських містечках (кампусах), які, згідно зі стратегією університету, потрібно об'єднувати у глобальну мережу „змінювачів”

(англ. global network of change maker campuses) [318]. Ця глобальна мережа має своїми діями впроваджувати соціальні інновації по всьому світу за підтримки досвідчених активістів-учасників ініціативи університету Ашока. Авторитет університету дозволяє їм надавати іншим закладам вищої освіти статус „Changemaker Campus” (англ. кампус творців змін), який визнає досягнення навчального закладу у справах становлення вищої освіти як рушія глобальних соціальних змін, і вводить ЗВО у програму обміну (Ashoka U Exchange), що спонсується закладом, забезпечує участь студентів у цій ініціативі глобального масштабу. Програма обміну об'єднує 650 осіб, 40 країн та 24 вищих навчальних закладів. Отже, реалізується міжвузівський та міжнародний (глобальний) підхід до розвитку соціальної культури студентства, який одночасно впливає на соціально-професійний, соціально-громадянський, соціально-інформаційний її компоненти. Провідними в цьому процесі є нові-медіа та медіа продукт, які для студентів є каталізатором соціальних змін.

Не тільки ЗВО, але й громадянське суспільство беруть участь у сприянні соціальному розвитку студентства, застосовуючи при цьому засоби анімаційної діяльності. Так, неприбуткова організація EDUCAUSE (Ед'юкоз, комбінація англ. слів „education” - освіта, та „cause” - причина, спричиняти) об'єднує ІТ-експертів з метою підвищення якості вищої освіти (офіційний сайт стверджує, що мережа EDUCAUSE об'єднує 1800 коледжів та більше 300 корпорацій). Як експертів залучають активних студентів. Це означає більш прогресивне застосування тих чи інших приладів для зберігання та обробки інформації, про що М. Фот наголошував у своїй статті, зважаючи на важливість переходу від володіння ІТ до оволодіння ІТ [319]. На сайті EDUCAUSE зібрані освітні ініціативи, які стосуються якості вищої освіти: навчання у змішаних навчальних середовищах, проблема оцінювання в освітньому просторі, пошук доказів впливу науково-освітніх практик, застосування мобільних пристроїв в освіті, соціальних ініціатив студентів різного спрямування та ін. Самі ініціативи за своєю формою підрозділяються

на курси, фокус-сесії та „вебінари” [319], які проводяться за безпосередньої участі студентів. Результати цих заходів зберігаються у форматах віртуального архіву, аби навіть після закінчення заходів зацікавлені користувачі мали змогу обговорювати результати ініціатив та дискутувати на актуальні теми. Дискусії проводяться як у віртуальному просторі, так і в межах позанавчальної діяльності студентів. На нашу думку, ці засоби одночасно впливають на розвиток всіх компонентів соціальної культури студентів інформаційної доби.

Отже, аналіз сучасних зарубіжних досліджень, підходів, що використовуються для забезпечення соціальної творчості студентської молоді, засвідчує, що утворюються перспективні можливості її соціального розвитку, а засоби (мистецтво, анімаційні нові медіа та ін.), що при цьому застосовуються, мають анімаційний, одухотворювальний характер і можуть реалізовуватися в різних, зокрема освітній, позаосвітній, інформаційно-віртуальній, сферах життєдіяльності. Так, метою залучення студентів є їх пряма участь у суспільних процесах, що сприятиме соціальному вдосконаленню та виявленню соціальної культури; саме у віртуальному середовищі з’являються нові можливості активної соціальної самореалізації, прояв креативності та просоціальної позиції; ця активна діяльність відбувається не тільки у закладах вищої освіти, але й у відкритому соціальному просторі; на базі закладів вищої освіти створюються центри, мета яких – участь студентства у життєдіяльності як власне освітньої установи, так і інших спільнот; принципами активної взаємодії та безпосередньої участі підтверджується анімаційний характер дій. Особливістю є те, що традиційні засоби (мистецтво) поєднуються з новітніми (Інтернет-контент, фокус-сесії, вебінари тощо), що дозволяє урізноманітнити дії та виявити суб’єктну й творчу позицію студентства.

Дослідити практичний досвід розвитку соціальної культури допомагають дослідження російських та українських учених (О. Бондаренко [21], В. Тищенко [257], М. Трегубова [260] та ін.). Так, М. Трегубова

дослідила провідний чинник розвитку соціальної культури студентів за кордоном – соціальну роботу зі студентською молоддю у США. Вона виявила, що майже в усіх університетах США діють соціальні служби, які є своєрідним центром, що забезпечує не тільки соціальну допомогу, але й стимулює активних студентів до участі у соціально-позитивній діяльності, зокрема великий об'єм соціальної роботи проводиться власне студентами – волонтерами соціальних служб у поза навчальний час. За даними підрахунків експертів, майже 75 відсотків студентів входять у групи добровольців, що дозволяє їм виявити активну соціальну позицію [260]. Таким чином, через власну участь стимулюється соціально-творча активність студентів як у середовищі ВНЗ, так і поза ним.

В. Тименко провів порівняльний аналіз теоретичних моделей організації соціальної роботи зі студентською молоддю в США, який засвідчив, що „найчастіше використовуються соціолого-орієнтовані (соціально-екологічна модель соціальної роботи, соціально-радикальна модель; розвивальна модель тощо); психолого-орієнтовані (психодинамічна концепція; екзистенціальна модель соціальної роботи, комунікативна теорія соціальної роботи; рольова концепція; біхевіористський підхід тощо); комплексно-педагогічні моделі соціальної роботи (когнітивна модель теоретичного обґрунтування соціальної роботи; соціально-педагогічна модель; концепція індивідуальної та соціальної суб'єктності людини тощо) [257, с. 17]. Як бачимо, серед інших наявна соціально-педагогічна модель, однак, вона не є пріоритетною. Втім, на нашу думку, переваги вказаного підходу очевидні, оскільки саме мотивування та залучення до просоціальної діяльності є основою розвитку соціальної культури студентства.

Окрім соціальних служб студентів, чинником одухотворення є міжкультурний обмін студентської молоді, який досліджує О. Бондаренко. (організаційно-педагогічні засади діяльності університетських осередків культури в Польщі). Вчена доводить, що мистецтво є засобом активізації студентської молоді. Вона досліджує поняття „участь у культурі”, „культурна

активність”, „аматорський артистичний рух” [21]. Дослідниця вказує на те, що „на загальноєвропейському рівні діяльність університетських осередків культури спрямована на інтернаціоналізацію дозвілля та створення загальноєвропейського соціально-культурного простору з урахуванням базових положень педагогіки миру; на державному рівні – популяризації цінностей національного виховання та студентської культури, сприяє співпраці між студентськими соціальними групами і неурядовими організаціями тощо” [21].

Аналіз сайтів закордонних університетів (The University of Edinburgh [320]; di Bologna [321]; of Oxford [322]; Uniwersytet Jagielloński w Krakowie [323] та ін.) наводить на висновки, що майже всі студенти залучені до просоціальної діяльності у вигляді участі у соціальних, політичних, благодійних, волонтерських та громадських проектах. Так, в Единбурзькому університеті визнають важливість поза навчальної діяльності для покращення результатів навчання та працевлаштування. Присвячення часу поза навчальною діяльністю повинно поєднуватись з ефективним розподілом часу (тайм-менеджмент). На сайті наводяться лише приклади економічної поза навчальної діяльності – насправді їх більше. Наприклад, Економічна школа (school of economics) проводить щотижневе розсилання електронної пошти стосовно вакансій, інтернатури, змагань та інших заходів безпосередньо на електронну пошту студентів. Активно працюють клуби (наприклад, клуб торгівлі та інвестицій) та гуртки (представники економічного гуртка випускають журнал Insight). Студентська Асоціація Університету Единбурга (EUSA – Edinburgh University Students’ Association) та окремі студентські спільноти забезпечують тренінги для навичок комунікації, лідерства, презентації, групової роботи та ін. Відпусткове працевлаштування (vacation employment) спрямоване не тільки на забезпечення досвідом та знаннями, але й на особистий прибуток студентів. EUSA забезпечує волонтерські програми в Единбурзі, Великобританії та інших місцях спеціальними радниками та

фінансовою підтримкою – варіанти волонтерських ініціатив розташовані в спеціальній базі даних. Існує Единбурзька Нагорода (The Edinburgh Award) за волонтерські досягнення за межами навчальних програм [320]. Нам це цікаво з огляду на те, що соціальна культура розвивається в сприятливих умовах, які забезпечує ЗВО, і це стимулює власну активність студентів у громадсько-професійній, інформаційно-комунікативній сферах життєдіяльності.

В Оксфорді існують більше 200 клубів та спільнот. Студенти автоматично стають представниками Студентського Союзу Університету Оксфорд (OUSU, Oxford University Student Union), котрий є незалежною організацією представництва, підтримки та покращення життя студентів Оксфорду. ССУО має власний веб-сайт та радіо Oxide для підвищення рівня медіа-впливу студентської спільноти. Крім того функціонують незалежні студентські газети Cherwell, Oxford Student та журнал Isis Magazine, котрий випускається студентами з 1892-го року. Сприяє розвитку соціальної культури у позанавчальній діяльності також і те, що в Оксфорді існують 85 спортивних клубів, не враховуючи команди коледжів, та рекреаційні заходи. Активно діють 150 спільнот та клубів різного спрямування (від аеронавтики до Альянсу молоді з розвитку та керівництва в Африці). Oxford Union – дебатна спільнота (англ. Debating society), яка вже протягом двохсот років забезпечує міжнародні дискусії не тільки з приводу освіти, але й інших сфер діяльності. На сайті презентовано різноманітні події (як лекції, так і організовані студентами концерти чи виставки), „відкриті для всіх”, які, на нашу думку сприяють розбудові соціально-творчих форм соціальної взаємодії та прояву соціальної культури. Окремим пунктом сайту є блог мистецтв [322].

Втім, скажімо, на сайтах Краківського та Болонського університетів, не висвітлюється позанавчальна діяльність, що обмежує презентацію діяльності студентів у віртуальному середовищі. Також існує різниця між університетами, які, наприклад, надають перевагу спорту, або мистецькій діяльності студентів. Але у будь-якому університеті вітаються наукові

дослідження студентства та їх креативна презентація з подальшою практичною реалізацією. Тобто створюються умови для безпосередньої участі за допомогою стимулювання та надихання на участь у про соціальних процесах, що має ознаки анімаційної діяльності з цією соціальною групою. Однак, власне засоби анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури не розглядалася вченими та практиками, втім, представлена на сайтах ЗВО у різноманітних проявах.

Аналіз емпіричного матеріалу міжнародних та локальних досліджень може сприяти визначенню сучасного стану соціальної культури студентської молоді. Так, міжнародне дослідження проводилося Інститутом Горшеніна з жовтня 2010 року по березень 2011 року під назвою „Студентство: образ майбутнього”. Під час нього було опитано 5 155 студентів 22 ВНЗ України, Росії, Польщі, Казахстану. Більшість студентів цих країн пишаються тим, що є громадянами власної країни (55,4 % українських студентів), самореалізація (70,2%), кар’єра (51,5), матеріальний статок (41,4%) є провідними показниками життєвого успіху для студентів. Українські студенти переважно бажають вчитися (45,9%) та жити й працювати за кордоном. Щоденно користуються Інтернетом 80,4 % українських студентів [247]. Однак, швидка динаміка розвитку сучасного соціуму та особистості студента, вимагає більш детального вивчення у актуальному часовому проміжку, оскільки зміни відбуваються щоденно.

Оскільки однією зі складових соціальної культури студентів є соціально-професійний ціннісний компонент, що пов'язаний із якостями особистості та соціальною поведінкою, звернемося до аналізу визначених вище компонентів соціальної культури. Соціальні цінності студентської молоді на емпіричному рівні досліджені Л. Завацькою [80] (дослідження проблем студентської молоді як засіб оптимізації впливу соціалізуючих факторів у діяльності студентської соціальної служби), В. Молодченко [181] (ціннісний контекст духовного світу сучасної студентської молоді), О. Кліментович [103] (сучасний стан ціннісних орієнтацій студентської

молоді як детермінанти поведінки особистості), О. Крючковим, О. Молчановою [182] (соціально-психологічні особливості та ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді), І. Букреєвою [23] (громадянська активність української студентської молоді: особливості виявлення та тенденції розвитку), І. Шапошніковою [287] (проблеми соціальної інтеграції сучасної студентської молоді) та ін. Аналіз праць дозволяє зробити такі узагальнення: соціально-професійні та духовні цінності студентської молоді швидко трансформуються в умовах інформаційного суспільства; студенти віддають перевагу цінностям досягнення матеріального успіху, на відміну від духовного самовдосконалення, орієнтовані на роботу в інших країнах; споживчі стереотипи стримують соціальну активність студентської молоді та зумовлюють соціальний нігілізм і пасивність; незадоволеність сучасним станом розвитку держави провокують участь студентів у сумнівних заходах та призводять до інформаційного маніпулювання; громадська активність студентів залежить від організації позанавчальної діяльності, а також від реального долучення до самоврядування у ЗВО.

Освітній процес та навчально-наукова діяльність студентів досліджена в аспекті актуалізації навчання та наукової активності в інформаційному суспільстві: С. Вітвицька [40] (готовність студентів до науково-дослідної діяльності), В. Гладуш, Г. Лисенко [53], З. Ковальчук [106] (оптимізація навчання), А. Кузьмінський [120] та ін.; особлива увага надається мотивації студентів: О. Кочарян [116] (структура мотивації студентів до навчання), Л. Несух [189] (вплив мотивації на якість навчальної діяльності студентів), пошук механізмів оновлення навчальної діяльності: Н. Бурдейна [25] (чинники підвищення ефективності навчального процесу), В. Кожевников [108] (оптимізація педагогічного процесу вищого навчального закладу). Освітній процес розглядається здебільшого як фактор отримання професійних компетентностей, що є актуальним та доцільним в умовах сучасної вищої освіти. Однак, анімаційна діяльність, її засоби (мистецтво, анімаційні нові медіа) не розглядаються як чинник активізації навчання,

тільки у вузькому контексті як синонім дозвілля та реалізації поза навчальної діяльності. Отже, сприяння якості навчальної та наукової активності через анімацію залишається не дослідженим.

Щодо факторів, які забезпечують розвиток соціальної культури студентів, то традиційно серед провідних видів студентської активності, що потребують високого рівня соціальної суб'єктності, є самоврядування як добровільне об'єднання студентів, яке самостійно та під свою відповідальність вирішує питання їх інтересів. Активізація реального студентського самоврядування, що є завданням сучасного ЗВО, досліджена у наукових роботах О. Андрюшкова [4] (роль студентського самоврядування у формуванні лідерських якостей студентів), А. Добридень [73] (стратегічні напрямки діяльності студентського самоврядування) В. Курило, С. Савченко [125] (проблеми студентського самоврядування у вимірі соціальної педагогіки), З. Галаджун, Х. Гаврилюк [49] (розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах в контексті вступу України до Європейського співтовариства), О. Коваленко [104] (оптимізація діяльності студрад), Р. Сопівник [237] (зростання ролі студентів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів України), Т. Яцків [302] (правове регулювання інституту студентського самоврядування в Україні) та ін. Вчені одностайні у тому, що реальне „запровадження студентського самоврядування у вищому навчальному закладі є конкретною реалізацією громадських прав студентів, формування у них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми” [73, с. 1]. На нашу думку, засоби анімаційної діяльності сприятимуть активізації реального самоврядування у закладі вищої освіти.

Серед активних форм соціальної взаємодії студентства, які сприяють розвитку соціальної культури, є волонтерська діяльність (Т. Лях, О. Шумакова та ін.). Дослідниця волонтерської діяльності серед студентської молоді Т. Лях доводить, що студентські волонтерські групи створюються на основі вищого навчального закладу, громадської організації, соціальної

служби. Волонтером вважається особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер [145, с. 16]. Виходячи з аналізу зібраного Т. Лях фактичного матеріалу діяльності волонтерських груп у ВНЗ України, можна стверджувати, що цей напрям є перспективним та затребуваним для розвитку соціальної культури. Для нашого дослідження особливо важливим є те, що соціальні ініціативи поєднуються із волонтерством, дозволяють застосовувати засоби анімаційної діяльності, демонструвати соціальну активність і відповідальність на практиці, розширюючи соціальні зв'язки студентської молоді.

Можливості розвитку соціальної культури мають студентські громадські об'єднання (О. Лісовець, О. Мамаєва, Г. Шкутько та ін.). Вони є активними провідниками розбудови громадянського суспільства. Однак, О. Лісовець доводить „схильність студентської молоді до індивідуальних і нерегулярних форм громадської участі, що ускладнює зростання організованої громадської активності” [139, с. 22]. У широкому розумінні розглядаємо громадську діяльність студентства як прояв соціальної культури у позанавчальній сфері. Але зважаємо на те, що існує потреба в активізації та інтеграції зусиль зі стимулювання студентів до участі в ній, оскільки існує „необхідність залучення молоді до громадської діяльності, об'єднання зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністрації навчальних закладів, громадських організацій в цьому напрямку” [139, с. 22]. Таким чином, окремі види позанавчальної діяльності суттєво впливають на соціальне вдосконалення студентів, однак, не всі студенти беруть участь у такій активності та не всі заклади вищої освіти стимулюють студентів до соціальної взаємодії.

Наукові праці, що присвячені соціальній роботі, соціально-педагогічній діяльності, зокрема анімаційній зі студентською молоддю, презентують її стан в сучасному освітньому просторі вищої школи. В цьому контексті маємо дослідити соціальну роботу зі студентською молоддю, оскільки центрів

соціально-педагогічної діяльності на професійному рівні у ЗВО здебільшого не існує, а вона здійснюється у сфері соціальної роботи. Одним з механізмів реалізації соціальної роботи у вітчизняному студентському середовищі є модель студентської соціальної служби (Наказ Про затвердження типового положення про студентську соціальну службу (від. 17 грудня 2004 р.), яка виникла на потребу запровадження нових механізмів соціального захисту студентства. Н. Романова обґрунтувала необхідність розробки організаційно-управлінської моделі цієї структури та довела, що „у вищих навчальних закладах механізми управління навчально-виховним процесом не охоплюють вирішення значної кількості соціальних проблем, з якими стикаються студенти: проблеми соціалізації, адаптації на молодших курсах, вирішення гострих соціальних питань, які пов'язані з проживанням у гуртожитку, профілактика негативних явищ, формування здорового способу життя, набуття професійного досвіду студентів споріднених спеціальностей тощо” [224, с. 15]. Досвід запровадження студентських соціальних служб (Л. Завацька [80], Н. Романова [224], В. Тименко [257] та ін.), підтверджує ефективність соціальної підтримки студентської молоді, але він охоплює не всі ЗВО, не вичерпує завдань вдосконалення соціальної взаємодії студентства.

Розвиткові соціальної культури студентів засобами анімаційної діяльності сприяє організація їх дозвілля в позанавчальний час, яке розглядаємо як специфічну студентську активність, що концентрує різноманітні засоби її здійснення, не ототожнюючи з анімаційною діяльністю. Серед типових напрямів організації дозвілля є участь студентів у студентських клубах, гуртках, осередках, товариствах, студіях, об'єднаннях за інтересами (С. Пішун [207], О. Тадля [252], І. Сидор [231]). С. Пішун визначає: „студентський клуб – педагогічно організований процес, добровільне дозвільне об'єднання студентів, міжособистісні стосунки яких опосередковані суспільно цінним і особистісно-значущим змістом колективної дозвіллевої діяльності” [207]. Студенти мають виявляти

ініціативу в утворенні клубів, але це не завжди відповідає дійсності. Соціальна інертність, подекуди низький рівень дозвіллевих потреб та інтересів стримують розвиток студентської клубної діяльності у закладах вищої освіти. Виявляючи проблеми діяльності студентських клубів О. Тадля зазначає, що : „у вищій школі давно склалася традиція – основні виховні зусилля спрямовувати на формування відносин в академічній групі, тобто в навчальному процесі, а до позанавчальної діяльності аматорських студентських об’єднань ставитися як до чогось допоміжного та другорядного” [252]. На нашу думку, участь у позанавчальній дозвіллевій діяльності, зокрема консолідуючого спрямування на базі клубів, сприятиме активізації соціально-позитивної взаємодії у студентському середовищі.

Для соціально-педагогічного дослідження важливим є те, наскільки вітчизняна студентська молодь має можливість реалізувати власні соціально-позитивні прагнення поза середовищем ЗВО. Це актуалізується в умовах глобальних інтеграційних процесів, коли соціальне середовище втрачає бар’єри і стає єдиним простором самореалізації студентства. У цьому зв’язку, І. Сидор констатує наявність проблем організації дозвілля студентів, зокрема: „відсутність програм підтримки розвитку діяльності дозвіллевих установ, котрі б відповідали потребам та інтересам студентів; відсутність налагодженої співпраці суб’єктів дозвіллевої діяльності з адміністрацією, органами студентського самоврядування, студентськими профспілками, об’єднанням та клубами вищих навчальних закладів та ін.” [231, с. 130]. Серед іншого авторка пропонує „створення розгалуженої інфраструктури з інноваційними типами дозвіллевих закладів, котра б відповідала сучасним запитам українського студентства; координацію та встановлення партнерських зв’язків органів студентського самоврядування з державними, приватними і громадськими організаціями” [231, с. 130]. Отже, акцент на власній активності студентів у процесі організації дозвілля свідчить про здатність цієї сфери забезпечити прояв активності соціально-позитивного спрямування. Таким чином, соціально-педагогічна наука та соціальна робота

вирішують завдання розгалуження зв'язків ЗВО та соціокультурного простору, поглиблення змістовного наповнення вільного часу з метою сприяння розвитку соціальної культури студентської молоді.

В умовах інформаційного суспільства актуалізується вивчення стану соціально-інформаційної складової соціальної культури вітчизняного студентства та засобів її розвитку через анімаційну діяльність. На відміну від зарубіжних країн, нині ця проблематика лише починає досліджуватися: І. Бурова: інформаційна діяльність студентів ВНЗ як педагогічний фактор соціалізації [26]; О. Вознесенська: медіа-активність як фактор становлення особистості сучасного студента [43]; І. Курліщук: педагогічні засади соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації [127] та ін. Інформаційна діяльність реалізується шляхом спілкування за допомогою засобів масової інформації, отримання додаткової інформації для навчання та дозвілля, створення соціально-позитивного контенту у Інтернет мережах, медіа активність тощо. Соціально-інформаційна складова соціальної культури реалізується у трьох визначених сферах (освітньому та позаосвітньому процесах, інформаційно-віртуальному середовищі). Враховуємо висновок Л. Бутенко [28], яка в дослідженні аксіологічного контексту виховання студентської молоді в Інтернет-просторі зазначає, що „дослідження проблем аксіологічного контексту виховання студентської молоді в Інтернет-просторі засвідчує складну динаміку взаємин аксіосфери Інтернету та аксіосфери суспільства. З одного боку, утверджуються цінності інформації, знання, незалежності, свободи та творчості, з іншого – відбувається знецінення істини, редукція складного знання, зростання фрагментарності свідомості та суперечливості у ціннісному світі як особистості, так й соціуму в цілому” [28, с. 68]. Отже, певний стан інформаційної взаємодії студентської молоді характеризує вивчення сайтів ЗАО та профілів студентів у соціальних мережах.

На наш погляд, сучасне інформаційно-віртуальне середовище має значний потенціал для розвитку соціальної культури молоді. Проте, відсутні

механізми гармонізації його впливів. Наприклад, віртуальне середовище сучасних студентів доволі різноманітне і постійно змінюється. Воно містить соціальні мережі, соціальні групи, ігровий простір, спеціальні студентські сайти та блоги. Загалом це простір для самовираження та прояву власної позиції. Як позитив, можна навести сайт DIY.org (з англ. Do It Yourself), аббревіатура DIY розшифровується як „зроби це сам”, який ґрунтує роботу на наданні студентам вичерпної інформації та містить відео та веб-пости, створені з метою самоосвіти різного спрямування. Засновник сайту, З. Кляйн, не створив якусь інноваційну систему навчання, а просто організував простір для комфортного обміну відеоматеріалом та текстами, оформивши його у привабливу, майже дозвілєву, форму. Цю форму взаємодії можна використовувати для розвитку соціальної культури студентів.

NING.com є онлайн-платформою для студентів, а також осіб та організацій, яка дозволяє створювати власні соціальні мережі за допомогою заздалегідь підготовленого інструментарію, що сприяє виявленню власної соціальної творчості у віртуальному середовищі. Основою для створення мережі завжди є специфічна тема, яка зазначається користувачем-власником на початку створення і стає основним критерієм пошуку. Звісно, в межах цієї платформи можуть бути створені як напівжартівливі групи за інтересами, так і мережі для дискусій на гострі соціальні теми [313].

Можна також згадати відеохостинг [YouTube](http://YouTube.com) та мікроблогінг-платформу [Tumblr](http://Tumblr.com). Ці веб-сайти та їм подібні ([Dailymotion](http://Dailymotion.com), [Reddit](http://Reddit.com) т.д.), які працюють майже на таких же принципах, що й вищезазначені DIY.org та NING.com, є майже необмеженими джерелами обміну текстовими та відео-файлами. Обмеження мають більше юридичний характер, аніж змістовий, що може сприяти розвитку соціально-інформаційної культури студентів-користувачів. Активна діяльність на цих сайтах може бути фінансово підтримана, що призводить до появи професії створювача контенту (англ. content creator). Вони, у свою чергу, заробляють собі певну репутацію,

підтримка якої забезпечує їх глядачами, але вводить в межі, вихід з яких залишає їх в невідповідній ситуації.

Однак, зустрічаються негативні приклади. Так, у віртуальному середовищі вказаних сайтів накопичується безліч віртуального сміття, матеріалів із маніпулювання. Наприклад, якщо один з користувачів займається аналітикою та критикою сучасного кінематографу через власне „ютуб-шоу” (ютубер Ностальгуючий Критик, англ. Nostalgia Critic), то хтось інший просто грає в ігри і верещить за кадром (ютубер Dashie). Легко зрозуміти, на що здатен той та інший ютубери, коли він виходить за межі Інтернету, де реальність вимагає від людини навичок не тільки відеомонтажу та коментування. Проблема полягає в тому, що за певних причин глядачів сайту більше приваблює безглузде, аніж розумне – підписку на канал Критика оформили близько п’ятисот тисяч користувачів, в той час як на того ж Dashie підписано більше двох мільйонів користувачів. Така ситуація призводить до хибних висновків, що аудиторія потребує більше безглузвих витівок, аніж соціального контенту та аналітики, через що велика кількість користувачів можуть самі розпочати записувати відео, де вони нічого не роблять, окрім як реагують на щось зроблене ними самими, або кимось іншим.

Порівняння зарубіжного і вітчизняного досвіду надає можливість констатувати, що: на теренах України застосовуються переважно традиційні види студентської взаємодії (спортивна, дозвіллева, мистецька, наукова тощо) на відміну від закладів вищої освіти за кордоном (стимулювання активної участі у суспільних процесах, використання новітніх засобів комунікації, численні студентські організації, які реально відображають інтереси молоді та ін.); переважає інтерактивна спрямованість позанавчальної діяльності за кордоном (студентські ініціативи) у порівнянні з доволі традиційними її видами у вітчизняних закладах вищої освіти (заплановані заходи).

Можна підсумувати, що не зважаючи на значні закордонні та вітчизняні наукові здобутки, емпіричний сучасний стан розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства висвітлений доволі фрагментарно, тому необхідна діагностика сучасного стану розвитку соціальної культури та організації цього процесу в середовищі ЗВО і відкритому соціальному просторі.

Для емпіричної роботи з діагностування реального стану соціальної культури студентської молоді у відповідності до обґрунтованої моделі та критеріїв і показників постала необхідність визначення ЗВО, в яких це буде здійснюватися. Під час визначення таких закладів вищої освіти враховувалося наступне:

1. ЗВО або їх підрозділи мають бути односпрямовані (переважно гуманітарного профілю).
2. Значна кількість однакових гуманітарних дисциплін у навчальних планах, оскільки анімаційна діяльність здійснюється не тільки у позанавчальному процесі, але й має відбуватися під час навчання як стимул до науково-професійного вдосконалення.
3. ЗВО має вже створену структуру, яка дозволить на її базі здійснювати діагностування (наприклад, соціальна служба, психологічний підрозділ, центр дозвілля студентів тощо), оскільки у закладах не передбачається постійна робота соціального педагога (за деякими виключеннями).
4. ЗВО мають розташовуватися приблизно в одному регіоні країни, оскільки регіональні особливості можуть суттєво вплинути на результати діагностування та подальшої діяльності.

Діагностика проводилася у Харківській державній академії культури (ХДАК) (створений центр студентського дозвілля та центр міжкультурної комунікації та соціальної інтеграції іноземних студентів), Харківській гуманітарно-педагогічній академії (ХГПА) (у співпраці з соціальним

педагогом), Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (СумДПУ ім. А.С.Макаренка) (у співробітництві з кафедрою соціальної роботи і менеджменту, психологічною службою), Харківському державному університеті харчування і торгівлі (ХДУХТ) (студентське самоврядування).

Діагностика стану розвитку соціальної культури студентів.

Доцільними методами діагностики процесу розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності у перелічених ЗВО були моніторинг, контент-аналіз документів (навчальних планів та тематичних планів дисциплін, робочих програм курсів, що є спільними, планів та звітів виховної роботи), бесіди зі студентами щодо навчально-наукової активності, включене спостереження, фокус-інтерв'ю, опитування, створення виховних ситуацій, запровадження вправ на активізацію, аналіз сайтів ЗВО, виховної ланки закладу.

Аналіз планів виховної роботи та звітів про її виконання у кожному ЗВО складено у відповідності до сучасної законодавчої бази, що регламентує вищу освіту, та у відповідності до профілю навчального закладу (наприклад, ХДАК значну увагу приділяє творчо-виконавській діяльності студентів), в Сум ДПУ імені А.С.Макаренка велика увага приділена фізичному вихованню студентів.

Загалом у всіх ЗВО детально висвітлено провідні напрями виховання: національне, моральне, естетичне тощо, подано перелік заходів, що спрямовані на їх реалізацію. Втім, практично не відстежується ініціативна позиція студентства під час планування та здійснення позанавчальної та виховної роботи. Плани здебільшого не відповідають суб'єкт-суб'єктному характеру взаємодії у ланці студент-наставник.

Також маємо констатувати, що детально не висвітлено інформаційно-комунікативну складову соціального розвитку студентської молоді у ЗВО, що в сучасних умовах має бути вдосконалена. Відповідно до планів роботи, передбачається використання ресурсів сучасного інформаційного простору,

однак цей процес не є активним та доцільним з метою вироблення конструктивної суб'єктної позиції студентів та використання можливостей віртуального середовища в розвитку їх соціальної культури. Серед позитивних прикладів можна зазначити участь студентів у підготовці та виданні власної газети ЗВО („Бурсацький узвіз”, ХДАК, м.Харків, „Гаудеамус” СумДПУ імені А.С.Макаренка). Однак, використання анімаційних нових медіа залишається не висвітленим.

Соціально-професійний компонент розвитку соціальної культури представлений здебільшого традиційними святами присвяченими професії, що відбуваються з року в рік у доволі незмінному стані. Наприклад, на сайті ХДУХТ представлені традиційні студентські свята: „Урочиста посвята у студенти”, „День факультету”, „Кращий студент року”, „Новорічний студентський бал”, „Спортивне свято” тощо, які розписані за місяцями року. Вочевидь, використовуються різні види мистецької діяльності як засобу анімаційної під час цих заходів.

Діагностується також діяльність ЗВО з розвитку соціальної культури студентів поза навчанням, а саме стан самоврядування, волонтерства, громадянської активності, потенціал інформаційного середовища. Деякі заклади вищої освіти акцентують на волонтерстві студентів, що може розглядатися як прояв соціально-громадянської позиції, зокрема у ХГПА активно працює мобільна волонтерська група, діяльність якої спрямована на інклюзивне соціальне виховання та гендерну рівність у суспільстві, проте це співпадає з професійною орієнтацією в підготовці соціальних працівників.

Для з'ясування діяльності кураторів (53 особи) щодо сприяння розвитку соціальної культури студентів у якості безпосередніх суб'єктів виховного процесу, та інших представників виховної ланки застосовувалися бесіда, інтерв'ю, анкетування за методикою „Визначення соціально-виховної компетентності куратора” (додаток А). З'ясувалося, що куратори (64 особи) не ознайомлені з поняттям та сутністю соціальної культури (48 %), її основними проявами (51%). Переважною функцією кураторів вважають

контролюючи (70%).

Визначення соціально-інформаційної складової розвитку соціальної культури відбувалося шляхом аналізу профілів у мережі та віртуальних студентських груп, що презентують досліджувані заклади вищої освіти. Так, кожен заклад презентує на сайті розділ „Студентське життя”. Наприклад, у більшості студентів профілі у мережах містять пости власного ЗВО, переваги навчання в ньому. Так, група „Типовий студент ХДАК” у креативній формі містить інформацію про можливості та переваги навчання у закладі вищої освіти.

Узагальнюючи діагностику процесу розвитку соціальної культури студентів, констатуємо, що здебільшого відбувається традиційна для ЗВО виховна діяльність за чітко визначеними напрямками та планами виховної роботи. Мета цієї діяльності визначається сучасним законодавством щодо організації виховної роботи. Серед іншого відбуваються заходи щодо професійно-громадянського становлення студентської молоді. Однак, бракує необхідного розмаїття форм такої роботи. Варто зазначити, що інформаційно-комунікативна діяльність студентів залишається без осучаснення і потребує подальшого дослідження з метою розробки та реалізації механізмів посилення її просоціальної спрямованості.

Наступним напрямом діагностування стало *визначення рівня соціальної культури студентської молоді* в обраних для дослідження ЗВО. Діагностика була комплексною, відповідно до визначених критеріїв та показників. Рівень соціальної культури досліджувався за допомогою систематичного спостереження, стандартизованих та модифікованих діагностичних методик. Загалом взяло участь чотири групи студентів різних ВНЗ (702 особи). Повний обсяг діагностичних методик надано у таблиці 1.2. Зміст методик наведено у додатках (див. дод. Б-Д).

Складова „Соціально-професійна” мотиваційно-ціннісного критерію визначалася за допомогою методики визначення життєвих цінностей особистості (Must-тест, П. Іванов, Е. Колобова). Ця методика є однією з

різновидів вербальних проєктивних тестів. Дозволяє визначити життєві цінності у осіб післяшкільного віку.

Таблиця 1.2

Критерії, складники, методика оцінки соціальної культури студентської молоді

№ п/п	Критерій	Складники соціальної культури студентської молоді	Методика оцінки
1	Мотиваційно-ціннісний	Соціально-професійний	Визначення життєвих цінностей особистості (Must-тест) (П.Н. Іванов, Е.Ф. Колобова)
		Соціально-громадянський	Діагностика мотиваторів соціально-психологічної активності особистості
		Соціально-інформаційний	Діагностика мотиваційної структури особистості (В.Э. Мильман)
2	якостей особистості	Соціально-професійний	Опитувальник „Готовність до соціальної відповідальності” (ГСО, И.А.Панарин, 2005)
		Соціально-громадянський	Діагностика комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2)
		Соціально-інформаційний	Визначення соціальної креативності особистості
3	поведінковий	Соціально-професійний	Спостереження, діагностика комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2)
		Соціально-громадянський	Спостереження, діагностика комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2)
		Соціально-інформаційний	Спостереження, психологічна оцінка організаційних здатностей особистості в межах групи, що організується (Л.И. Уманський, А.Н. Лутошкін, А.С. Чернишов, Н.П. Фетискин)

Складник „Соціально-громадянський” мотиваційно-ціннісного критерію діагностується шляхом визначення мотиваторів соціально-психологічної активності особистості. Методика дозволяє визначити потреби-мотиватори особистості, в основу якої покладено теорію мотивації Д. Макклелланда (знання основних потреб – вихідний пункт само мотивації,

суб'єктно-діяльній поведінки). Складник „Соціально-інформаційний” мотиваційно-ціннісного критерію визначався за допомогою діагностики мотиваційної структури особистості (В. Мильман). Методика має за мету визначити стійкі тенденції розвитку особистості: загальну та творчу активність, прагнення до спілкування, забезпечення соціального статусу та ін. На основі цих відповідей узагальнюються ділова та загальножиттєва спрямованість особистості. У нашому випадку це є ціннісним підґрунтям креативності у взаємодії студентів.

Для складника „Соціально-професійний” критерію якостей особистості доцільно застосувати опитувальник „Готовність до соціальної відповідальності” (ГСВ, І. Панарін, 2005). Методика містить 69 питань та дві шкали: компетентності (39 питань), готовності (30 питань). Шкала компетентності за формою та змістом відповідає соціальній відповідальності лідера, що включає підшкали – широти та міри відповідальності за змістом та за формою. Шкала готовності виявляє персональну позицію прийняття відповідальності, що включає підшкали – установка на прийняття соціальної відповідальності, на уникання соціальної відповідальності, схильність до атрибуції соціальної відповідальності, досвід соціальної відповідальності на рівні мікро- та мікросоціального оточення. Це дозволяє оцінити рівень вмотивованості як запоруки вдосконалення особистих якостей студента, зокрема здатного до лідерства в групі. Опитувальник пройшов всі необхідні процедури підтвердження валідності, зовнішньої та внутрішньої надійності, апробована та довела ефективність.

Складник „Соціально-громадянський” критерію якостей особистості діагностувався із застосуванням методики визначення комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2), яка містить 40 запитань і шляхом відповідей на них дозволяє окремо визначити комунікативні та організаторські нахили особистості. Високий рівень свідчить про сформованість потреби в цій діяльності, особи швидко орієнтуються у проблемних ситуаціях, вільно почувають себе у новому колективі,

ініціативні, приймають самостійні рішення, можуть відстоювати власну думку і конструктивно домагаються від інших підтримки власних рішень, організують певні заходи, наполегливі у діяльності. Складник „Соціально-інформаційний” критерію якостей особистості діагностувався за допомогою методики соціальної креативності особистості. Вона має за мету визначення поведінки особистості у нестандартних життєвих ситуаціях соціального спрямування. Це покладається в основу пошуку креативних рішень у подібних ситуаціях. Критерій поведінковий за складниками „Соціально-професійний” та „Соціально-громадянський” передбачає використання методики діагностики комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2), яку було описано вище. Складник „Соціально-інформаційний” оцінювався шляхом застосування методики „Психологічна оцінка організаційних здатностей особистості в межах групи, що організується” (Л. Уманський, А. Лутошкін, А. Чернишов, Н. Фетискин). Вона дозволяє висвітлити рівень сформованості креативного підходу у спілкуванні з групою однолітків.

Оскільки верифіковані методики загалом не враховують всіх нюансів розвитку соціальної культури студентської молоді інформаційної доби, виникла необхідність створення власного опитувальника. Для достовірності діагностування застосовувалася авторська методика дослідження соціальної культури студента (додаток Е), яка містила 14 запитань і мала за мету виявити реальну активність студентів у інформаційному просторі та їх оцінку. Серед поставлених запитань зокрема такі: чи вважаєте, що у віртуальному просторі можна проявити себе („так, це дуже креативно та корисно вважають” 56 %, „можливо, але у реальному житті це зробити легше” – 34 %, „не думав про це” – 10 %); наскільки активно ви позиціонуєте професійні та громадські цінності у віртуальному просторі („я роблю це активно та залучаю до цього інших” відповіли 23 %, „можу приєднатися до інших” – 45 %, „це мені не цікаво” – 22 %); чи вважаєте, що сучасний Інтернет-простір містить загрози для молоді людини („якщо знати

про загрози, то ні” відповіли 25 %, „треба вміти „правильно” вести себе під час спілкування та діяльності у Інтернет-просторі” – 31%, „ні, там тільки корисна інформація” – 18 %, „не зважаю на це – 26 %). Таким чином, більшість студентів оцінюють віртуальний простір як сферу самореалізації, але здебільшого не зважають на загрози, що існують в Інтернет середовищі. Для доведення результативності здійсненої роботи перед порівнянням даних, отриманих на початку та після закінчення експерименту, порівнюємо показники груп до початку експерименту, для оцінки коректності сформованих груп. Результати порівняння наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Результати діагностичного етапу експерименту, %

Критерій	Мотиваційно-ціннісний					
Показник	Соціально-професійний			Соціально-громадянський		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	17.88	41.90	40.22	18.44	39.66	41.90
ХГПА	13.53	40.59	45.88	13.53	47.06	39.41
СумДПУ	18.29	42.29	39.42	19.43	39.43	41.14
ХДУХТ	19.66	42.13	38.21	17.98	39.89	42.13
Критерій	Мотиваційно-ціннісний					
Показник	Соціально-інформаційний			Диференційовані показники ціннісного критерію		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	22.35	43.58	34.07	19.56	41.71	38.73
ХГПА	17.65	48.82	33.53	14.71	45.30	40.00
СумДПУ	20.57	41.71	37.72	19.43	41.14	39.43
ХДУХТ	25.28	36.52	38.20	20.60	39.33	40.07
Критерій	Соціальних якостей особистості					
Показник	Соціально-професійний			Соціально-громадянський		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	21.23	37.43	41.34	18.44	41.90	39.66
ХГПА	18.82	45.29	35.89	20.59	41.18	38.23
СумДПУ	22.29	41.14	36.57	18.29	38.86	42.85
ХДУХТ	18.54	44.94	36.52	16.85	43.82	39.33

Продовження табл. 1.3.

Критерій	Соціальних якостей особистості					
Показник	Соціально-інформаційний			Диференційовані показники критерію якостей особистості		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	20.67	44.69	34.64	20.11	41.34	38.55
ХГПА	19.41	40.59	40.00	19.61	42.35	38.04
СумДПУ	19.43	39.43	41.14	20.00	39.81	40.19
ХДУХТ	22.47	44.38	33.15	19.29	44.38	36.33
Критерій	Поведінковий					
Показник	Соціально-професійний			Соціально-громадянський		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	20.67	37.43	41.90	18.44	38.55	43.01
ХГПА	21.76	43.53	34.71	17.06	46.47	36.47
СумДПУ	21.71	38.86	39.43	20.57	38.86	40.57
ХДУХТ	20.22	41.57	38.21	18.54	39.89	41.57
Критерій	Поведінковий					
Показник	Соціально-інформаційний			Диференційовані показники поведінкового критерію		
Рівні	високий	середній	низький	високий	середній	низький
ХДАК	13.41	41.90	44.69	17.51	39.29	43.20
ХГПА	13.53	47.65	38.82	17.45	45.88	36.67
СумДПУ	20.00	40.57	39.43	20.76	39.43	39.81
ХДУХТ	21.91	39.89	38.20	20.22	40.45	39.33

У відповідних графах таблиць зазначено кількість респондентів за рівнями (високий, середній, низький) у відсотковому відношенні. У таблиці для поліпшення ілюстративності було вказано традиційні для соціально-педагогічних досліджень рівні – низький, середній, високий. Однак, низький і середній рівні відповідно характеризують соціальну грамотність та соціальну компетентність, отже, рівень соціальної культури співпадає з високим рівнем у таблиці. За даними таблиці до початку експерименту рівень соціальної культури всіх груп загалом подібний.

Узагальнені результати діагностики надано у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Зведена таблиця рівнів соціальної культури студентської молоді на діагностичному етапі експерименту (%)

Групи	Рівні соціальної культури студентської молоді		
	низький	середній	високий
ХДАК – 179	40.16	40.78	19.06
ХГПА – 170	39.81	40.13	20.06
Сум ДПУ – 175	38.23	44.51	17.26
ХДУХТ – 178	38.57	41.39	20.04

Підсумовуючи зазначимо, що загалом підтвердилося припущення про те, що на рівні розвитку соціальної культури знаходиться відносно невелика кількість студентської молоді (відповідно 19.06 %, 20.06 %, 17.26 %, 20.04 %). Більшість мають середній (соціальна компетентність) – 40.78 %, 40.13 %, 44.51 %, 41.39 % – та низький (соціальна грамотність) – 40.16 %, 39.81 %, 38.23 %, 38.57 % – рівні. Для розвитку соціальної культури необхідно забезпечити динаміку середнього та низького рівнів.

Результати діагностики рівня розвитку соціальної культури студентської молоді можна пов'язати з результатами аналізу цього процесу у ЗВО. Активна волонтерська діяльність у ХГПА та наявність фахівця-соціального педагога забезпечує дещо вищий рівень соціальної культури, а налагоджена робота ХДУХТ з консолідації студентських громад підвищує рівень ціннісного усвідомлення студентами позитивної соціальної взаємодії.

Для експериментальної роботи було обрано 2 ЕГ (354 людини) та 2 КГ (348 осіб), ЕГ обиралися за відносно гіршими результатами діагностування (ХДАК (179 осіб) СумДПУ (175 осіб), відповідно контрольні групи ХГПА (170 осіб) та ХДУХТ (178 осіб).

Узагальнюючі теоретичні здобутки та сучасний стан розвитку соціальної культури студентської молоді, можна визначити наукові

положення підвищення її ефективності засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві:

По-перше, цей процес зумовлюється усвідомленням сутності і змісту соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві, яка втілює найвищий ступінь розвитку її соціальності, що є основою підвищення ефективності соціальної взаємодії у професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється у соціальних цінностях (цінність професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості для власного розвитку та соціуму), сформованості соціальних якостей (активності, креативності та відповідальності у навчально-науковій, професійній, громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності) та просоціальної поведінки (вдосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей про соціальної віртуальної взаємодії).

По-друге, соціальна культура студентської молоді розвивається у освітньому, позанавчальному процесах, інформаційно-віртуальному середовищі під час анімаційної діяльності, яка є якісною характеристикою соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії у соціальному середовищі студентства як соціального суб'єкта, що сприяє динаміці соціальності студентської молоді до рівня соціальної культури (з метою розвитку соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної її складових) та соціальної творчості шляхом створення умов для зростання духовних потреб та активної й відповідальної участі у соціальному вдосконаленню.

По-третє, за допомогою засобів анімаційної діяльності як сукупності надбань матеріальної і духовної (мистецтво, медіа продукт, нові медіа, Інтернет, туризм, гра тощо) культури, суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), активізуються соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-

інформаційний компоненти соціальної культури, стимулюючи студентів до соціальної творчості в освітньому процесі (навчальній, науковій, професійно-практичній), позанавчальній діяльності, інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

По-четверте, в умовах інформаційного суспільства загальний простір активності студентства не обмежений локально територією (внутрішньовишівською чи в межах неопосередкованого спілкування), адже відбуваються міжнародні взаємини (зокрема академічна мобільність) та комунікація у віртуальному глобальному інформаційному середовищі, яке є одночасно і сферою реалізації соціальної культури, і засобом здійснення взаємодії на інших рівнях. Доцільно здійснювати діяльність з розвитку соціальної культури на двох рівнях: внутрішньовишівському й зовнішньовишівському. На обох рівнях реалізація засобів анімаційної діяльності відбувається з урахуванням структури соціальної культури та сфер її розвитку серед студентської молоді.

По-п'яте, враховуються конкретні умови закладу вищої освіти (готовність виховного та інформаційно-комунікативного середовища, суб'єктів освітньо-виховної діяльності, наявність певної спільноти, на базі якої можна генерувати дії студентів та фахівців тощо), його ресурсні можливості щодо планування та організації соціально-педагогічного процесу розвитку соціальної культури студентів засобами анімаційної діяльності, готовність до участі у діяльності з її реалізації.

По-шосте, відповідно до діагностики сучасного стану соціальної культури студентської молоді необхідно сприяти осучасненню традиційної для ЗВО виховної діяльності, урізноманітненню заходів щодо розвитку соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного компонентів соціальної культури студентської молоді; динаміці середнього та низького її рівнів.

Таким чином, визначення сучасного стану розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності відбувалося

шляхом узагальнення зарубіжного досвіду, теоретичних та емпіричних результатів досліджень, що презентують здебільшого застосування засобів анімаційної діяльності з цією соціальною групою у визначених сферах. Серед зарубіжних підходів основними є: волонтерська участь студентів як аніматорів в організації дозвілля; співтворчість під час створення анімаційного мультисенсорного середовища; політика участі, що посилена медіа; безпосередня участь студентів у соціальних процесах тощо. Аналіз сучасних зарубіжних досліджень, що використовуються для забезпечення соціальної творчості студентської молоді, засвідчує, що утворюються перспективні можливості її соціального розвитку, а засоби (мистецтво, анімаційні нові медіа та ін.), що при цьому застосовуються, мають анімаційний, одухотворювальний характер і можуть реалізовуватися в різних, зокрема освітній, позаосвітній, інформаційно-віртуальній сферах життєдіяльності. Метою залучення студентів є їх пряма участь у суспільних процесах, яка сприятиме соціальному вдосконаленню та виявленню соціальної культури, особливістю є те, що традиційні засоби (мистецтво) поєднуються з новітніми (Інтернет-контент, фокус-сесії, вебінари тощо), що дозволяє урізноманітнити дії та виявити суб'єктну позицію студентства. Аналіз вітчизняного науково-емпіричного матеріалу з розвитку соціальної культури студентської молоді засвідчує те, що соціально-професійні та духовні цінності студентської молоді швидко трансформуються в умовах інформаційного суспільства; студенти віддають перевагу цінностям досягнення матеріального успіху, на відміну від духовного самовдосконалення, орієнтовані на роботу в інших країнах; споживчі стереотипи стримують соціальну активність студентської молоді та зумовлюють соціальний нігілізм і пасивність тощо. Освітній процес розглядається здебільшого як фактор отримання професійних компетентностей, що є актуальним та доцільним в умовах сучасної вищої освіти. Анімаційна діяльність, її засоби (мистецтво, анімаційні нові медіа) не розглядаються як чинник активізації навчання, тільки у вузькому контексті

як синонім дозвілля та реалізації поза навчальної діяльності. Традиційно серед провідних видів студентської активності, що потребують високого рівня соціальної суб'єктності, є самоврядування як добровільне об'єднання студентів, яке самостійно та під свою відповідальність вирішує питання їх інтересів. Соціальні ініціативи поєднуються із волонтерством, дозволяють застосовувати засоби анімаційної діяльності, демонструвати соціальну активність і відповідальність на практиці, розширюючи соціальні зв'язки студентської молоді. Розвиткові соціальної культури студентів засобами анімаційної діяльності сприяє організація їх дозвілля в позанавчальний час, яке розглядаємо як специфічну студентську активність, що концентрує різноманітні засоби її здійснення, не ототожнюючи з анімаційною діяльністю. Під час діагностування за допомогою дібраних методик (визначення життєвих цінностей особистості (Must-тест), діагностика комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2), визначення соціальної креативності особистості) підтвердилося припущення про те, що на рівні розвитку соціальної культури знаходиться відносно невелика кількість студентської молоді (відповідно 19.06 %, 20.06 %, 17.26 %, 20.04 %) Більшість мають середній (соціальна компетентність) – 40.78 %, 40.13 %, 44.51 %, 41.39 % – та низький (соціальна грамотність) – 40.16 %, 39.81 %, 38.23 %, 38.57 % – рівні. Теоретичними положеннями підвищення рівня соціальної культури є: цей процес зумовлюється сутністю і змістом соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві; розвивається у освітньому, позанавчальному процесах, інформаційно-віртуальному середовищі зокрема завдяки анімаційній діяльності, яка є якісною характеристикою соціально-педагогічної роботи; за допомогою засобів анімаційної діяльності як сукупності надбань матеріальної і духовної культури (мистецтво, нові медіа, Інтернет, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадянська й волонтерська діяльність, глибинне спілкування тощо), активізуються компоненти соціальної культури, стимулюючи студентів до соціальної творчості та ін.

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ

В умовах інформаційного суспільства актуалізується розвиток соціальної культури молоді, що зумовлено провідними цінностями інформаційної доби (інформація та знання), можливість доступу до яких зумовлює соціальну успішність особистості. В соціально-культурному просторі активно функціонує віртуальна складова, яка зумовлює творчу самореалізацію людини в ній водночас із появою нових ризиків споживацтва та обездуховлення. Особливу роль у процесі соціального становлення молоді особистості відіграють засоби масової комунікації, медіа, нові медіа, в процесі соціалізації з'являються такі складові як медіа- та кіберсоціалізація, що зумовлює пошук механізмів їх регулювання. Вирішального значення набуває соціальне вдосконалення молодого покоління, спільність досвіду, якого не було у старшого покоління, що потребує творчого ставлення та усвідомленого перетворення сучасного соціуму.

В цілому соціальна культура досліджується в контексті різних наукових галузей (філософія, соціологія, культурологія, педагогіка) як складова загальної культури поряд з матеріальною, духовною; розуміється у широкому смислі як культура соціальної взаємодії в усіх сферах життєдіяльності, у вузькому – характерна ознака соціальної зрілості соціальних суб'єктів в усьому розмаїтті соціальних проявів. Соціальну культуру можна розглядати на різних рівнях соціальних суб'єктів: соціуму (інституціональний підхід), спільнот (групова ознака) і особистості (ознака соціально зрілої особистості).

Розгляд її в соціально-педагогічному аспекті в контексті соціального виховання соціальних суб'єктів зумовлює визначення структури і змісту соціальної культури як якісного рівня соціальності. Це створює підґрунтя для удосконалення поняття „соціальна культура молоді” як найвищого результату розвитку соціальності цієї групи, що забезпечує ефективну соціальну взаємодію в провідних сферах її соціальної самореалізації

(сімейній, національній, громадянській, професійній, державній, регіональній, глобальній тощо), виявляється у соціальних цінностях, сформованості соціальних якостей та просоціальній поведінці, ґрунтується на соціальній суб'єктності та проявляється у соціальній творчості.

На рівні особистості молодшої людини соціальна культура є інтегративною характеристикою розвитку соціальності, її найвищим проявом, що свідчить про проходження етапів адаптації та інтеграції, наближення суб'єкта до індивідуалізації. Відрізняється від двох інших рівнів соціальності (соціальна грамотність, соціальна компетентність) ступенем соціальної суб'єктності, творчої участі у вдосконаленні соціальної життєдіяльності. Структура соціальної культури постає у сукупності ціннісного, якостей особистості та поведінкового компонентів. В інформаційному суспільстві соціальна культура молоді – механізм розвитку соціальної взаємодії позитивного спрямування в інформаційному середовищі, створення моделей позитивної віртуальної взаємодії, які дозволяють виявити соціальні цінності та вдосконалити їх зміст.

Особливості розвитку соціальної культури молоді – засвоєння актуального соціального простору через ціннісне оволодіння світом, відповідає психовіковим ознакам та провідній соціальній ролі, що відповідає соціальній ситуації життєдіяльності (сімейні, національні, громадянські, професійні, державні, регіональні тощо). Отже, змістом соціальної культури є сімейні, етнічні, громадські, професійні, правові, регіональні, глобальні компоненти. На кожному віковому етапі та у відповідності до соціальної ситуації розвитку провідними будуть певні складові соціальної культури. З'ясовано, що соціально-педагогічна діяльність з молоддю як провідний механізм реалізації соціального виховання з розвитку соціальності (а відповідно і соціальної культури) в різних проявах (соціально-педагогічна робота, соціально-педагогічний супровід) має відбуватися на різних рівнях організації соціального середовища, інтегрувати та посилювати його виховні впливи, враховувати провідні соціальні ролі нової генерації на цьому етапі,

ґрунтуватися на соціальній суб'єктності представників вікової спільноти, обґрунтовано застосовувати нові підходи, методи і засоби (віртуальне середовище, соціальні мережі, нові медіа тощо).

Дослідження розвитку соціальної культури студентської молоді ґрунтується на тому, що студентство є окремою соціокультурною спільнотою, має специфічні психовікові ознаки, які покладаються в основу аналізу соціального вдосконалення; провідним завданням є розвиток професійної, громадянської водночас із соціально-інформаційною складовою соціальності представників цієї групи; основними чинниками розвитку соціальної культури студентів є законодавчо обумовлений освітній, позанавчальний процеси у ЗВО та інформаційно-віртуальне середовище.

Визначено, що соціальна культура студентської молоді в інформаційному суспільстві – це найвища ступінь розвитку її соціальності, що забезпечує підвищення ефективності соціальної взаємодії у професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється у соціальних цінностях (цінність професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості для розвитку власного та соціуму), сформованості соціальних якостей: активності, креативності та відповідальності у професійній (навчальній, науковій, практичній), громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності та просоціальної поведінки (вдосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей про соціальної віртуальної взаємодії).

Розроблено модель соціальної культури студентської молоді, яка складається з трьох складових (соціально-професійна, соціально-громадянська, соціально-інформаційна) і відповідає структурним компонентам: мотиваційно-ціннісному, соціальних якостей особистості та поведінковому. Окреслено критерії та визначено показники проявів соціальної культури студентів.

Обґрунтовано, що анімаційна діяльність зі студентською молоддю – це якісна характеристика соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації

якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії у соціальному середовищі студентства як соціального суб'єкта, що сприяє динаміці соціальності до рівня соціальної культури шляхом створення умов для активної й відповідальної участі у соціальному вдосконаленні.

Доведено, що засоби анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві – це сукупність надбань матеріальної і духовної культури (мистецтво, медіа продукт, Інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), які дозволяють активізувати соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний її складники, стимулюючи до соціальної творчості в освітньому процесі (навчальний, науковий, професійно-практичний), позанавчальній діяльності та інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

Аналіз сучасних зарубіжних досліджень щодо забезпечення соціальної культури студентської молоді, засвідчує, що утворюються моделі волонтерської участі студентів як аніматорів в організації дозвілля, уможлиблюється співтворчість під час створення анімаційного мультисенсорного середовища, розвивається підхід політики участі, а засоби (мистецтво, анімаційні нові медіа та ін.), що при цьому застосовуються, мають анімаційний характер і можуть реалізовуватися в освітній, позаосвітній, інформаційно-віртуальній сферах життєдіяльності. Узагальнення вітчизняного науково-емпіричного матеріалу з розвитку соціальної культури студентської молоді засвідчує те, що соціально-професійні та духовні цінності студентської молоді швидко трансформуються в умовах інформаційного суспільства; студенти віддають перевагу цінностям досягнення матеріального успіху, на відміну від духовного самовдосконалення. Освітній процес розглядається здебільшого як фактор отримання професійних компетентностей, що є актуальним та доцільним в умовах сучасної вищої освіти, але анімаційна діяльність, її

засоби (мистецтво, медіа продукт) не розглядаються як чинник активізації навчання та розвитку соціальної культури загалом. Традиційно самоврядування як добровільне об'єднання є чинником активності студентів, зокрема соціальні ініціативи поєднуються із волонтерством, дозволяють застосовувати засоби анімаційної діяльності, демонструвати соціальну активність і відповідальність на практиці, розширюючи соціальні зв'язки студентської молоді. Втім, сучасних інтерактивних форм позанавчальної роботи, які сприятимуть проявам соціальної творчості, зокрема з використанням новітніх засобів інформаційної доби, бракує.

У відповідності до визначених критеріїв визначено сучасний стан розвитку соціальної культури студентів. За результатами діагностування з'ясувалося, що на рівні розвитку соціальної культури знаходиться відносно невелика кількість студентської молоді (відповідно 19.06 %, 20.06 %, 17.26 %, 20.04 %) Більшість мають середній (40.78 %, 40.13 %, 44.51 %, 41.39 %) та низький (40.16 %, 39.81 %, 38. 23 %, 38.57 %) рівні, які характеризують соціальну грамотність та соціальну компетентність. Для розвитку соціальної культури необхідно забезпечити динаміку середнього та низького рівнів.

Основні наукові положення розділу викладено в опублікованих працях [146; 147; 155; 156; 157; 158; 159; 160; 161; 162; 166; 167].

**РОЗДІЛ II. ОБГРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА
ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

2.1. Обґрунтування соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві

Технологізація соціально-педагогічного процесу розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності передбачає визначення його особливостей, обґрунтування елементів та етапів. Усі відомі на сьогодні технології розділяють на дві групи: промислові та соціальні. У сучасних енциклопедичних соціально-педагогічних виданнях визначено, що „Технологія соціальна – (грец. *techne* – майстерність, мистецтво, уміння) – сукупність прийомів і способів одержання, обробки чи переробки; опис виробничих процесів, інструкцій з виконання, технологічні правила, вимоги, карти, графіки, сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовується для досягнення мети соціального розвитку” [30, с. 510-511]. Соціальною визначають технологію, у якій вихідний і кінцевий результат – людина, а основні параметри вимірювання – її якості та властивості. Це створює підстави для обґрунтування ТРСК студентів, в процесі якої можна впливати на властивості людини, однак, обґрунтування соціально-педагогічного аспекту потребує розгляду саме цього виду технологій.

Загалом ТРСК в цьому дослідженні має всі ознаки соціально-педагогічної технології, яка визначається як найоптимальніша послідовність соціально-педагогічної діяльності, що дозволяє отримати раціональний результат в конкретній ситуації [233], тому доцільно узагальнити її особливості. Соціально-педагогічні технології досліджували: О. Безпалько [13], Р. Вайнола [30], Н. Заверіко [81], І. Зверева [85], А. Капська [241],

О.Караман [98], І. Трубавіна [261] та ін. Однак, розробка технології з вирішення конкретної соціально-педагогічної проблеми залишається відкритою і потребує визначення її особливостей.

Для розробки ТРСК студентської молоді погоджуємося є визначеними характерними ознаками саме соціально-педагогічних технологій: універсальність (можливість застосування на різних за специфікою об'єктах, для вирішення подібних або часто виникаючих завдань); конструктивність (націленість на вирішення конкретних проблем перевіреними та обґрунтованими способами); результативність (орієнтація на кінцевий результат, що перевіряється); оперативність (можливість реалізувати технологію в оптимальний термін); відносна простота (наявність проміжних етапів й операцій, доступність для фахівців певної кваліфікації); надійність (наявність деякого запасу міцності, механізму, що дублюється); гнучкість (здатність до адаптації в умовах, що змінюється) [81, с. 513].

З урахуванням низки положень стосовно технологій (соціальних – М. Марков, Н. Стефанов, Ю. Сурмін, Н. Туленков; педагогічних – В. Беспалько, М. Кларін, О. Пехота, С. Сисоєва; соціально-педагогічних – Р. Вайнола, Н. Заверико, Л. Мардахаєв, С. Харченко та ін.), констатовано, що соціально-педагогічна технологія визначається як найоптимальніша послідовність соціально-педагогічної діяльності, що дозволяє отримати раціональний результат у конкретній ситуації.

Соціально-педагогічна технологія як сукупність визначених прийомів і методів впливу має власну структуру, до складу якої входять елементи: визначення мети, вибір відповідного рішення, організація соціальної дії, аналіз результатів. Тобто технологізація передбачає розчленування прогнозованої діяльності на елементи та їх детальне подальше опрацювання для відтворення. Участь інших фахівців (не тільки соціального педагога) забезпечить її тиражування та поширення, комплексний характер вирішення проблеми розвитку соціальної культури студентської молоді в сучасних

умовах. Отже, реалізується певна система діяльності, яка має ознаки відкритої системи.

Соціально-педагогічна ТРСК студентства базується, на наш погляд, на: особливостях соціально-педагогічних технологій (спрямованість на особистість, спільноту, соціум); специфіці технологізації соціально-педагогічного процесу з розвитку соціальної культури студентів засобами анімаційної діяльності (динаміка від активізації через залучення до участі та ініціювання дій, велика доля суб'єктності та подекуди експромту, творчий характер, креативні можливості); правилах застосування засобів анімаційної діяльності (мистецтво, нові медіа як провідні, з урахуванням додаткових); необхідності інтегрувати технологію до освітнього простору закладу вищої освіти (у ЗВО вже є сформоване освітнє середовище, де здійснюється навчання та виховання і наявні структури, що відповідають за це); врахуванні необмеженості соціального простору (від локального до глобально-віртуального), в якому реалізується соціальна культура студентської молоді.

У відповідності до вказаного, обґрунтуємо провідні складові соціально-педагогічної ТРСК студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві. Концептуальний блок зумовлюють провідні наукові підходи: культурологічний, аксіологічний, середовищний, особистісно зорієнтований, які стають провідними орієнтирами під час визначення мети та змісту діяльності. Вченими (О. Василенко, Н. Максимовська, А. Малько, С. Савченко та ін.) неодноразово доведено, що соціальна життєдіяльність студентської молоді відбувається як у соціально-виховному середовищі закладу вищої освіти, так і поза ним у соціальному просторі міста, регіону, країни. В умовах інформаційного суспільства зовнішній простір активності студентства не обмежений локально територією, адже відбуваються міжнародні взаємини (зокрема академічна мобільність) та комунікація у віртуальному глобальному інформаційному середовищі, яке є одночасно і сферою реалізації позитивної соціальної позиції і засобом здійснення взаємодії на інших рівнях. Отже, на нашу думку,

доцільно здійснювати засоби анімаційної діяльності на двох рівнях: внутрішньовишівському й зовнішньовишівському.

Етапи технології традиційно визначені як підготовчий, реалізації, підсумковий, що відображає динаміку процесу і дозволяє підкреслити змістові аспекти елементів соціально-педагогічної ТРСК. Особливість технології в тому, що її компоненти можуть бути активізовані частково одночасно, наприклад, підготовчий етап може здійснюватися водночас на внутрішньому і зовнішньому рівнях, взаємодоповнюючи їх результат і посилюючи ефективність методів і форм роботи (навіть діяльність на одному рівні може стимулювати діяльність на іншому).

На обох рівнях застосування засобів анімаційної діяльності відбувається з урахуванням структури соціальної культури студентської молоді. Навчальна, позанавчальна діяльність студентів та взаємодія у інформаційно-віртуальному середовищі становлять однаковий інтерес для обґрунтування ТРСК, оскільки як було доведено у попередніх розділах засоби анімації можуть застосовуватися не тільки у сфері вільного часу, але й під час провідної діяльності (навчальної для студентів).

Невід'ємним елементом соціально-педагогічної ТРСК є суб'єкт-об'єктний компонент, який представлений такими соціальними суб'єктами: куратори, активісти самоврядування студентів, студентські громади, представники громадських організацій, культурно-дозвіллевих закладів, віртуальних спільнот, студентська молодь. Оскільки соціальна суб'єктність є визначальним підґрунтям для розвитку соціальної культури студентів, а соціальна творчість її проявом, принциповим є те, що студенти заздалегідь є суб'єктами взаємодії і не розглядаються тільки як її об'єкт. Організація та планування соціально-педагогічного процесу засобами анімаційної діяльності передбачає за необхідності участь у ньому значної кількості залучених фахівців та викладацького складу ЗВО.

Об'єднувальним чинником обох рівнів є визначені компоненти технологізації соціально-педагогічного процесу розвитку соціальної

культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності (мета, напрями, завдання). Кожен з етапів, що характеризує соціально-педагогічну ТРСК, є невід'ємною структурною ланкою загальних дій, але, водночас, являє собою відносно автономну сукупність заходів, що має поліпшити результативність розвитку соціальної культури та уможливити постійний моніторинг втілення засобів анімаційної діяльності під час її здійснення. Такий підхід надає можливості зробити більш ефективним кожен етап технологічного процесу.

Обґрунтування соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві зумовлене вибором загальної мети, яку трактуємо як підвищення ефективності розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному соціумі. Таке цілепокладання забезпечує охоплення всіх елементів діяльності і включає в себе визначення рівнів, напрямів та завдань ТРСК.

У відповідності до специфіки соціального розвитку студентської молоді (включення до середовища ЗВО, локальної території, регіонального та ін. простору) рівнями реалізації ТРСК є внутрішньовишівське середовище та зовнішньовишівське середовище. На кожному рівні визначено мету, відповідно, по-перше, створення умов для розвитку творчої соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових соціальної культури студентської молоді у закладі вищої освіти та, по-друге, створення умов для виявлення соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових соціальної культури студентської молоді у соціальному просторі поза закладом вищої освіти.

На обох рівнях доцільно визначити напрями розвитку соціальної культури студентської молоді у відповідності до її структурних елементів та показників, а саме: соціально-професійний, соціально-громадянський, соціально-інформаційний. Такий підхід дозволяє конкретизувати необхідні дії в межах технології, зробити доцільними умови її реалізації.

Завдання на кожному з рівнів визначаються у відповідності до конкретизованої мети, структури соціальної культури студентів, специфіки засобів анімаційної діяльності. На внутрішньовишівському рівні: у напрямі соціально-професійної складової соціальної культури необхідним є посилення цінності творчого професійного навчання, науково-професійної творчості; забезпечення активної, креативної, відповідальної участі у творчій навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності; сприяння активній самоорганізації та відповідальному вдосконаленню у ЗВО; у напрямі соціально-громадянської складової – посилення ціннісного ставлення до громадянського життя та творчості; забезпечення розвитку громадянської активності, творчості, відповідальності; сприяння взаємодії з різними соціальними групами, відповідальній реалізації громадянських ініціатив; у напрямі соціально-інформаційної складової соціальної культури – посилення творчого ціннісного критичного ставлення до інформації з професійної та громадянської сфер, забезпечення ініціативності, креативності, відповідальності за пошук, використання та створення інформації професійного та громадянського змісту, сприяння використанню інформаційних ресурсів для творчої професійної та громадянської діяльності, безпечній поведінці в інформаційно-віртуальному середовищі ЗВО.

На зовнішньому рівні відповідно до структури соціальної культури студентів: соціально професійна складова – створення умов для поширення цінності творчого професійного навчання у соціумі; забезпечення реалізації активної, креативної, відповідальної участі у навчальній, науковій, професійно-практичній діяльності в соціальному середовищі; сприяння активному та відповідальному вдосконаленню себе та соціуму поза ЗВО; соціально-громадянська складова – посилення цінності громадянської творчості поза закладом вищої освіти; забезпечення участі у творчій громадянській діяльності в соціальному середовищі; сприяння ініціативному та відповідальному вдосконаленню громадянського суспільства; соціально-інформаційна складова – виявлення ціннісного критичного ставлення до

інформації з професійної та громадянської сфер у інформаційно-віртуальному середовищі; забезпечення активної, творчої, відповідальної взаємодії професійно-громадянського змісту в інформаційно-віртуальному середовищі; сприяння самоорганізації креативних студентських спільнот поза ЗВО з метою продуктивного використання інформаційних ресурсів професійно-громадянського змісту.

Визначені мета, рівні, напрями, завдання соціально-педагогічної ТРСК зумовлюють втілення теоретичних позицій у реальні соціальні цінності, якості, поведінку студентської молоді. Подальше обґрунтування ТРСК передбачає подання її діяльнісних компонентів (процедур, операцій, засобів, методів, форм, результатів) за етапами. Обґрунтуємо їх за рівнями. Для забезпечення поставлених завдань розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності на внутрішньовишівському рівні на **підготовчому етапі** доцільними є процедури: створення координаційного центру, мобільних студентських груп; умов для ініціативних дій студентів. Це необхідно для організації та ефективного управління соціально-педагогічним процесом з реалізації ТРСК. Відповідно операціями, що нероздільно забезпечують процедури, є: створення або вдосконалення організаційної підструктури з реалізації анімаційної діяльності; підготовка кураторів, викладачів та наставників до взаємодії; забезпечення програмою дій та методикою розвитку соціальної культури студентів. Також відбуватиметься орієнтація студентських спільнот на активну взаємодію, планування подальших напрямів діяльності, стимулювання до креативної участі з метою розвитку соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного компонентів соціальної культури.

Згідно результатів аналізу (див.1.2), засобами одухотворення та мотивації для студентів під час здійснення соціально-педагогічної ТРСК переважно є мистецтво, анімаційні нові медіа, Інтернет-контент, творчі практики, ігрова діяльність, туризм, активізуючі акції тощо. Ці засоби по-

перше, дозволяють задовольнити потреби студентської молоді в особистісній участі в суспільно значущих процесах та виявити власну ініціативу (переважно шляхом запровадження акцій, що активізують спільноту, мистецьких дійствах тощо); по-друге, сприяють стимулюванню творчої активності тих студентів, які є свідомо просоціально спрямовані, та забезпечують долучення до неї менш мотивованої молоді (туризм, медіа, Інтернет та ін.); по-третє, розмаїття засобів та їх доцільне комбінування дозволяють виявити соціальну культуру та творчість в усіх компонентах (соціально-професійному, соціально-громадянському, соціально-інформаційному) на основі самоорганізації (акції, мистецтво, гра, медіа тощо); по-четверте, уможлиблюють шляхом непримусової активізації впливати на інші спільноти поза межами ЗВО з метою профілактики негативних соціальних явищ (Інтернет-контент, мистецтво, туризм тощо).

Особливо важливим є добір засобів, методів і форм цього компоненту ТРСК. На нашу думку, дієвими організаційними методами та формами стануть: наради, круглі столи, моніторинг навчальних програм, розробка плану дій, ділових ігор та тренінгів для членів мобільних ініціативних груп, дискусії студентського самоврядування. Для вказаних форм роботи застосовуватимуться сучасні медіа технології (онлайн-наради, інтерактивні тренінги з використанням анімаційних нових медіа), що дозволять реалізувати визначені засоби анімаційної діяльності. Кураторські години, студентський театр, арт-пікнік, створення та обговорення власних пропозицій зі сценаріїв майбутніх заходів, інтерактивні лекції з гуманітарних дисциплін, віртуальні диспути з проблемних питань, творчі зібрання „Моя анімаційна команда”, розміщення інформації та сайті ЗВО також забезпечать реалізацію провідних засобів анімаційної діяльності – мистецтво (театр, прикладне та ін.), нові медіа під час створення сценаріїв та диспутів.

Вже на цьому етапі відбуватиметься розвиток показників соціальної культури студентської молоді, зокрема актуалізується цінність професійної творчості, стимулюється активна самоорганізація творчої навчальної,

наукової, професійної діяльності, формується вмотивованість на вдосконалення громадянської життєдіяльності, усвідомлюються цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для взаєморозвитку особистості і соціуму. Прогнозованим результатом цього етапу на внутрішньовишівському рівні є те, що створено умови (активізація студентського самоврядування, залучення виховної ланки ЗВО до взаємодії та ін.) для реалізації технології розвитку соціальної культури студентської молоді, досягнута початкова комунікація учасників, ознайомлення з орієнтирами діяльності та усвідомлення бажаних змін. Організовано сумісну творчу активність студентів соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного змісту.

На зовнішньовишівському рівні процедурами **підготовчого етапу** мають стати організаційні та координаційні дії з розширення соціально-педагогічного процесу розвитку всіх складових соціальної культури студентської молоді поза середовище ЗВО. Відповідно до цього, доцільним буде: організація зв'язків соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного змісту поза ЗВО, зокрема у інформаційно-віртуальному середовищі; створення умов для діяльності з розвитку соціальної культури у соціально-культурному просторі. Такі процедури забезпечать необхідну діяльність для урахування можливостей міста, регіону, країни тощо для виявлення цінностей творчого навчання, відповідальної громадянської активності, ініціювання креативної та безпечної взаємодії у віртуальному просторі.

Конкретизація вказаних процедур відбувається через визначення операцій. А саме: налагодження партнерських зв'язків із закладами відкритого соціального простору, пошук контактів у інформаційно-віртуальному середовищі, активна взаємодія між ЗВО; вироблення плану реалізації спільних заходів, підготовка ресурсно-технічного забезпечення сумісних дій.

Для втілення вказаних операцій є необхідним добір влучних методів і форм водночас із визначеними засобами анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентів. Насамперед, необхідним є моніторинг соціально-культурного середовища міста, регіону, акція „Є контакт!”, спільні збори, загальна конференція, круглий стіл. Тут застосовуватимуться переважно засоби нових медіа, аналізу Інтернет-контенту, що дозволить оптимізувати пошук майбутніх партнерів соціальної взаємодії професійного, громадянського, інформаційно-комунікативного спрямування. Також необхідними є щотижневі віртуальні наради, зустрічі з партнерами, мозковий штурм, зацікавлення у спільній діяльності: акція „Моя соціальна перспектива”. Музичне, хореографічне мистецтво як засіб розвитку соціальної культури застосовуватиметься під час патріотичних флеш-мобів, акції „Волонтер як аніматор”, заходу „Дерево життя”. Прогнозованим результатом цього етапу на зовнішньовишівському рівні стане налагодження професійно-громадських зв'язків між студентами різних освітніх закладів, зокрема й у інформаційно-віртуальному просторі, підготовлення ресурсів для подальших дій щодо розвитку всіх складових соціальної культури студентства засобами анімаційної діяльності у відкритому просторі інформаційного суспільства.

Після підготовчого не менш відповідальним є етап **реалізації** соціально-педагогічної ТРСК студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві. Визначення процедур внутрішньовишівського рівня має принципове значення, оскільки ними регламентується застосування провідних та додаткових засобів анімаційної діяльності. Отже, добір активних груп студентів для організації діяльності та залучення інших студентів до взаємодії, реалізація заходів, що сприяють розвитку соціальної культури, участь у здійсненні соціально-творчих програм та проектів у середовищі ЗВО стануть необхідними для вирішення завдань, пов'язаних із стимулюванням до соціальної творчості та розвитком цінності творчого професійного навчання, громадянського життя, критичного

ставлення до інформації з професійної (навчальної, наукової, практичної), громадянської сфер.

Операції цього етапу втілюють практичні завдання ТРСК. Залучення до участі активних груп студентів, мотиваційні дії студентів щодо формування соціально-професійної, соціально-громадянської та соціально-інформаційної позиції, залучення викладачів до вдосконалення навчальних дисциплін; просування цінностей професії, активність науково-навчальних спільнот у інформаційно-віртуальному середовищі; громадянська активність серед студентів, зокрема іноземних, з профілактики відчуження та дискримінації, популяризація професійних цінностей, вдосконалення діяльності студентських громад, зокрема іноземних студентів; активізація креативних віртуальних спільнот.

Методами і формами, які передбачають використання засобів анімаційної діяльності в соціально-педагогічному процесі на етапі реалізації ТРСК, зокрема з розвитку соціально-професійної складової, є тренінг „Моя професія” (розвиток цінності творчого професійного навчання та активності, креативності, відповідальності за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність), акція „Антиплагіат у дії” (сприяння підвищенню цінності науково-професійної творчості, активній самоорганізації творчої навчальної, наукової, професійної діяльності), посвята у професію, професійно-спрямований віртуальний туризм (урізноманітнення творчої навчальної, наукової, професійно-практичної взаємодії, використання для цього інформаційних ресурсів), відкриті лекції серед студентів у інтерактивній формі (уможливлюють усвідомлення цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму), філософські прогулянки з наставниками. Усталенню соціально-громадянської відповідальної позиції студентської молоді сприяють активізуючі творчі акції громадянської спрямованості (посилення ціннісного ставлення до громадянської творчості), театралізовані вистави з онлайн-трансляцією (ініціювання громадянської творчості в соціальній діяльності), сумісна діяльність з іноземними

студентами „Пізнай культуру”, „Інша культура – наші креативні можливості”, наукові пікніки, свято професій, профорієнтація старшокласників у ЗВО, анімаційна програма „Старше покоління”, тренінг „Обмін мудрістю” тощо. Соціально-інформаційну складову соціальної культури формують як вже вказані заходи, оскільки вони застосовують медіа продукт та Інтернет-контент, так і цілеспрямовано майстер клас для студентів „Віртуальний простір” (впливає на ініціювання нових моделей професійної, громадянської віртуальної взаємодії), тренінг „Безпечний Інтернет” (розвиток безпечної та відповідальної поведінки в інформаційно-віртуальному середовищі). Саме ці дії забезпечують якнайширше використання засобів і стимулюватимуть соціальну творчість студентів.

Відповідно результатом стане те, що буде стимульовано соціально-професійну, соціально-громадянську, соціально-інформаційну мотивацію студентів до участі та посилено інтерес до подальшої взаємодії, зокрема у віртуальному середовищі, студентами отримано досвід соціальної творчості у середовищі ЗВО, зокрема з іноземними представниками, посилено ціннісну складову соціально-професійного та соціально-громадянського спрямування, сформовано відповідні якості, використовуються можливості інформаційного середовища закладу вищої освіти; відбулося поширення цінностей професійно-громадянського та соціально-інформаційного змісту у ЗВО, активізувалася взаємодія за усіма компонентами соціальної культури студентської молоді.

На етапі **реалізації** на зовнішньовишівському рівні використання засобів анімаційної діяльності регламентується процедурами, а саме: консолідація студентської молоді міста, регіону; участь студентів у спільних діях щодо активізації громадських, професійних, віртуальних спільнот. Втілення цих елементів соціально-педагогічної ТРСК доцільно конкретизувати через операції: посилення цінності професії у соціумі поза ЗВО, вмотивована участь у громадянських перетвореннях в регіоні, мотивування до інформаційно-комунікативної діяльності із супроводу

власних просоціальних дій; популяризація цінностей студентської просоціальної активності на рівні країни, залучення та консолідація активних студентів щодо спільних громадських дій на рівні держави, самоорганізація віртуальних міжнародних студентських спільнот у напрямі соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного вдосконалення.

Засоби анімаційної діяльності застосовуються відповідно через необхідні методи форми: акція „Пошук професійних ідей” (дозволяє виявити цінність науково-професійної творчості, активність, креативність, відповідальність за навчальну, наукову та професійно-практичну діяльність та ін.); „Культурний weekend” в парку, „Наукові пікніки” (реалізація соціальної творчості професійного, громадянського, інформаційного змісту на рівні міста з використанням різних видів мистецтва), заходи „Ярмарок ідей”, „Місто професій”, „Професії Слобожанщини” (виявлення соціальної культури на рівні регіону країни); Арт-пікнік для вимушених переселенців, тренінг „Разом без насильства” (формується та виявляється активна, креативна, відповідальна взаємодія з різними соціальними групами під час громадянської діяльності); мобільні волонтерські групи в місті „Хто крім нас”, акція „Мої роки – моє багатство”, захід у центрі реабілітації „Нема чужої біди”; соціально-інформаційна складова соціальної культури реалізується під час створення відео-щоденника, сайту позитивних ініціатив, медіа-проекту соціальні акції у Інтернеті, міжрегіональних акцій, міжнародного заходу „Студент без кордонів” (презентація нових моделей віртуальної взаємодії, застосування інформаційних ресурсів для безпечної поведінки в інформаційно-віртуальному середовищі професійного та громадянського змісту). Вочевидь, ці заходи є комплексними і передбачають використання різних видів мистецької творчості, анімаційних нових медіа, соціальних акцій. Такий підхід дозволяє застосувати всі можливі засоби для розвитку складових соціальної культури студентської молоді. Результатом цього етапу є виявлення соціальної культури студентів за різними її

складовими, створення умов для активної взаємодії поза ЗВО з метою реалізації цінностей соціальної творчості; реалізовано соціально-професійні цінності, соціально-громадянську позицію з профілактики маргіналізації та сприяння соціальній інтеграції, популяризовано діяльність в інформаційному середовищі; здійснено діяльність з реалізації професійної, громадянської, інформаційної складових соціальної культури студентів на рівні країни та міжнародному.

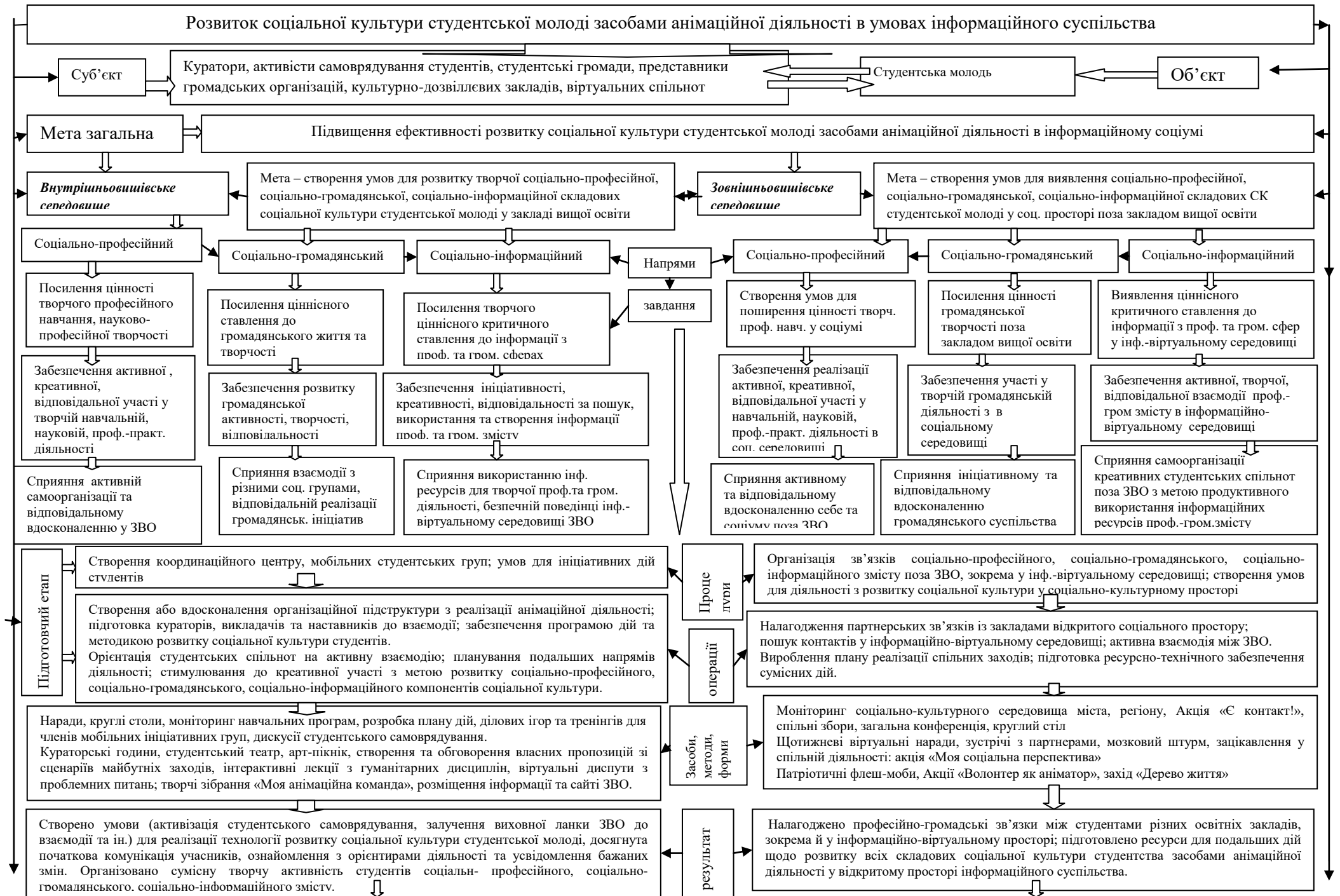
На наступному, **підсумковому**, етапі ТРСК визначені процедури внутрішньовишівського рівня: аналіз залучення до участі студентів, моніторинг діяльності кураторів та викладачів; коригування результатів та усвідомлення подальших дій. Процедури конкретизувалися через операції: моніторинг ефективності освітнього середовища щодо розвитку соціальної культури студентів, інформаційна робота з популяризації діяльності; співтворчість з наставниками у напрямі професійно-громадянського та соціально-інформаційного розвитку, визначення проміжної результативності засобів анімаційної діяльності у ЗВО.

Методами, формами стануть круглі столи, анкетування та інтерв'ювання студентів, викладачів, спостереження, репортажі на регіональному телебаченні, наукові конференції, методичні семінари, дискусія та тренінг з розробки інформаційної карти дій. Особливе значення для розвитку соціальної культури студентів на цьому етапі будуть: презентація власних ініціатив (зокрема засобами мистецтва та анімаційних нових медіа), сумісний колаж спільних дій, квест „Соціальний креатив” (сприяє розвитку відповідальності за перетворення громадянського середовища, використанню інформаційних ресурсів для творчої професійної, громадянської діяльності), флеш-моб „Доторкнися до мрії”, фестиваль інтерактивних медіа-ідей, студентська Інтернет-газета, акція „Як це відбувалося”. Очікуваним результатом цього етапу буде те, що активізовано учасників проведених заходів для реалізації подальших дій соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного змісту;

визначено проміжну ефективність технології, створено умови для подальшого її втілення.

Підсумковий етап зовнішньовишівського рівня передбачає наступні процедури: визначення ефективності міжвузівської взаємодії; відстеження ефективності діяльності студентської молоді з виявлення соціальної культури поза ЗВО. Цей компонент ТРСК дозволяє зосередитися на ефективності використання засобів анімаційної діяльності не тільки вказаного рівня, але й стати індикатором загального результату технології. Завдяки конкретним операціям: аналіз встановлених зв'язків, моніторинг перебігу спільної активності, виявлення та оперативне нівелювання недоліків діяльності; корекція результатів та вироблення подальшого плану дій.

Операції цього етапу мають власну специфіку, вони мають бути інформативними і, водночас, забезпечувати подальшу реалізацію засобів анімаційної діяльності під час здійснення соціально-педагогічного процесу з розвитку соціальної культури студентської молоді. Отже, засоби, методи, форми мають добиратися відповідно до поставленої мети. Акція „Образ майбутнього” (використовуються різні види мистецтва для втілення перспектив професійного, громадянського, інформаційно-комунікативного перетворення соціуму в художніх образах), Інтерактивна дискусія „Перспектива креативної взаємодії”, віртуальний щоденник (дозволяють реалізувати засоби нових медіа для поширення ціннісного критичного ставлення до інформації з професійної та громадянської сфер, зібрати відгуки та судження про відповідальне використання інформаційних ресурсів у творчій взаємодії студентів), оформлення документів про партнерство, спостереження, опитування, інтерв'ю, діагностичні бесіди, експертна оцінка, аналіз стану віртуальної взаємодії. В результаті діяльності на цьому етапі визначатиметься ефективність ТРСК з реалізації соціальної культури студентською молоддю, актуалізовано необхідність та можливість подальшого її втілення. Технологія представлена на рисунку 2, стисла схема міститься на рисунку 2А.

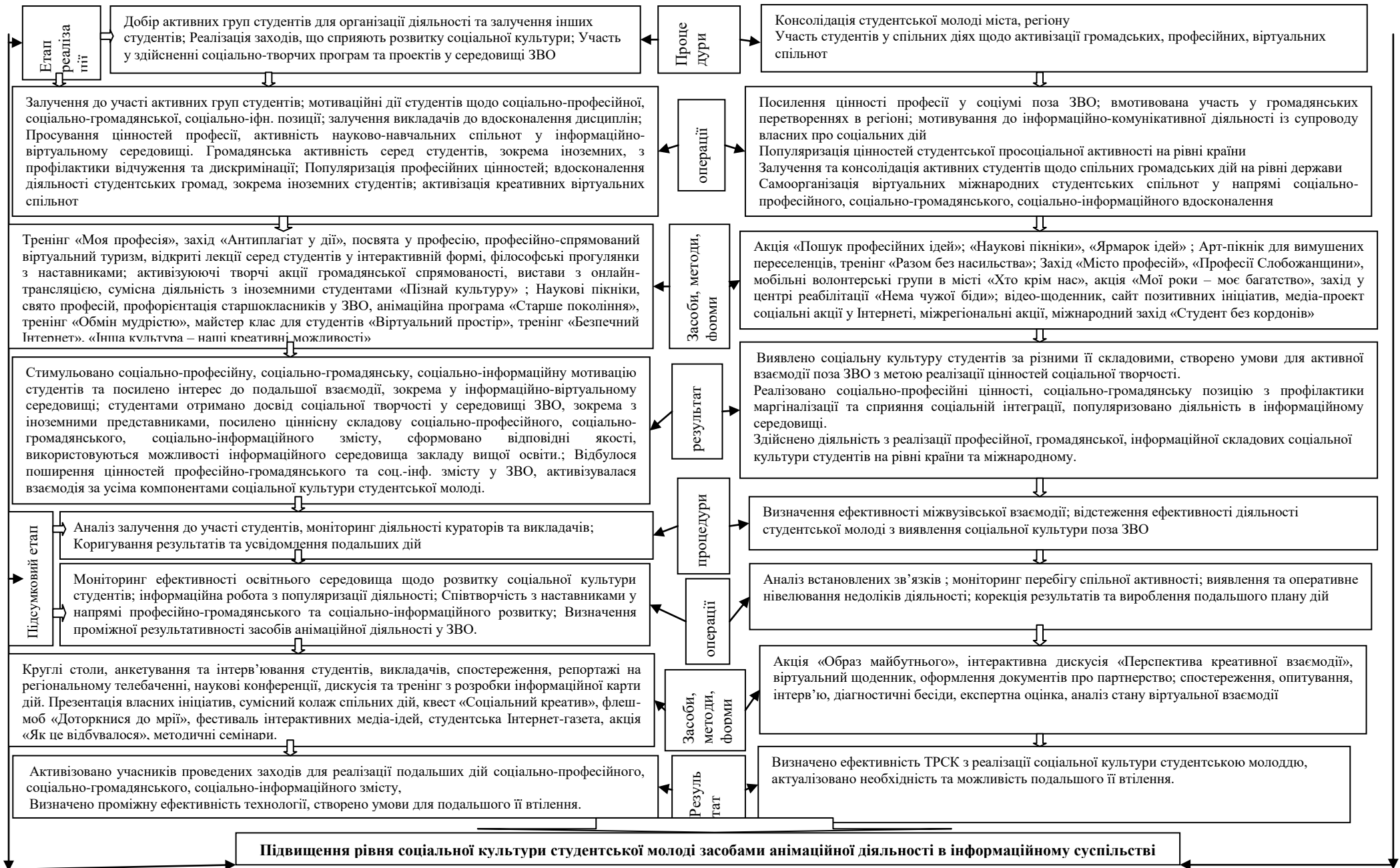

Рисунок 2. Схема технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві.

Соціально-педагогічна ТРСК студентської молоді ґрунтується на принципах: комплексності, інтерактивності, системності, узгодженості. Принцип комплексності дозволяє реалізовувати технологічний процес з урахуванням всіх ключових елементів та забезпечує безперервність діяльності. Принцип інтерактивності передбачає постійну продуктивну взаємодію з метою ефективного застосування активних методів і форм роботи, тобто „дія не для об'єкта, а суб'єкт-суб'єктна взаємодія”.

Принцип системності зумовлює здійснення поступових дій, що передбачені алгоритмом, послідовність виконання етапів і компонентів, забезпечує єдність елементів ТРСК. Принцип узгодженості являє собою спеціальну вимогу до усіх учасників взаємодії оскільки від ефективного координування та спільного планування залежить не тільки проведення певних форм анімаційної діяльності, а й результативність всього процесу.

ТРСК може бути реалізована за визначених умов її ефективності: по-перше, взаємодія між суб'єктами освітнього (викладачі, студенти), позанавчального процесу ЗВО (виховна ланка, куратори, наставники, студентські спільноти), інформаційно-віртуального середовища (сайт, студентські віртуальні групи тощо). Тільки під час співробітництва народжуються творчі плани. Студенти потребують непримусового наставництва з боку викладачів, які, в свою чергу, згодні самовдосконалюватися і навчатися діалоговій співтворчості, не ставити перешкод ініціативам студентської молоді.

По-друге, активне залучення студентського самоврядування, студентських громад, зокрема іноземних студентів, що дозволить не робити винятків та охопити засобами анімаційної діяльності більшу кількість студентів за власним бажанням. Також ця умова є необхідною для виявлення активності „знизу” самих студентів, що дозволяє їм стати суб'єктами ініціативних дій. Поліпшити порозуміння між різними студентами.

Рисунок 2 А. Стисла схема технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві.

По-третє, налагодження та підтримка партнерських зв'язків із зовнішніми інституціями щодо розвитку соціальної культури студентів. Реальне вдосконалення соціальної життєдіяльності можливе тільки в реальних умовах буття. Не можливо штучно створити середовище для попереднього випробовування власних можливостей. Отже, виявити просоціальну позицію треба тут і зараз у дійсній співпраці з різними соціальними суб'єктами, що накладає додаткову відповідальність, але й сприяє реальним змінам на основі прагнень та спроможностей майбутніх соціальних лідерів.

Таким чином, ТРСК студентів, зумовлюється теоретичною складовою (обґрунтованість поняття „соціальна культура студентської молоді” в умовах інформаційного суспільства, розробка відповідної моделі), критеріїв і показників її розвитку засобами анімаційної діяльності, особливостями соціально-педагогічних технологій (спрямованість на особистість і соціум, активна випереджальна взаємодія); гнучкістю (безпосередня участь студентів у її реалізації, готовність підструктур ЗВО до здійснення спільних дій та ін., специфіка закладу вищої освіти та фахового спрямування підготовки фахівців, різноманіття комунікативних ситуацій у сучасному віртуальному середовищі тощо). Пропонована ТРСК студентської молоді засобами анімаційної діяльності є складною системою комплексних поступових дій, структурується за компонентами, етапами, процедурами та операціями, що дозволяє відтворити всі визначені характеристики соціально-педагогічних технологій. Ефективність технологічного процесу забезпечує дотримання принципів та умов її реалізації.

2.2. Реалізація соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві

Формувальний етап соціально-педагогічного експериментального дослідження тривав протягом одного навчального року, у ньому брали участь 354 студенти експериментальних груп, це були представники ХДАК (179 осіб) та СумДПУ ім. А. С. Макаренка (175 осіб), викладачі, куратори, співробітники вказаних вищих навчальних закладів (48 осіб), представники громадських організацій („Соціальний всесвіт” та ін.), волонтерських спільнот студентів та інших груп молоді, закладів соціально-культурного середовища (Центрів соціального захисту, культурно-дозвіллевих організацій тощо), керівники груп та їх учасники в соціальних мережах 115 осіб. Базовий координаційний центр реалізації технології розташовувався в Харківській державній академії культури, де створено студентську дозвіллеву спільноту ANIMAstud@ua та активно працює відділ роботи з іноземними студентами.

Здійснення соціально-педагогічної ТРСК відбувалося на основі попередніх узагальнень (див.1.3.), водночас з урахуванням сутності дослідно-педагогічної роботи, яку було визначено С. Савченком. Зокрема зважаємо на те, що вона здійснюється в умовах, які характеризуються великою кількістю соціальних зв'язків і взаємодій, що не завжди піддаються чіткій фіксації [226]. З огляду на це, у пропонованих формах втілення технології могли брати участь студенти, які не входили до експериментальних груп, а представники останніх не примушувалися до участі, залучалися до взаємодії за бажанням та інтересом.

На рівні внутрішньовишівського середовища реалізація завдань ТРСК студентської молоді відбувалася поетапно. На підготовчому етапі її впровадження розпочалося із загальної наради з активними представниками закладів вищої освіти, що були обрані для співпраці. Це було необхідно для втілення процедур створення координаційного центру, мобільних

студентських груп, умов для ініціативних дій студентів. Відповідно було здійснено операції з вдосконалення організаційної підструктури щодо застосування засобів анімаційної діяльності, відбувалася підготовка кураторів, викладачів та наставників до участі, забезпечення програмою дій з розвитку соціальної культури студентів. Під час цього зібрання використовувалися засоби активізації взаємодії, зокрема мозкового штурму „Моя ідея” та просвітницького тренінгу „Місія викладача ЗВО”, з метою узгодження спільного плану дій. Спочатку розроблялися інтерактивні презентації ТРСК та обґрунтовувалася її необхідність. В обох випадках переважали думки, які засвідчили, що саме постійне знаходження молоді в інформаційно-віртуальному середовищі може як сприяти, так і заважати розвитку соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових соціальної культури. Було запропоновано зважати на цей аспект і враховувати його у подальшому плануванні діяльності з реалізації технології розвитку соціальної культури студентів. Специфікою вказаної діяльності було те, що вона відбувалася паралельно у обох ЗВО, де обрані експериментальні групи, спільні рішення приймалися за допомогою Онлайн-спілкування під час нарад, що дозволило узгодити позиції.

Затвердження оперативного плану підготовки, що відбувалося під час круглого столу координаційної групи та автора технології з представниками студентських академічних груп, сприяло подальшому інформуванню про наміри діяльності. Примітно те, що відбувалися як традиційні наради, круглі столи, так і інтерактивні діалоги за допомогою віртуального спілкування в Інтернеті, під час яких учасники різних ЗВО обговорювали конкретні питання застосування засобів анімаційної діяльності із запровадження ТРСК. Так, учасники від Сум ДПУ запропонували проведення онлайн-трансляції зборів та можливість їх коментування у вузівському чаті.

За результатами зборів прийнято рішення вдосконалення організаційних структур та створення координаційних груп у кожному ЗВО для оперативного зв'язку та взаємодії. В ці групи увійшли представники

студентського самоврядування, викладачі, куратори, співробітники ЗВО, які мали виконувати роль посередників та популяризувати діяльність з втілення технології. Відразу виникла необхідність створення мобільних груп реагування, які мали функцію постійного активного підтримання реалізації ТРСК. Ці групи формувалися за бажанням учасників і були відносно постійними під час взаємодії зі студентами. Для учасників мобільних груп проводилися регулярні додаткові заняття з метою поглиблення розуміння пропонованої технології та застосування засобів анімаційної діяльності. Наприклад, відбувалися інтерактивні заняття „Як мотивувати інших”, „Творчість – стимул розвитку” та ін.

У групі „Харківська державна академія культури” (240 підписників) в соціальній мережі тривала віртуальна дискусія щодо необхідності та доцільності змін у навчальному та позанавчальному процесах. Іноді дискусія мала неконструктивний характер, оскільки відсутність безпосередньої взаємодії розмиває відповідальність за пропоновані судження. Однак за її результатами можна зробити висновок, що активним студентам небайдужа доля закладу і однолітків. Звучали пропозиції щодо поліпшення співпраці з використанням нових технічних досягнень. Наприклад, оперативний зв'язок відбувався за допомогою сучасних соціальних мереж (Facebook, Instagram). Саме в цьому діалозі було прийнято рішення оперативно анонсувати та висвітлювати діяльність в групах.

Особливістю цієї та інших груп („Типовий студент ХДАК”) в соціальних мережах є те, що не тільки студенти, а й науково-педагогічні працівники беруть участь у віртуальних дискусіях, поширюючи корисну інформацію. Так, викладач ХДАК створила групу „Соціальна педагогіка”, метою якої є популяризація соціально-позитивної діяльності кафедри. Інтереси групи під час її функціонування поширилися від профорієнтаційного аспекту до виявлення студентських ініціатив (зокрема допомога дітям в інтернатному закладі). Студенти (36 осіб), які стали учасниками групи брали активну участь у її діяльності.

На підготовчому етапі також активно проводилися тематичні кураторські години („Соціальна місія сучасного студента”, „Творчість як умова розвитку суспільства” тощо) що дозволило своєчасно координувати дії. Зокрема виникали складнощі у заохоченні солідарної позиції студентів, не завжди відбувався конструктивний діалог, неформальні лідери пропонували альтернативні варіанти діяльності. Це свідчить про небайдужість учасників та потребу в поглибленні навичок позитивного спілкування.

Наступні операції, а саме: орієнтація студентських спільнот на активну взаємодію; планування подальших напрямів діяльності; стимулювання до креативної участі з метою розвитку соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного компонентів соціальної культури, реалізовувалися шляхом дискусій представників студентського самоврядування, відбувалися безпосередньо під час зборів та нарад. Вони мали інтерактивний характер, застосовувалися активізуючі анімаційні засоби – мозковий штурм „Яким має бути самоврядування”, віртуальна самопрезентація „Справжній Я”, акція з представлення продуктивних ідей „Нова ідея – нова дія”.

Серед креативних студентів сформувався лідерський склад, який пристав на позицію ініціативних популяризаторів розвитку студентської соціальної культури, що дозволило урізноманітнити та вдосконалити у відповідності до пропозицій заздалегідь заплановані в ТРСК дії. Зокрема активісти з ХДАК виявили потребу реалізовувати діяльність не тільки у навчальних корпусах ЗВО, а й у гуртожитках, де мешкають студенти інших регіонів та країн. Таким чином, було розширено простір взаємодії та територіально наближено учасників один до одного. Зокрема із застосуванням мистецтва театру, музики, танцю відбувався „Вечір знайомств” з можливістю показати свої здібності в міжкультурній комунікації. Така взаємодія дозволила залучити студентів до процесу реалізації ТРСК та зацікавити іноземних студентів. Це мало продовження під

час проведення традиційних українських свят: Святого Миколая, Масляної; національних свят студентів-іноземців: день турецької кухні, китайський новий рік тощо.

Проміжним результатом стала розробка плану подальших дій, тематичних ділових ігор та тренінгів для членів мобільних ініціативних груп і представників студентського самоврядування. Останніми було ініційовано дискусійну інформаційну платформу на базі ХДАК, де кожен, хто бере участь у реалізації ТРСК, або долучається як експерт чи залучений фахівець, може запропонувати заходи її поліпшення. Підтримка ініціативи у межах діяльності платформи має оформлюватися у вигляді петиції та підписуватися тими, хто її підтримує, для того, щоб заплановане було проаналізовано, узгоджено з координаційною радою ЗВО та реалізоване. Наприклад, серед популярних пропозицій було введення додаткових тематичних інтерактивних занять з активізації студентської молоді й мотивування її до активної взаємодії (СумДПУ ім. А. С. Макаренка). Загалом за період реалізації технології (один навчальний рік) така діяльність зацікавила значну кількість користувачів (заходило понад 2 тис. осіб), що підкреслило доцільність діяльності у віртуальному середовищі.

З метою поліпшення співпраці серед студентів обох ЕГ було реалізовано Арт-пікнік, в процесі якого студент мав висунути власну пропозицію, але представити себе як креативного студента через різні види мистецтва. Інноваційним було те, що кожен мав довести право на реалізацію своєї ініціативи. Зокрема проводилися майстер-класи з різних видів прикладного народного мистецтва, сучасного хенд-мейду, була можливість за допомогою хореографії, вокалу, театралізації представити власну позицію щодо цінності творчого перевтілення соціуму. Загалом ця форма роботи відбулася в атмосфері певної напруги, що дозволило вивести студентів за межі комфорту і стимулювати їх до подальших дій. В цьому ще раз підтвердилася гнучкість застосування засобів анімаційної діяльності, вчасно

було скориговано план подальших дій у напрямі активного використання мистецтва.

Такі нестандартні форми роботи дозволили провести диспути з проблемних питань у конструктивному спрямуванні, певним чином спровокувати студентів до активного виявлення власної позиції. Диспути на тему „Я чи не я?“, „Моє мистецтво“, „Творчість чи геніальність” проводилися компетентними кураторами, до того ж залучалися психологи. Таким чином формувалися навички ведення диспуту з метою доведення власної ідеї. Це розвиває соціально-професійну (цінність творчого професійного навчання), соціально-громадянську (вмотивованість на вдосконалення громадянської життєдіяльності), соціально-інформаційну (ціннісне, проте критичне ставлення до інформації з професійної та громадянської сфер) складові соціальної культури студентів.

Також було внесено зміни у діяльність запланованого студентського театру. Можливості сучасної театралізації вичерпно використовувалися під час створення сценаріїв та реалізації креативних театральних акцій. Наприклад, у СумДПУ ім. А. С. Макаренка студенти оголосили конкурс на кращу ідею для міні вистав. Це поживило діяльність та дозволило зацікавити студентів. Серед схвалених тем переважали наступні: „Моє друге Я в соціальних мережах”, „Ілюзія чи реальність: про можливості працевлаштування в Україні”, „Навіщо мені волонтерство?” та ін. Це сприяло розвитку як громадянської відповідальності, так і безпечній поведінці в інформаційно-віртуальному просторі.

Загалом цей етап ТРСК був продуктивним щодо креативних ідей, які втілювалися у неформальних студентських виставах і реалізовувалися в аудиторіях, коридорах, на прилеглих територіях ЗВО у відповідності до розповсюдженої студентами програми. Це було знято на аматорське відео й викладено у мережу. Глядачі збиралися заздалегідь і мали віддячити учасникам театру новою ідеєю чи участю у наступних виставах у якості актора чи будь-якого допоміжного учасника. Такі дії сприяли не тільки

розвиткові всіх складових соціальної культури, але й дозволяли залучати інших представників студентської молоді до взаємодії, вдосконалювати соціально-виховне середовище ЗВО.

Отже, під час реалізації ТРСК традиційними стали постійні наради з керівництвом ЗВО, де було обрано ЕГ 1 та ЕГ 2 та оперативно вирішувалися завдання з реалізації технології, пошуку необхідних ресурсів, вирішення проблем під час планування та її здійснення. Особливістю подальшої реалізації стало те, що пропоновані методи і форми були комплексними, впливали загалом на всі компоненти соціальної культури, але спостерігалось зрушення у змістовому аспекті. Зокрема заходи соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного змісту підкріплювалися застосуванням нових медіа, що дозволяло інструменталізувати процес та поширити його у віртуальному середовищі.

На етапі реалізації ТРСК втілювалися процедури (добір активних груп студентів для організації діяльності та залучення інших студентів; реалізація заходів, що сприяють розвитку соціальної культури; участь у здійсненні соціально-творчих програм та проектів у середовищі ЗВО) та відповідні операції (залучення до участі активних груп студентів; мотиваційні дії студентів щодо соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових; залучення викладачів до вдосконалення дисциплін; просування цінностей професії, активність науково-навчальних спільнот в інформаційно-віртуальному середовищі; громадянська активність серед студентів, зокрема іноземних, з профілактики відчуження та дискримінації; популяризація професійних цінностей; вдосконалення діяльності студентських громад, зокрема іноземних студентів; активізація креативних віртуальних спільнот) тренінг „Моя професія” розпочав цикл заходів соціально-професійного змісту, які мали завданням актуалізувати соціальне значення обраної професії власне студентами. Цей захід тривав у СумДПУ ім. А. С. Макаренка три дні та передбачав участь 30 осіб, повторювався за необхідності і за бажанням нових учасників. Особливістю його реалізації

було те, що брали участь одночасно представники різних спеціальностей, що посилювало здорову конкуренцію, самоорганізацію і сприяло мотивуванню до засвоєння професійних цінностей з метою їх подальшої популяризації у соціумі. Загальний контекст тренінгу було роз'яснено доцентом ХДАК із обов'язковим залученням викладачів фахових дисциплін у відповідності до спеціальності студентів. Наприклад, для студентів, що отримують професії „Менеджер туристичного бізнесу”, „Музеєзнавець” та „Соціальний працівник” пропонувалося консолідовано розробити програму просвітницької роботи на базі музею для різних вразливих категорій населення засобами туризму (наставники – викладачі відповідних випускаючих кафедр). Це надавало змоги реалізувати суб'єктну позицію представникам різних професій. Така взаємодія сприяла розвитку професійних цінностей та взаємодоповнювала різні професії під час просування їх соціального значення. Студенти СумДПУ ім. А. С. Макаренка (кафедра соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності) запропонували проведення соціальних бізнес-тренінгів („Соціальна відповідальність бізнесу”), із засвоєння основ кризового та стратегічного управління соціальними проектами. Це формує креативність у творчому навчанні, науковій та практично-професійній діяльності, громадянську творчість в соціальній діяльності.

Одним із принципових завдань ТРСК стало реалізація засобів анімаційної діяльності не тільки у позанавчальному, але й в навчальному процесі, зокрема для стимулювання професійно-наукової творчої діяльності студентів. Це необхідно для розвитку творчого ставлення до професії, цінності науково-професійної творчості. Відповідно до затверджених змін відбувалися інтерактивні лекції з гуманітарних дисциплін та стимулювання навчальної діяльності у процесі викладання. Студенти охоче відгукнулися на подібні зміни, зокрема активно долучалися до самостійної підготовки в межах дисциплін, що пропонували інновації. Так, викладачі відмічали пошук студентами нових інформаційних літературних джерел з пропонованих

лекцій та участь у технічному забезпеченні навчання (мультимедіа, смарт-технології, нові медіа тощо).

Для активізації навчального процесу засобами анімаційної діяльності необхідно було дослідити програми навчальних дисциплін, які були схожими в усіх студентів і могли бути використані. Цими дисциплінами виявилися: філософія, соціологія, історія культури України, політологія, етика та естетика. Моніторинг навчальних програм зумовив зустріч з викладачами.

Під час зустрічі з викладачами цих дисциплін у рамках Онлайн-трансляції „Школи педагогічної майстерності” (ХДАК) на тему „Креативна освіта”, була пояснена необхідність застосування засобів анімаційної діяльності для розвитку соціальної культури студентів в освітньому процесі. Для проведення заняття запрошувалися провідні фахівці, які авторитетно доносили інформацію та мали досвід з реалізації інноваційних методів викладання у вищій школі.

Наприклад, дисципліна „Філософія” урізноманітнювалася темою „Світогляд людини в інформаційному суспільстві” шляхом інтерактивної презентації із витворами сучасного мистецтва, а також темою лекційного заняття: „Соціальна креативність особистості в роботах філософів постмодерну” відбувалася у формі невербального діалогу за допомогою театралізації, відкритої онлайн-трансльованої лекції з попередньою підготовкою студентів до дискусії. Це дозволяло сформувати активність, креативність, відповідальність у творчому навчанні, науковій, практично-професійній діяльності, а також розвинути ціннісне ставлення до громадянської творчості.

Викладачі навчальної дисципліни „Соціологія” запропонували тему „Соціокультурні ознаки соціальних суб'єктів постіндустріальної доби: тенденції змін”, заняття відбувалося шляхом представлення результатів міжнародних соціологічних досліджень останнього часу в художніх образах і мозковим штурмом з визначення провідних тенденцій у змінах соціальних груп в сучасному суспільстві. Такі форми освітньої діяльності засобами

анімації дозволяють стимулювати усвідомлення цінності професійної творчості для взаєморозвитку особистості і соціуму, активну взаємодію з різними соціальними суб'єктами під час громадянської діяльності, ініціювання використання інформаційних ресурсів для творчої професійної і громадянської активності.

Дисципліна „Історія культури України” урізноманітнювалася темами „Історичні постаті в сучасній культурі України”, „Моя незалежність: від джерел до сучасності української дійсності”. Засоби анімаційної діяльності використовувалися під час освітньої акції „Побачити непомітне” з використанням творів музичного та художнього мистецтва та самостійного дослідження та презентації невідомих фактів про діячів української культури в історії країни „Чи знаєте ви, що...”. Це впливає на ціннісне ставлення до громадянського життя, активну самоорганізацію творчої навчальної, наукової та професійної діяльності, актуалізує засоби нових медіа у виявленні відповідальності за пошук, використання та створення нової інформації професійного і громадянського змісту.

З дисципліни „Політологія” було обрано тему „Політичний вимір сучасної молоді”. Відбулася бінарна лекція з елементами дискусії, власне міні дослідження студентів з представленням результатів за допомогою нових медіа на конференції. Це формує соціально-громадянський компонент соціальної культури студентської молоді, розвиває творчу та відповідальну громадянську діяльність.

Викладачі навчального курсу „Етика та естетика” запропонували за темами „Краса і потворність: межі визначення та поширення”, „Етичний вимір віртуальної взаємодії” реалізувати флеш-моб у закладі освіти з арт-презентацією краси в сучасному житті та евристичне заняття в інтерактивній аудиторії з онлайн-доступом. Це розвиває креативність в інформаційно-віртуальному середовищі професійного (навчального, наукового, практичного) та громадянського змісту, а також сприяє формуванню ціннісного ставлення до професійної та громадянської творчості у ньому.

За згоди керівництва та методичної ради обох ЗВО було запроваджено інновації у навчальний процес. Майже всі викладачі (90 %) обґрунтовано погоджувалися реалізувати відповідні експериментальні зміни. Однак деякі з них (10 %) відмовилися від співпраці, що змусило переглянути можливості навчального процесу і ввести факультативні лекції з дібраних навчальних дисциплін.

Під час „Школи педагогічної майстерності” також було запропоновано за бажанням стати учасниками тренінгу „Анімація – традиції та інновації”, який проводився для пояснення особливостей застосування активізуючих засобів у навчальному процесі для молодих викладачів (учасники – 24 особи). Запрошувалися фахівці, які досліджували явище анімації та обґрунтовували анімаційний підхід в соціальній педагогіці.

З метою привернення уваги до ТРСК та зацікавлення студентів відбувалися відкриті лекції серед студентів в інтерактивній формі (наприклад, на тему „Студент у віртуальному просторі”), філософські прогулянки з наставниками (зокрема на тему „Історія та сучасність університетської освіти”), попередньо ці заходи анонсувалися та популяризувалися у закладі вищої освіти. Зокрема відбувалася розсилка членам експериментальних груп в соціальних мережах, розроблялися мотивуючі пости у вигляді соціальної реклами.

Акція „Антиплагіат у дії” (дод. Ж) був принциповим для поліпшення якості навчання та розпочинав цикл дій, що мали стимулювати самоконтроль та взаєморегулювання під час навчальної діяльності. Він спрямований на власну участь членів студентського самоврядування у діях, що мають на меті попередження необґрунтованого запозичення під час навчання. Передбачалося поступове залучення окрім представників самоврядування інших студентів, які стануть „агентами змін” у власних академічних групах. Для цього здійснювався моніторинг виконання курсових робіт студентами і констатовалося запозичення вже під час її написання, що ставало запобіжником для студентів і надавало змоги не втратити власні творчі

навчальні ідеї. Така діяльність розвиває відповідальність за навчальну, наукову, професійно-практичну діяльність.

Традиційно у ЗВО відбувається захід „Посвята у професію”, однак останнім часом він набув радше необхідного характеру. Тому завданням організації його в межах реалізації ТРСК стало активне ініціювання самими студентами оновлених форм цієї події. Було запропоновано провести „Фестиваль професій” одночасно для різних спеціальностей. Застосовувалися засоби мистецтва, добиралися методи квестів, флеш-мобів, вуличних акцій. Зокрема майбутні менеджери запропонували проведення „Ярмарку професій”, у ролі коштів виступали творчі номери під час концерту. Пошуковий квест, що запропонували майбутні соціальні працівники, мав за мету пошук скарбів, у якості яких постали професійні цінності, навички. Загалом учасники експериментальних груп активно взяли участь у цьому напрямі діяльності, оскільки це відповідало потребам професійної ідентифікації та популяризації цінностей професії серед студентства.

В межах реалізації ТРСК медіа-супровід (медіа продукт, Інтернет-контент) застосовувався в комплексі з іншими ефективними засобами анімаційної діяльності. Окрім соціально-професійної та соціально-громадянської складових соціальної культури особливий вплив це мало на соціально-інформаційну складову, зокрема розвивалося ціннісне ставлення до професійної та громадянської творчості в інформаційно-віртуальному середовищі разом з ініціативністю та критичністю в отриманні інформації. Наприклад, професійно-спрямований віртуальний туризм (віртуальна екскурсія „Професійний туризм” див. дод. 3) здійснювався за допомогою медіа та Інтернет-технологій. Відбувався пошук сайтів, які мали відношення до певної професії, сторінок, постів, які ілюстрували професійні цінності. Студенти узагальнювали ці дані та демонстрували першокурсникам з метою усталення впевненості в професійному виборі. До того ж це сприяло встановленню традиції взаємодії студентів різних курсів, що у подальшому консолідуватиме студентську спільноту.

В позанавчальній діяльності розроблялися та реалізовувалися соціально спрямовані програми засобами анімації, зокрема студенти ХДАК запропонували цикл заходів під назвою „Гаряче серце”, який спрямовувався на інтеграцію студентів, що мають особливості розвитку або потрапили складні життєві обставини. Студенти виявляли небайдужість та активну просоціальну позицію щодо однолітків.

У подальшому ці програми продовжилися в активізуючих творчих акціях громадянської спрямованості, зокрема студенти СумДПУ імені А. С. Макаренка розробили мотивуючі сюжети форум-театру (наприклад, „Ти громадянин, чи...?” спрямована на привернення уваги до проблем різновікових груп населення, „Хто тобі радник???” призначена актуалізації проблем внутрішньопереміщених осіб), які транслювалися Онлайн для студентів інших ЗВО. Це сприяло розвитку громадянської активності у зміцненні соціальних зв'язків, відповідальності за перетворення соціального простору.

Комплекс заходів, що мав назву „Навчальний професійний тренінг”, розроблявся з метою посилення відповідальності за якість і результат майбутньої професійної діяльності. Застосовувалися анімаційні ролики професійного змісту (Наприклад, „Професія – бібліотекар”, „Від професії до покликання” (YouTube), фільми („Бібліотекар”, „Спільнота мертвих поетів”, „Експеримент 2: волна”, „Секретне досьє”), анімаційні ролики (Менеджер освітніх проектів та ін.), література тощо. До тренінгових вправ долучалися студенти всіх курсів навчання, а також викладачі фахових дисциплін за бажанням. Під час вправ на кшталт „Що в професії важливо” або „Соціальне значення моєї професії” студенти методом інтерактивних дій визначали необхідність і соціальне значення професії, а також в чому конкретно проявляється відповідальне ставлення до професійної діяльності. Наприклад, для менеджерів соціальна етика виявилася на першому місці, для музеєзнавців – розповсюдження інформації про цінність експозиції та залучення до неї нових відвідувачів. Студенти за власної ініціативи

розробляли модель креативного сучасного фахівця в різних галузях, професійною якістю першочергового значення були визначені професійна соціальна творчість та відповідальність.

Особливим напрямом технології з метою розвитку соціальної культури стала сумісна діяльність з іноземними студентами „Пізнай культуру”. Саме цей напрям дозволив у режимі „Тут і зараз” продемонструвати неупереджене ставлення, активне сприяння інтеграції в соціально-культурне середовище ЗВО студентів інших країн. За керівництвом і завдяки директору центру роботи з іноземними студентами ХДАК студенти різних спеціальностей залучалися до взаємодії та ініціювали дії, спрямовані на супровід іноземних студентів під час навчання у м. Харків. Цикл творчих заходів сприяв ознайомленню з культурами різних народів і популяризації цінностей толерантності та взаєморозуміння. Студенти соціальної педагогіки висували креативні пропозиції щодо культурних традицій, свят, мистецтва, народної творчості, костюму, кухні студентів-іноземців. Студенти різних народів висували пропозиції щодо пізнання культури інших країн, які мали втілюватися в креативній атмосфері. Така діяльність дозволяла виявити активність, креативність та відповідальність у громадянській сфері в межах закладу вищої освіти.

Напрямок громадянсько-соціальних дій підсумовувався під час презентації власних ініціатив студентів. Було сформовано декілька мобільних загонів у кожному ЗВО, де були експериментальні групи (загалом 45 осіб). Вони мали зібрати ініціативні пропозиції студентів, узагальнити їх, сприяти подальшій популяризації серед інших представників студентської молоді. Волонтери пройшли експрес-навчання за участі фахівців громадської організації „Соціальний всесвіт” у вигляді тренінгу „Волонтер як лідер суспільного життя”. Під час цієї роботи було створено сумісний колаж спільних дій та на завершення проведено квест „Соціальний креатив”.

На цьому етапі реалізації ТРСК відбувався активний розвиток соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної

складових соціальної культури студентів. У віртуальному просторі проводився флеш-моб „Доторкнися до мрії”, під час якого кожен бажаючий мав долучитися і викласти у мережу фото власної мрії, однак це мала бути мрія, пов’язана із професією або громадською активністю. Захід тривав майже 2 місяці і до нього долучилися понад 5 тис. користувачів. У відгуках до події висловлювалися побажання щодо продовження такої діяльності, оскільки вона сприяє зацікавленню та залученню не тільки студентів, а й представників інших соціальних груп. Таким чином стимулювалося використання інформаційних ресурсів для творчої професійної і громадянської діяльності.

Цей напрям продовжився циклом заходів під загальною назвою „Фестиваль інтерактивних медіа-ідей”, які мали віддзеркалити діяльність студентів і поширити інформацію про неї у комунікативному середовищі студентів. Серед інтерактивних ідей були такі: ведення онлайн-щоденника для постійного обміну інформацією у віртуальному середовищі професійного та громадянського змісту з ініціюванням нових моделей відповідної взаємодії, періодичний постінг для активізації комунікації між студентами та влогінг для популяризації цієї діяльності.

Було ініційовано випуск студентської Інтернет-газети, автори статей до якої проходили попередній конкурсний відбір. Фахівці–журналісти були залучені до оцінки результатів відбору. Розділи газети мали назву „Студентське сьогодні”, „Майбутнє студентського всесвіту”, „Дозвілля та творчість: сучасний вимір” та ін.

Організована творча студентська спільнота „Моя анімаційна команда” працювала на засадах клубної діяльності, а саме: добровільна участь, відсутність чіткої ієрархії, періодичність зустрічей, самоорганізація та креативна взаємодія. На засіданнях вирішувалися чергові питання участі у подальшій діяльності та її зміст, методи і форми. Інформація розміщувалася на сайті ЗВО. Це сприяло активній самоорганізації творчої навчальної, наукової, професійної діяльності (соціально-професійна складова соціальної

культури студентів), креативній реалізації громадянських ініціатив (соціально-громадянська складова), використанню інформаційних ресурсів для творчої професійної і громадянської діяльності (соціально-інформаційна складова).

Одним з напрямів діяльності стало представлення власних соціально-позитивних проектів у соціальних мережах. Проектна діяльність студентів передбачала досягнення конкретних соціальних змін із застосуванням чітко визначених ресурсів. Особливим було те, що проекти студентів стосувалися не тільки студентського життя, вони принципово поширювалися на інші соціальні групи, що дозволяло виявити громадянську і соціальну позицію. Зокрема проект взаємодії з людьми похилого віку передбачав організацію дозвілля людей похилого віку. У ЗВО (ХДАК) проводилася анімаційна програма „Старше покоління”, яка передбачала залучення старшого покоління до обміну досвідом. Під час цього заходу студенти долучали людей золотого віку, які раніше навчалися у ХДАК або мають відношення до сфери культури, до засвоєння нових технологій, а навзаєм отримували поради. Потім результати цього спілкування за взаємною згодою викладалися у віртуальний простір із відповідними коментарями. Студенти інших ЗВО запрошувалися до дискусії та співтворчості.

Вишівські наукові пікніки є формою позанавчальної діяльності з метою привернення уваги майбутніх абітурієнтів до обрання професії. Тобто під час цих подій студенти стають реальними суб'єктами пропагування цінностей професії, що посилює соціально-професійну складову соціальної культури. Особливостями наукових пікніків є те, що в кожному ЗВО є специфіка підготовки. Наприклад, у ХДАК пікніки проходили в межах мистецьких майстерень, де фахівці різних видів мистецтв ділилися професійними секретами. Студенти факультету аудіовізуального мистецтва запропонували зняти аматорський фільм, що дуже зацікавило майбутніх абітурієнтів. Рекламний ролик було знято за участі студентів старших курсів, які під час розгортання дії ставали менторами-наставниками майбутніх абітурієнтів в

усіх аспектах студентського життя. Це формує не тільки цінність творчого професійного навчання, але й креативність та відповідальність у навчанні, сприяє цінності творчості в інформаційно-комунікативному середовищі для розвитку особистості і соціуму.

Профорієнтація старшокласників продовжилася під час їх запрошення до участі у „Святах професій”, що проводилися у ЗВО. Доступними методами майбутніх абітурієнтів долучали до пізнання основ професії. Студенти представляли свій фах, як вони його уявляють з певною долею гумору. Це були вікторини та конкурсні програми. Наприклад: „Подорож до сучасного театру” відбувалася у вигляді мандрювання професією режисера масових свят.

Робота з різними соціальними суб'єктами продовжилася під час тренінгу „Обмін мудрістю” для людей похилого віку. Він відбувався у комп'ютерних аудиторіях, де студенти ділилися навичками роботи з технічними новинками та програмним забезпеченням. Це, з одного боку, дозволяє студентам відчувати себе суб'єктами активної міжпоколінної взаємодії, громадянську відповідальність, з іншого, для людей похилого віку створити сприятливі умови адаптації до реалій інформаційного суспільства.

Майстер клас для студентів „Віртуальний простір” проводили фахівці з інформаційних технологій, вони демонстрували пастки, в які можна потрапити під час знаходження у Інтернет просторі (дод. І). Також вони розвінчували соціальні групи загрозливого характеру. Тренінг „Безпечний Інтернет” став кульмінацією цього напрямку діяльності (дод. К). Під час виконання інтерактивних вправ, студенти висловлювали обґрунтовані позиції щодо безпеки у віртуальному просторі. До роботи залучалися компетентні фахівці (викладачі дисциплін, пов'язаних з інформатикою), які стали експертами цієї діяльності. Однак, студенти також активно висували пропозиції уникнення небезпек. Зокрема, цікавою виявилася ідея спілкування з реальними користувачами мереж – відкрий власне обличчя, під час чого необхідно було викласти реальне фото та об'єктивно описати себе. Це

переважно розвиває соціально-інформаційну складову соціальної культури студентів, зокрема ініціативність та критичність в отриманні інформації професійного (навчального, наукового, практичного), громадянського змісту, креативність та відповідальність за пошук, використання, створення і поширення інформації.

Особливим напрямом з розвитку соціальної культури студентської молоді стала взаємодія з іноземними студентами, оскільки саме це демонструє реальне ставлення до представників різних культур та релігій вже під час навчання. Цей цикл має назву: „Інша культура – наші креативні можливості”. Студенти вивчали культуру тих представників спільноти, що приїхали з інших країн, і представляли власний погляд на неї. Це дозволяло розкрити творчі нахили та зацікавити іноземних студентів. Під час заходу „Я знаю, що...” відбулася ретроспективна презентація національних особливостей та традицій різних народів світу. Навзаєм іноземні студенти організували концерт, під час якого представляли власні досягнення з культури України (танок, поезія, пісня, інсценування уривків відомих українських п'єс).

Для оцінки результату впровадження внутрішньовищівського рівня ТРСК було реалізовано такі процедури, як: аналіз залучення до участі студентів, моніторинг діяльності кураторів та викладачів, коригування результатів та усвідомлення подальших дій та операції: моніторинг ефективності освітнього середовища щодо розвитку соціальної культури студентів, інформаційна робота з популяризації діяльності, співтворчість з наставниками у напрямі професійно-громадянського та соціально-інформаційного розвитку, визначення проміжної результативності засобів анімаційної діяльності у ЗВО. Відбулися круглі столи, анкетування та інтерв'ювання студентів, викладачів, репортажі на регіональному телебаченні, наукові конференції, дискусія та тренінг з розробки інформаційної карти дій.

Під час акції „Як це відбувалося”, що була спрямована на рефлексію діяльності, відбулося визначення її результатів у емоційно-насиченій та активній атмосфері. Кожен з учасників міг закінчити речення „Тепер я знаю...”, „Тепер я вмію...”, „Тепер я зможу...” і узагальнити за визначеними критеріями результат взаємодії в межах ТРСК.

Підсумкова конференція учасників дозволила поділитися думками, визначити недоліки діяльності та її перспективи. Студенти, які взяли участь у ній, ухвалили спільне рішення про продовження роботи та її поширення поза виховним простором ЗВО. Завершальні методичні семінари спрямовувалися на вдосконалення подальшої реалізації технології. Зокрема тематика „Інтерактивні методи взаємодії у студентському середовищі” викликала жвавий інтерес.

Таким чином, здійснення ТРСК продовжувалася у ЗВО, студенти яких склали експериментальні групи, і також розпочався процес розвитку та втілення соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності на *зовнішньо-вищівському рівні*. Реалізація процедур (організація зв'язків соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного змісту поза ЗВО, зокрема у інформаційно-віртуальному середовищі; створення умов для діяльності з розвитку соціальної культури у соціально-культурному просторі) та операцій (налагодження партнерських зв'язків із закладами відкритого соціального простору; пошук контактів у інформаційно-віртуальному середовищі; активна взаємодія між ЗВО; вироблення плану реалізації спільних заходів; підготовка ресурсно-технічного забезпечення сумісних дій) на підготовчому етапі ТРСК розгорталась під керівництвом кураторів та у співробітництві зі студентськими громадами різних ЗВО. Проводився моніторинг соціально-культурного середовища міст, де знаходилися експериментальні групи, а також регіонального простору. Фіксувалися можливості діяльності студентської молоді в різноманітних закладах соціального та культурного спрямування (Територіальні центри, заклади соціального обслуговування,

клуби, парки, музеї тощо). Також виявлялися соціальні групи, з якими буде відбуватися взаємодія (люди похилого віку, діти-сироти, люди з особливими потребами, внутрішньо переміщені особи та ін.) та реалізовуватися соціальна культура студентської молоді.

Акція „Є контакт!” стала узагальнюючою для цієї діяльності, під час якої активними студентами презентувалися заходи співпраці у зовнішньовузівському просторі. Було висунуто пропозиції, в яких втілено напрями подальшої креативної взаємодії, зокрема у ХДАК обрано переважно співпрацю із закладами культури та соціального захисту регіону з метою посилення просоціальної активності студентів, а у СумДПУ ім. А. С. Макаренка – волонтерська підтримка різних соціальних груп.

Під час спільних зборів в кожному ЗВО у рамках спільноти „Моя анімаційна команда” було визначено завдання роботи, а круглий стіл з кураторами та наставниками дозволив заручитися підтримкою. Відбулася інтерактивна дискусія, спрямована на подальше вдосконалення діяльності як у межах міст, так і у регіоні.

За допомогою віртуального щоденника відбувалося оперативне інформування учасників та інших зацікавлених осіб, оскільки саме віртуальна взаємодія дозволила залучити до діяльності не тільки членів ЕГ, але й інших груп молоді, хоча цього не передбачалося, але це стало одним з позитивних результатів реалізації ТРСК, оскільки Інтернет-технології сприяли активізації спільнот та виробленню спільних рішень.

Соціальне партнерство з метою реалізації ТРСК засвідчило про активність зовнішньовишівських учасників. Так, оформлення документів про партнерство відбулося з різними закладами сфери культури (Парк культури та відпочинку м. Харкова, Обласна бібліотека для дітей та юнацтва, Історичний музей), соціального захисту (центр соціальної реабілітації „Компас”), освіти (загальноосвітні навчальні заклади № 36, 156, 97), громадськими організаціями („Червоний хрест”, „Соціальний всесвіт”).

Для постійного координування дій та підтримки учасників відбувалися щотижневі віртуальні наради, зустрічі з партнерами, мотивуючі акції. Підтримка мотивації до участі реалізовувалася під час мозкових штурмів, акцій із зацікавлення у спільній діяльності: „Моя соціальна перспектива”.

На етапі реалізації зовнішньовишівського рівня втілювалися процедури (консолідація студентської молоді міста, регіону; участь студентів у спільних діях щодо активізації громадських, професійних, віртуальних спільнот) та операції (посилення цінності професії у соціумі поза ЗВО; вмотивована участь у громадянських перетвореннях в регіоні; мотивування до інформаційно-комунікативної діяльності із супроводу власних про соціальних дій; популяризація цінностей студентської просоціальної активності на рівні країни; залучення та консолідація активних студентів щодо спільних громадських дій на рівні держави; самоорганізація віртуальних міжнародних студентських спільнот у напрямі соціально-професійного, соціально-громадянського, соціально-інформаційного вдосконалення).

Продовжувалася участь у „Наукових пікніках”, але вже у соціально-культурній сфері міста та регіону. Так, студенти-волонтери мали докладно та ілюстративно пояснювати можливості навчально-наукової діяльності у ЗВО. Під час такої взаємодії вдалося зацікавити майбутніх абітурієнтів і залучити їх до дня відкритих дверей у закладі вищої освіти.

Соціально-професійну складову соціальної культури було реалізовано під час акції „Пошук професійних ідей”. До неї долучалися фахівці міст та регіону, які брали участь у діяльності. За підтримки закладів працевлаштування випускників, найактивніші та підготовлені студенти мали можливість не тільки проходити практику в них, але й запропонувати власну ініціативу із удосконалення професійної діяльності, що розглядалося та приймалося рішення про запровадження. Наприклад, студенти за фахом „Соціальна педагогіка” (ХДАК) виявили ініціативу розроблення сайту студентських соціальних ініціатив взаємодопомоги, що було підтримано

громадськими організаціями, центрами соціального захисту та органами місцевого самоврядування. На сайті розміщувалися пропозиції з обміну добрими послугами, після запровадження яких визначалася необхідність у подальшій реалізації. Так, послуга від волонтерської студентської групи щодо допомоги самотнім людям похилого віку стала традиційною і мала продовження.

Цикл заходів „Ярмарок ідей” спрямовувався на активне вироблення творчих громадсько-професійних пропозицій. Ці заходи відбувалися на базі закладів культури, так Дитяча та юнацька бібліотека м. Харкова стала осередком креативної взаємодії, в результаті чого відбувалися „Форум-театри”, творчі зустрічі, літературні вітальні просоціального спрямування із залученням різних соціальних груп. Студенти генерували ідеї, запрошували людей похилого віку, дітей, що потребують додаткового піклування.

Арт-пікнік для вимушених переселенців відбувся на базі „Модульного містечка” у м. Харків. Волонтери-аніматори, серед яких були студенти ХДАК та автор ТРСК організували творчу діяльність з внутрішньо переміщеними дітьми. Проводилися арт-терапевтичні заняття, майстер-класи з народної творчості. Згодом до них долучилися і батьки та члени родини цієї соціальної спільноти. Відбувалися свята, ігрові програми, просвітницькі тренінги на розвиток толерантності та профілактику конфліктів.

Тренінг „Разом без насильства” відбувався на базі Центру Гендерної культури із активним залученням фахівців та студентів. Під час його проведення вироблялися вміння аналізувати ситуації, що пов’язані із різними видами явного та прихованого насильства, пропонувати вирішення проблем та визначати конкретні кроки подолання кризових явищ у родинній, міжособистісній, міжгруповій взаємодії. Це сприяє виявленню відповідальності за перетворення громадянського середовища, креативній реалізації ініціатив у соціумі.

Під час виступів студентського аматорського театру у Територіальних центрах та інтернатних закладах відбувалися театралізовані інтерактивні

вистави „Серце”, „Шлях до життя” та інші, під час яких враховувалася специфіка аудиторії та застосовувалися інтерактивні методи взаємодії з нею. Це розвиває цінність громадянської творчості, активну взаємодію з різними соціальними групами.

Захід „Місто професій” передбачав реалізацію соціально-професійного компоненту соціальної культури студентської молоді, що стало певним випробуванням для найактивніших студентів, оскільки вони не тільки мали зробити місто простором для діяльності, але й стати ініціативним суб’єктом залучення до взаємодії інших соціальних груп. Так для реалізації цієї комплексної дії було проведено нетрадиційний ярмарок, на якому можна було за креативну ідею „купити” переваги тієї чи іншої професії. Найбільша кількість переваг надавала право першочергового пошуку об’єктів професійної взаємодії. Збирався кошик професійних знань, умінь, навичок, якостей, що мали стати основою для створення у „Місті професій” власного осередку. Активно застосовувалися засоби мистецтва (театралізація, музика, танок), оскільки передбачалося створення умов для поширення цінності творчого професійного навчання поза ЗВО.

Продовжилася ця діяльність під час реалізації ініціативи „Професії Слобожанщини”, в межах якої студенти склали рейтинг популярних професій у взаємодії з „Центром зайнятості”. Складався довідник професій, що були затребувані в нашому регіоні у різні історичні періоди. Відстежувався шлях професій, що втратили актуальність та складався список нових. Згодом ці дані використовувалися для популяризації власної професії та визначення її соціального значення.

Соціально-громадянська складова соціальної культури реалізовувалася під час діяльності мобільних волонтерських групи в містах знаходження експериментальних груп „Хто крім нас”. Студенти завдяки виявленим соціальним партнерам спрямовували власні зусилля на підтримку тих, хто цього потребує. Наприклад, акція „Мої роки – моє багатство” відбувалася у відкритому соціальному просторі, студенти брали інтерв’ю у перехожих

людей похилого віку і пропонували згадати найважливіші події чи досягнення у житті. Частіше за все люди згадували про трудові досягнення, виховання дітей та власний внесок у вдосконалення соціальної взаємодії (дружба між народами країни, боротьба за мирне небо тощо). Після цього монтувався ролик про здобутки людей протягом життя і цей медіа продукт викладався в Інтернет середовище. Таким чином, просувалися міжпоколінні цінності та відбувалася профілактика ейджизму.

Захід за підтримки благодійного фонду „Благо” у центрі реабілітації „Компас” (м. Харків) під назвою „Нема чужої біди” був спрямований на попередження та подолання стигматизації та дискримінації за будь-якою ознакою. В ньому періодично брали участь люди з особливими потребами, діти-сироти, внутрішньо переміщені особи. Студенти проводили з ними творчі заняття, корекційні вправи, що сприяло налагодженню взаємодії як між власне учасниками, так і між ними і студентами. Це сприяє забезпеченню участі студентів у творчій громадянській діяльності в соціальному середовищі та самоорганізації креативних студентських спільнот поза ЗВО.

За ініціативи студентів відбувалися „Патріотичні флеш-моби” у різних місцях (у скверах закладів вищої освіти, площах, парках тощо). Ці яскраві дії мали прихильників, долучалися люди на вулицях. Вказана діяльність забезпечує участь студентів у творчій громадянській діяльності в соціальному середовищі.

Акції „Волонтер як аніматор” стали підсумком соціальної активності студентів, оскільки під час їх проведення долучалися навіть ті представники студентства, які виявляли скепсис щодо участі. Пропозиція стати натхненником та соціально-культурним лідером для різних соціальних груп виявилася цікавою і дозволила не самим активним молодим людям все ж долучитися до креативної взаємодії. Для цього ті студенти, які вже відрекомендували себе як активні учасники реалізації ТРСК взяли зобов'язання додатково мотивувати та сприяти активізації інших студентів.

Наприклад, мобільна волонтерська група (СумДПУ ім. А. С. Макаренка) проводила модифіковане заняття за методом „рівний-рівному” під назвою „Що можеш ти, чого не можу я?!”. Ця діяльність була спрямована на певну провокацію і виявилася ефективною для того, щоб сприяти ініціативізації. Зокрема, біля 50 осіб виявили бажання супроводжувати діяльність волонтерів позитивними коментарями у віртуальному просторі, серед них були й ті, хто розробив соціальну рекламу діяльності студентів. Зокрема захід „Дерево життя”, який мав за мету поєднати зусилля всіх поколінь у захисті довкілля та популяризації висадження дерев у громадах міста і регіону, супроводжувався віртуальною підтримкою з боку раніше неактивних студентів.

Соціально-інформаційна складова соціальної культури студентської молоді реалізовувалася, як зазначалося вище, комплексно під час різних заходів. Однак, були види діяльності, які сприяли інтенсивному її виявленню засобами анімаційної діяльності. Так, відео-щоденник на сайті позитивних ініціатив презентував всю проведену діяльність і у хронологічній послідовності розкривав особливості діяльності з реалізації ТРСК. Це уможливило залучення користувачів Інтернету не студентського віку до спільного медіа-проекту та соціальних акцій у Інтернеті. До взаємодії долучилися не тільки студенти з міст, де знаходилися експериментальні групи, а й з інших регіонів та інших країн.

Міжрегіональні акції соціально-культурного значення стали узагальнюючими та підсумовуючим для ТРСК, але, водночас, розпочали новий етап її життєвого циклу, коли будь-хто міг адаптувати та реалізувати засоби анімаційної діяльності відповідно до обґрунтованих умов і правил. Так технологія стала повторюваною, що є однією з вимог її життєздатності.

Підтвердилася ця теза під час міжнародного заходу „Студент без кордонів”, під час якого не тільки українські, але й іноземні студенти виявляли власну соціальну культуру. Наприклад, студенти з Туреччини популяризували діяльність професійно-громадянського спрямування на

рідній мові серед студентів країни. Це отримало відгук у вигляді проведення певних акцій позитивної соціальної спрямованості в студентських осередках. Англомовні студенти популяризували на сайтах ЗВО світу власну соціальну позицію. Загалом домовилися про день і час проведення віртуальної загально студентської акції проти терористичної загрози, яка передбачала викладення у Інтернет посту відповідної спрямованості одночасно всіма учасниками. Макет посту узгоджувався заздалегідь.

Процедури (визначення ефективності міжвузівської взаємодії; відстеження ефективності діяльності студентської молоді з виявлення соціальної культури поза ЗВО) та операції (аналіз встановлених зв'язків; моніторинг перебігу спільної активності; виявлення та оперативне нівелювання недоліків діяльності; корекція результатів та вироблення подальшого плану дій) реалізовувалися на підсумковому етапі зовнішньо-вузівського рівня за допомогою методів збору інформації, зокрема опитування, інтерв'ювання, анкетування учасників та залучених фахівців. Здебільшого опитані респонденти виявили схвальну оцінку діяльності та зацікавленість у подальшій участі. Під час спостереження також визначилося, що змінилася взаємодія всередині досліджуваних груп, все частіше вони разом приймали конструктивні рішення, виявляли ініціативу. Це підтвердила й експертна оцінка, до якої долучалися представники виховної ланки закладів вищої освіти. Вони визначили поживлення позанавчальної діяльності у закладах, де знаходилися експериментальні групи студентської молоді, використання інноваційних методів роботи, зокрема й у процесі навчання. Активізація креативної взаємодії студентів зумовила підвищення інтересу до навчання та наукової діяльності, посилила професійно-громадянську спрямованість у позанавчальний час. До вказаних традиційних методів підведення підсумків застосовувався моніторинг віртуальної взаємодії студентської молоді експериментальних груп. Не зважаючи на складність цього процесу, вдалося виявити те, що студенти

стали агентами позитивних змін для інших груп населення, зокрема людей похилого віку.

Таким чином, реалізована соціально-педагогічна технологія розвитку соціальної культури студентської молоді відбувалася за етапами технології (підготовчий, реалізації, підсумковий) та у відповідності до поставленої мети, завдань, напрямів з урахуванням специфіки засобів анімаційної діяльності. Серед провідних найвпливовішими та активізуючими є: мистецтво, Інтернет-контент, медіа продукт, туризм, громадянські ініціативи, волонтерські проекти. Найефективнішими виявилися інтерактивні форми взаємодії та творчі види діяльності, під час яких застосовувалися різні види мистецтва та медіа-продукт.

2.3. Аналіз ефективності соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві

Якісний аналіз ефективності ТРСК студентської молоді засобами анімаційної діяльності відбувався шляхом спостереження, експертної оцінки та запровадження вже апробованих методик. Під час їх застосування виявилися певні зрушення щодо створення умов у ЗВО для вдосконалення соціального розвитку цієї групи молоді. Застосовувалися бесіда, інтерв'ю, анкетування за методикою „Визначення соціально-педагогічної компетентності куратора” (додаток А). Можна констатувати, що куратори (64 особи) підвищили рівень знань щодо сутності соціальної культури (78 %) і вважають її проявом соціально-зрілої особистості. Сутність соціальної культури студентів 69% визначають як здатність усвідомлено реалізувати позитивну соціально-професійну та соціально-громадянську позицію. Переважною функцією кураторів, на відміну від попередньої діагностики, вважають не контролюючу (70%), а соціально-виховну. Підвищився рівень компетентності кураторів щодо методів і форм роботи куратора. Наприклад, у переважній більшості фахівців (71 %) було відмічено інтерактивні справи, соціальні флеш-моби та ін.

Викладачі гуманітарних дисциплін, зокрема філософії та соціології, відмічають, що за допомогою засобів анімаційної діяльності в навчальному процесі серед студентів підвищився рівень зацікавленості та активізувалася участь у процесі взаємодії в групі. Поліпшилася насиченість освітньої діяльності активними методами і формами.

Під час експертної оцінки (представники закладів вищої освіти, де було сформовано контрольні групи) визначилося, що представлення ЗВО у віртуальній мережі змінилося у напрямі збільшення інформації про студентську життєдіяльність, поліпшився доступ до сайтів, які забезпечують комунікативну підтримку студентської молоді.

У позанавчальній діяльності збільшилася кількість заходів, ініційованих власне студентами. Серед них переважали події професійно-громадянського спрямування, які мали інформаційний супровід у віртуальному середовищі.

Для підтвердження якісного аналізу використовувався кількісний аналіз – математична статистика. Для порівняння рівня сформованості соціальної культури студентської молоді в експериментальних і контрольних групах, використано статистичний критерій Пірсона (критерій χ^2). Була висунута нульова гіпотеза про тотожність двох сукупностей, наведених у табл. 1.3. Статистичне значення критерію χ^2 було обчислено за формулою 1:

$$T_{\text{екс}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^2 \frac{(n_1 p_{2i} - n_2 p_{1i})^2}{(p_{1i} + p_{2i})}, \quad (1)$$

- де n_1, n_2 – об'єми двох вибірок із двох сукупностей;
 p_{1i} – кількість об'єктів першої вибірки i -ої категорії;
 p_{2i} – кількість об'єктів другої вибірки i -ої категорії.

При повному співпадінні емпіричних та критичних частот $\sum (n_1 p_{2i} - n_2 p_{1i})^2 = 0$. При не співпадінні необхідно провести порівняння емпіричного значення χ^2 з його критичним значенням, яке визначається за таблицею [256] з урахуванням ступенів свободи n . У даному випадку для рівня значущості $\alpha = 0,05$ (тобто надійності 95 %, що є загальноприйнятим для педагогічних досліджень) і кількості ступенів свободи $k = n - 1 = 3 - 1 = 2$ (n – кількість рівнів: високий, середній, низький за кожним показником) критичне значення критерію $T_{\text{табл}} = 6$.

Нульова гіпотеза, яка передбачає, що різниця між обчисленими емпіричними частотами та математичним очікуванням має випадковий характер і між ними немає різниці, відхиляється, якщо $T_{\text{емп}} > T_{\text{табл}}$ для прийнятого рівня значущості α . У цьому випадку приймається альтернативна гіпотеза, тобто розподіл об'єкта на n категорій за станом досліджуваної якості є відмінним в двох розглянутих сукупностях.

Для того, щоб співставити експериментальні та контрольні групи між собою і визначити, чи всі групи є приблизно рівними за всіма показниками, за формулою (1) було визначено значення критерію $T_{емп}$ для всіх комбінацій експериментальних та контрольних груп між собою. Отримані результати наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Дослідження експериментальних і контрольних груп за критерієм Пірсона

Критерій	Складник	$T_{емп}$		$T_{табл}$
		ЕГ 1 - КГ 1	ЕГ 2 - КГ 2	
Ціннісно-мотиваційний	Соціально-професійний	1.73	0.12	6.00
	Соціально-громадянський	2.54	0.12	
	Соціально-інформаційний	1.66	1.37	
	Диференційовані показники ціннісно-мотиваційного критерію	1.47	0.16	
Якостей особистості	Соціально-професійний	2.23	0.90	
	Соціально-громадянський	0.26	0.90	
	Соціально-інформаційний	1.09	2.43	
	Диференційовані показники критерію якостей особистості	0.05	0.72	
Поведінковий	Соціально-професійний	2.03	0.29	
	Соціально-громадянський	2.32	0.23	
	Соціально-інформаційний	1.36	0.20	
	Диференційовані показники поведінкового критерію	2.05	0.04	

Аналіз даних таблиці 2.2 показав, що експериментальні та контрольні групи задовольняють умові невідмінності двох сукупностей $T_{емп} < T_{табл}$. Таким чином, за допомогою критерію Пірсона (критерію χ^2) було виявлено, що всі групи мають близькі вихідні дані. Результати розрахунків наведені у

таблиці 2.2 свідчать про несуттєві статистичні відмінності між контрольними та експериментальними групами на початку експерименту.

Величини χ^2 не перевищують значення 2,54, тобто усі наведені результати менші за критичне значення Пірсона (критичне значення χ^2 при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$ $T_{\text{табл}} = 6$), що означає приблизно однаковий рівень сформованих експериментальних та контрольних груп на початку проведення експерименту.

Так як результати свідчать що групи однорідні порівняємо результати дослідження отримані до та після експерименту за кожним показником.

Таблиця 2.3

Динаміка за складником „соціально-професійний” (мотиваційно-ціннісний критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	17.88	13.53	18.29	19.66
середній	41.90	40.59	42.29	42.13
низький	40.22	45.88	39.42	38.21
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	27.37	14.12	26.82	20.22
середній	49.16	41.76	53.07	43.82
низький	23.47	44.12	20.11	35.96

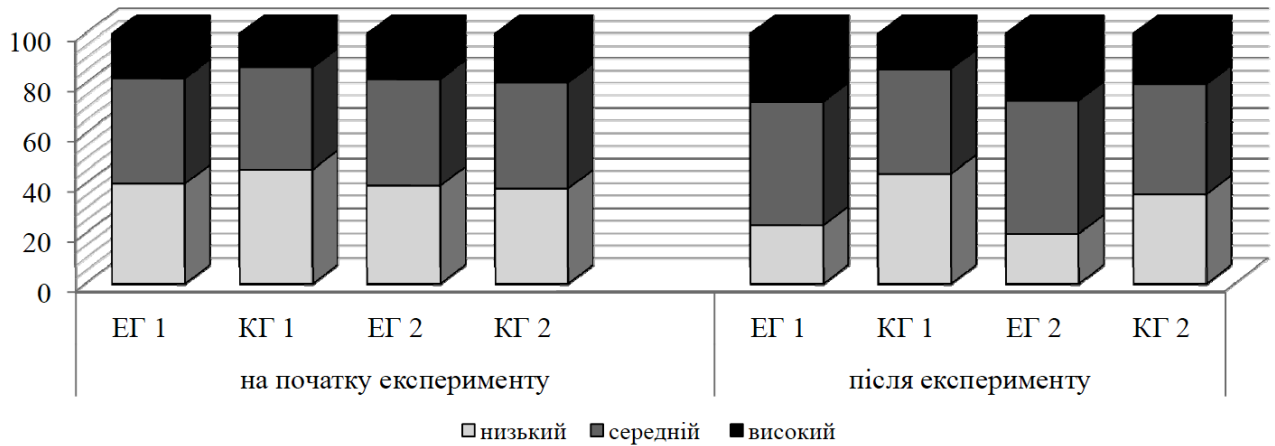

Рисунок 2.1 – Динаміка за складником „соціально-професійний” (мотиваційно-ціннісний критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.3 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-професійний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 16,75\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 7,26\%$ та високим рівнем $\Delta = 9,49\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,76\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,17\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

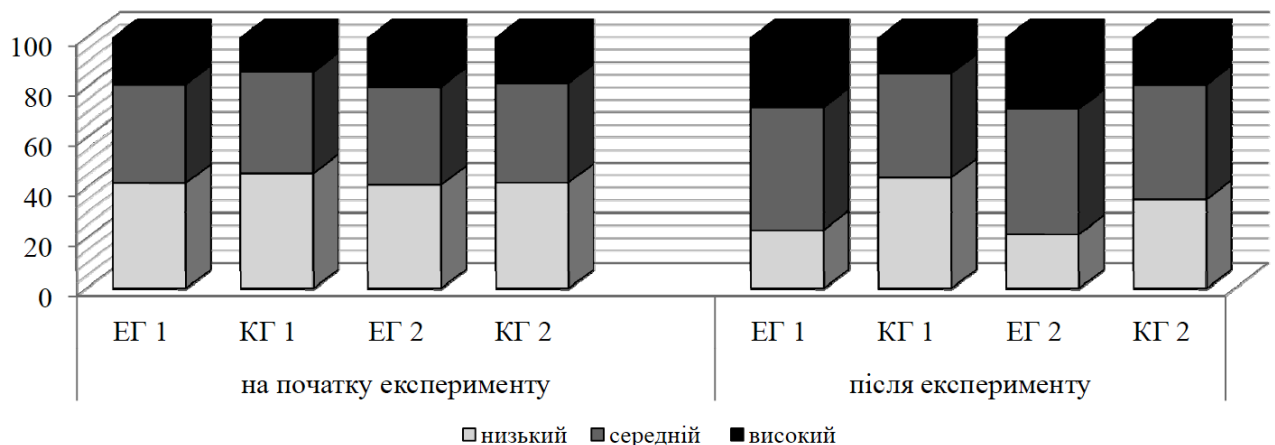
– у групі ЕГ 2 $\Delta = 18,85\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 12,0\%$ та високим рівнем $\Delta = 6,85\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 2,25\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,69\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,56\%$).

Таблиця 2.4

Динаміка за складником „соціально-громадянський” (мотиваційно-ціннісний критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	18.44	13.53	19.43	17.98
середній	39.66	40.59	39.43	39.89
низький	41.90	45.88	41.14	42.13
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	27.37	14.12	28.00	18.54
середній	49.16	41.76	50.29	46.07
низький	23.47	44.12	21.71	35.39

Рисунок 2.2 – Динаміка за складником „соціально-громадянський” (мотиваційно-ціннісний критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.4 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-громадянський” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 21,23\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 13,41\%$ та високим рівнем $\Delta = 7,82\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 2,94\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,76\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,18\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 19,43\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 10,86\%$ та високим рівнем $\Delta = 8,57\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 6,74\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 6,18\%$ та з високим рівнем $\Delta = 0,56\%$).

Таблиця 2.5

Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (мотиваційно-ціннісний критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	22.35	17.06	20.57	24.16
середній	43.58	48.24	41.71	35.96
низький	34.07	34.70	37.72	39.88
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	27.37	17.65	25.14	25.28
середній	50.84	48.82	50.86	36.52
низький	21.79	33.53	24.00	38.20

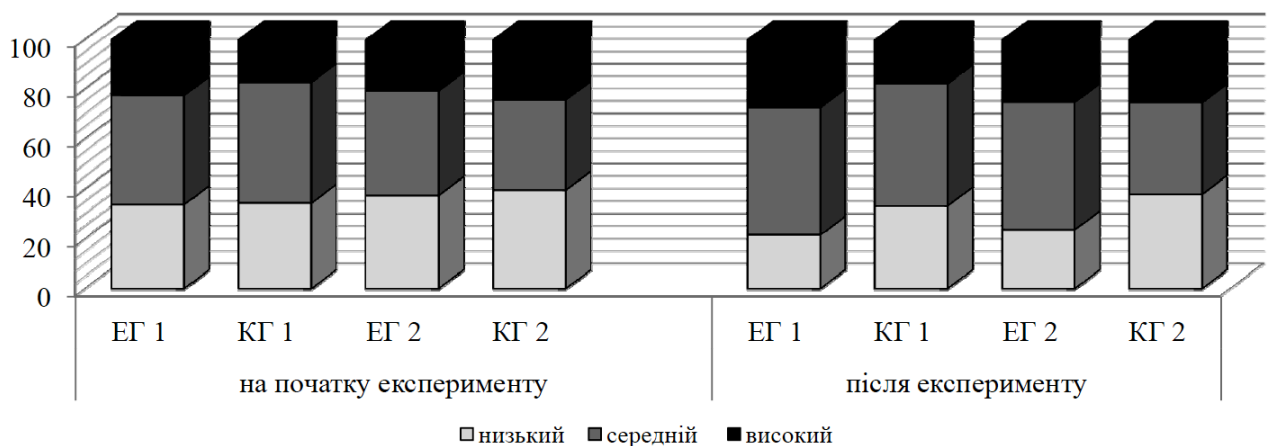

Рисунок 2.3 – Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (мотиваційно-ціннісний критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.5 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-інформаційний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 12,28\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 7,26\%$ та високим рівнем $\Delta = 5,02\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,17\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,58\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 13,72\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 9,15\%$ та високим рівнем $\Delta = 4,57\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 1,68\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,56\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,12\%$).

Таблиця 2.6

Динаміка за складником „соціально-професійний” (критерій соціальних якостей особистості) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	21.23	18.82	22.29	18.54
середній	37.43	45.29	41.14	44.94
низький	41.34	35.89	36.57	36.52
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	30.17	20.59	28.00	19.66
середній	49.72	45.88	53.71	45.51
низький	20.11	33.53	18.29	34.83

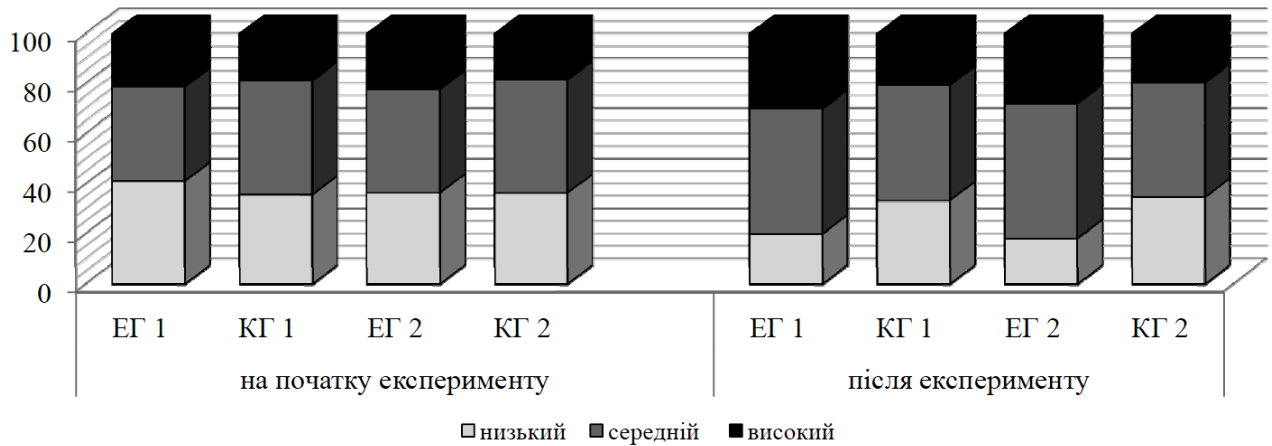

Рисунок 2.4 – Динаміка за складником „соціально-професійний” (критерій соціальних якостей особистості) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.6 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-професійний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 21,23\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 12,29\%$ та високим рівнем $\Delta = 8,94\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 2,36\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,59\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,77\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 18,28\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 12,57\%$ та високим рівнем $\Delta = 5,71\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 1,69\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,57\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,12\%$).

Таблиця 2.7

Динаміка за складником „соціально-громадянський” (критерій соціальних якостей особистості) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	18.44	20.59	18.29	16.85
середній	41.90	41.18	38.86	43.82
низький	39.66	38.23	42.85	39.33
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	26.82	21.18	22.86	18.54
середній	52.51	42.94	54.86	44.38
низький	20.67	35.88	22.28	37.08

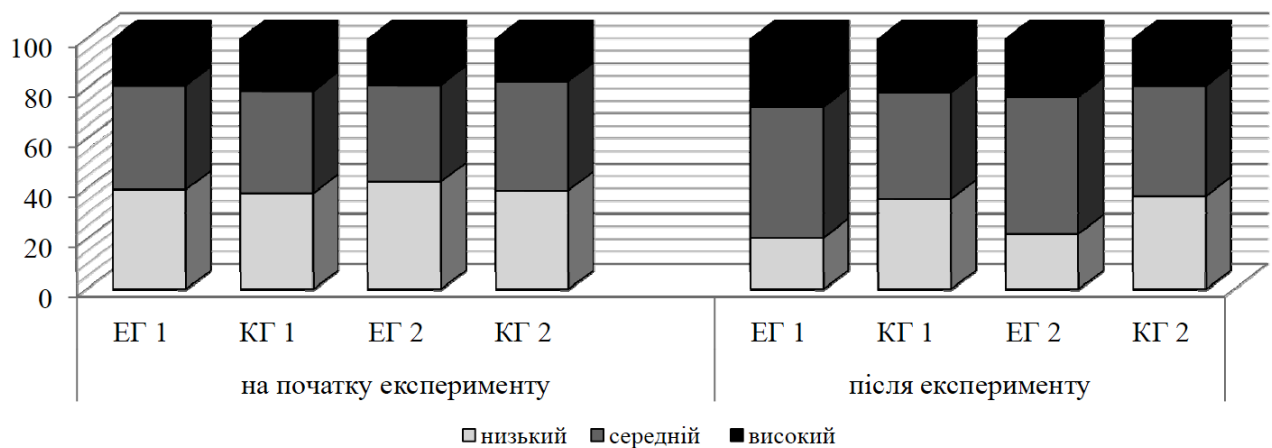

Рисунок 2.5 – Динаміка за складником „соціально-громадянський” (критерій соціальних якостей особистості) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.7 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-громадянський” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 18,99\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 10,61\%$ та високим рівнем $\Delta = 8,38\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 2,35\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,76\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 20,57\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 16,0\%$ та високим рівнем $\Delta = 4,57\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 2,25\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,56\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,69\%$).

Таблиця 2.8

Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (критерій соціальних якостей особистості) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	20.67	19.41	19.43	22.47
середній	44.69	40.59	39.43	44.38
низький	34.64	40.00	41.14	33.15
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	23.46	20.00	24.57	23.03
середній	53.63	41.76	57.71	45.51
низький	22.91	38.24	17.72	31.46

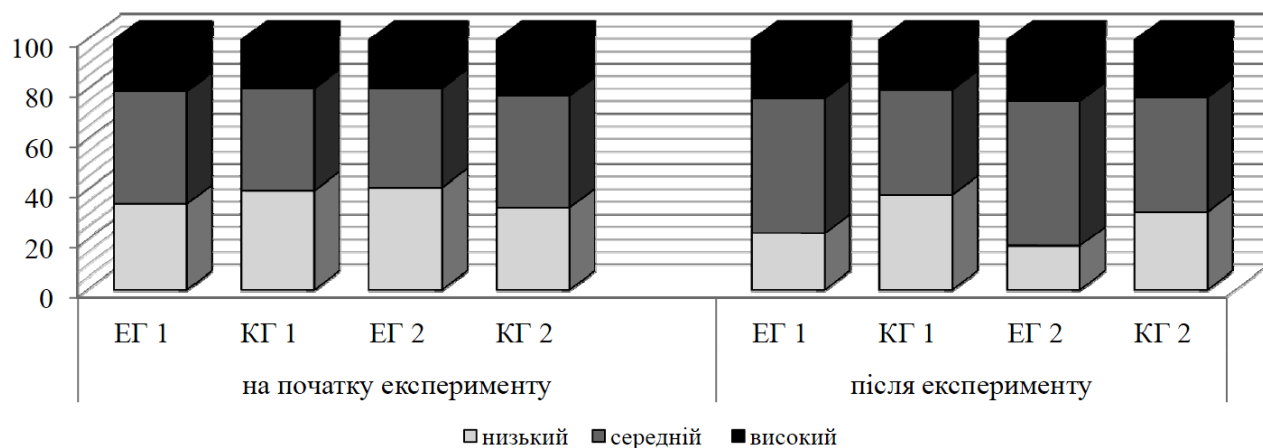

Рисунок 2.6 – Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (критерій соціальних якостей особистості) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.8 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-інформаційний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 11,73\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 8,94\%$ та високим рівнем $\Delta = 2,79\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,76\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,17\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 23,42\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 18,28\%$ та високим рівнем $\Delta = 5,14\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 1,69\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,13\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,56\%$).

Таблиця 2.9

Динаміка за складником „соціально-професійний” (поведінковий критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	20.67	21.76	21.71	20.22
середній	37.43	43.53	38.86	41.57
низький	41.90	34.71	39.43	38.21
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	26.82	22.35	26.29	21.35
середній	53.07	44.12	53.71	42.13
низький	20.11	33.53	20.00	36.52

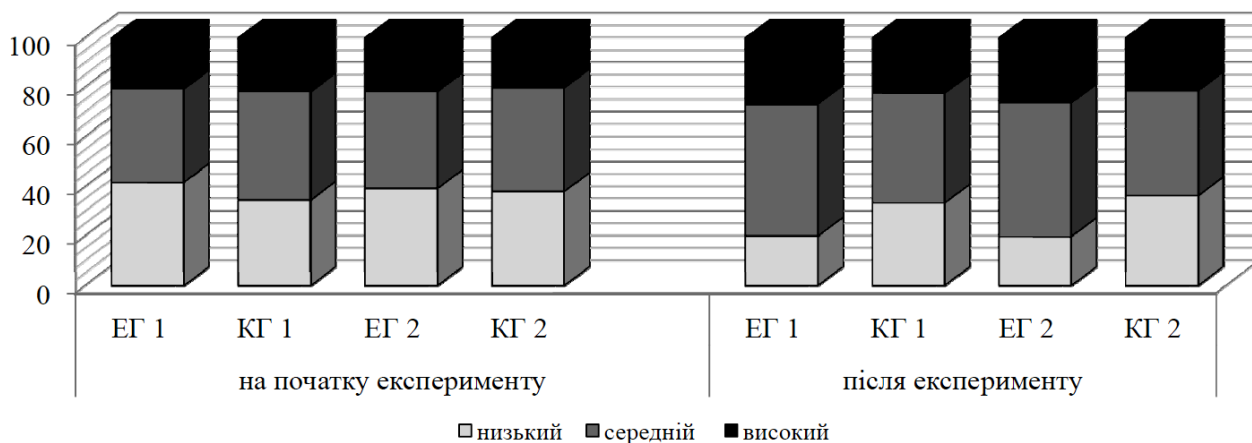

Рисунок 2.7 – Динаміка за складником „соціально-професійний” (поведінковий критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.9 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-професійний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 21,79\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 15,64\%$ та з високим рівнем $\Delta = 6,15\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,18\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,59\%$ та з високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

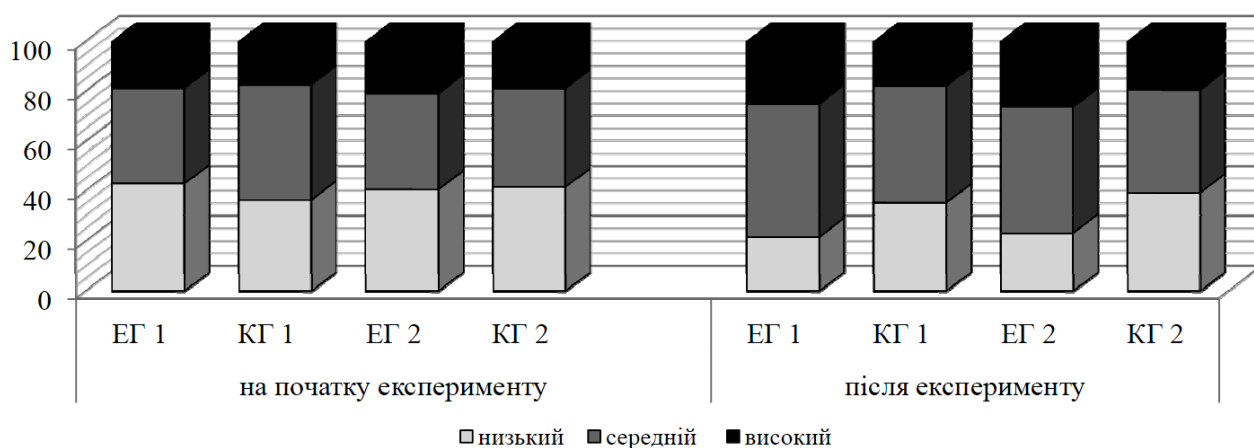
– у групі ЕГ 2 $\Delta = 19,43\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 14,85\%$ та високим рівнем $\Delta = 4,58\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 1,69\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,56\%$ та високим рівнем $\Delta = 1,13\%$).

Таблиця 2.10

Динаміка за складником „соціально-громадянський” (поведінковий критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	18.44	17.06	20.57	18.54
середній	38.55	46.47	38.86	39.89
низький	43.01	36.47	40.57	41.57
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	24.58	17.65	25.71	19.10
середній	53.63	47.06	50.86	41.57
низький	21.79	35.29	23.43	39.33

Рисунок 2.8 – Динаміка за складником „соціально-громадянський” (поведінковий критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.10 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-громадянський” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 21,22\%$ (зменшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 15,08\%$ та збільшення з високим рівнем $\Delta = 6,14\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,18\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,59\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 17,14\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 12,0\%$ та високим рівнем $\Delta = 5,14\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 2,24\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,68\%$ та з високим рівнем $\Delta = 0,56\%$).

Таблиця 2.11

Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (поведінковий критерій) контрольних та експериментальних груп на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	13.41	13.53	20.00	21.91
середній	41.90	47.65	40.57	39.89
низький	44.69	38.82	39.43	38.20
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	21.79	14.12	26.29	21.91
середній	54.19	48.24	54.29	41.01
низький	24.02	37.64	19.42	37.08

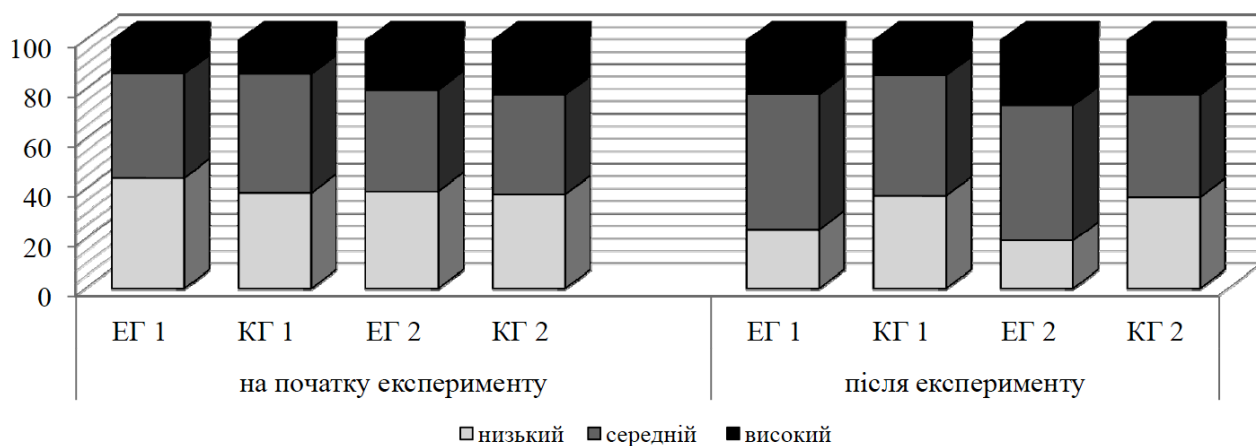

Рисунок 2.9 – Динаміка за складником „соціально-інформаційний” (поведінковий критерій) в експериментальних (ЕГ 1, ЕГ 2) та контрольних (КГ 1, КГ 2) групах

За результатами поданими в таблиці 2.11 можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за складником „соціально-інформаційний” зменшилась:

– у групі ЕГ 1 $\Delta = 20,67\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 12,29\%$ та високим рівнем $\Delta = 8,38\%$);

– у групі КГ 1 $\Delta = 1,18\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 0,59\%$ та високим рівнем $\Delta = 0,59\%$);

– у групі ЕГ 2 $\Delta = 20,01\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 13,72\%$ та високим рівнем $\Delta = 6,29\%$);

– у групі КГ 2 $\Delta = 1,12\%$ (збільшення кількості студентів з середнім рівнем $\Delta = 1,12\%$).

Для перевірки ефективності експерименту була застосована методика порівняння середніх величин $\bar{x}_1$ та $\bar{x}_2$ за критерієм Стьюдента. Коефіцієнт Стьюдента для двох сукупностей (початкової та кінцевої) з різними дисперсіями S_1^2 та S_2^2 підраховується за формулою [240]:

$$t_{\text{емп}} = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{\sqrt{S_1^2/n_1 + S_2^2/n_2}} \quad (2)$$

де n_1 та n_2 – обсяг сукупностей.

Вибираючи довірчу імовірність недопущення помилки α , отриманий коефіцієнт порівнюється з критичним (табличним) значенням коефіцієнта Стюдента t_{α} для даного числа ступенів свободи k ($k = n - 1$). Статистична вірогідність гіпотези підтверджується з даною імовірністю, якщо отриманий коефіцієнт Стюдента не менше, ніж табличний.

Нульова гіпотеза, яка передбачає, що середні у двох сукупностях рівні, відхиляється, якщо $t_{\text{емп}} > t_{\alpha}$, для рівня значущості $\alpha = 0,05$. У цьому випадку приймається альтернативна гіпотеза про достовірну відмінність середніх у двох розглянутих сукупностях, тобто робиться висновок щодо ефективності експериментального впливу.

Таблиця 2.12

Дослідження динаміки показників експериментальних і контрольних груп за критерієм Стюдента

Критерій	Складник	$T_{\text{емп}}$				t_{α}
		ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2	
Мотиваційно ціннісний	Соціально-професійна	7.96	2.02	7.76	2.26	4.30
	Соціально-громадянська	8.54	2.69	8.23	3.73	
	Соціально-інформаційна	6.11	1.74	6.24	2.26	
	Диференційовані показники ціннісного критерію	7.39	2.02	7.53	2.69	
Якостей особистості	Соціально-професійна	8.77	2.69	7.41	2.26	
	Соціально-громадянська	8.19	2.26	7.64	2.69	
	Соціально-інформаційна	5.50	2.02	8.34	2.02	
	Диференційовані показники критерію якостей особистості	7.50	2.49	7.76	2.26	
Поведінковий	Соціально-професійна	8.31	1.74	7.41	2.26	
	Соціально-громадянська	8.19	1.74	7.06	2.26	
	Соціально-інформаційна	8.54	1.74	7.88	1.42	
	Диференційовані показники поведінкового критерію	8.54	1.74	7.64	2.02	

Вірогідність змін за всіма показниками для експериментальних груп підтверджена з досить високою імовірністю: не нижче 95%. І навпаки, для контрольних груп зміни за всіма показниками є незначними.

Для наочності ступеню вірогідності змін, як приклад, данні таблиці 2.12 для диференційованих показників критеріїв наведено на рис. 2.10-2.12. Як бачимо з рисунків, усі значення $T_{\text{емп}}$ для контрольних груп, знаходяться у зоні незначущості ($T_{\text{емп}} < 4,3$; при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$). І навпаки, усі значення $T_{\text{емп}}$ для експериментальних груп, знаходяться у зоні значущості ($T_{\text{емп}} > 4,3$; при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$).

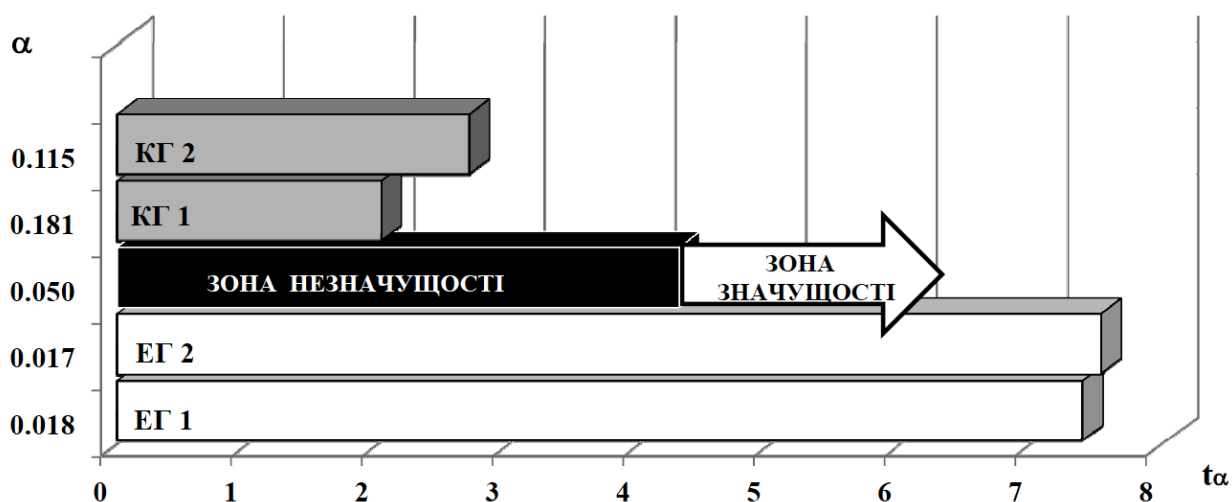

Рисунок 2.10 – „Вісь значущості” зміни диференційованих показників мотиваційно-ціннісного критерію

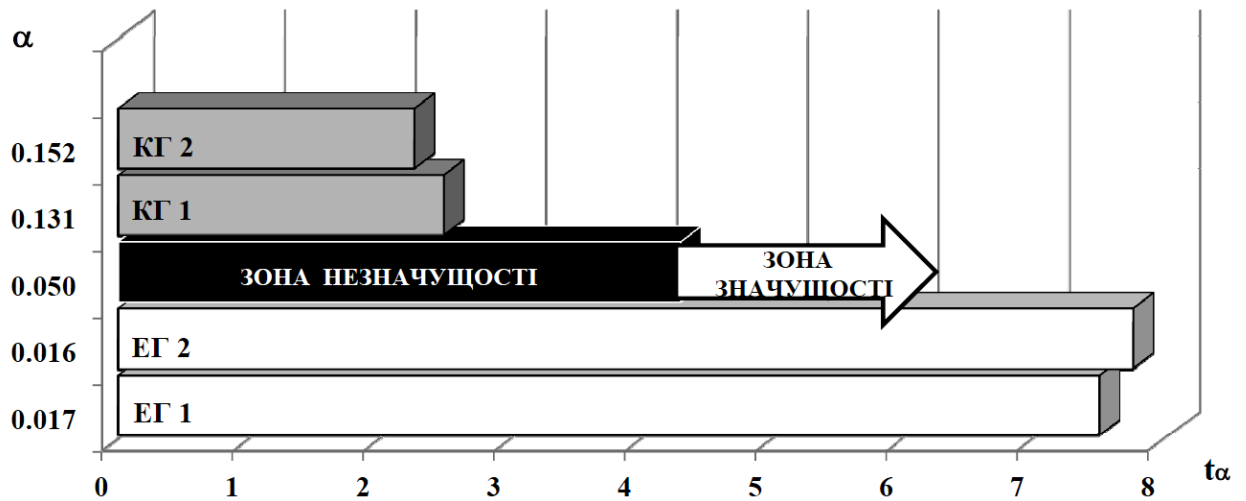

Рисунок 2.11 – „Вісь значущості” зміни диференційованих показників критерію соціальних якостей особистості

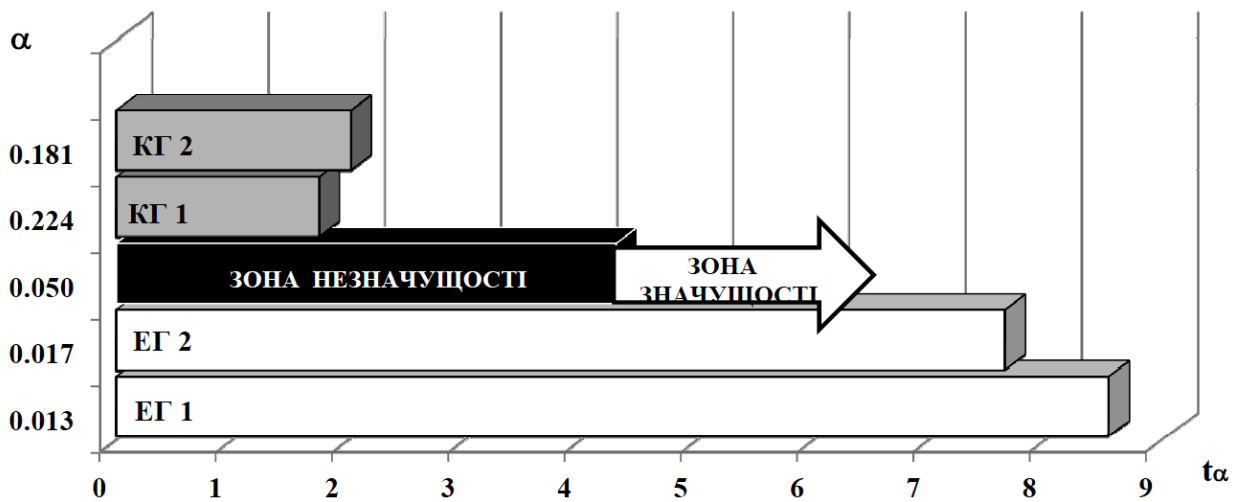

Рисунок 2.12 – „Вісь значущості” зміни диференційованих показників поведінкового критерію

Таким чином, результати дослідження дають змогу констатувати, що статистична суттєвість відмінностей між контрольними та експериментальними групами спостерігається після експерименту. Контрольні групи зазнали незначних змін після експерименту, експериментальні групи наприкінці експериментальної роботи продемонстрували значні зміни.

Отже, результати експерименту свідчать про позитивні здобутки, що підтверджено динамікою змін у показниках, а здійснений аналіз цих результатів дає підстави стверджувати про ефективність ТРСК.

Розглянемо додатково найбільш значущі зміни, які відбулися в експериментальних групах. Задамося імовірністю змін не нижче 98% (тобто $k = 2$, $\alpha = 0,02$). Для вказаних умов емпіричне значення критерію Стьюдента має бути не менш ніж $T_{емп} > 6,96$.

Для кожної групи випишемо показники, для яких значення критерію Стьюдента перевищує $T_{емп} > 6,96$. Результати заносимо в таблицю 2.13.

Таблиця 2.13

Показники, які зазнали найбільш суттєвих змін в експериментальних групах

Групи	Складові (критерій)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-професійна (мотиваційно-ціннісний)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-громадянська (мотиваційно-ціннісний)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-професійна (соціальних якостей особистості)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-громадянська (соціальних якостей особистості)
ЕГ 2	Соціально-інформаційна (соціальних якостей особистості)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-професійна (поведінковий)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-громадянська (поведінковий)
ЕГ 1, ЕГ 2	Соціально-інформаційна (поведінковий)

Аналізуючи результати наведені у таблиці 2.13, можна зробити наступні висновки:

– суттєві зміни відбулися як у першій, так і у другій експериментальних групах практично за всіма показниками;

– найбільш комплексні зміни відбулися у другій експериментальній групі.

Після того, як ми переконалися у достовірності змін в експериментальних групах після експерименту, проведемо кореляційний аналіз позитивних змін за всіма критеріями між усіма групами.

Для оцінювання ступеню залежності двох величин між собою (в нашому випадку, позитивних змін в групах за всіма критеріям) необхідно визначити коефіцієнти кореляції між цими змінами. Оцінювання взаємного впливу критеріїв друг на друга може бути виконано за величиною відхилення отриманих значень від їх середніх величин:

$$(x_{li} - \bar{x}_1), (x_{2i} - \bar{x}_2) \quad (i = 1, 2, \dots, n). \quad (3)$$

Однак зіставлення цих величин за всіма значеннями масивів X_1 и X_2 будуть коректними тільки в відносних одиницях. Для перетворення вихідних даних до такого виду необхідно провести нормування значень, на їх середньоквадратичні відхилення:

$$\tilde{x}_1 = \frac{x_{li} - \bar{x}_1}{\sigma_{x1}}, \tilde{x}_2 = \frac{x_{2i} - \bar{x}_2}{\sigma_{x2}}, \quad (4)$$

де

$$\sigma_{x1} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_{li} - \bar{x}_1)^2}{n}}; \sigma_{x2} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_{2i} - \bar{x}_2)^2}{n}}; \quad (5)$$

Коефіцієнт кореляції – це середня величина додатку нормованих відхилень:

$$r = (\tilde{x}_{li} \cdot \tilde{x}_{2i}) = \frac{\sum_{i=1}^n \tilde{x}_{li} \cdot \tilde{x}_{2i}}{n} = \sum_{i=1}^n \frac{(x_{li} - \bar{x}_1)^2}{\sigma_{x1}} \cdot \frac{(x_{2i} - \bar{x}_2)^2}{\sigma_{x2}} \cdot \frac{1}{n}. \quad (6)$$

Якщо в цій формулі виконати деякі зміни, то буде отримана залежність, більш придатна для розрахунків:

$$r = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot x_{2i} - \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}}{\sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{2i}\right)^2} \cdot \sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{1i}\right)^2}}. \quad (7)$$

Якщо зв'язок між признаками близький до лінійної функціональної, то коефіцієнт кореляції дорівнює одиниці ($r = \pm 1$). Якщо зв'язок взагалі не існує, то $r = 0$. Прийнято вважати, що за $r \leq 0,6$ – зв'язок слабкий, за $0,6 < r < 0,9$ – зв'язок сильний, а за $r \geq 0,9$ – вельми сильний. Обчислені коефіцієнти кореляції зведемо до таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Коефіцієнти кореляції позитивних змін в експериментальних та контрольних групах

Групи	ЕГ 1 - ЕГ 2	ЕГ 1 - КГ 1	ЕГ 2 - КГ 2
Значення r	0,992	0,243	0,310

Для наочності ступеню зв'язку, данні таблиці 2.14 наведемо на рис. 2.13.

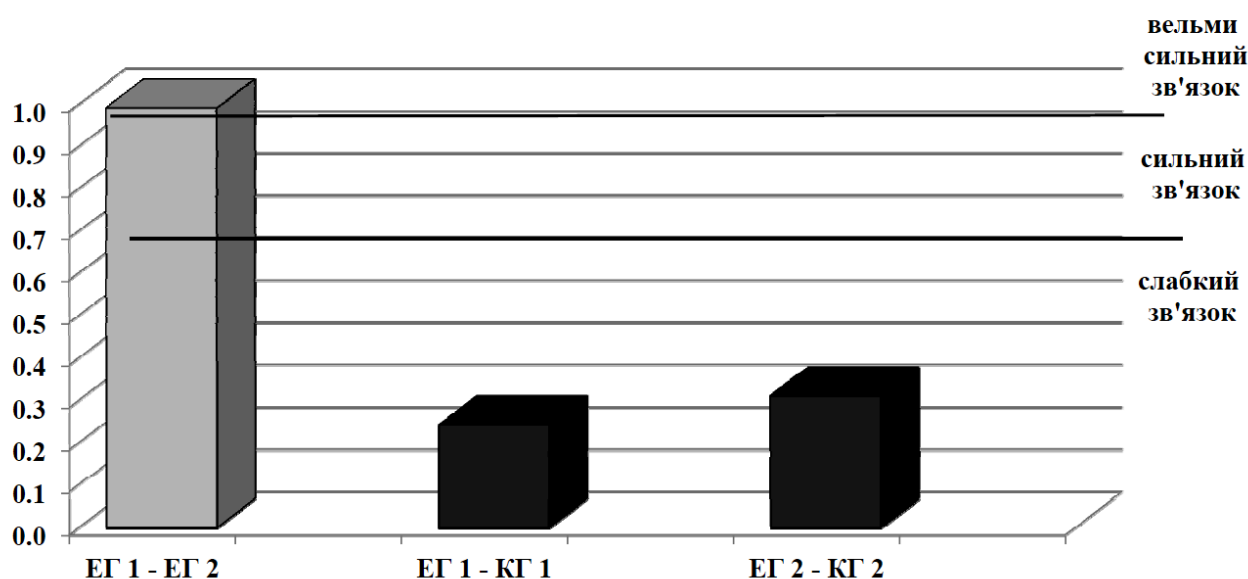

Рисунок 2.13 – Значення коефіцієнтів кореляції позитивних змін в експериментальних та контрольних групах

Аналізуючи отримані результати у таблиці 2.14, можна зробити наступний висновок: зв'язок між позитивними змінами в експериментальних та контрольних групах слабкий. У той же час, зв'язок між позитивними змінами в експериментальних групах вельми сильний. Цей висновок ще раз підтверджує позитивний вплив та ефективність розробленої соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді саме для експериментальних груп. Узагальнені дані представлено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Зведена таблиця рівнів соціальної культури студентської молоді до та після реалізації ТРСК (%)

Рівні	на початку експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	19.06	17.26	20.06	20.04
середній	40.78	43.79	40.13	41.39
низький	40.16	38.96	39.81	38.57
Рівні	після експерименту			
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2
високий	26.20	17.98	25.97	20.85
середній	51.77	44.96	53.26	42.95
низький	22.04	37.32	20.77	36.21

Таким чином, рівень соціальної культури студентської молоді (високий в таблиці) в експериментальних групах зріс відповідно (Е 1 $26.20 - 19.06 = 7.14$; Е 2 $25.97 - 20.06 = 5.91$), середній рівень зріс $51.77 - 40.78 = 10.99$ та $53.26 - 40.13 = 13.13$, низький зменшився $40.16 - 22.04 = 18.12$ та $39.81 - 20.77 = 19.04$. У контрольних групах значних змін не відбулося.

ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ

Для розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства обґрунтовано технологію, яка базується на: специфіці соціально-педагогічних технологій (двобічний вплив на студентство та соціум, вихід поза межі середовища ЗВО у відкритий соціальний та віртуальний простори та ін.), зумовлюється теоретичною складовою дослідження, зокрема сутністю та змістом соціальної культури студентської молоді, необхідністю активізації соціальної взаємодії з метою розвитку соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної її складових, враховуються особливості засобів анімаційної діяльності (мистецтво, медіа продукт, туризм та ін.), забезпечується безпосередня участь суб'єктів у процесі взаємодії, ініціювання позитивних соціальних змін.

Метою ТРСК є підвищення ефективності розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному соціумі. Рівнями є внутрішньовишівський (мета – створення умов для розвитку творчої соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових соціальної культури студентської молоді у закладі вищої освіти) та зовнішньовишівський (мета – створення умов для виявлення соціально-професійної, соціально-громадянської, соціально-інформаційної складових соціальної культури студентської молоді у соціальному просторі поза закладом вищої освіти). Відповідно до кожної зі складових соціальної культури визначено завдання на кожному рівні. Етапами ТРСК є підготовчий, реалізації, підсумковий.

ТРСК було реалізовано на двох рівнях: внутрішньому середовищі вищого навчального закладу та поза ним у відкритому соціальному просторі. Одним із принципових завдань ТРСК стало здійснення засобів анімаційної діяльності не тільки у позанавчальному, але й в навчальному процесі, зокрема для стимулювання творчої навчальної і наукової активності

студентів. На рівні внутрішньовишівського середовища відбувалося затвердження оперативного плану дій шляхом проведення як традиційних нарад, круглих столів, так й інтерактивних діалогів за допомогою віртуального спілкування в Інтернеті. Особливим напрямом взаємодії на обох рівнях стала сумісна діяльність з іноземними студентами, цей напрям дозволив продемонструвати неупереджене ставлення, активне сприяння інтеграції в соціально-культурне середовище ЗВО студентів інших країн. Зовнішньовишівська діяльність з метою реалізації соціальної культури студентської молоді засобами анімації відбувалася за допомогою акцій, під час яких активними студентами було висунуто пропозиції, в котрих втілено напрями подальшої креативної взаємодії. Під час реалізації ТРСК на обох рівнях відбувалася інформаційно-комунікативна діяльність з виявлення просоціальної активності професійно-громадянського змісту.

Якісний аналіз запровадження ТРСК дозволив виявити позитивні зміни як серед студентської молоді, так і у середовищі ВНЗ. Застосовувалися бесіда, інтерв'ю, анкетування за методикою „Визначення соціально-педагогічної компетентності куратора”. Можна констатувати, що куратори (64 особи) підвищили рівень знань щодо сутності соціальної культури (78 %) і вважають її проявом соціально-зрілої особистості. Сутність соціальної культури студентів 69% визначають як здатність усвідомлено реалізувати позитивну соціально-професійну та соціально-громадянську позицію. Поліпшилася насиченість освітньої діяльності інтерактивними методами і формами. Під час експертної оцінки (представники закладів вищої освіти, де було сформовано контрольні групи) визначилося, що представлення ВНЗ у віртуальній мережі змінилося у напрямі збільшення інформації про студентську життєдіяльність, поліпшився доступ до сайтів, які забезпечують комунікативну підтримку студентської молоді. У позанавчальній діяльності збільшилася кількість заходів, ініційованих власне студентами. Серед них переважали події професійно-громадянського спрямування, які мали інформаційний супровід у віртуальному середовищі.

Кількісний аналіз дозволив виявити, що ТРСК виявилася ефективною, відбулися значні зміни за кожним критерієм. Рівень соціальної культури студентської молоді в експериментальних групах зріс відповідно (Е 1: 26.20-19.06=7.14 %; Е 2 25.97-20.06=5.91 %), середній рівень зріс Е 1: 51.77-40.78=10.99 % та Е 2: 53.26-40.13= 13.13 %, низький зменшився Е 1: 40.16-22.04=18.12% та Е 2: 39.81-20.77= 19.04 %. У контрольних групах значних змін не відбулося.

Серед найефективніших заходів ТРСК визначено флеш-моб „Доторкнися до мрії” у віртуальному середовищі, під час якого кожен бажаючий мав долучитися і викласти у мережу фото власної мрії, „Фестиваль інтерактивних медіа-ідей”, що віддзеркалював діяльність студентів і долучав до взаємодії інших соціальних суб’єктів.

Основні наукові положення розділу викладено в опублікованих працях [154; 164; 155; 157; 165].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми розвитку специфіки соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві засобами анімаційної діяльності, що виявляється в розробці та впровадженні соціально-педагогічної ТРСК студентів.

1. На підставі аналізу наукової літератури з'ясовано, що соціальна культура досліджується в контексті різних наукових галузей як складник загальної культури, розуміється в широкому сенсі як культура соціальної взаємодії, у вузькому – як характерна ознака соціальної зрілості соціальних суб'єктів у всьому розмаїтті соціальних проявів. Визначено поняття соціальної культури молоді як найвищого результату розвитку соціальності цієї групи, що забезпечує ефективну соціальну взаємодію в провідних сферах її соціальної самореалізації (сімейній, національній, громадянській, професійній, державній, регіональній, глобальній тощо), виявляється в соціальних цінностях, сформованості соціальних якостей та просоціальної поведінці, ґрунтується на соціальній суб'єктності та проявляється в соціальній творчості. В умовах інформаційного суспільства соціальна культура формується під впливом сучасного інформаційного простору (віртуалізація), нових засобів інформації та комунікації (Інтернет, нові медіа та ін.). Розвиток соціальної культури молоді в соціально-педагогічному дослідженні ґрунтується на соціально-виховній парадигмі соціальної педагогіки, реалізується в процесі соціально-педагогічної діяльності.

2. Розкрито специфіку соціальної культури студентської молоді в інформаційному суспільстві, яка віддзеркалює психосоціальні характеристики розвитку студентської молоді (потреба в самоактуалізації, самоствердженні, самореалізації, прагнення до самостійності; становлення професійно-громадянської свідомості, соціальних ціннісних орієнтацій і групової солідаризації) та зумовлюють особливості динаміки її соціальної культури.

Соціальна культура студентів в інформаційному суспільстві трактується як найвищий ступінь розвитку її соціальності, що забезпечує ефективність

соціальної взаємодії в професійній, громадянській, інформаційній сферах, виявляється в соціальних цінностях професійної, громадянської, інформаційно-віртуальної творчості, значущих для власного розвитку та соціуму, сформованості соціальних якостей (активності, креативності й відповідальності в навчально-професійній, науковій, практичній, громадянській, інформаційно-комунікативній діяльності) та просоціальної поведінці (удосконалення соціально-професійного середовища, сприяння соціальній інтеграції різних соціальних груп, ініціювання нових моделей просоціальної віртуальної взаємодії).

Розроблено модель соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства, що містить три складники: соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний. Обґрунтовано показники, виокремлено критерії розвитку соціальної культури студентів (мотиваційно-ціннісний, соціальних якостей особистості, поведінковий) та рівні (високий, середній, низький).

3. Доведено, що анімаційна діяльність зі студентською молоддю – це якісна характеристика соціально-педагогічної роботи, у процесі реалізації якої відбувається активізація соціально-позитивної взаємодії в соціальному середовищі студентства як соціального суб'єкта, що сприяє динаміці соціальності до рівня соціальної культури шляхом створення умов для активної й відповідальної участі в соціальному вдосконаленні.

Специфіка анімаційної діяльності з розвитку соціальної культури студентської молоді виявляється через засоби, що трактуються як сукупність надбань матеріальної і духовної культури (мистецтво, медіа-продукт, інтернет-контент, туризм, гра тощо), суспільної практики (громадські ініціативи, волонтерські проекти, глибинне спілкування тощо), які дозволяють активізувати соціально-професійний, соціально-громадянський та соціально-інформаційний її складники, стимулюючи до соціальної творчості в освітньому процесі (навчальний, науковий, професійно-практичний), позанавчальній діяльності, інформаційно-віртуальному середовищі закладу вищої освіти.

4. Виявлено сучасний стан розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства, який здебільшого реалізується в традиційній для ЗВО виховній діяльності. Діагностика підтвердила, що високий рівень розвитку соціальної культури має відносно незначна кількість студентів ЕГ та КГ (відповідно 19.06%, 20.06%, 17.26%, 20.04%) Більшість має середній (соціальна компетентність) – 40.78%, 40.13%, 44.51%, 41.39% – та низький (соціальна грамотність) – 40.16%, 39.81%, 38.23%, 38.57% – рівні.

5. Теоретично обґрунтовано та розроблено соціально-педагогічну технологію розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві як різновиду соціально-педагогічних технологій, що застосовується в закладах вищої освіти та у відкритому соціально-культурному просторі, реалізується в освітньому, позанавчальному, інформаційно-віртуальному середовищі та передбачає використання засобів активізації й стимулювання студентів до соціальної творчості. Визначено та змістовно схарактеризовано мету ТРСК, суб'єкт-об'єктний компоненти та рівні реалізації – внутрішньовишівський та зовнішньовишівський. Змістовно схарактеризовано етапи впровадження соціально-педагогічної ТРСК – підготовчий, реалізації, підсумковий.

6. Доведено ефективність активного використання різних видів мистецтва (театралізація, міні-вистави тощо), туризму, громадських ініціатив, волонтерських акцій, медіа-продукту (ролики, фільми, пости), інтернет-контенту тощо з метою реалізації соціально-педагогічної технології розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві на внутрішньовишівському та зовнішньовишівському рівнях.

7. Якісний аналіз ефективності впровадження соціально-педагогічної ТРСК дозволив виявити позитивні зміни і серед студентської молоді, і в середовищі ЗВО. Поліпшилася насиченість освітньої діяльності інтерактивними методами й формами із застосуванням засобів анімації. Під час експертної оцінки (представники закладів вищої освіти, де було сформовано експериментальні

групи) виявилося, що представлення ЗВО у віртуальній мережі змінилося в напрямі збільшення інформації про студентську життєдіяльність, покращився доступ до сайтів, які забезпечують комунікативну підтримку студентської молоді. У позанавчальній діяльності збільшилася кількість заходів, ініційованих власне студентами. Серед них переважали події професійно-громадянського спрямування, які мали інформаційний супровід у віртуальному середовищі.

Кількісний аналіз засвідчив, що рівень соціальної культури студентської молоді в експериментальних групах зріс відповідно в ЕГ₁ на 7.14%, ЕГ₂ – на 5.91%; середній рівень – ЕГ₁ на 10.99% та ЕГ₂ на 13.13%, низький – зменшився в ЕГ₁ на 18.12% та ЕГ₂ на 19.04%. У контрольних групах значних змін не відбулося. Найефективнішими виявилися заходи, що передбачали участь студентів у креативній взаємодії: флеш-моб „Доторкнися до мрії”, „Фестиваль інтерактивних медіа-ідей”, театралізовані інтерактивні вистави „Серце”, „Шлях до життя”, спільна діяльність засобами мистецтва з іноземними студентами „Пізнай культуру” та ін.

Проведене дослідження не вичерпує всього розмаїття проблеми розвитку соціальної культури студентської молоді. Зокрема актуальним залишається дослідження формування соціальної творчості цієї соціальної групи, використання нових медіа-засобів для подолання проблем соціального розвитку майбутньої інтелектуальної еліти, а також мистецтва, туристичної діяльності в процесі корекційної та реабілітаційної соціально-педагогічної роботи в закладі вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання : автореф. дис....доктора педагогічних наук : 13.00.05 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. Київ, 2017. 52 с.
2. Андреева А. Ю. Технологии социально-культурной анимации как средство патриотического воспитания молодежи : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Тамбов. гос. ун-т им. Г. Р. Державина. Тамбов, 2009. 22 с.
3. Андрущенко Т. Виховна функція мистецтва в освітньому процесі. *Рідна школа*. 2011. № 1 (січень-лютий). С. 8-12.
4. Андрюшкова О. А. Роль самоврядування у формуванні лідерських якостей студентської молоді вищих навчальних закладів. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2016. Вип. 39. С. 5–11.
5. Андрющенко М. А. Социальная анимация в контексте социальной работы. URL: <https://www.scienceforum.ru/2015/pdf/14492.pdf>
6. Анімація соціально-педагогічна. *Енциклопедія фахівців соціальної сфери* / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Симферополь: Універсум, 2013. С. 383–385.
7. Аніщенко А. П. Педагогічні умови соціалізації старшокласників у територіальній громаді: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.05 / Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2010. 300 с.
8. Ануфрієва О. Тенденції взаємодії засобів масової інформації з молодіжною аудиторією. *Соціальна психологія*. 2005. № 6 (14). С. 111–119.
9. Арнольдов А. И. Живой мир социальной педагогики (в поддержку актуальной науки) / Ин-т педагогики социал. работы, Науч.-исслед. центр МГУ культуры. Москва, 1999. 136 с.

10. Архипова С. П., Майборода Г. Я., Тютюнник О. В. Методи та технології роботи соціального педагога. Навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім „Слово”, 2011. 496 с.
11. Байрамова Э. И. Формирование профессионально-педагогической направленности личности старшеклассника средствами социальной культуры: дис. на соискание ученой степени кандидата педагогических наук: спец. 13.00.01 — общая педагогика, история педагогики и образования. Казанский государственный педагогический университет. Казань, 2002. 250 с.
12. Бакіров В. С., Стародубцева Л. В. Креативна модель медіаосвіти студентів: експеримент Каразінського університету. *Педагогіка і психологія* : наук.-теор. та інформ. журнал АПН України. Київ : Державне видавництво „Педагогічна преса”, 2013. № 2. С. 29–38.
13. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : Наук. світ, 2006. 363 с.
14. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2009. 208 с.
15. Белинская О. Н. Развитие социального творчества студенческой молодежи в сфере досуга на основе проектных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Тамбов. гос. ун-т им. Г. Р. Державина. Тамбов, 2009. 201 с.
16. Белобородов Н. В. Социальное творчество учащихся как фактор успешной самореализации личности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Академия повышения квалификации и переподготовки работников образования. Москва, 2004. 156 с.
17. Белошицкий А. В., Бережная И. Ф. Становление субъектности студентов в образовательном процессе вуза. *Педагогіка*. 2006. № 5. С. 60–66.

- 18.Беляева Л. А. Философия воспитания как основа педагогической деятельности. Уральский гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 1993. 125 с.
- 19.Білик О. М. Теорія та методика соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу : дис. ... докт. пед. наук. : 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Харківська державна академія культури. Харків, 2018. 683 с.
- 20.Білик О. М. Теорія та методика соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Старобільськ, 2018. 46 с.
- 21.Бондаренко О. О. Організаційно-педагогічні засади діяльності університетських осередків культури в Польщі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2012. 20 с.
- 22.Боришевський М. Й. Громадянська спрямованість як міра соціальної відповідальності особистості // *Педагогічна і психологічна науки в Україні : до 15-річчя АПН України* : зб. наук. пр. у 5 т. / редкол.: С. Д. Максименко, Н. В. Чепелева, О. В. Киричук та ін. Київ : Педагогічна думка, 2007. Т.3 : Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. С.93–102.
- 23.Букреева І. Громадянська активність української студентської молоді: особливості виявлення та тенденції розвитку. *Соціологічні студії*. 2013. № 2. С.77–82.
- 24.Бульвінська О. І. Вища освіта в системі цінностей студентської молоді України в умовах розбудови інформаційного суспільства. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Kis/2012_2/12.pdf
- 25.Бурдейна Н.Б. Оптимізація та інтенсифікація як основні чинники підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені*

- М.П.Драгоманова*: зб. наук. праць. Київ : вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. Вип.7. С.20–24.
- 26.Бурова И. Информационная деятельность студентов вуза как педагогический фактор социализации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Нижегородский гос. лингвистический ун-т ім. Н. А. Добролюбова. Нижний Новгород, 2006. 162 с.
- 27.Бутенко В. Громадянське виховання студентів як пріоритетний напрям діяльності вищого технічного навчального закладу / В.Бутенко // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Випуск 9. – С. 18–26.
- 28.Бутенко Л. Л. Аксиологічний контекст виховання студентської молоді в Інтернет-просторі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2016. № 1 (298). Ч І. С. 67–76.
- 29.Бутиліна О.В. Студентська молодь у суспільстві, що трансформується. *Український соціум*. 2007. № 7. С. 20–26.
- 30.Вайнола Р. Х. Технологія соціальна. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери* / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2012. С. 510-511.
- 31.Васильєва М. П., Подберезський М. К. Технології соціально-педагогічної роботи зі студентською молоддю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Вип. 24 (І том): зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 41–47.
- 32.Введение в культурологию: учебное пособие. Москва, 1995. Електронний ресурс. – worlds-culture.ru
- 33.Вебер М. Избранные произведения. Москва : Прогресс, 1990. 412 с.
- 34.Вербицька П.В. Громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку : монографія. Київ : Генеза, 2009. 384 с.
- 35.Виготский Л. С. Психология развития человека. Москва: Изд-во „Смысл”, 2005. 1136 с.

- 36.Винославська О. Психологічні особливості студентської групи. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 7. С.65–70.
- 37.Витаньї И. Общество, культура и социология. Москва : Прогресс, 1984. 288 с.
- 38.Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. № 3 (46). Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Т. 1 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищої освіти НАПН України ; голов. ред. В. П. Андрущенко. Київ, 2012. 642 с.
- 39.Вілков В. Ю., Салтовський О. І. Людина і світ. Київ, 2004. 352 с.
- 40.Вітвицька С. С. Готовність студентів до науково-дослідної діяльності як чинник формування творчої особистості. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. Рівне, 2008. С.168–170.
- 41.Вітюк О. О. Історичні етапи розвитку та формування інформаційного суспільства. *Гуманізм та освіта*. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2008. URL: // conf.vstu.vinnica.ua
- 42.Власенко Ф. П. Особливості соціалізації індивідів в умовах інформаційного суспільства (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. канд. філософських наук 09.00.03 соціальна філософія і філософія історії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2008. 18с.
- 43.Вознесенська О. Л. Медіа-активність як фактор становлення особистості сучасного студента. *Генеza буття особистості*. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (19-20 грудня 2011 р.). Київ : ДП „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2011. Том II. С. 18–25.
- 44.Войтова С. А. Социальная культура и роль образования в её формировании: Дис. ...докт. филос. наук. СПб., 1997. 311 с.
- 45.Волик Л. В. Підготовка майбутніх педагогів до анімаційної діяльності : монографія. Полтава : ПНПУ, 2011. 276 с.

46. Волков Б. С. Психология юности и молодости. Москва : Академический проект: Триста, 2006. 256 с.
47. Волков В. Г., Мостовая И. В. Социология: учебник. Москва : Гардарика, 2001. 432 с.
48. Гавриленко М. О. Соціокультурна анімація як інноваційна технологія підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвіллевій діяльності. *Наук. вісн. Донбасу*. 2011. № 1. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
49. Галаджун З., Гаврилюк Х. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах в контексті вступу України до Європейського співтовариства. URL: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Galadzhun_Gavryliuk.htm
50. Гаранин Н. И., Булыгина И. И. Менеджмент туристской и гостиничной анимации. Учебное пособие. Москва : Российская международная академия туризма, 2002. 127 с.
51. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию./ отв. ред. и сост. П. В. Алексеев. Москва : Школа-Пресс, 1995. 448 с.
52. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь : [пер. с англ.]. Москва : Весь Мир, 2004. 116 с.
53. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
54. Головатый Н. Ф. Социология молодежи : курс лекций. Киев : МАУП, 1999. 224 с.
55. Гончарова Н. Самореалізація як показник формування кар'єрних орієнтацій студентської молоді. *Психологія і особистість*. 2016. № 1 (9). С. 254–263.
56. Григорьев С. И. Гуслякова Л. Г., Гусова Л. Г. Социология. Основы модернизации социального знания. Москва : Гардарики, 2006. 235 с.

57. Григорьев С. И. Социальное образование и социальная культура в России: национально-региональный контекст 90-х годов. Барнаул; Москва, 1994. 34 с.
58. Григорьев С. И., Гусякова Л. Г., Павлов С. Н. Социальная работа с молодежью: основные направления и современные формы : учебное пособие. Москва : КНОРУС, 2011. 216 с.
59. Грищенко Н.А. Формування просоціальних особистісних смислів студентської молоді у позанавчальній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2009. 22 с.
60. Грінченко М.С. Роль навчального віртуального простру у соціалізації студентської молоді в умовах інформаційного суспільства / М.С. Грінченко // м. Миколаїв, 12-13 грудня 2014 р. С.59.
61. Громадянська культура студентської молоді : робоча програма навчальної дисципліни. Івано-Франківськ: Державний навчальний заклад „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2015. 36 с.
62. Гулевська-Черниш А. В. Молодь. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери* / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
63. Гусак О.Г. Педагогічні умови розвитку інтересу до професійної діяльності в студентів ВНЗ URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2857/1/.pdf>
64. Данилевська М.І. Мистецтво як складова частина духовної культури сучасної студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. № 2 (49). С. 43–50.
65. Данілова А. П. Педагогічна підтримка соціальної ініціативи студентської молоді у проектній діяльності : автореф. дис. на здобуття

- наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2013. 20 с.
66. Девтеров І. В. Людина і суспільство у кіберпросторі : автореф. дис. .... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. 35 с.
67. Дедурина Т. В. Функциональный подход к развитию анимационной деятельности учреждений культуры: социально-культурный аспект : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Теория, методика и орг. соц.-культур. деятельности” / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. Москва, 2009. 20 с.
68. Демчук В. С. Формування громадянської компетентності студентської молоді у вищому навчальному закладі / *Формування громадянської компетентності учнівської молоді* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (8-9 лютого 2005 р.) ; редкол. Белова Л.О. та ін. Харків: ХОНМІБО, 2005. С. 245–250.
69. Денисенко А. О. Розвиток форм і методів організації дозвілєвої активності молоді: вітчизняний досвід 60-90-х р.р. ХХ ст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 6 (40). С. 51–60.
70. Дербичева С. А. Природа социального творчества и его нормативная регуляция : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра філос. наук : спец. 09.00.11 / Рос. акад. гос. службы при Президенте Рос. Федерации. М., 2000. 56 с.
71. Дідур М. В., Рудик Я. М. Формування самоактуалізації студентської молоді засобами інформаційних технологій. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України* : зб. наук. пр. / ред. кол. Д.О.Мельничук та ін. Київ : НУБіП, 2010. Вип. 155. С. 173–180.
72. Дмитрук С. В. Розвиток креативності студентів в умовах дозвілля засобами туристських ігор : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06. „Теорія, методика і орг. культ.-просвіт.

- діяльності” / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2007. 20 с.
- 73.Добридень А.В. Стратегічні напрямки діяльності органів студентського самоврядування у вищій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 108.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_15.
- 74.Доброскок І. Формування професійних цінностей як умова підвищення професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: наук. монографія / за ред. С. С. Єрмакова. Харків, 2008. № 8. С. 33–36.
- 75.Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадянської діяльності ВНЗ. *Витоки педагогічної майстерності*. – 2015. Вип. 16. С. 56–63.
- 76.Дюркгейм Е. Социология. Ее предмет, метод и назначение / Пер. с фр., составление и примечания А. Б. Гофмана. Москва : Канон, 1995. 352 с.
- 77.Ерасов Б. С. Социальная культурология: Учебник для студентов высших учебных заведений. Издание третье, 1 доп. и перераб. Москва : Аспект Пресс, 2000. 591 с.
78. Жижко Т. А. Філософія університетської освіти ХХІ століття : спроби прогностичного аналізу : Монографія / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 376 с.
- 79.Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури Україні. Київ: Ін Юре, 2003. 416 с.
- 80.Завацька Л. М. Дослідження проблем студентської молоді як засіб оптимізації впливу соціалізуючих факторів у діяльності студентської соціальної служби. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя: Запоріз. держ. ун-т, 2011. С. 120–125.

81. Заверико Н. В. Технологія соціальної / соціально-педагогічної роботи. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери* / за заг. ред. І. Д. Зверєвої. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2012. С. 513-514.
82. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ, „Освіта України”, „КНТ”, 2008. 538 с.
83. Замятина О. Н. Социальная культура студентов как показатель эффективности и качества высшего образования в современном сибирском регионе : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.06 / Алтайский государственный университет. Барнаул, 2006. 195 с.
84. Зандер Е. Медіа в юнацькому віці. *Незалежний культурологічний часопис „І”*. 2007. № 46. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n46texts/sander.htm>
85. Зверєва І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / ; Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 1999. 38 с.
86. Згуровський М. З., Якименко Ю. І. Тимофєєв В. І. Інформаційні мережеві технології в науці і освіті. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2002. № 3. С. 43-56.
87. Злобіна О. Особливості формування життєвих орієнтирів студентської молоді в сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*. URL: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/20-zlobina.pdf.
88. Зудина Е. А. Виртуализация общества: две среды одного пользователя. Материалы международной студенческой научной конференции „Актуальные проблемы архитектуры и дизайна-2009”. *Архитектон*. 2009, приложение к № 26. URL: <http://archvuz.ru/cont/165>
89. Ильин Е.Н. Мотивация и мотивы. Санкт Петербург: Питер, 2000. 512 с.
90. Ионии Л. Г. Социология культуры. Москва: Логос, 1998. 278 с.

91. Искусство в системе культуры: Сб. ст. / АН СССР; Сост. и отв. ред. М.С.Каган. Ленинград: Наука, 1987. 272 с.
92. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. Київ : НІСД, 2010. 64 с.
93. Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі : зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф, м. Харків, 26 жовтн. 2012 р. / редкол.: С. Г. Серьогіна, В. Г. Пилипчук, І. В. Яковюк. Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2012. 214 с.
94. Ищук В. В., Нагибина М. И. Анимация как средство решения педагогических задач. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/uchenue_praktikam/1_1/
95. Каган М. С. Системный подход и гуманитарное знание : избр. ст. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1991. 383 с.
96. Каган М. С. Философия культуры. СанктПетербург, 1996. 426 с.
97. Караван Ю.В. Єдине інформаційно-освітнє середовище як важливий елемент підвищення якості підготовки фахівців URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer26/56.pdf>.
98. Караман О. Л. Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України : монографія /Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. 448 с.
99. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
100. Кафанья А. К. Формальный анализ определений понятия „культура” / Пер. В.Г. Николаева. *Антология исследований культуры*: В 2 т. / Сост. С.Я. Левит. СанктПетербург: Университет. книга, 1997. Т. 1. Интерпретации культуры. С. 91–115.

101. Кильберг-Шахзадова Н. В., Азаматова Г. К. Социальная культура в сфере современного образования. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 2-1. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20566>
102. Киричок А. Використання нових медіа у формуванні іміджу ВНЗ. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 2. С. 42–44.
103. Климентович О. Сучасний стан ціннісних орієнтацій студентської молоді як детермінанти поведінки особистості. *Modern directions of theoretical and applied researches*, march 2013, p.1-12.
104. Коваленко І. П., Коваленко А. С. Студентське самоврядування як важливий чинник формування правової культури студентів. *Музично-театральне мистецтво*. 2011. № 1. С. 171–175.
105. Коваль Л. Г., Зверєва І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка/Соціальна робота. Київ, 1997. 345 с.
106. Ковальчук З. Я. Критерії оптимізації навчання у вищому навчальному закладі. *Наукові записки*. Серія „Психологія і педагогіка”. Вип.23. 2013. С.112–121.
107. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров Ю. А. Словарь по педагогике. Москва, Ростов н/Д : Издательский центр „МарТ”, 2005. 448 с.
108. Кожевников В. А. Теоретико-методологічні основи оптимізації педагогічного процесу вищого навчального закладу. *Наукові праці ДонНТУ*. Серія: „Педагогіка, психологія і соціологія”. 2013. № 1 (13). С. 1–4.
109. Козлова О. Г., Гребеник Г. В. Формування толерантності у процесі громадянського виховання студентської молоді. *Науково-методична конференція викладачів, співробітників і студентів : тези доповідей*. Конотоп, 29 березня 2012 р. / Відп. за вип. В. В. Бібік. Суми : Сум ДУ, 2012. Ч.2. С. 115–120.

110. Кольцова О. Анімаційна діяльність як засіб соціального виховання студентів фізичного виховання і спорту. *Фізичне вихованн, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць. 2015. № 3 (31). С. 28–31.
111. Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради [Електронний ресурс] : сайт. URL : <http://www.hgpa.kharkov.com/>
112. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь культурологии. Москва, 2003. – [www/terme.ru/dictionary/1170](http://www.term.ru/dictionary/1170). – Назва з екрана.
113. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс] : дод. до рішення колегії М-ва освіти і науки України від 25 черв. 2009 р. № 7/2 / Вища освіта : сайт. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/
114. Котлова Л. Ціннісні орієнтації у професійній спрямованості студентів. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т розвитку дитини. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. № 21. С. 142–147.
115. Коулман, Дж. Капитал социальный и человеческий. *ОНС*. 2001. № 3. С. 121–139.
116. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів. Навчальний посібник. Харків : Нац. аерокосм. Ун-т ім. М. Є. Жуковського „Харк. авіац. ін-т”, 2011. 40 с.
117. Кравченко О. В. Культурна політика України в парадигмах сучасності: теоретико-методологічні аспекти культурологічної інтерпретації : монографія. Харків : ХДАК, 2011. 288 с.
118. Красницька О. А. Вплив Інтернет-технологій та ресурсів на інформаційну культуру студентської молоді. URL: <http://mdgu->

kid.at.ua/publ/vpliv_internet_tekhnologij_ta_resursiv_na_informacijnu_kulturu_studentskoji_molodi/1-1-0-30

119. Кудашкіна О. З. Кіберсоціалізація як новий вид соціалізації у віртуальному середовищі. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2011. № 1. С. 12–18.
120. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
121. Кулініченко В. Л., Скибчук А. А. Соціальна анімація як альтернатива „вуличному” вихованню. *Вісник НТУУ „КПІ”*. Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. пр. 2011. № 3 (11). С. 65–69.
122. Культура и культурология : словарь / сост. и ред. А. И. Кравченко. Москва : Акад. проект; Екатеринбург : Деловая кн., 2003. 928 с.
123. Культурология. XX век. Энциклопедия. Т.1. – СПб.: Университетская книга; ООО „Алтейя”, 1998. – 447 с.
124. Курбатов С.В. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів : монографія. Суми : Університетська книга, 2014. 262 с.
125. Курило В. С., Савченко С. В. Проблеми студентського самоврядування у вимірі соціальної педагогіки. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2005. № 4. С. 4–10.
126. Куришева О. Психологическая характеристика молодежи как возрастной группы. *Вестник Волгоградского гос. ун-та. Сер.7 : Философия*. 2014. №1. С.67–75.
127. Курліщук І. І. Педагогічні засади соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2008. 20 с.
128. Кухаренко П. М., Резнікова О. О. Формування громадянської позиції сучасної молоді. *Україна на зламі тисячоліть – 20 років*

- незалежності (1991-2011)* : зб. наук. пр. / редкол. : Кобець А. С. – Дніпро : Видавництво „Придніпров’я”, 2011. Вип. 3. С.169–174.
129. Кучмиева С. И. Мотивационные факторы профессиональной социализации студентов в период обучения в ВУЗе: автореф. дис. ... канд. социол.наук: 22.00.04 / ГОУВПО Волгоградск. гос. ун-т. Волгоград, 2007. 24 с.
130. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси. Київ : ВіРА ІНСАЙТ, 2000. 444 с.
131. Лактионова Г. М. Теоретико-методические основы социально-педагогической работы с женской молодежью в условиях крупного города : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Киев, 1999. 419 с.
132. Лактионова Г. Виховання в епоху глобалізації: нові можливості, нові ризики. *Шлях освіти*. 2005. № 4. С. 2–6.
133. Ларіна Я., Брацлавська О. Розвиток людського капіталу в умовах глобалізації : монографія. Київ : ВЦ „Академія”, 2012. 248 с.
134. Леонтьев А. А. Психология общения. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Смысл, 1997. 365 с.
135. Лесіна Т. М. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Херсонський державний університет. Херсон, 2009. 253 с.
136. Липский И. А. Социальная педагогика : методол. анализ : учеб.пособие. Москва : ТЦ Сфера, 2004. 320 с.
137. Лисенко Ю. Сучасна естрадна музика як засіб соціальної комунікації: соціально-педагогічний аспект. *Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань* : матеріали Міжнар. наук. конф., 26-27 лют. 2009 р. Харків : ХДАК, 2009. С. 151–152.
138. Лисовский В. Т. Социология молодежи. Санктпетербург : Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. 361 с.

139. Лісовець О. В. Дослідження громадської активності сучасної студентської молоді. *Наукові записки НДУ ім.М.Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 2. С. 18–22.
140. Лотман Ю. М. О семиотическом механизме культуры. *Антология культурологической мысли* / Авт.-сост. С. П. Мамонтов, А. С. Мамонтов. Москва: Изд-во РОУ, 1996. С. 322–327.
141. Лотоцький І. Критичне мислення як базовий елемент медіа культури. URL:
psytir.org.ua/.../Lototskyj_Ivan_Vasyiyovych_Krytychne_m
142. Луман Н. Общество, интеракция, социальная солидарность. *Человек*. 1996. № 3. С. 100–107.
143. Луман Н. Понятие общества. Проблемы теоретической социологии. Санктпетербург. : Петрополис, 1994. 248 с.
144. Лякішева А. В. Ідеї соціальної дії (поведінки) в теоретичних концепціях М. Вебера, Т. Парсонса, Р. Мертона. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 1. С. 216–220.
145. Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 22 с.
146. Maksymovskyi M. Structure and contents of student youths social culture: social pedagogical aspect. *Norwegian Journal of development of the International science*. № 2, 2017, p. 55-59.
147. Maksymovskyi M. Animation activities as a means of developing student youth's social culture. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал* / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 7 (61). С. 224–233.
148. Макаров З. Ю. Гуманістично орієнтована освіта в контексті інформаційного суспільства. *Гуманізм та освіта* : зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-пр. конф. м. Вінниця, 19-21 вересня 2006 р. / Вінницький

- національний технічний університет, Ун-т Євле (Швеція). Вінниця : Універсум-Вінниця, 2006. С. 382–383 с.
149. Маклюэн Г. М. Понимание медиа. Внешние расширения человека /Пер. с англ. В. Николаева. Москва; Жуковский : КАНОН-пресс-Ц : Кучково поле, 2003. 464 с.
150. Максимовська Н. О. Анімація дозвілля як засіб соціального розвитку особистості в соціумі, що глобалізується. *Вісн. Харків. держ. акад. культури* : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. Харків, 2011. Вип. 35. С. 268–278.
151. Максимовська Н. О. Анімація засобами мистецтва як напрям соціального виховання. *Соціальна педагогіка: теорія і практика* / Держ. заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Луганськ, 2011. № 2. С. 38–45.
152. Максимовська Н. О. Соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля: анімаційний підхід : монографія. Харків : Друк ТОВ „Тім Пабліш Груп”, 2015. 368 с.
153. Максимовська Н. О. Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2015. 559 с.
154. Максимовський М. І. Особливості реалізації технології розвитку соціальної культури студентської молоді. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26-27 квіт. 2018 р. Харків : ХДАК, 2018. С. 50-51.
155. Максимовський М. І. Активізація соціальної суб’єктності студентства засобами анімаційної діяльності. *Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців 17 травня 2016 р. Харків : ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2016. С. 113.

156. Максимовський М. І. Актуалізація розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 21-22 квіт. 2016 р. Харків. : ХДАК, 2016. С. 63.
157. Максимовський М. І. Модель розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації в сучасних соціально-культурних умовах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. № 1 (306). Ч І. С. 164–172.
158. Максимовський М. І. Особливості розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 23 серпня 2016 р. Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, 2016. Вип.16. С. 26-29.
159. Максимовський М. І. Розвиток соціальної культури студентів: аналіз зарубіжного досвіду. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матер. міжнар. конф. (24-25 листопада 2016 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнаренко. Харків : ХДАК, 2016. С.108-110.
160. Максимовський М. І. Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка* / [За заг. ред. Ломаковича А.М., Бенери В.Є.]. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. Вип. 7. С. 72-79.
161. Максимовський М. І. Складові соціальної культури сучасної студентської молоді. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-

- 21 квіт. 2017 р. Харків : ХДАК, 2017. С. 30-31.
162. Максимовський М. І. Соціальна культура молоді в інформаційному суспільстві: постановка проблеми. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2016. № 1 (298), Ч I. С. 67–76.
163. Максимовський М. І. Сутність соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства. *Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи* : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 25 річниці підготовки соціальних педагогів та 20 річчю створення кафедри соціальної педагогіки в Харківській державній академії культури, 9 грудня 2016 р. / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. Харків : ХДАК, 2016. С. 82-85.
164. Максимовський М. І. Теоретичні основи технологізації процесу розвитку соціальної культури студентської молоді. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матер. міжнар. конф. (23-24 листопада 2017 р.). Харків : ХДАК, 2017. С.148-150.
165. Максимовський М. І. Технологія розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. № 8 (313), Ч II. С. 158–167.
166. Максимовський М. І., Максимовська Н. О. Історія студентського дозвілля: соціально-виховний аспект. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2014. № 5 (288). Ч I. С. 6–16.
167. Максимовський М. І., Максимовська Н. О. Розвиток соціального виховання у сфері дозвілля в Україні: історичний аспект. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. № 5. Черкаси, 2016. С.92-98.

168. Малько А. О. Теоретико-методологічні основи розвитку соціальної педагогіки : монографія / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2004. 285 с.
169. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Гос. ин-т культуры. Санктпетербург., 1992. 19 с.
170. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика: учебник. Москва : Гардарики, 2005. 269 с.
171. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука (логико-методологический анализ). Москва : Мысль, 1983. 176 с.
172. Марценюк І. П. Ціннісний вимір професійної підготовки студентів природничо-математичних спеціальностей. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки*. Луцьк : РВВ Вежа, 2014. № 8 (285). С.107–111.
173. Мельникова Н. І. Нове як фактор суспільного життя. Київ : Політвидав України, 1985. 128 с.
174. Мёрдок Дж. П. Фундаментальные характеристики культуры / Пер. В. Г. Николаева. *Антология исследований культуры*: В 2 т. / Сост. С. Я. Левит. Санктпетербург: Университет. книга, 1997. Т. 1. Интерпретации культуры. С. 49–57.
175. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. Москва: АСТ, 2006. 873 с.
176. Мид М. Культура и мир детства : избр. Произведения [пер.сангл.] Москва : Наука, 1988. 429 с.
177. Мирошниченко А. Новые медиа: “ты можешь тоже!”
URL: <http://os.colta.ru/media/projects/19888/details/30569/?expand=yes#expand>.
178. Михайлева Е. Г. Интеллектуальная элита в матрице современных цивилизационных изменений : монография. Харьков : Изд-во НУА, 2007. 576 с.

179. Мід Дж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. Київ : Український центр духовної культури, 2000. 416 с.
180. Моисеева М. Г. Сущность социокультурной анимации в процессе профилактики девиантного поведения детей-сирот [Электронный ресурс]. *Актуальные инновационные исследования: наука и практика* : электрон.науч. изд. / Тамбов. гос. ун-т им. Г. Р. Державина. Тамбов, 2011. № 1. URL:
http://www.actualresearch.ru/nm/2011_1/Article/pedagogy/moiseeva20111.htm.
181. Молодиченко В. Ціннісний контекст духовного світу сучасної студентської молоді. *Мультиверсум. Філософський альманах*: Зб. наук. пр. Київ, 2009. Вип. 80. С.207-217.
182. Молчанова О. Б. Соціально-психологічні особливості та ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Сер. : Соціологія. 2010. Т. 146, Вип. 133. С. 94–98.
183. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
184. Мудрик А. В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов / Под ред. В. А. Слостенина. Москва: ИЦ Академия, 2000. 200 с.
185. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики : учеб. для студентов педвузов, обучающихся по спец. „Соц. педагогика”. Москва : Акад. проект, 2002. 416 с.
186. Мясникова Т. И. Развитие медиакомпетентности студентов университета : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Оренбург. гос. ун-т. Оренбург, 2011. 20 с.
187. Наумова М. Нові медіа та традиційні ЗМІ: моделі співіснування. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2011. Вип. 43.

- С. 86–92.
188. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.
189. Несух Л. Вплив мотивації на якість навчальної діяльності студентів. *Вісник інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія. : зб. наук. пр. Київ, Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 21. С. 122–127. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/nesyx.pdf>
190. Никитин В. А. Начала социальной педагогики : учебное пособие. Москва : Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1999. 72 с.
191. Никитина Н. И., Глухова М. Ф. Методика и технология работы социального педагога : учеб. пособие. Москва: ВЛАДОС, 2007. 399 с.
192. Новейший философский словарь : 3-е изд., исправл. Минск : Книжный дом, 2003. 1280 с.
193. Одайник С. Ф., Тетерюк Л. І. Використання мережевих технологій у навчанні біології. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 4 (48). С. 31–36.
194. Олійник В. О. Соціально-педагогічна профілактика жорстокої поведінки учнів основної школи засобами анімаційної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.05. „Соціальна педагогіка” / Харківська державна академія культури. Харків, 2017. 265 с.
195. Ольховая Т. А. Становление субъектности студентов университета : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 / Оренбург. гос. ун-т. Оренбург, 2007. 45 с.
196. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2007. 379 с.

197. Онкович Г. Медіадидактика вищої школи: український досвід. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С. 23-29.
198. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 560 с.
199. Панарин И. А. Опросник диагностики готовности к социальной ответственности у молодежи (ГСО). *Психодиагностика социально-психологических качеств личности*. Москва, 2005. С. 22–32.
200. Парсонс Т. Социальная система. *О социальных системах* / Под ред. В. Ф. Чесноковой, С. А. Белановского. Москва : Академический проект, 2002. 832 с.
201. Парсонс Т. О структуре социального действия. Москва: Академический проект, 2002. 879 с.
202. Паскаль О. В. Технології соціально-педагогічної діяльності. Навчальний посібник. Харків : Бурун Книга, 2011. 288 с.
203. Петрова І. В. Соціально-культурна анімація як вид дозвілля. *Вісн. Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв*. 2011. № 3. С. 71–74.
204. Петрова М. С. Анимационная деятельность как средство социального воспитания студентов вуза : дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Костром. гос. ун-т им. Н. А. Некрасова. Кострома, 2007. 170 с.
205. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. Москва: Политиздат, 1982. 255 с.
206. Печчеи А. Человеческие качества. Москва: Прогресс, 1985. 312 с.
207. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання” / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2005. 19 с.
208. Плешаков В. Перспектива развития теории киберсоциализации человека в XXI веке. *Идеи и идеалы*. 2011. № 3 (9). С. 47–62.

209. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи : підручник. Київ : Каравела, 2008. 352 с.
210. Поліщук Ю. Й. Соціально-педагогічна діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. 45 с.
211. Помпеев А.Ю. „Виртуальная реальность” в современной культуре. *Аналитика культурологии*. 2006. № 2 (6). URL : http://tsu.tmb.ru/culturology/journal/6/pompeev1_2006.htm
212. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556. *Відом. Верховної Ради України*. 2014. № 37/38. Ст. 2004.
213. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII : станом на 17.04.2018 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
214. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 23 берез. 2000 р. № 1613 : станом на 28.12.2015 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
215. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции. Москва: Политиздат, 1991. 286 с.
216. Рассказова О. І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія : монографія. Харків : ФОП Шейніна О. В., 2012. 468 с.
217. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 44 с.
218. Рижанова А. О. Соціально-педагогічне сприяння сучасним інтеграційним процесам України та вдосконалення професійної

- підготовки відповідних фахівців // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету „Україна”. Київ, 2015. № 11. С. 98–101.
219. Рижанова А. О. Соціальне виховання як питання національної та глобальної безпеки в умовах інформаційного суспільства. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т проблем виховання. Київ, 2006. С. 16–22.
220. Рижанова А. О. Соціальність. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери*. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. С.98–101.
221. Рижанова А. О. Засоби масової інформації та актуальні соціально-педагогічні проблеми сучасності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2013. Вип. 33. С. 353–357.
222. Рижанова А. О. Сучасна соціалізація молоді в позанавчальній діяльності. *Соц. педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 4. С. 27–34.
223. Рижанова А. О. Якісні рівні соціальності. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24–25 квіт. 2014 р. / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. Харків, 2014. С. 37–38.
224. Романова Н. Ф. Організація та управління діяльністю студентських соціальних служб у вищих навчальних закладах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2005. 21 с.
225. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санктпетербург: Питер, 1999. 720 с.

226. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луг. нац. ун-т. Луганськ, 2004. 455 с.
227. Сайкина Л. В. Технологии социально-культурной анимации в процессе коррекции девиантного поведения подростков: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Тамбов. гос. ун-т. Тамбов, 2007. 243 с.
228. Семенов В. Е. Социальная психология искусства как новая научная отрасль. URL : <http://www.old.jourssa.ru/2002/2/3bSemenov.pdf>
229. Сергієнко С. М. Виховання культури дозвілля підлітків у позаурочній та позашкільній діяльності засобами педагогічної анімації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання” / Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2013. 19 с.
230. Севаст'янова О. А. Соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у виховному процесі вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2007. 20 с.
231. Сидор І. П. Проблеми та перспективи організації дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. 2009. Вип.20. С. 128–131.
232. Скокова Л. Соціокультурні особливості користувачів Інтернету в Україні. *Медіа. Демократія. Культура* / За ред. Н. Костенко, А. Ручки. Київ: Інститут соціології НАН України, 2008. С. 240–261
233. Словарь по социальной педагогике : учеб. пособие : [для студентов высш. учеб. заведений] / авт.-сост. Л. В. Мардахаев. Москва : Академия, 2002. 368 с.

234. Соколов Э. В. Понятие, сущность и функции культуры. Ленинград: Наука, 1990. 282 с.
235. Соколова Т. В. Проблемы морального виховання студентської молоді засобами телебачення. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2010. № 4 (39). С. 180–187.
236. Сокурянская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. Харьков : Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2006. 576 с.
237. Сопівник Р. В. Студентське самоврядування як форма виховання лідерських якостей студентів. *Духовність особистості*. 2012. Вип. 2. С. 151–160.
238. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. Москва : Политиздат, 1992. 543 с.
239. Социальная культура / Электронный ресурс. – book-science.ru.
240. Социальная культура / Электронный ресурс. – rudiplom.ru.
241. Соціальна педагогіка. Підручник. 4-е вид. випр. та доп. / За ред. проф. А. Й. Капської. К.: Центр учбової літератури, 2009. 488 с.
242. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін. ; [за заг.ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової]. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
243. Соціальний / словник іншомовних слів Електронний ресурс – rozum.org.ua
244. Соціологія культури : навч. посіб. / ред.: О. М. Семашко, В. М. Піча. Київ : Каравела ; Львів : Новий світ-2000, 2002. 334 с.
245. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. Київ : Ексоб, 2004. 304 с.
246. Студент XXI века: социальный портрет на фоне общественных трансформаций : монография / Нар. укр. акад. ; под общ.ред. В. И. Астаховой. Харьков : Изд-во НУА, 2010. 408 с.

247. Студенты. Образ будущего. Социологический отчет Института Горшенина (октябрь 2010 г. – март 2011 г.) URL : http://test.gorshenin.ua/programs/annual/3043_students_obraz_budushchego.html
248. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка [Електронний ресурс] : сайт. URL : <https://www.sspu.sumy.ua/>
249. Тадаева А. В. Социализация молодежи в условиях современного информационного общества [Электронный ресурс]. URL: http://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/250/1/dncpc_2013_38.pdf.
250. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Харк. держ. акад. культури. Харьков, 2016. 258 с.
251. Тадевосян Э. В. Словарь-справочник по социологии и политологии. Москва : Знание, 1996. 296 с.
252. Тадля О. М. Організація дозвілля студентської молоді в умовах діяльності клубних об'єднань. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури* : зб. наук. пр. / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. Вип. 24. С. 222–227.
253. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация в XXI веке: концепция развития социально-поддерживающих гражданских инициатив в России : монография. Москва : Русаки, 2012. 223 с.
254. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность. Москва : Одухотворение, 2008. 132 с.
255. Тарасов Л. В. Формирование жизненной стойкости инвалидов в процессе социокультурной анимации в учреждениях культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Москва, 2005. 192 с.

256. Теория вероятностей и математическая статистика: Учеб. пособие для вузов / В.Е. Гмурман. 9-е изд., стер. Москва : Высш. шк., 2003. 479 с.
257. Тименко В. М. Педагогічні засади соціальної роботи зі студентською молоддю у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 21 с.
258. Тимченко Н. С. Социальная культура здравоохранения в российском обществе начала XXI века: проблемы и пути их решения (по материалам социологических исследований) : Дис. докт. социол. наук : 22.00.06 / Алтайск. гос. ун-т. Барнаул, 2007. 351 с.
259. Тоффлер Э. Третья волна : пер. с англ. Москва : АСТ, 1999. 781 с.
260. Трегубова Т. М. Теория и практика социальной работы с учащейся молодежью в профессиональных учебных заведениях США : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Трегубова Татьяна Моисеевна ; Ин-т сред.проф. образования Рос. акад. образования. Казань, 2001. 40 с.
261. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія і практика : монографія. Харків : Нове слово, 2007. 395 с.
262. Угольков Н. В. Интернет как институт социализации старших школьников : автореф. дис. канд. пед. наук 13.00.01 / ФГБОУ ВПО „Московский педагогический государственный университет. Москва, 2012. 24 с.
263. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с.
264. Федорова Є. В. Концептуальні засади виховання громадянськості студентів з особливими потребами. *Сучасний виховний процес* :

- сутність та інноваційний потенціал*. Звіт наук.-прак. конф. ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 р. Івано-Франківськ, 2014 С. 400–402.
265. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва: Изд-во Ин-та психотерапии, 2005. 490 с.
266. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.
267. Фонарев А. Р. Формы становления личности в процессе ее профессионализации. *Вопросы психологии*. 1997. № 2. С. 42–49.
268. Фохт-Бабушкин Ю. У. Искусство в жизни людей. Москва : Алтейя, 2001. 558 с.
269. Фрейре П. Педагогіка свободи. Етика, демократія і громадянська мужність / Пер. с англ. О. Дем'янчука. Київ : Видавничий дім „КМ Академія”, 2004. 124 с.
270. Фромм Э. Душа человека. Москва : Педагогика, 1990. 157 с.
271. Фукуяма Ф. Великий разрыв. Москва: АСТ, 2003. 480 с.
272. Хайдегер М. Бытие и время / Пер. с нем. В. В. Бибихина. Харьков : „Фолио”, 2003. 503 с.
273. Харківська державна академія культури [Електронний ресурс] : сайт. URL : <http://www.ic.ac.kharkov.ua/>
274. Харківський державний університет харчування і торгівлі [Електронний ресурс] : сайт. URL : <http://www.hduht.edu.ua>
275. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2006. 319 с.
276. Харченко С. Я. Значення категорії „соціальність” у пошуках методологічної основи розвитку сучасної соціально-педагогічної науки. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 4–13.

277. Хендрик О. Ю. Розвиток соціальності студентів мистецьких спеціальностей засобами хореографії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2012. 338 с.
278. Хмельницький О.О. Інформаційна культура: Підготовка кадрів до інформаційної роботи: Навчальний посібник. Київ: КНТ, 2007. 200 с.
279. Хриков Є. М. Педагогічна анімація як форма виховання студентської молоді. *Наук. вісн. Донбасу*. 2011. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2011_3_16.pdf
280. Царев М. А. Коммуникативная деятельность как фактор формирования субъектности студентов : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Оренб. гос. пед. ун-т. Оренбург, 2004. 20 с.
281. Целякова О.М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 38. С. 222–233.
282. Чернишенко О. І. Соціокультурна анімація: міжнародний досвід, перспективи впровадження в Україні. *Вісн. Черкас. ун-ту. Педагогічні науки*. 2008. № 123. С. 136–143.
283. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 „Соц. педагогіка” / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 45 с.
284. Чибісова Н.Г. Вищий навчальний заклад як середовище формування цінностей студентської молоді в соціокультурних умовах сучасної України : Монографія. Харків : НУА, 2004. 256 с.
285. Чистяков А. В. Социализация личности в обществе Интернет-коммуникаций (социокультурный анализ) : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра социол. наук : спец. 22.00.06 / Ростов. гос. пед. ун-т. Ростов н/Д, 2006. 58 с.

286. Шанідзе Н. О. Філософські підходи до соціалізації особистості в умовах інформатизації суспільства та освіти. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. № 3. С. 76–81.
287. Шапошнікова І. В. Проблеми соціальної інтеграції сучасної студентської молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2012. Вип.56. С. 209–218.
288. Шевченко Н. Ф. Специфіка становлення професійної свідомості психологів у вищому навчальному закладі. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 2. С. 46–53.
289. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ–ХХІ ст.). В 2 т. Т. 1 : монографія. Харків : Основа, 2001. 520 с.
290. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ–ХХІ ст.). У 2 т. Т. 2 : монографія. Харків : Основа, 2001. 400 с.
291. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 4-те вид., випр. і допов. Київ : Знання, 2004. 307 с.
292. Шкутько Г. Г. Роль громадських об'єднань у процесі соціалізації студентської молоді. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 5 (216). С. 168–172
293. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг. – Москва : МПСИ ; Воронеж : МО ДЕК, 2004. 600 с.
294. Штифурак В. Є. Соціально-педагогічні основи виховної роботи зі студентською молоддю. Вінниця : Діло : СПД Данилюк В. Г., 2007. 568 с.
295. Штомпка П. Социология социальных изменений. Москва: Аспект Пресс, 1996. 415 с.

296. Шульга И. Опыт педагогической анимации в практике социального воспитания за рубежом. *Соц. педагогика*. 2008. № 4. С. 90–93.
297. Шумакова О.С. Сучасні підходи до професійної підготовки студентів-волонтерів. *Педагогічний дискурс*: зб. наук. пр. 2012. Вип. 12. С. 349–352.
298. Шумилин А. Т. Проблемы теории творчества : монография. Москва : Высш. шк., 1989. 143 с.
299. Элиот Т. С. Заметки к определению культуры. *Антология культурологической мысли* / Авт.-сост. С. П. Мамонтов, А. С. Мамонтов. Москва: Изд-во РОУ, 1996. С. 258–261.
300. Юхвид А. В. Философские проблемы виртуальной реальности в творчестве, искусстве и образовании. Правовые аспекты использования виртуальных технологий.
URL: http://www.yukhvid.narod.ru/Doklad_Ekaterinburg.htm
301. Якуба Е.А. Социология. Учебное пособие для студентов. Харьков. Издательство "константа", 1996. 192 с.
302. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация : учеб. пособие. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва : МГУКИ, 2005. 126 с.
303. Яцків Т. Правове регулювання інституту студентського самоврядування в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/43.html,05.12.2005>.
304. Cohen Cathy J., Kahne Joseph New media and youth political action / MacArthur Foundation, Oakland – 42 p.
305. Fang H. Social Culture and Economic Performance //Hanming Fang – The American Economic Review, Sep. 2001
306. Foth M. Sociocultural animation / M. Foth – Encyclopedia of Developing Regional Communities with Information and Communication Technology, pp. 640-645. Idea Group Reference (IGI Global)
307. Freire P. Pedagogy of the oppressed / P. Freire ; translated by

- M. Bergman Ramos ; introduction by D. Macedo — 30th anniversary ed. published September 1st 2000 by Bloomsbury Academic. 192 p.
308. Kalcheva A. Theoretical and historical aspects of socio-cultural animation / A. Kalcheva – *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 14, № 3, 2016. 203–206 p.
309. Kroeber A.L., Kluckhohn C. *Culture: a Critical Review of Concepts and Definitions*. N.Y., 1963. 455 p.
310. Marrengula M. L. *Addressing socio-cultural animation as community based social work with street children in Maputo, Mozambique* / M. L. Marrengula - academic dissertation, University of Tampere, 2010. 272 p.
311. Mauricio P. *Qualified intervention/qualifying formation: the socio-cultural animator in a science based society* / P. Mauricio, A. Teodoro – Portugal, 2009. 10 p.
312. Nyden Philip „Academic Incentives for Faculty Participating in Community-based Participatory Research,” *Journal of General Internal Medicine*. July 2003. 18 (7), 576–585.
313. Create a social network that rocks with a customized community management and social media integration. URL: <https://www.ning.com/>
314. Mat Zin Nor Azan, Nasir Nur Yuhanis Mohd and Ghazali Munirah. *Promoting Socio-Cultural Values Through Storytelling Using Animation, Convergence and Hybrid Information Technologies*, Marius Crisan(Ed.), URL: <http://www.intechopen.com/books/convergence-andhybrid-information-technologies/promoting-socio-cultural-values-through-storytelling-using-animation>
315. Santos Lacerda E. M. *Socio-cultural animator as mediator in a social change and local development process* / E. M. Santos Lacerda – ISCE, Odivelas – 6 p.
316. Sirkkola M. *Multisensory environments in social care: participation and empowerment in sociocultural multisensory work* / M. Sirkkola –

- Hameenlinna, Finland, 2009. 241 pp.
317. Sredovska E. Application of a French model of sociocultural animation at adolescents' leisure time / E. Sredovska – Trakia Journal of Sciences, Vol. 13, Suppl. 1, 2015. 487–491 pp.
318. Ashoka University <https://www.ashoka.edu.in/>
319. Educause <https://www.educause.edu/>
320. University of Edinburgh www.ed.ac.uk/;
321. Università di Bologna [www.unibo.it/it.](http://www.unibo.it/it;);
322. University of Oxford: www.ox.ac.uk;
323. Uniwersytet Jagielloński w Krakowie: www.uj.edu.pl.
324. Wallenius T. Sociocultural animation in youth work: survey of sociocultural animation in the work of the youth coordinators in districts of Finnish Red Cross / T. Wallenius – Degree Programme in Social Services, 2009 – 22 p.
325. Youth, political participation and decision-making URL: <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-political-participation.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник „Соціально-педагогічна компетентність кураторів”

1. Соціальна культура особистості це

А. Здатність виконувати необхідні соціальні ролі для ефективної професіоналізації

Б. Можливість участі у соціально-корисній діяльності з метою поліпшення результатів освіти

В. Прояв соціально-зрілої особистості, що може вдосконалювати позитивні соціальні процеси.

2. Сутність соціальної культури студентів полягає

А. У потребі впливати на соціальні процеси з метою подолання проблем

Б. У реалізації можливостей професійної діяльності та кар'єрного зростання

В. У здатності усвідомлено реалізовувати позитивну соціально-професійну та соціально-громадянську позицію

3. Куратор має

А. Сприяти соціальному розвитку студентської молоді

Б. Здійснювати підтримку особистості в освітньому процесі

В. Контролювати успішність студентів та їх взаємодію в академічній групі

4. Основні функції куратора академічної групи

А. Контролююча, виховна, підтримуюча

Б. Виховна, активізуюча, супроводжувальна

В. Навчальна, корекційна, виховна

5. Види поза навчальної активності студентів

А. Наукова, пошукова, формувальна

Б. Дозвіллева, мистецька, спортивна, наукова

В. Трудова, підприємницька, дозвіллева

6. Компоненти соціальної культури студентів

А. Професійний, громадський, виховний

Б. Професійний, освітній, навчальний

В. Соціально-громадянська, професійна, інформаційно-комунікативна

7. Методи і форми виховної роботи куратора

А. Збори, кураторські години, бесіди

Б. Екскурсії, свята, концерти

В. Інтерактивні вправи, патріотичні акції, соціальні флеш-моби

8. Інновації у соціальному вихованні це

А. Розвиток соціальної культури студентів

Б. Формування соціальної активності молоді

В. Розширення соціально-педагогічної діяльності у регіональному та глобальному просторі

9. Методи підвищення ефективності діяльності куратора

А. Залучення фахівців з психологічного супроводу

Б. Поліпшення матеріальної бази ВНЗ

В. Підвищення соціально-педагогічної компетентності

10. Зміни виховної діяльності куратора в інформаційну добу

А. Оновлення методів і форм виховної діяльності з використанням ресурсів медіасередовища

Б. Підвищення компетентності щодо роботи у віртуальному середовищі студентів

В. Вдосконалення та осучаснення підходів до виховання студентів в умовах інформаційного суспільства

Додаток Б

Определение жизненных ценностей личности (Must-тест) (П.Н. Иванов, Е.Ф. Колобова)

Назначение. Данная методика является одной из разновидностей вербальных проективных тестов. Предложенный набор Must-тем позволяет определить пятнадцать жизненных целей-ценностей у лиц послешкольного возраста.

Инструкция. Вам предлагается продолжить напечатанные на выданном бланке предложения. Крайне важно, чтобы мысли, внесенные в бланк, были искренними и принадлежали именно вам. Запишите любые мысли, которые кажутся вам важными как в настоящий момент, так и в целом в вашей жизни.

Лист ответов

Ф.И.О. _____ Пол _____ Возраст _____

Образование _____ Дата _____

Я непременно должен _____

Я непременно должен _____

Я непременно должен _____

Я непременно должен _____

Я непременно должен _____

Я непременно должен _____

Ужасно, если _____

Ужасно, если _____

Ужасно, если _____

Ужасно, если _____

Ужасно, если _____

Ужасно, если _____

Я не могу терпеть _____

Я не могу терпеть _____

Я не могу терпеть _____

Я не могу терпеть _____

Я не могу терпеть _____

Я не могу терпеть _____

Додаток В

Диагностика мотивационной структуры личности Милльмана

Назначение. Методика позволяет выявлять некоторые устойчивые тенденции личности: общую и творческую активность, стремление к общению, обеспечение комфорта и социального статуса и др. На основе всех ответов можно составить суждение о рабочей (деловой) и общежитийской направленности личности.

Инструкция. Перед вами 14 утверждений, касающихся ваших жизненных стремлений и некоторых сторон вашего образа жизни. Просим вас высказать отношение к ним по каждому из 8 вариантов ответов (а, б, в, г, д, е, ж, з), проставив в соответствующих строчках бланка ответов одну из следующих оценок каждого утверждения: „+” — согласен с этим, „=” — когда как, „-” — нет, не согласен, „?” — не знаю. Старайтесь отвечать быстро, не задумывайтесь долго над ответами, отвечайте на вопросы последовательно, от 1а до 14з.

1. В своем поведении в жизни нужно придерживаться следующих принципов:

- а) „Время — деньги”. Нужно стремиться их больше зарабатывать.
- б) „Главное — здоровье”. Нужно беречь себя и свои нервы.
- в) Свободное время нужно проводить с друзьями.
- г) Свободное время надо отдавать семье.
- д) Нужно делать добро, даже если это дорого обходится.
- е) Нужно делать все возможное, чтобы завоевать место под солнцем.
- ж) Нужно приобретать больше знаний, чтобы понять причины и сущность того, что происходит вокруг.
- з) нужно стремиться открыть что-то новое, создать, изобрести.

2. В своем поведении на работе нужно следовать таким принципам:

- а) Работа — это вынужденная жизненная необходимость.
- б) Главное — не допускать конфликтов.
- в) Нужно стремиться обеспечить себя спокойными, удобными условиями.
- г) Нужно активно стремиться к служебному продвижению
- д) Главное — завоевать авторитет и признание.
- е) Нужно постоянно совершенствоваться в своем деле.
- ж) В своей работе всегда надо найти интересное, что может увлечь.
- з) Нужно не только увлечься самому, но и увлечь работой других.

3. Среди моих дел в свободное время большое место занимают следующие дела:

- а) Текущие, домашние.
- б) Отдых, развлечения.

- в) Встречи с друзьями.
- г) Общественные дела.
- д) Занятия с детьми.
- е) Учеба, чтение необходимой для работы литературы.
- ж) Хобби.
- з) Подрабатывание денег.

4. Среди моих рабочих дел много места занимают:

- а) Деловое общение (переговоры, выступления, обсуждения и т.д.).
- б) Личное общение (на темы, не связанные с работой).
- в) Общественная работа.
- г) Учеба, получение новой информации, повышение квалификации.
- д) Работа творческого характера.
- е) Работа, непосредственно влияющая на заработок (сдельная, дополнительная).
- ж) Работа, связанная с ответственностью перед другими.
- з) Свободное время, перекуры, отдых.

5. Если бы мне добавили выходной день, я бы скорее всего потратил его на то, чтобы:

- а) Заниматься текущими домашними делами.
- б) Отдыхать.
- в) Развлекаться.
- г) Заниматься общественной работой.
- д) Заниматься учебой, получением новых знаний.
- е) Заниматься творческой работой.
- ж) Делать дело, в котором чувствуешь ответственность перед другими.

з) Делать дело, дающее возможность заработать.

6. Если бы у меня была возможность по-своему планировать рабочий день, я бы стал скорее всего заниматься:

- а) Тем, что составляет мои основные обязанности.
- б) Общением с людьми по делам (переговоры, обсуждения).
- в) Личным общением (разговорами, не связанными с работой).
- г) Общественной работой.
- д) Учебой, получением новых знаний, повышением квалификации.
- е) Творческой работой.
- ж) Работой, в которой чувствуешь пользу и ответственность.
- з) Работой, за которую можно больше получить.

7. Я часто разговариваю с друзьями и знакомыми на такие темы:

- а) Где что можно купить, как хорошо провести время.
- б) Про общих знакомых.
- в) О том, что вижу и слышу вокруг.
- г) Как добиться успеха в жизни.
- д) О работе.
- е) О своих увлечениях

- ж) О своих успехах и планах.
 з) О жизни, книгах, кинофильмах, политике.
8. Моя работа дает мне прежде всего:
- а) достаточные материальные средства для жизни.
  - б) общение с людьми, дружеские отношения.
  - в) авторитет и уважение окружающих.
  - г) интересные встречи и беседы.
  - д) удовлетворение от работы.
  - е) чувство своей полезности.
  - ж) возможность повышать свой профессиональный уровень.
  - з) возможность служебного продвижения.
9. Больше всего мне хочется бывать в таком обществе, где:
- а) Уютно, хорошие развлечения.
  - б) Можно обсудить волнующие тебя рабочие темы.
  - в) Тебя уважают, считают авторитетом.
  - г) Можно встретиться с нужными людьми, завязать полезные связи.
  - д) Можно приобрести новых друзей.
  - е) Бывают известные заслуженные люди.
  - ж) Все связаны общим делом.
  - з) Можно проявить и развить свои способности.
10. Я хотел бы на работе быть рядом с такими людьми:
- а) С которыми можно поговорить на разные темы.
  - б) Которым мог бы передавать свой опыт и знания.
  - в) С которыми можно больше заработать.
  - г) Которые имеют авторитет и вес на работе.
  - д) Которые могут научить чему-нибудь полезному.
  - е) Которые заставляют тебя становиться активнее на работе.
  - ж) Которые имеют много знаний и интересных идей.
  - з) Которые готовы поддержать тебя в разных ситуациях.
11. К настоящему времени я имею в достаточной степени:
- а) Материальное благополучие.
  - б) Возможность интересно развлекаться.
  - в) Хорошие условия жизни.
  - г) Хорошую семью.
  - д) Достаточно возможностей интересно проводить время в обществе.
  - е) Уважение, признание и благодарность других.
  - ж) Чувство полезности для других.
  - з) Создание чего-то ценного, полезного.
12. Я думаю, что имею в своей работе в достаточной степени:
- а) Хорошую зарплату, другие материальные блага.
  - б) Хорошие условия для работы.
  - в) Хороший коллектив, дружеские взаимоотношения.
  - г) Определенные творческие достижения.
  - д) Хорошую должность.
  - е) Самостоятельность и независимость.
  - ж) Авторитет и уважение коллег.
  - з) Достаточно высокий профессиональный уровень.
13. Больше всего мне нравится, когда:
- а) Не нужно думать о насущных заботах.
  - б) Есть комфортное, приятное окружение.
  - в) Кругом оживление, веселая суета.
  - г) Предстоит провести время в веселом обществе.
  - д) Испытываю чувство соревнования, поиска.
  - е) Испытываю чувство активного напряжения и ответственности.
  - ж) Погружен в свою работу.
  - з) Включен в совместную работу с другими.
14. Когда меня постигает неудача, не получается то, что я хочу:
- а) Теряюсь, злюсь на себя.
  - б) Стараюсь переключиться на что-нибудь приятное.
  - в) Злюсь на то, что мне помешало.
  - г) Стараюсь оставаться спокойным.
  - д) Пережидаю, когда пройдет первая реакция, и спокойно анализирую, что произошло.
  - е) Стараюсь понять, в чем я сам был виноват.
  - ж) Стараюсь понять причины неудачи и поправить положение.

Додаток Г

Определение социальной креативности личности

Назначение. Данная методика с помощью самооценки поведения в нестандартных ситуациях жизнедеятельности позволяет определить уровень социальной креативности.

Инструкция. В предложенном ниже бланке вам необходимо по 9-балльной шкале провести самооценку личностных качеств либо частоту их проявления в заданных ситуациях жизнедеятельности.

Бланк ответов

№	Вопросы теста	Шкала оценок
1	Как часто начатое дело вам удастся довести до логического конца?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
2	Если всех людей мысленно разделить на логиков и эвристиков, то есть генераторов идей, то в какой степени вы являетесь генератором идей?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
3	В какой степени вы относите себя к людям решительным?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
4	В какой степени ваш конечный „продукт”, ваше творение чаще всего отличается от исходного проекта, замысла?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
5	Насколько вы способны проявить требовательность и настойчивость, чтобы люди, которые обещали вам что-то, выполнили обещанное?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
6	Как часто вам приходится выступать с критическими суждениями в чей-либо адрес?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
7	Как часто решение возникающих у вас проблем зависит от вашей энергии и напористости?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
8	Какой процент людей в вашем коллективе чаще всего поддерживают вас, ваши инициативы и предложения? (Один балл — около 10%.)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
9	Как часто у вас бывает оптимистическое и веселое настроение?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
10	Если все проблемы, которые вам приходилось решать за последний год, условно разделить на теоретические и практические, то каков среди них удельный вес практических?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
11	Как часто вам приходилось отстаивать свои принципы, убеждения?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
12	В какой степени ваша общительность, коммуникабельность способствует решению жизненно важных для вас проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
13	Как часто у вас возникают ситуации, когда главную ответственность за решение наиболее сложных проблем и дел в коллективе вам приходится брать на себя?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
14	Как часто и в какой степени ваши идеи, проекты удавалось воплощать в жизнь?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
15	Как часто вам удается, проявив находчивость и даже предприимчивость, хоть в чем-то опередить своих соперников по работе или учебе?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
16	Как много среди ваших друзей и близких людей, считающих вас человеком воспитанным и интеллигентным?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
17	Как часто вам в жизни приходилось предпринимать нечто такое, что было воспринято даже вашими друзьями как неожиданность, принципиально новое дело?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
18	Как часто вам приходилось коренным образом реформировать свою жизнь или находить принципиально новые подходы в решении старых проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Додаток Д

Диагностика коммуникативных и организаторских склонностей (КОС-2)

Инструкция. Методика по определению коммуникативных и организаторских склонностей содержит 40 вопросов. На каждый вопрос следует ответить „да” или „нет”. Если вы затрудняетесь в выборе ответа, необходимо все-таки склониться к соответствующей альтернативе (+) или (-). Время на выполнение методики 10-15 минут.

Опросник

1. Есть ли у вас стремление к изучению людей и установлению знакомств с различными людьми?
2. Нравится ли вам заниматься общественной работой?
3. Долго ли вас беспокоит чувство обиды, причиненной вам кем-либо из ваших товарищей?
4. Всегда ли вам трудно ориентироваться в создавшейся критической ситуации?
5. Много ли у вас друзей, с которыми вы постоянно общаетесь?
6. Часто ли вам удается склонить большинство своих товарищей к принятию ими вашего мнения?
7. Верно ли, что вам приятнее и проще проводить время за книгами или за каким-нибудь другим занятием, чем с людьми?
8. Если возникли некоторые помехи в осуществлении ваших намерений, легко ли вам отказаться от своих намерений?
9. Легко ли вы устанавливаете контакты с людьми, которые старше вас по возрасту?
10. Любите ли вы придумывать или организовывать со своими товарищами различные игры и развлечения?
11. Трудно ли вам включаться в новые для вас компании (коллективы)?
12. Часто ли вы откладываете на другие дни дела, которые нужно было выполнить сегодня?
13. Легко ли вам удается устанавливать контакты и общаться с незнакомыми людьми?
14. Стремитесь ли вы добиться того, чтобы ваши товарищи действовали в соответствии с вашим мнением?
15. Трудно ли вы осваиваетесь в новом коллективе?
16. Верно ли, что у вас не бывает конфликтов с товарищами из-за невыполнения ими своих обещаний, обязательств, обязанностей?
17. Стремитесь ли вы при удобном случае познакомиться и побеседовать с новым человеком?
18. Часто ли при решении важных дел вы принимаете инициативу на себя?
19. Раздражают ли вас окружающие люди и хочется ли вам побыть одному?
20. Правда ли, что вы плохо ориентируетесь в незнакомой для вас обстановке?
21. Нравится ли вам постоянно находиться среди людей?
22. Возникает ли у вас раздражение, если вам не удается закончить начатое дело?
23. Испытываете ли вы затруднение, если приходится проявить инициативу, чтобы познакомиться с новым человеком?
24. Правда ли, что вы утомляетесь от частого общения с товарищами?
25. Любите ли вы участвовать в коллективных играх?
26. Часто ли вы проявляете инициативу при решении вопросов, затрагивающих интересы ваших товарищей?
27. Правда ли, что вы чувствуете себя неуверенно среди незнакомых людей?
28. Верно ли, что вы редко стремитесь доказать свою правоту?
29. Полагаете ли вы, что вам не представляет особого труда внести оживление в малознакомую группу?
30. Принимаете ли вы участие в общественной работе в школе (на производстве) ?
31. Стремитесь ли вы ограничить круг своих знакомых?

32. Верно ли, что вы не стремитесь отстаивать свое мнение или решение, если оно не сразу было принято товарищами?
33. Чувствуете ли вы себя принужденно, попав в незнакомый коллектив?
34. Охотно ли вы приступаете к организации различных мероприятий для своих товарищей?
35. Правда ли, что вы не чувствуете себя достаточно уверенным и спокойным, когда приходится говорить что-либо большой группе людей?
36. Часто ли вы опаздываете на деловые встречи, свидания?
37. Верно ли, что у вас много друзей?
38. Часто ли вы оказываетесь в центре внимания своих товарищей?
39. Часто ли вы смущаетесь, чувствуете неловкость при общении с малознакомыми людьми?
40. Правда ли, что вы не очень уверенно чувствуете себя в окружении большой группы своих товарищей?

Додаток Е**Методика дослідження соціальної культури студентської молоді.**

Шановний друже! Пропонуємо Вам відповісти на декілька запитань, відповіді на які допоможуть усвідомити власні прагнення та можливості, а сучасним вченим зробити пропозиції щодо вдосконалення соціальної культури студентської молоді. Анкета є анонімною, результати використовуватимуться виключно на користь наукового дослідження.

1. Чи відчуваєте Ви потребу в отриманні додаткових знань та навичок, споріднених з обраним Вами фахом?
  - А) Так
  - Б) Ні
  - В) Не думав(ла) над цим

2. Чи часто Ви спілкуєтесь з представниками інших країн та народів?
  - А) Постійно, товаришую з ними
  - Б) Час від часу, нас об'єднують спільні справи
  - В) Дуже рідко, не знаходжу приводу
  - Г) Оминаю їх

3. Як Ви розповідаєте про свою спеціальність людям, які питають про неї?
  - А) Із захватом, з подробицями
  - Б) Коротко, згадую лише найважливіше
  - В) Обережно змінюю тему, не хочу про це розмовляти
  - Г) Залежить від того, хто і що питає

4. Як високо Ви оцінюєте важливість навчально-наукової діяльності вищих навчальних установ в сьогоденні?
  - А) Дуже важливі
  - Б) По-своєму корисні
  - В) Не корисні
  - Г) Залежить від установи

5. Який Ваш основний спосіб спілкування з близькими людьми та співгрупниками?
  - А) Віч-на-віч, не важливо де
  - Б) Віч-навч, в задалегідь обраному місці
  - В) По телефону
  - Г) Через електронне листування
  - Д) Скайп
  - Е) Інше _____

6. Чи вважаєте, що у віртуальному просторі можна проявити себе?
  - А) Так, це дуже креативно та корисно
  - Б) Можливо, але у реальному житті це зробити легше
  - В) Не думав про це
  - Г) Ні, це не можливо

7. Скільки вільного часу ви присвячуєте обговоренню професійних планів та ідей зі знайомими?
  - А) Не менш ніж пару годин на добу
  - Б) Пів-години, годину
  - В) Не присвячую
  - Г) Коли-як, залежить від настрою

8. Чи відвідуєте Ви в соцмережі (будь-якій) групу своїх одногрупників, або ВИШУ?

- А) Так, якнайчастіше
- Б) Час від часу
- В) Рідко
- Г) Ніколи
- Д) Таких груп немає

9. Чи користуєтесь Ви веб-сайтами для пошуку і розповсюдження новин з життя та проблем вашого міста/села/району?

- А) Так
- Б) Ні
- В) Не знаю таких сайтів

10. Чи вважаєте, що студенту обов'язково бути активним громадянином?

- А) Так, це невід'ємна складова життя свідомого студента
- Б) Залежно від ситуації
- В) Не думав (ла) про це
- Г) Ні,

11. Чи вважаєте, що сучасний Інтернет-простір містить загрози для молоді людини?

- А) Якщо знати про загрози, то ні
- Б) Треба вміти „правильно” вести себе під час спілкування та діяльності у Інтернет-просторі
- В) Ні, там тільки корисна інформація
- Г) Не зважаю на це

12. Скільки часу в добу Ви знаходитеся онлайн?

- А) Майже цілодобово
- Б) Час від часу
- В) Доволі часто
- Г) Не рахую цей час

13. Наскільки активно ви позиціонуєте професійні та громадські цінності у віртуальному просторі?

- А) Я роблю це активно та залучаю до цього інших
- Б) Можу приєднатися до інших
- В) Це мені не цікаво
- Г) Інше _____

14. Будь ласка, вкажіть дещо про себе (необхідне підкреслити)

- А. ваш вік від 17 до 19 , або від 20 і вище
- Б. ви народилися у великому місті малому місті селі чи селищі
- В. Ваша стать жіноча чоловіча

Дякуємо за участь!

Додаток Ж

Акція «Антиплагіат у дії»

Мета – поліпшення якості навчання, стимулювання студентів до самоконтролю та відповідальності в освітньому процесі засобами анімаційної діяльності.

Завдання – участь членів студентського самоврядування у діях, що мають на меті попередження необґрунтованого запозичення під час навчання; поступове залучення окрім представників самоврядування інших студентів, які стануть «агентами змін» у власних академічних групах; моніторинг виконання курсових робіт студентами; підведення підсумків у формі квесту «Не втрачай творчу ідею».

Хід проведення Акції

На **підготовчому** етапі представники студентського самоврядування ініціюють самоперевірку курсових робіт студентів. Для цього відбуваються зустрічі в академічних групах з метою отримання згоди студентів і викладачів. Курсові роботи перевіряються за допомогою ідентифікаційної програми Unichesk. Результати перевірки аналізуються та доводяться до відома студентів в індивідуальних бесідах.

На етапі **реалізації** залучаються активні студенти з академічних груп, які є представниками освітньо-соціальної акції та лідерами руху проти плагіату. Вони складають ініціативну групу подальшої діяльності. Ці студенти розробляють поступовий план дій боротьби із не добросовісними запозиченнями наукових та навчальних текстів під час виконання письмових студентських робіт. Залучаються викладачі дисциплін, за якими передбачено курсові та інші роботи. Викладач та студенти реалізують навчальні тренінгові вправи ("Перевір самого себе", "Твоя помилка" тощо). Розробляється квест «Не втрачай творчу ідею».

На **підсумковому** етапі проводиться квест, в основу якого покладаються завдання з написання творчої письмової роботи. Станції квесту «Не втрачай творчу ідею»: Початкова (необхідно визначити проблему та правильно сформулювати назву роботи у відповідності до навчальної дисципліни); Пошукова (добираються джерела, які використовуватимуться для написання обраної теми); Аналітична (передбачається творча переробка здобутого матеріалу, систематизація та класифікація за певною ознакою); Відповідальна (використовуються правила коректного цитування та посилання на першоджерела); Презентативна (за допомогою медіа обладнання студенти розробляють творчу презентацію за етапами написання письмової роботи з включенням анімаційних роликів та інших засобів).

За результатами акції складається аналітична записка, відбувається методичний семінар для викладацького складу й збори студентського самоврядування для планування подальших дій.

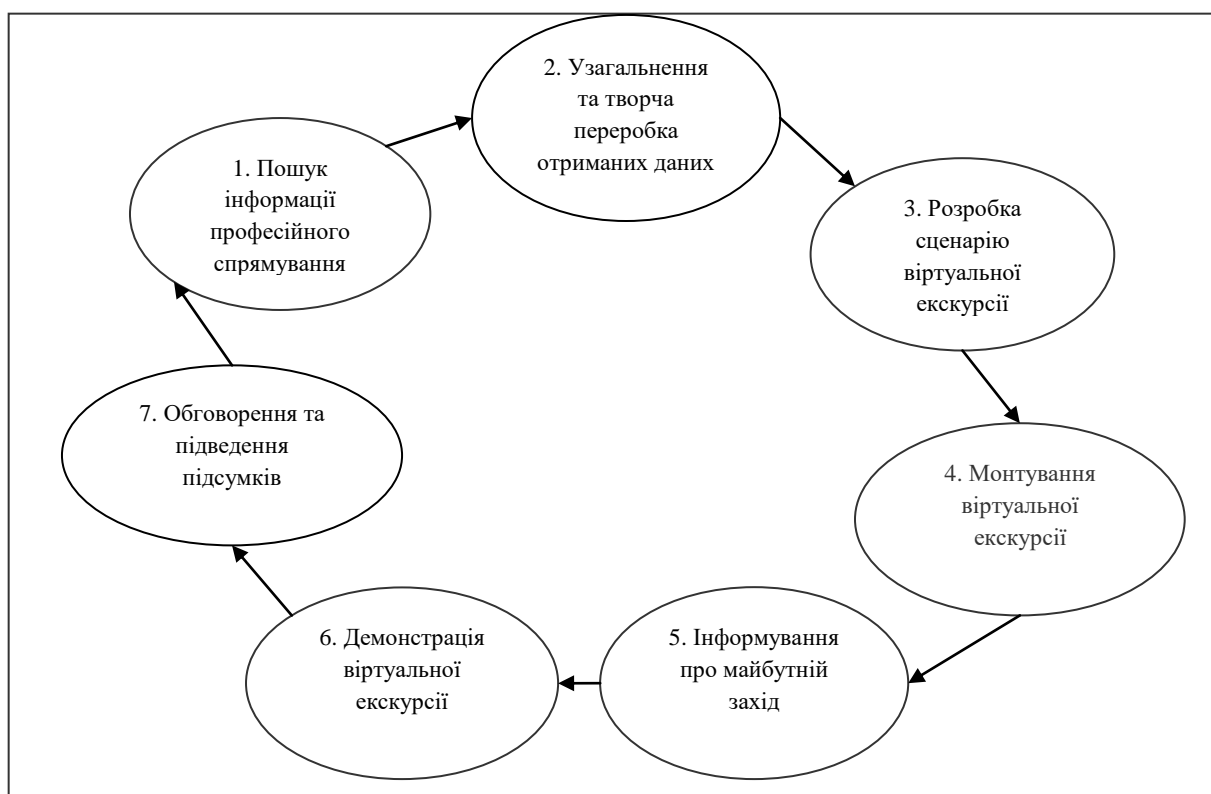

Віртуальна екскурсія «Професійний туризм»

Мета – формування уявлення студентів про можливості професійної самореалізації, розвиток відповідальності за професійний вибір засобами туристичної діяльності.

Завдання – пошук, узагальнення та презентація інформації щодо можливостей самореалізації з обраної професії на рівні міста та регіону; розвиток наступності між студентами різних курсів у просуванні професійних цінностей; використання медіа та Інтернет-технологій для консолідації студентської спільноти певного фаху.

Схема проведення: пошук студентами старших курсів певної спеціальності реальних об'єктів професійного навчання й працевлаштування, сайтів, які мають відношення до професії, Онлайн-сторінок, постів, які ілюструють професійні цінності, відповідних груп професійної спрямованості у соціальних мережах; узагальнення отриманої інформації; розробка сценарію та карти віртуальної екскурсії, коментарів та їх медіа фіксація; монтування віртуальної екскурсії за допомогою фахівців; анонсування та просування інформації щодо майбутнього заходу з презентації віртуальної екскурсії; демонстрація першокурсникам та обговорення у вигляді вікторини для подальшого усталення впевненості у професійному виборі; підведення підсумків та прийняття рішення про поширення розробленого медіа продукту на рівні міста, регіону.

Схема підготовки і проведення віртуальної екскурсії професійного спрямування.

Майстер-клас „Віртуальний простір”

Майстер-клас як сучасна форма проведення навчального тренінгу-семінару для відпрацювання практичних навичок з різних методик і технологій, сприяє активній участі студентів, обміну досвідом учасників, розширенню світобачення та залучення до нових галузей знання. Під час майстер-класу фахівець не тільки розповідає, але й демонструє на практиці нову технологію чи метод у віртуальному середовищі. Проводить експерт у певній галузі, майстер для тих, хто бажає поліпшити практичні досягнення з обраної теми. Відбувається за принципом „Я знаю, як це робити. Я навчу Вас”. Двобічний процес взаємодії „викладач – слухач”, передбачає безперервний контакт, індивідуальний підхід. Кількість учасників від 7 до 15 осіб.

Майстер-клас „Віртуальний простір” проводиться фахівцями з інформаційних технологій для студентів в мультимедійній аудиторії з достатньою кількістю персональних комп'ютерів.

Мета: демонстрація та відпрацювання навичок поведінки у віртуальному просторі з урахуванням його можливостей та пасток, в які можна потрапити під час знаходження у Інтернеті, розвінчання недостовірної інформації та соціальних груп загрозового характеру.

Завдання: передання досвіду шляхом прямого та коментованого показу послідовності дій, методів, прийомів та форм діяльності; сумісне відпрацювання методичних підходів майстра та способів вирішення проблеми, що поставлена в програмі майстер-класу; рефлексія власної діяльності учасників; надання їм допомоги у визначенні завдань самовдосконалення.

В процесі майстер-класу учасники: вивчають розробки з теми сучасних можливостей віртуального простору, визначають загрози, які виникають під час перебування в ньому, беруть участь в обговоренні отриманих результатів, ставлять запитання, отримують консультацію, пропонують для обговорення власні напрацювання й розробки, висувають власні пропозиції з вирішення проблем, що обговорюються.

План проведення майстер-класу: вступна частина, керівник майстер-класу дає цільові настанови, розкриває зміст заняття загалом та його складових; основна частина, демонстраційна; частина коментарів, пояснення провідних елементів діяльності; обговорення заняття учасниками; підведення підсумків керівником.

Алгоритм проведення майстер-класу:

1. Презентація досвіду майстром
  - Стисла характеристика сучасного віртуального простору;
  - Опис досягнень та можливостей знаходження особистості у віртуальній реальності;
  - Демонстрація існування загроз та пасток під час взаємодії у віртуальному середовищі;
  - Визначення перспектив безпечного використання віртуального спілкування та діяльності в подальшому.
2. Представлення прийомів налагодження діяльності у віртуальному середовищі.
3. Проведення імітаційної гри – демонстрація ефективних прийомів уникнення загроз, слухачі при цьому грають роль і учнів, і експертів.
4. Моделювання – учасники виконують самостійну роботу з конструювання власної моделі майбутнього навчального заняття для інших груп студентів, майстер виконує роль консультанта, організує самостійну роботу слухачів та керує нею, сумісно з учасниками проводить обговорення заняття.
5. Рефлексія – організована дискусія за результатами сумісної діяльності про проблеми та перспективи існування людини у віртуальному просторі.

Ведучій майстер-класу проводить заняття, намагається залучити учасників до цього процесу, сприяє виявленню їх активності, створює атмосферу відкритості, співтворчості.

Застереження.

Інформація, що надається, буде використана, тиражована. Має бути враховано відсутність досвіду у новачків, заздалегідь розраховується час, готується техніка, зусилля мають бути оптимальними та доцільними, відповідати меті діяльності, враховується мотивація учасників, їх кваліфікація з проблеми майстер-класу.

Критерії якості підготовки та проведення майстер-класу.

Презентативність (культура презентації ідеї), ексклюзивність (масштаб та рівень реалізації ідеї), прогресивність (актуальність та науковість), вмотивованість (наявність прийомів мотивації та включення в творчу роботу), оптимальність (достатність засобів, їх комбінація, зв'язок з метою та результатом), ефективність (результативність для кожного учасника), технологічність.

Фактори успіху майстер-класу:

Чітке визначення мети, визначення періодичності, ступінь кваліфікації учасників, доцільний план майстер-класу, визначені методи, способи, які можна використати, відпрацювання демонстраційної частини та коментарів для неї, підготовка технічних засобів, визначення правил дискусії та обміну досвідом, критичний аналіз проведеного заходу.

Повідомлення керівника майстер-класу на початку проведення.

Сучасні можливості аудіо- та відеопристроїв дозволяють створювати ілюзію іншого середовища, відмінного від реального. Це середовище отримало назву „віртуальної реальності” – уявного середовища, де переживання реальності відбувається через образність.

Розповсюдження терміну „віртуальна реальність” (далі VR) почалось з практики тривимірного моделювання через застосування комп'ютерних технологій. Успішне використання повного занурення у віртуальне середовище почалось з підготовки пілотів за допомогою авіасимуляторів, а потім знайшли використання у проектуванні, медицині та інших сферах, котрі потребують об'ємної візуалізації. На сьогоднішній день VR є об'єктом вивчення у таких науках як фізика, ергономіка, філософія, соціологія та психологія.

Основний компонент вивчення VR – занурення або повна присутність у ній. Людина перемикає сприйняття дійсної реальності на віртуальну і чим вища якість аудіовізуального середовища, тим легше і охочіше це робиться.

Незалежно від якості середовища, VR завжди притаманні чотири ознаки:

- породженість (VR продукується іншою реальністю, зовнішньою);
- актуальність (VR існує тільки тут і зараз, поки діє фактор породження);
- автономність (VR має свій час, простір, закони існування);
- інтерактивність (VR може взаємодіяти з іншими реальностями).

На сьогодні існують чотири види VR:

- імітаційна (максимально можлива імітація реальності);
- умовна (змодельований віртуальний світ);
- проджективна (штучна реальність, створена за ідеєю, фантазією чи знанням);
- трансцендентна (фальшива реальність з невідомим джерелом).

VR дозволяють особливим чином підійти до витворення та сприйняття мистецтва. Наприклад, фірма Silicon Graphics створила системи т.зв. „віжуанаріумів”, завдяки яким людина може „плавати” над і довкола архітектурних пам'яток чи картин, оглядаючи їх деталі.

З таких ідей логічно випливають думки щодо можливості використання VR в освіті, адже огляд може супроводжуватись аналітикою. Однак, питання такого використання VR

невідривно пов'язане зі складностями зміни навчального процесу та цінностями освіти як такої.

Загалом негативні ефекти віртуальної реальності небезпечні саме тим, що вони недостатньо вивчені. Виробники технологій „занурення” в документації з приводу небезпек для здоров'я зазначають погіршення орієнтації та координації, перенапруження очей, сонливість та інше. Проти цих ефектів рекомендується елементарне - відпочивати від використання з певним інтервалом, однак хто контролює цей відпочинок? Практика показує, що чим вищий рівень захоплення, тим менша увага до контролю витраченого на використання часу. Втім, безперечним є один негатив віртуального занурення - його кошт. Виробники технологій часто виправдовують своє існування розробкою нових моделей інформаційної техніки, не кожна з яких є інновацією - скоріше трохи доповненою попередньою моделлю з додатком до назви. А от вже створені моделі комп'ютерів, шоломів чи аудіоапаратури визнаються застарілими ще до того, як вони власне застаріють. Що гірше, так це здатність самих покупців технологій переконати себе в необхідності „оновитись”. Це результат як того самого споживацтва, так і комерції, яка супроводжує нас попри наше бажання мати з нею справу.

Таким чином, про безпеки для здоров'я, які спричиняють технології віртуальної реальності, нам ще відомо замало, в той час як більш осяжним стає неконтрольований прогрес розробок нових засобів віртуального занурення і, як результат, - матеріальний розрив між тими хто має доступ та уявлення про них, і тими, хто лише чув про них чи бачив їх „у рекламі” (багаті стають багатшими, а бідні - біднішими).

Додаток К

Тренінг „Безпечний Інтернет”

Мета тренінгу: ознайомити студентів з правилами безпечної поведінки в Інтернеті.

План тренінгу: дослідити позитивні і негативні наслідки Інтернету. Сприяти обізнаності студентів про небезпеки, які існують в Інтернеті та про шляхи їх подолання. Мотивувати їх поширювати цю інформацію у своєму середовищі.

№ з/п	Час, хв.	Тема	Інтерактив
I	10	Принципи роботи в групі	Структурна вправа „Принципи роботи”
	10	Знайомство	Структурна вправа „Знайомство”
	10	Очікування	Структурна вправа „Зерна очікувань”
	30	Базові поняття	Інтерактив „Визначимо поняття”
II	60	Засвоєння знань	Міні-лекція з елементами інтерактивної бесіди „Інтернет – можливості та проблеми”
	20	Закріплення знань	Мозковий штурм „Безпека в Інтернеті”
III	30	Перспективи інформаційної доби	Перегляд та обговорення презентації „Людина в світі інформації”
	20	Проблеми сучасного інформаційного простору	Інтерактив „Банк креативних ідей” Вправа „Моделювання ситуацій”
	20	Підбиття підсумків	Вправа „Дерево мудрості”. Структурна вправа „Квіти вражень”.

Хід тренінгу:**СЕСІЯ I**

Вступ (5хв). Привітання, обзор змісту та завдань тренінгу.

Структурна вправа „Принципи роботи” (10хв)

Мета: обговорення та прийняття принципів роботи у групі.

Обладнання: аркуш паперу для фліпчарту, маркери.

Хід проведення: Тренер/тренерка, називаючи кожний принцип, пропонує учасникам і учасницям у великому колі обговорити його розуміння, доцільність чи важливість. Після обговорення, запитує: „Приймаємо цей принцип?” – відповідний запис на аркуші паперу для фліпчарту.

ПРИНЦИПИ:

ПУНКТУАЛЬНІСТЬ: дисциплінованість важлива не лише по відношенню до себе, а й до інших. Свобода – це усвідомлена необхідність. Усвідомлена необхідність поважати право інших не втрачати час на очікування тих, хто приходить пізніше.

БУТИ ПОЗИТИВНИМИ: позитивне налаштування створює дружню безпечну атмосферу, яка оптимізує подальшу роботу в групі. Позитивне ставлення до себе і до інших є запорукою конструктиву, запобігає руйнівним процесам.

НЕ ВІДКИДАТИ: різниця в думках і позиціях виходить не з різниці в якостях, характеристиках, а в засобах відображення однієї і тієї ж реальності. Кожен і кожна має право на свою думку і заслуговує на повагу.

НЕ ПЕРЕБИВАТИ, ГОВОРИТИ ПО ЧЕРЗІ, ГОВОРИТИ НЕДОВГО І НЕЧАСТО: дбаючи про свою свободу, треба пам'ятати про свободу і право інших висловитись у комфортній атмосфері.

Нотатки: перелік принципів може бути доповнений. Необхідно підвести учасниць та учасників до думки про універсальність цих принципів, про їх важливість не лише для сьогоденного тренінгу, але й для побудови комунікації в освітньому процесі, в цілому.

Наприклад, актуальним є принципи „Мобільна тиша”, „Почути кожного”, „Нерозголошення” інші.

Структурна вправа „Знайомство”

Мета: познайомити чи активізувати учасників тренінгу, створити атмосферу довіри.

Обладнання: бейджі, маркери.

Хід проведення: Тренер роздає бейджі та маркери учасникам тренінгу, запрошує написати чи намалювати на них своє ім'я та пропонує представитись по черзі, продовжуючи речення „Мене звати... Моє ім'я означає...”, „Намалюй свої захоплення...”, „Моя мета...”. Почати тренери можуть із себе.

Наприкінці завдання тренер підсумовує результат вправи шляхом узагальнення кількісних та якісних характеристик тренінгової групи, наприклад „Серед присутніх всі мають мету стати фахівцями вищого рівня з обраної професії, всі мають мотивацію до креативного перетворення сучасного соціуму, члени групи вмотивовані до застосування новацій у взаємодії з іншими ...” та ін.

Структурна вправа „Мої очікування від тренінгу”

Мета: Визначити очікування групи від тренінгу.

Обладнання: великий аркуш паперу, жовті стікери, маркери, ручки.

Хід проведення: Учасники отримують жовті стікери, які символізують зерна. Пропонується техніка „Закінчіть речення...”. Учасникам дається початок фрази: „Від тренінгу я очікую...”. Вони записують на стікерах-зернах свої очікування, проговорюють їх. Після цього зерна „засіваються”, прикріплюючись на аркуші паперу А-1.

Нотатки: висловлені очікування мотивують учасників до активної участі в тренінгу та допомагають тренеру скорегувати відповідним чином роботу. Бажано систематизувати очікування за подібними висловлюваннями та означити перспективу роботи за цими напрямками.

Інтерактив „Визначимо поняття”

Мета: З'ясувати розуміння учасниками основних понять (Інтернет, віртуальна реальність, кібербезпека, нові медіа, інформаційні технології, інформаційне суспільство, Онлайн-присутність, соціальна мережа).

Обладнання: попередньо заготовлені листи А4, на яких зазначені чотири короткі формулювання певного поняття.

Хід проведення: Вправа здійснюється за допомогою техніки „голосування ногами”. На різних стінах кімнати розміщуються листи А4, на яких зазначені чотири короткі формулювання певного поняття. Тренер, зачитуючи можливі варіанти, пропонує учасницям і учасникам стати біля того формулювання, який відображає їхнє розуміння цього поняття. Необхідно обговорити вибір позиції, висловлюючи аргументи.

Пропонуємо таку послідовність розгляду понять:

Розуміння поняття „Інтернет”:

1. Це велика, розгалужена (розподілена) мережа, що включає комп'ютерні вузли, розміщені у світі. Коли відбувається з'єднання з Інтернетом, комп'ютер стає частиною цієї всесвітньої мережі комп'ютерів.

2. Це мережа мереж комп'ютерів, що зв'язані за допомогою мережевих шлюзів.

3. Це всесвітня система взаємополучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів.

4. Це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами.

Розуміння поняття „віртуальна реальність”:

1. Це різновид реальності в формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності.

2. Це ілюзія дійсності, створювана за допомогою комп'ютерних систем, які забезпечують зорові, звукові та інші відчуття.

3. Це спеціально обладнаний простір, де створене комп'ютером зображення цілком транслюється на його стіни завдяки дисплеям чи проекторам.

4. Це переважно пристрої, що за допомогою датчиків положення дозволяють симулювати маніпуляції з віртуальними об'єктами, ніби вони справжні.

Нотатки: у підсумках тренер (фахівець) за допомогою учасників підводить проміжні підсумки та рефлексію „Незакінчені речення” на тему „Я тепер знаю, що ....”.

СЕСІЯ II

Міні-лекція з елементами інтерактивної бесіди „Інтернет: можливості та проблеми”

Мета:

Обладнання: мультимедійна презентація „Проблеми та перспективи сучасного Інтернет-простору”.

Хід проведення: Основні питання:

1. Характеристики сучасного Інтернет-середовища.
2. Напрями розвитку Інтернету.
3. Безпека в Інтернеті .

Міні-лекція.

Активний розвиток Інтернет-технологій розпочав формування простору глобальної комунікації. Сучасне Інтернет-середовище є платформою для самопрезентації, всесвітньою базою даних, загальнодоступним архівом, глобальним електронним ринком та „паутиною” соціальних мереж.

Всесвітню мережу Інтернет на сьогодні можна вважати одним з прикладів віртуальної реальності. Інтернет-простір сформовано інформацією, частина якої відображає дійсне існування об'єктів реального світу, інша ж є неформалізовану та абстрактною. Людина в Мережі – це Користувач, до того ж анонімний, або будь-хто, за кого хоче себе видати (карикатура „В Інтернеті ніхто не знає, що ти - собака”).

Розробники віртуальних середовищ намагаються створювати найбільш реалістичні простори, стираючи для користувача межі реального та віртуального. Віртуальний простір все більше уподібнюється реальному, все частіше заміщує його, виступаючи перед користувачем єдиним можливим.

Це можна цілком вважати однією з небезпек користування Всесвітньою Мережею. Вона не тільки створюється подібною до реальності – вона стає більш привабливою завдяки дизайнерським рішенням тих, хто надає їй форму та рух.

Інтернет також дозволяє нам спілкуватись, але, звісно, дає унікальні засоби для цього. В той час як листи або телефони доволі одновимірні (використовують тільки текст та звук відповідно), чати, соцмережі та блоги можуть взаємопроникати одне в одного завдяки посиланням. Додавання до повідомлень емотиконів також стає звичним – настільки звичним, що їх відсутність може іноді навіть бути сприйнята за певний підтекст.

Втім спілкування через Інтернет успадкувало певну негативну рису мобільних телефонів, з якими Мережа частково злилась. У цієї риси нема певної назви, однак її суть полягає в тому, що від спілкування майже неможливо відсторонитись. Дзвінок чи повідомлення змушують відповідати на них де б ми не були, адже посилач частіше за все не розраховує на те, що отримувач може не мати бажання спілкуватись. Фрази „ти не бачила мого повідомлення?“, або „тобі так важко просто подзвонити у вільний час?“ рано чи пізно звучать як звинувачення за те, в чому звинувачувати нерозумно – у бажанні побути сам-на-сам.

Іншою стороною цього є пошук постійного спілкування, який перетворюється на пусте пересилання повідомленнями. З психологічної точки зору отримання повідомлення означає, що посилачеві потрібен отримувач, а бути потрібним комусь стає приємним. Настільки, що відчуття потрібності стає звичкою. Це навіть має біологічну основу в формі гормону допаміна (дофаміна), який природньо виділяється у великих кількостях під час позитивного, згідно з суб'єктивним уявленням людини, переживання чи досвіду. У невеликих кількостях він є компонентом „системи винагороди“ мозку і впливає на мотивацію та навчання, а у великих визиває адикцію.

Якщо за часів початку розширення мережі Інтернет можна було з впевненістю стверджувати, що більшість користувачів не здогадується про її потенціал та можливості, то на сьогоднішній день не можна точно сказати скільки користувачів розуміють Інтернет у всій його повноті, адже мережа отримала нові можливості та нові „області“ - з моменту її появи стало необхідним знати та розуміти набагато більше.

Мозковий штурм „Безпека в Інтернеті“

Мета: активізувати студентів до активного вироблення способів безпечної поведінки в Інтернеті.

Обладнання: папір, маркери.

Хід проведення: Тренер розподіляє учасників на дві групи, члени яких за обмежений час мають винести пропозиції щодо небезпеки в Інтернеті. За результатами роботи у двох групах відбувається обговорення пропозицій студентів і визначаються ті, що спільно ними схвалені.

Нотатки: під час визначення враховуються всі пропозиції і тільки після сумісного обговорення визначаються провідні за результатами обґрунтованості та перспективності.

СЕСІЯ ІІІ

Перегляд та обговорення презентації „Людина в світі інформації“

Мета: визначити

Обладнання: ПК, мультимедійне обладнання, колонки.

Хід проведення: учасникам потрібно запропонувати зручно розташуватись для перегляду ролику. Після його завершення – групова дискусія за планом (час – 10 хв.): Які Ваші враження щодо побаченого, з чим Ви погоджуєтесь, а з чим ні, аргументуйте відповідь. Запропонуйте варіант вирішення проблемної ситуації.

Нотатки: Презентація містить стислу характеристику факторів впливу інформаційного середовища на людину, відповідно до яких, кожен зі студентів має сформулювати обґрунтовану думку та довести її до групи.

Інтерактив „Банк креативних ідей“

Мета: створити умови для проблемного навчання з дисципліни.

Обладнання: ПК, мультимедійне обладнання, дошка для фіксації результатів.

Хід проведення: учасникам пропонується „закодувати” власну позицію з теми тренінгу, іншим пропонується „розкодувати” її шляхом низки запитань та відповідей. Після його завершення – групова дискусія щодо правильності та доцільності поставлених запитань та отриманих відповідей. Результатом стає вироблена обґрунтована позиція студентів щодо можливостей продуктивного діалогу з проблематики формування безпечної поведінки в Інтернеті.

Нотатки: тренер-викладач регулює ситуацію і втручається у разі необхідності.

Вправа „Моделювання ситуацій”

Мета: подолання небезпек в Інтернеті

Обладнання: дошка, папір, маркери.

Хід проведення: Основні питання: як помітити небезпеку в Інтернеті; діяльність із забезпечення подолання небезпек.

1. У вигляді проблемних ситуацій з детальним описанням представити певні небезпеки в Інтернеті для опонентів.

2. Представники групи опонентів мають виявити, які небезпеки мались на увазі, надати пропозиції щодо їх подолання.

3. Визначити ефективність запропонованих дій.

4. Команди змінюють одна одну і вирішують вказані завдання.

Нотатки: Учасники тренінгу (дві команди) мають в креативній формі представити свою позицію із заявлених питань, довести ідею до іншої команди. Обговорення у вигляді дискусії. Інша команда навзаєм представляє власну позицію. Експерти, що обрані на початку вправи, визначають позитив на негатив представлених позицій учасників.

Вправа „Дерево мудрості”.

Мета: Закінчити тренінг, підняти настрій учасників

Час: 3-5 хвилини.

Хід проведення: Тренер:

На дошці кріпляться заздалегідь роздані аркуші з нотатника на клеєвій стрічці з питаннями, які залишилися у студентів після тренінгу або питаннями для роздумів. Оформлюються у вигляді дерева.

Закінчується вправа незакінченими реченнями, наприклад „Тепер я знаю, що...”, або проводиться „Оповідання по колу”, яке складається з окремих фраз, що стають загальним зв'язним текстом з вивченого матеріалу, по черзі кожен студент продовжує речення попереднього.

Нотатки: викладач регулює взаємодію, надає слово наступному студенту, підводить під логічне завершення оповідання.

Підсумки. Структурна вправа „Квіти вражень”

Мета: обмінятися враженнями від тренінгового заняття, підбити підсумки, усвідомити, якою мірою виправдалися очікування, висловлені на початку заняття.

Хід вправи: учасники отримують стікери у формі квітки. Тренер просить написати і прокоментувати враження від тренінгу. Після цього квітки вивішуються на плакат зі сподіваннями: „зерна сподівань” перетворюється на „квіти вражень”. Кожен, за бажанням, має сказати на завершення декілька слів, або за узгодженням скласти усну розповідь із безпечної поведінки в Інтернеті по колу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. **Максимовський М. І.** Історія студентського дозвілля: соціально-виховний аспект / М. І. Максимовський, Н. О. Максимовська // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. — Луганськ, 2014. — № 5 (288), Ч І. — С. 6–16.
2. **Максимовський М. І.** Соціальна культура молоді в інформаційному суспільстві: постановка проблеми / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. — Старобільськ, 2016. — № 1 (298), Ч І. — С. 67–76.
3. **Maksymovskiy M.** Animation activities as a means of developing student youth's social culture / M. Maksymovskiy // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. — Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. — № 7 (61). — С. 224–233.
4. **Максимовський М. І.** Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному суспільстві / М. І. Максимовський // Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка // [За заг. ред. Ломаковича А.М., Бенери В.Є.]. — Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. — Вип. 7. — С. 72–79.
5. **Maksymovskiy M.** Structure and contents of student youths social culture: social pedagogical aspect / M. Maksymovskiy // Norwegian Journal of development of the International science. № 2. 2017, p. 55–59.
6. **Максимовський М. І.** Модель розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації в сучасних соціально-культурних умовах / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. — Старобільськ, 2017. — № 1 (306), Ч І. — С. 164–172.
7. **Максимовський М. І.** Технологія розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності в інформаційному

суспільстві / М. І. Максимовський // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. — Старобільськ, 2017. — № 8 (313), Ч II. — С. 158–167.

Праці апробаційного характеру

8. **Максимовський М. І.** Розвиток соціального виховання у сфері дозвілля в Україні: історичний аспект/ М. І. Максимовський, Н. О. Максимовська // Вісн. Черкас. ун-ту. Педагогічні науки. — № 5. — Черкаси, 2016. — С.92–98.
9. **Максимовський М. І.** Актуалізація розвитку соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 21-22 квіт. 2016 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 63.
10. **Максимовський М. І.** Активізація соціальної суб'єктності студентства засобами анімаційної діяльності / М. І. Максимовський // Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців 17 трав. 2016 р. / За редакцією М. П. Васильєвої. — Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. — С. 113.
11. **Максимовський М. І.** Особливості розвитку соціальної культури студентської молоді засобами анімації / М. І. Максимовський // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації. Матеріали XIV Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції, 23 серп. 2016 р. Зб. наук. пр. — Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, 2016. — Вип.16. — С. 26–29.
12. **Максимовський М. І.** Розвиток соціальної культури студентів: аналіз зарубіжного досвіду / М. І. Максимовський // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матер. міжнар. конф.

- (24-25 листоп. 2016 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. — Харків : ХДАК, 2016. — С.108–110.
13. **Максимовський М. І.** Сутність соціальної культури студентської молоді в умовах інформаційного суспільства / М. І. Максимовський // Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 25 річниці підготовки соціальних педагогів та 20 річчю створення кафедри соціальної педагогіки в Харківській державній академії культури, 9 груд. 2016 р. / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 82–85.
14. **Максимовський М. І.** Складові соціальної культури сучасної студентської молоді / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2017 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 30–31.
15. **Максимовський М. І.** Теоретичні основи технологізації процесу розвитку соціальної культури студентської молоді / М. І. Максимовський // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матер. міжнар. конф. (23-24 листоп. 2017 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 148–150.
16. **Максимовський М. І.** Особливості реалізації технології розвитку соціальної культури студентської молоді / М. І. Максимовський // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26-27 квіт. 2018 р. / Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. В.М. Шейко та ін.]. — Харків : ХДАК, 2018. — С. 50-51.